Пол Стюарт
Кріс Ріджел

ВОКС

ЛЕГЕНДИ СВІТОКРАЮ

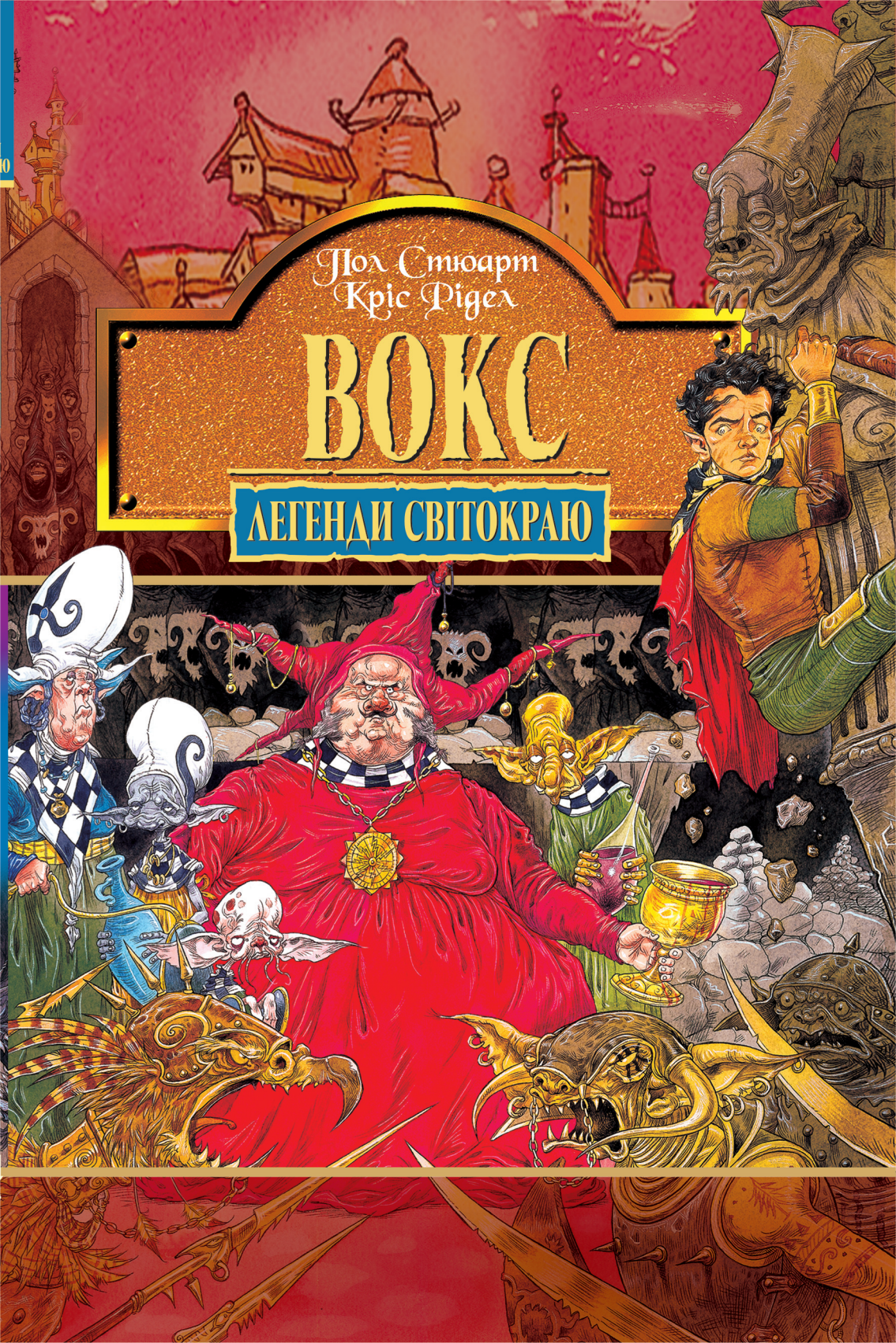

ЛЕГЕНДИ

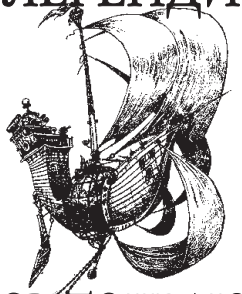

СВІТОКРАЮ

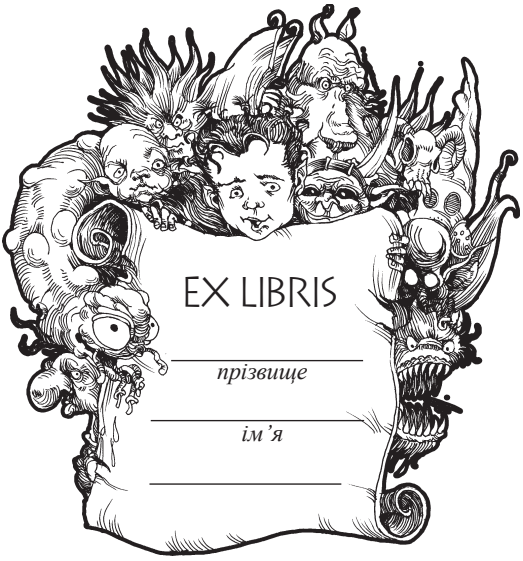
EX LIBRIS
прізвище
ім'я

У серії
“Легенди Світокраю”
вийшли у світ:

У НЕТРЯХ ТЕМНОЛІСУ

БУРЕЛОВ

**ПІВНІЧ
НАД САНКТАФРАКСОМ**

ТЕМНОЛЕСНИКОВЕ ПРОКЛЯТТЯ

**ОСТАННІЙ
ІЗ НЕБЕСНИХ ПІРАТІВ**

Готується до друку:

НА ВІЛЬНИХ ҐАЛЯВИНАХ

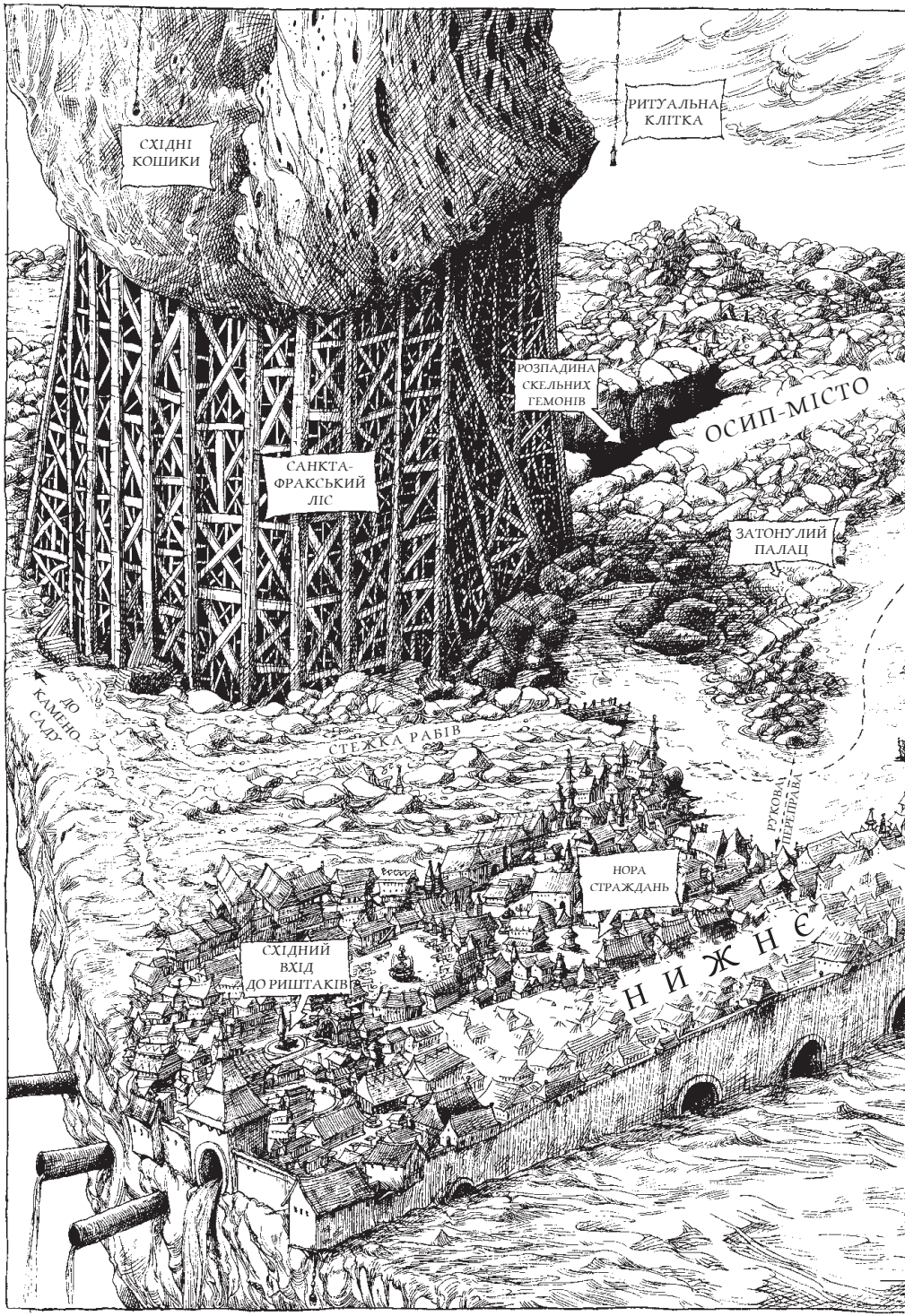
СХІДНІ КОШИКИ
РИТУАЛЬНА КЛІТКА
РОЗПАДИНА СКЕЛЬНИХ ГЕМОНІВ
ОСИП-МІСТО
САНКТА-ФРАКСЬКИЙ ЛІС
ЗАТОНУЛИЙ ПАЛАЦ
ДО КАМЕНО САДУ
СТЕЖКА РАБІВ
РУКОВА ПІДПРАВА
НОРА СТРАЖДАНЬ
СХІДНИЙ ВХІД ДО РИШТАКІВ
НИЖНЄ

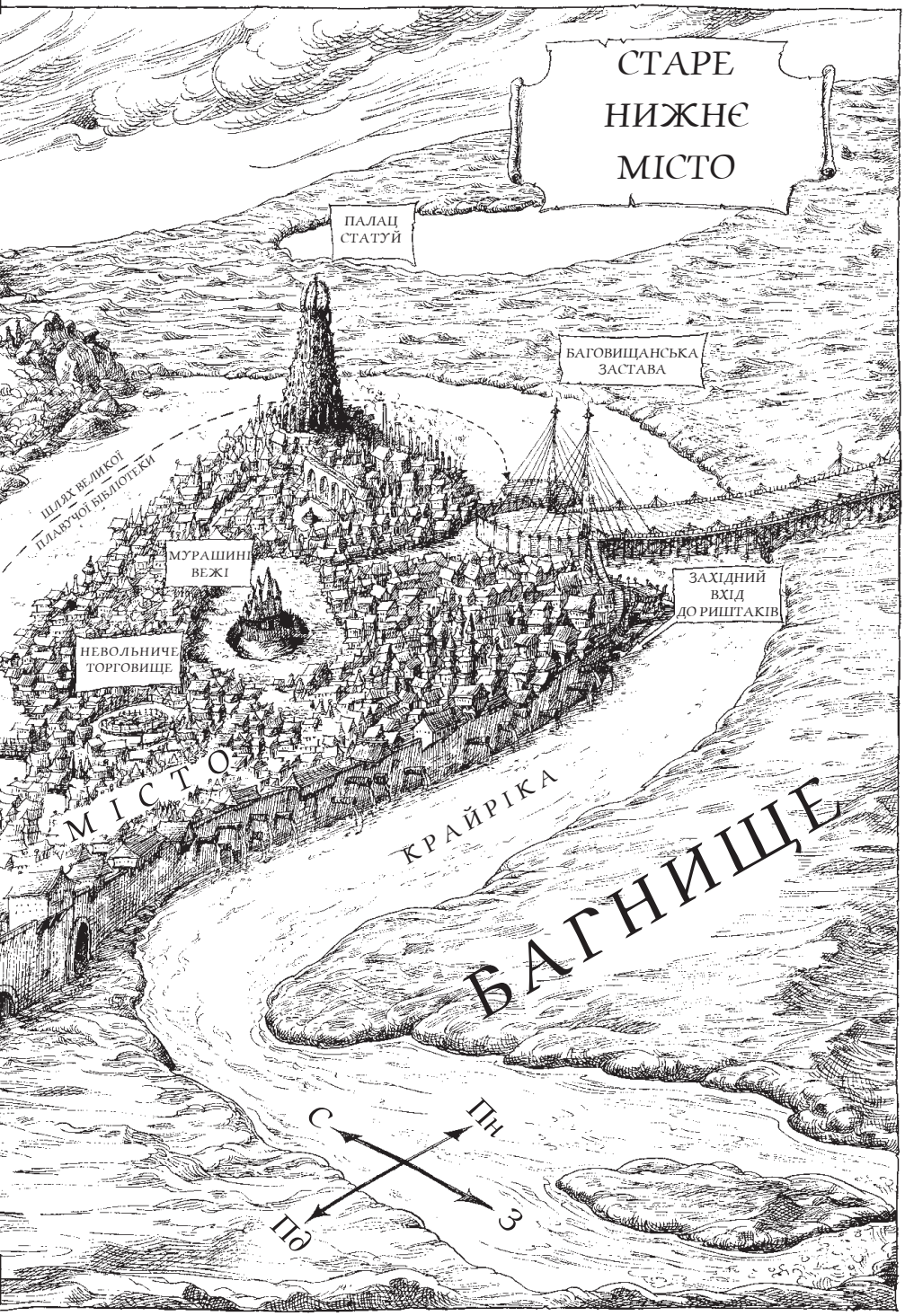
СТАРЕ НИЖНЄ МІСТО
ПАЛАЦ СТАТУЙ
БАГОВИЩАНСЬКА ЗАСТАВА
ШЛЯХ ВЕЛИКОЇ ПЛАВУЧОЇ БІБЛІОТЕКИ
МУРАШИНІ ВЕЖІ
ЗАХІДНИЙ ВХІД ДО РИШТАКІВ
НЕВОЛЬНИЧЕ ТОРГОВИЩЕ
МІСТО
КРАЙРІКА
БАГНИЩЕ
С
Пн
З
Пд

Присвячується Джекові, Кеті, Анні,
Джозефові та Вільямові

ВОКС

ХРОНІКИ СВІТОКРАЮ

Пол Стюарт
Кріс Ріґел

Тернопіль
Богдан

ББК 84(4Вел)
С88

For Jack, Katy, Anna, Joseph and William

Paul Stewart & Chris Riddell
VOX

Text and illustrations copyright © Paul Stewart and Chris Riddell, 2003

The right of Paul Stewart and Chris Riddell to be identified as the authors of this work has been asserted in accordance with the Copyright Designs and Patents Act 1988.

All rights reserved.

Ілюстрації *Кріса Рідела*
З англійської переклав *Анатолій Саган*
За редакцією *Валентина Корнієнка*
Дизайн *Володимира Басалиги, Олега Кіналя*

Друкується з дозволу Transworld Publishers відділення Random House Group Ltd.
Видавництво висловлює подяку літературній агенції Синопсис
за допомогу в придбанні права.
Ексклюзивне право на видання цієї книги українською мовою
належить видавництву "Навчальна книга – Богдан".

Стюарт П., Рідел К.
С88 Вокс/Пер. з англ. А. Сагана за ред. В. Корнієнка.— Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2006. — 336 с. — (Серія "Легенди Світокраю")
ISBN 966-692-835-3 (укр.)

Дивні часи настали у Санктафраксі. Страшна посуха і кам'яна пошесть прикували до землі повітряні кораблі. У підземеллях Нижнього міста орудує молотоголовий гоблін Титуґ. І хоча небо ще патрулюють Бібліотекарські Лицарі, жителі Санктафракса передчувають катастрофу.

Лише спілчанського голову і Найвищого санктафракського Академіка Вокса це не лякає. Усіма забутий і задурманений забудь-зіллям, він будує хитромудрі плани на майбутнє, і важлива роль у них відведена Руку Човноводу, колишньому повітряному пірату.

ББК 84(4Вел)

Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина даного видання не може бути використана чи відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора перекладу чи видавництва.

ISBN 0-385-60461-0 (англ.)
ISBN 966-692-270-3 (серія)
ISBN 966-692-835-3 (укр.)

© Анатолій Саган, український переклад, 2006
© Видавництво "Навчальна книга – Богдан", 2006

· ВСТУП ·

Далеко-далеко звідси розкинувся Світокрай, схожий на могутній скам'янілий корабель із бушпритом, знесеним над безоднею. З навислої скелі у пустку зривається Крайріка. Хоч вона й широка, але плин її — млявий і повільний. Уже не один десяток років бурі з Відкритого Неба не приносили до спраглого Світокраю жадного бучного дощу, але тепер, коли небо засупонилося хмарами, а розпечене повітря обважніло від вологи, скидається на те, що погода от-от зміниться.

У найглухішому закутку Світокраю розташований огорнутий похмурими розбурханими хмарами Каменосад. Колись тут було родовище летючих скель, яким завдячує свою з'яву повітроплавання і з яких формовано самі Великі санктафракські скелі. Але відколи Світокрай спіткала кам'яна пошесть, прикувавши до землі повітряні кораблі й уразивши нову санктафракську скелю, Каменосад змертвів, перетворився на голе пустище, обсіяне купами кам'яного осипу. Навіть білі круки, що стерегли колись Каменосад, і ті покинули його.

На самісінькому вершечку Санктафракської скелі маячить Вежа ночі, де знайшла притулок Сторожа на чолі з немилосердним Орбіксом Ксаксісом. Вони ще вірять, ніби зцілити ушкоджену скелю зможе блискавиця Великої бурі,

і ось уже багато років нетерпляче ждуть у цілковитій готовності на день, коли та буря вдарить.

Тим часом їхні опоненти, вчені-бібліотекарі, що знайшли собі утечище в підземних риштаках і переховуються там у бібліотечних залах, відкидають думку про можливе зцілення скелі блискавицею. Під проводом Великого Бібліотекаря Фенбруса Лодда вони вивчають і досліджують уламки враженого каменю, експериментують над ними, намагаючись знайти якийсь інший лік на пошесть; водночас вони не забувають про власну безпеку і завше готові дати відсіч кожному, хто зазіхне на бібліотеку та її таємниці.

А тих, кому на згадку про бібліотекарів починали зразу свербіти руки, було й без Орбікса Ксаксіса хоч греблю гати! Приміром, Ватаг Титуґґ — жорстокий молотоголовий гоблін, що спить і вві сні бачить, як бере під залізну п'яту і тих, хто живе в підземеллях Нижнього міста, і самих санктафраксців. Аби знаття, що ніщо не стане на заваді, він давно б уже так і вчинив. Або Матір Шматуй-пазур, сорокуха-матка Східного курника; з якою б утіхою вона побачила загибель бібліотеки, як би хотіла, щоб раз і назавжди обірвалася ниточка, яка ще єднає бібліотекарів та вільнян, мешканців Вільних галявин — заклятих сорокушачих ворогів.

На світанку і над заходи сонця небо над містом патрулюють Бібліотекарські Лицарі, які ні на мить не втрачають пильності, і Рук Човновод — один із них. Не так давно прибулий з Вільних галявин, він був уже вправний літун, нічим не гірший за своїх товаришів, які, поодинці чи парами, щодня вилітають на патрулювання. Намагаючись триматися в тіні, вони линуть у своїх човнах із мочардерева над потьмареною величчю Нижнього міста, обминають купи грузу та розверсті провалля Осип-Міста і маневрують поміж величезними дерев'яними бантинами та стовпами так званого

Санктафракського лісу — неоковирної опорної конструкції, що утримує над землею поточену пошестю санктафракську скелю, не даючи їй остаточно осісти на ґрунт.

По закінченні своєї місії патрульні повертаються до бібліотеки і доповідають, що коїться нагорі — про кульові блискавки, про те, що в Осип-Місті бачили величезних чудовиськ-потвор, — і ці дивні донесення не можуть не бентежити. А погода тим часом стає що далі, то мокріша і гнітючіша.

Вокс Верлікс, якого звуть спілчанським головою і Найвищим санктафракським Академіком, знає про погоду геть усе. Були часи, коли він був найбагатонадійнішим учнем-хмароглядом свого покоління. То він, мавши буйну вдачу і непересічний розум, усунув від влади Кулькапа Пентефраксіса, заволодівши великим ланцюгом високого посадовця. То він узяв під свій протекторат могутні купецькі спілки. То під його орудою будувалися Вежа ночі, Велика Дорога Багнищем і Санктафракський ліс.

Але тепер, попри всі його гучні титули та величні задуми, можливості Вокса Верлікса вже далеко не ті. Не раз і не два вже пошивали його в дурні. Вежу ночі загарбав Орбікс Ксаксіс, на Великій Дорозі Багнищем орудувала Матір Шматуй-пазур, а в Нижньому місті правив залізною рукою Воєвода Титугґ зі своїм гоблінівським військом. Хай там як, думає він, а краще вже утримувати безвільну ляльку, аніж бути загнаним у кут і щомиті боятися нападу сорокух. Мало хто сумнівається, що становище Вокса Верлікса — замороченого дурманом, безсилого і не до міри розтовстілого — у благенькому Палаці статуй мало чим різниться від ув'язнення.

А задурманений він тому (і це чистісінька правда), що управителька палацу без кінця напуває його забудь-зіллям. Проте трапляються і миті просвітління, і дарма, що Вокс не може згадати ані крихти з того, що було вчора, колишня слава оживає в пам'яті яскрава ісвіжа, як і перше.

У такі моменти спогадів про минуле він будує плани на майбутнє. Хитромудрі плани. *Мстиві* плани. Бо попри всю свою самотність і неміч, Вокс не полишає мрії помститися тим,

хто, на його думку, довів його до такого життя. Сорокухам, які з пронизливими криками поважно походжають по Дорозі Багнищем. Гоблінам, що шпацирують вулицями Нижнього міста. А також зловісним Сторожам Ночі, які сидять у своїй височенній вежі і недремним оком стежать за всім довкола.

Дивні часи настали. Через спекотну і заразом парку погоду, яка не віщує нічого доброго, здається, ніби ти в казані, який кипить, булькотить і ось-ось побіжить. Від задушливої спеки хиріють раби. Жеруться між собою сторожі. А мешканці Осип-Міста і Санктафракського лісу стають сваркі та неконтрольовані.

Ось-ось щось має статися. Тут — жадних сумнівів. Але що?

Що далі, то більше чуток. Зростають підозри. Запитань багато, але мало відповідей. Чого шукають Орбікс Ксаксіс та його Охоронці, коли щоночі збираються докупи і щось видивляються у небі? Що затіває Ватаг Титуґґ у стінах неприступних Мурашиних веж? Для чого Матір Шматуйпазур скликала до свого імпровізованого двору, що наприкінці Великої Дороги Багнищем, сестер-сорокух? І що думають бібліотекарі, які ховаються у глибоких водозбігах, ні на мить не забуваючи про тих, хто живе вгорі над ними? Що за небезпеку вони зачули?

І тільки він нікого не цікавить, усі його забули і покинули напризволяще в напівзруйнованому палаці, та й сам вигнанець неначе геть збайдужів до всього, що діється довкола, з головою поринувши у свої чорні думи. Лиш він один байдужий до того, що Нижнє місто знемагає від пекельного жару. Лиш він один.

Вокс Верлікс.

* * *

Темноліс, Каменосад, Крайріка. Нижнє місто і Санктафракс. Назви на карті.

Але за кожною назвою криються тисячі легенд, легенд, записаних на давніх скрижалях, легенд, що переходили від покоління до покоління з уст в уста — та й досі переповідаються.

Наступна оповідь — лише одна з таких легенд.

· РОЗДІЛ ПЕРШИЙ ·

Досвітня варта

У величезній залі стояла холоднеча, хоч собак гони. Вгорі, крізь помальовані “лисицями” шиби височенної скляної бані, сяяли зірки, мерехтячи в чорному небі, наче фракспил. А під банею, над небесними мапами, складеними стосом на величезному круглому столі з залізного дерева, схилився огрядний чолов’яга. Перед ним стояла чимала різьблена кварта, біля ніжки стільця валявся перекинутий телескоп. Аж ось чолов’яга голосно хропнув на всю залу; на губах йому виступила червона піна, а голова стала поволі хилитися вперед.

Крижаний протяг, зі свистом гуляючи по залі, ворушив небесні мапи, і ті шелестіли, мов сухе листя. Уві сні академік ворушився, і тоді до хропіння домішувалося легеньке дзенькання фракспилового медальйона об важкий посадовий ланцюг, почеплений на шиї.

Учений муж мав обвислі щоки та шию, де шкіра бгалася в пухкі, схожі на черву жирові згортки, і що глибше поринав він у сон, то більше хилився до столу. Погойдувався з боку на бік медальйон із фракспилом,ударяючись об вінця лиш трохи недопитої кварти. Хропіння ставало чимраз

глибше і розкотистіше, підборіддя сонного ходило ходором, а медальйон чимраз глибше спускався у кварту.

Аж ось, відчайдушно хропнувши, товстун, куняючи, різко пурнув уперед. Почувся глухий стук: хропун з усього маху тріснувся лобом об край столу — і сів, мов його правцем поставило. Перед ним засичало, затріщало, засмерділо смаженим лісовим мигдалем — і несподівано вибухнула кварта.

Академіка змело зі стільця. Важко гепнувши у протилежному кінці зали, він викрутив собі ногу і добряче забив голову об кахляну підлогу.

Високо вгорі, немов яка пародія на луну, розлігся оглушливий тріскіт і задзеленчало розбите шкло: щось тверде і важке провалило баню і бухнуло просто на стіл, розполовинивши тверду, мов залізо, стільницю.

Надсадно бухикаючи і морщачись від болю, академік звівся з підлоги. У повітрі висіла хмара куряви та диму. Воксові гуло в голові, у вухах дзвеніло, і хоч би куди він глянув, перед очима вогняним дивовиддям зринав спалах вибуху — то рожевий, то зелений. Бухикання не вгавало, і тіло Воксове тіпалося у страшних корчах.

Нарешті кашель відпустив академіка — він полапки д і став хустинку з павучої шовковини і заходився втирати

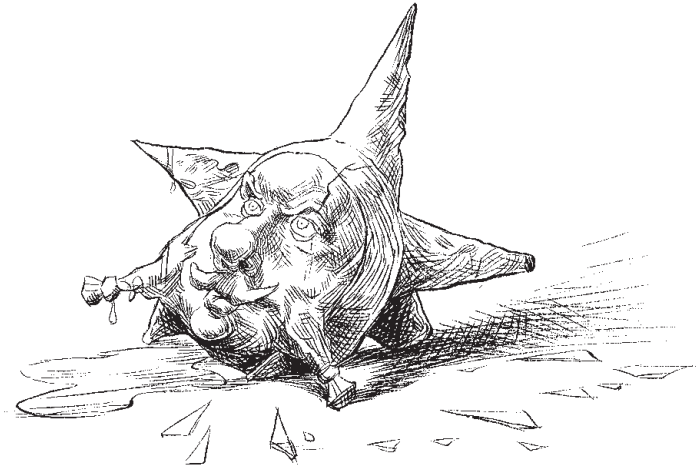

засльозені очі. Глипнувши вгору, побачив, що потужна вибухова хвиля вичавила кілька шибок у бані. Місячне світло вигравало на гострих скалках, розсипаних під ногами. Аж ось академік намацав очима якийсь предмет, що валявся посеред склянок та дерев'яних скіпок, і спохмурнів. То була відколена кам'яна голова однієї з дахових статуй. Густа паморозь, якою вона взялася, уже танула, збігаючи патьоками на долівку.

"А цим разом хто? — подумав академік. — Чия ясновельможна фігура зволилася грьопнути сьогодні?"

Академік нахилився, обіруч узяв слизьку голову, підняв, покрутив туди-сюди — і йому стало зле. То була голова статуї, що зображувала його самого, Вокса Верлікса.

***

Хоча вже заходила північ із масним жовтим кружалом повні у щораз густішій млі, повітря — навіть на самім чолопку Вежі ночі — було ще вологе і тепле. На головному верхньому помості з'явився Орбікс Ксаксіс, Найвищий Сторож, і, підозріливо роззирнувшись, прожогом заходився коло металевої маски на своєму роті й носі.

Отвори в масці прикривала сітка з павучої шовковини, і хоч Орбіксова мармиза рясно пітніла, а голос звучав приглушено і деренчливо, маска чудово захищала від гидотного нічного повітря. Клацнули застібки — Найвищий Сторож надійно закріпив респіраторний запобіжний пристрій. Коли врешті-решт сюди докотиться велика буря, з невимовною втіхою подумав він, занечищеним повітрям знову можна буде дихати, але наразі цей благословенний день ще не настав...

— Обрані чекають на твій наказ, володарю, — озвався за спиною хрипкий голос.

Орбікс обернувся на нього і побачив доглядача клітки — Моллуса Леддікса. За ним стояли два юні бібліотекарі з білими як полотно змарнілими обличчями, а обабіч них — Сторожі, пара кремезних плескатоголових гоблінів. Один бранець зі шрамом, що перетинав розкошлану рудувату

бров у, напружував усі сили, аби стояти рівно, і тільки цокотіння зубів зраджувало його страх. Його напарник, менший і трохи пригорблений, встромив ясно-блакитні очі в землю. Руки в обох були позв'язувані за спиною.

Орбікс тицьнув свого респіратора в обличчя меншому в'язневі й глибоко втяг у себе повітря. На бібліотекаревій вії з ависла сльоза, і, скотившись на щоку, поповзла вниз.

—Дуже добре, — озвався нарешті Орбікс. — Які ми чутливі. Як легко нас розчулити... Ви пов'язали їх у водозбігах, чи не так?

— Тільки одного, володарю, — кивнув йому Леддікс. — А другого збили над Нижнім містом.

Орбікс Ксаксіс невдоволено крекнув.

—Ех, ви, бібліотекарі, — мовив він підлазисто. — Невже вам бракує розуму втямити, що сила за нами — Сторожами Ночі? — Він кивнув головою плескатоголовцям і рикнув: — У клітку їх! І повитягувати затички. Я хочу чути, як вони співатимуть.

Гобліни повидирали в'язням з рота вузлувате мотуззя, що правило за затички, і повели бранців у кінець навислого над кручею помосту, де з блоку звисала важка клітка. Один зі Сторожів відчинив ґратчасті двері. Другий запхав бранців досередини. Рудуватий бібліотекар стояв рівно випростаний, з гордо піднесеною головою. Його напарник силкувався його наслідувати.

Орбікс рохнув. Ох, ці юні бібліотекарі, усіх їх виліплено з одного тіста! Всі як один тримаються до останнього, не виказуючи страху, і хоч би тобі один заскиглив, благаючи ощадку! Найвищого

Сторожа почала огортати холодна лють. Ну, нічого, ще трохи — і вони заспівають не такої!..

— Спустити клітку! — гарикнув Орбікс.

Леддікс подав сигнал, один із плескатоголових Сторожів ступив крок уперед, вийняв із корби стопорного стрижня і заходився крутити корбу. Клітка рвучко смикнулася і почала спускатися в глибоку розпадину. Орбікс Ксаксіс скинув руками і звів очі до неба. По масці та кольорових скельцях застрибали місячні зайчики.

— Такий кінець чекатиме на кожного, хто опоганюватиме Велике Небо блюзнірськими польотами! — добувся із-під маски його рипучий голос. — Ми, Сторожі, очистимо Небо перед Великою ніччю. Слава Великій бурі!

На помістку також залунали вітальні вигуки:

— Слава Великій бурі! Слава Великій бурі!

А клітка тим часом усе спускалася й спускалася. Зоставивши високо вгорі чорну кутасту Вежу ночі, вона поминула крихку поверхню санктафракської скелі та неозорі хащі риштувань, зведених, аби не дати їй осісти на землю, і помчала далі — до Осип-Міста.

А в клітці, широко розплющивши очі, стояли двоє бранців і намагалися не стратити рівноваги.

— Униз краще не дивитися, — остеріг рудуватий бібліотекар.

— Я... я не можу, — відповів його супутник. — Там, у темряві, я щось бачу... На нас хтось чига...

Осип-Місто — обсіяна каменюччям дика пустка — утворилося тоді, коли з ураженої санктафракської скелі на Нижнє місто стали падати відколені величезні брили, трощачи цілі квартали. Будівлі всі до одної зруйновано, вулиці стерто з лиця землі, а величезні брили, які гримнули додолу, були такі важкі, що від ударних хвиль ґрунт порозступався, утворивши цілі каньйони.

У найбільший з них, власне, і спускали нині нещасних бібліотекарів. Нараз клітка рвучко шарпнулася — і стала. Обох юнаків по інерції кинуло на металеве пруття, і зараз же зверху зайшов голос Найвищого Сторожа.

— Звертаюся до вас, о гемони Земних глибин! — галасував він. — Явіться і звільніть Небо від його сквернителів! — Він обернувся до Леддікса і просичав: — Випустити бранців.

Леддікс узявся за масивний дерев'яний важіль біля свого плеча і рвонув його на себе. Зашурхотіла линва у блоковому колесі, і з каньйону долинув притлумлений металевий брязкіт. То розчахнулося кліткове днище, і бібліотекарі з відчайдушними зойками покотилися вниз по стрімкому, обсіяному скеллям схилу.

—О, вже заводять, — прохрипів із-під маски Орбікс. Найвищий Сторож ступнув ближче до краю і вп'явся очима у глиб каньйону.

Там, унизу, можна було розібрати, як двоє юних бібліотекарів, щораз ковзаючись і оступаючись, намагалися спинити своє падіння у прірву. Помітив він і ще дещо: з тріщин та розпадин довкола бранців, лопотячи в імлі крилами і перебираючи лаписьками, вистромлювалися величезні чорні тварі, чигаючи на свої жертви.

Розітнувся несамовитий, нелюдський лемент безборонних юних бібліотекарів. Навколо них, звужуючись, мов зіниця моторошного ока, змикалися чорні тіні — аж поки заслонили їх цілковито. Із глибини каньйону долинули притлумлене виття та рик багатьох почвар, почувся хрускіт шматованого тіла. Крики урвалися.

—Люба, солодка пісня, — задумливо промовив Орбікс, відвертаючись від каньйону. — Усе слухав би й слухав.

— Володарю! — раптом зойкнув Леддікс, тицяючи рукою в небо і падаючи навколішки. — Погляньте-но лишень!

Орбікс рвучко обернувся і побачив, як небо метеором перетнула яскрава вогняна куля, зоставивши за собою криваво-червоного хвоста. Із лиховісним свистом вона промайнула у нього над головою, поминула Каменосад і щезла в Відкритому небі. Орбікс незмигно спостерігав, як вона змаліла до розмірів болотяного самоцвіту, відтак — шпилькового вістря, а там і геть розчинилась у небі.

Йому перехопило подих.

А ще за мить прогримів далекий вибух, і небо осяяв вогняний спалах. Туманна запона чимраз гусла, скрадаючи жовте місячне сяйво. Орбікс про всяк випадок схопився за дерев'яний важіль. Повітря стало задушніше.

— То знамення, — прохрипів він. — Подивіться, як гуснуть хмари, як розпікається повітря довкола нас. Небо готується зустріти цю дивовижну ніч.

— Слава Великій бурі! — зіпонув Леддікс, знову падаючи навколішки.

— Слава Великій бурі! Слава Великій бурі! — підхопила Сторожа.

А на кілька поверхів нижче Ксант Філатін, помічник Найвищого СторожаНочі, — відірвав погляд від берестяного сувою і мерзлякувато пощулився. Ще один Очиснийобряд — мабуть, чи не оті двоє бібліотекарів, яких він допитував сьогодні по обіді. І це після того, як він суворо наказав Леддіксові не чіпати їх!

Ксант грюкнув кулаком по столі. Цей триклятий пурхай-слимак за його, Ксанта, спиною вдався безпосередньо до Найвищого Сторожа — а всяк знав, що той схибнувся на своїх нікчемних ритуалах.

Ксант сягнистою ходою наблизився до вікна і виглянув надвір.

— Співають осанну Великій бурі, — пробуркотів він прикро.

* * *

Сидячи в сідлі свого "Грозового шершня", Рук Човновод зиркнув униз — і спохмурнів. У Брамі на вході до Великої дороги Багнищем щось коїлося. Зазвичай о цій ранковій порі у ній можна налічити щонайбільше шосток вартових-сорокух. Сьогодні ж їх там юрмилися цілі сотні.

Хлопець управним рухом згорнув горішнє вітрило, щосили смикнув праворуч линву долішнього вітрила і навально, аж здавалося, не витримають нерви, шугнув униз. Він сподівався сховатися від лихого ока в густому задушливому мареві. Йдучи низько над землею, човен облетів бон-доки. Узявши в одну руку обидві линви, а в другу — далекогляда, він підніс його до очей.

— Сили небесні! — вихопилось у Рука.

Скільки сягало око, Великою дорогою тяглися вдалину довжелезні колони птахотварей. Через своє спорядження — блискучі нагрудники, оперені бойові шоломи та незліченне озброєння всіх видів та розмірів — сорокухи видавалися лиховіснішими, ніж завжди. Ні, то не звичайне родове віче — сорокухи, бачиться, лаштувалися до війни.

Рук знав, що має повернутися до Великої бібліотеки і доповісти про все побачене, а вже тоді нехай Фенбрус Лодд, Великий Бібліотекар, вирішує, як чинити найліпше. Рук різко рвонув на себе линву горішнього вітрила—"Грозовий шершень" окреслив у повітрі коло і на тій самій висоті полинув до Нижнього міста.

Що й казати, дивацькі настали часи. Чого тільки нині не почуєш: у Нижньому місті шаліють гобліни; у Санктафракському лісі придушили повстання рабів; десь нібито бачили

чудиськ, які з'являються просто з ураженого руйнівною пошестю каменю... А тут ще й з погодою діється щось несусвітнє. Як і решта Бібліотекарських Лицарів, Рук Човновод під час патрулювання, мав, опріч іншого, ще й скласти докладне зведення про погоду.

А що про неї казати? думав хлопець. Що нині трохи гарячіше, ніж учора вранці? Що вологість і задуха ще більші, а небо ще похмуріше? Що непроникна хмарна пелена сьогодні нависає над землею трохи нижче, ніж учора, а сонце трохи тьмяніше? Ну, засвідчив би він те все. А далі що? Адже всіх цікавило інше: *чому* воно так? А Рук тільки й знав, що світанки потьмарилися, а гра сліпучих барв та небесні дивовижі, пов'язані з хмароутворенням, з усього видно, взагалі відійшли у минуле.

Розтинаючи розжарене, парке повітря, Рук облетів високі похилі вежі Палацу статуй і знов опинився над злиденним і занедбаним Нижнім містом. Показалися ветхі гамазеї та благенькі робітні, де чого тільки не майстрували; фабрики та ливарні густо кіптюжили небо, а всі міські вулиці повнилися колонами закутих у кайдани рабів: щоранку гобліни-наглядачі гнали кого на роботу, кого на невольничий ринок.

— Бідолахи, — прошепотів Рук, і від жалю йому аж защеміло в грудях.

Від задушливого смороду, навислого над містом, робилося зле. Курсуючи далі, ніким не помічений Рук зауважив і те, що жорстокості в поведінці гоблінів нині не більше, аніж зазвичай. А долетівши до безладного плетива дерев'яних підпор та перечок, званого Санктафракським лісом, не викрив нічогісінько, що вказувало б на недавнє повстання. Скрізь панувала звична буденна атмосфера: раби гарували як прокляті, а гобліни пильнували, аби ті ні на мить не уривали своєї виснажливої праці, й час від часу когось карали.

Розташований осторонь решти невільницьких гуртів, Санктафракський ліс стояв огорнутий моторошною тишею, яку порушувало тільки негучне монотонне порипування дерев'яних конструкцій. Серце Рукове тужно стискалося,

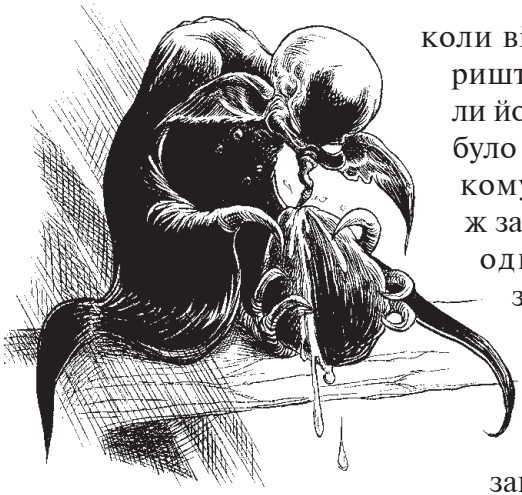

коли він снував між похмурим риштуванням. Це місце ніколи йому не подобалося. Досить було з'явитися Санктафракському лісові, як його відразу ж заселили сонмища тварюк, одна за одну бридкіших: зграї щуроптахів, колонії навісних повзунів, цвіркунки́, пурхайлеза...

Раптом праворуч від Рука щось зацмокало-заплямкало. Хлопець обернувся на звук: на широкій поперечці, біля невеличкого яйцюватого кокону порався карликовий гнилесмок. Він уже просвердлив сисальцем дірку в бічній стінці й тепер цмулив квашу з гнилих решток своєї жертви.

Довкола витав мерзотний сопух смерті. Ось гнилесмок відірвався від трапези, підозріливо блиснув у пітьмі вогнистими очима. Рук полинув геть.

Долетівши до Крайріки, він спустився ще нижче і здався на волю тиховію; згадалася підземна книгозбірня, і він зрадів, що перебуває зараз не там, а на борту свого човна.

За всі роки, вимушено перебуті в темних, вільготних водозбігах, Рук страшенно зголоднів за білим світом. Він був закоханий у волю, у просторінь, у вітер, що термосив йому чуприну, в сонце, що гріло обличчя, і щоразу, як шугав у височінь на "Грозовому шершні", чудувався, неначе бачив уперше, з дивовижі неозорого небесного обширу внизу під собою.

Хлопець знову глянув надолину — і до горла йому підступив важкий клубок. Осип-Місто.

Рук не зводив очей із картини спустошення, що відкривалася під ним. Руїни, розор, чорні провалля, розверсті у ґрунті. Його аж пересмикнуло. По всіх усюдах поміж скелями шастали непевні тіні й блимали яскраві вогники, дуже схожі на очі, які пантрують на тебе, пожадливо розширюючись

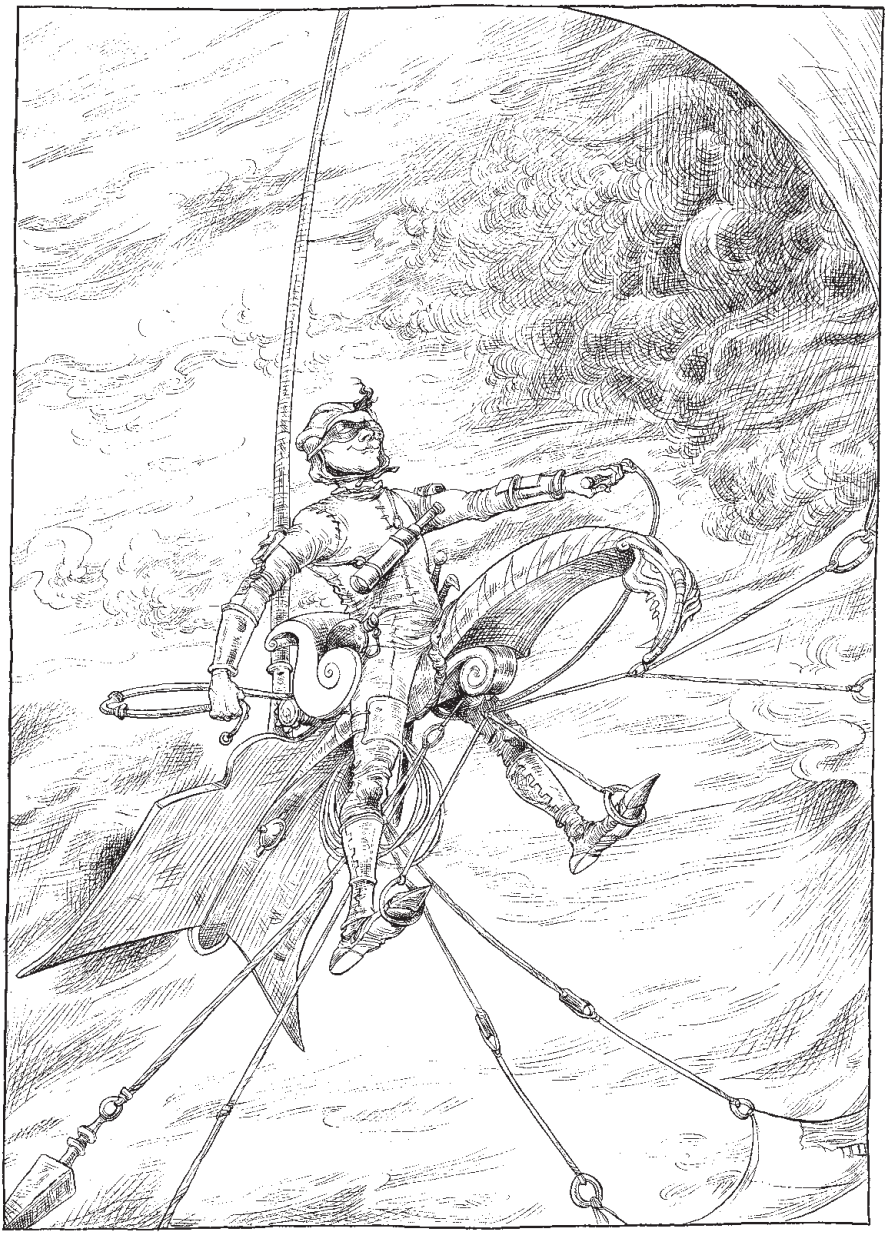

і немовби оцінюючи. Хлопець фізично відчував, як його гнітить лиха слава тієї місцини. Він рвучко сіпнув вітрильні линви, і повітряний човен злинув у піднебесся.

Рук стремів увись, поминувши Санктафракську скелю і промайнувши понад Вежею ночі. Ліворуч завиднів далекий Каменосад. З усієї сили нап'явши линву горішнього вітрила, він на місці розвернув "Грозового шершня" і приготувався до тривалого навального спуску туди, де на кресах Світокраю громадилися купи осипаного скелля.

Коли Осип-Місто зосталося позаду, Рук полегшено зітхнув. Що не кажи, приємно почуватися в небі, коли внизу під тобою, мов яка дивовижна неосяжна мапа, простягся цілий світ. То була його стихія — відкрите небо без кінця і краю. А не підземні риштаки, де животієш, мов рябощур.

Нараз його міркування урвав якийсь звук: іззаду долинув оглушливий рев. А ще за мить усе — гук, жар, спалахи — змішалося в єдиній круговерті. "Грозового шершня" здибило і закрутило, аж годі було щось розібрати. Несамовитий вітер кидав Руком, мов клаптем пергамену. У ніздрі шибнув ядучий сморід присмаленої шовковини та пригорілого лісового мигдалю.

—Борони мене Небо, — прошепотів хлопець, і слова його потонули в буянні вітру.

Тендітне суденце ввійшло в некерований штопор і вкупі зі своїм вершником ринуло до землі, випереджаючи вражений громовицею летючий камінь.

· РОЗДІЛ ДРУГИЙ ·

Осип-Місто

Відчайдушно вп'явшись у "Грозового шершня", Рук робив усе, аби запобігти навальному падінню повітряного човна. Відкинувшись назад усім тілом, він шаленим посмиком спробував скерувати човнову прову догори. Запропала праця! Повітряний човен навіть не здригнувся на його шарпанину. Земля нестримно мчала йому навстріч мозаїкою кам'яних нагромаджень та розпадин.

Останнє, що запам'яталося Рукові, — як він відпружив м'язи, готуючись до зіткнення з землею згідно з наукою колишніх інструкторів повітроплавання. Пустивши з рук різьблену дерев'яну шийку і вивільнивши ноги зі стремен, хлопець відразу ж відчув, як "Грозовий шершень" вислизає з-під нього.

На хвильку він устиг добачити, що все довкіл мчить повз нього розпливчастою невиразною плямою. Засвистіло повітря, сяйнув спалах — і його поглинула кромішня пітьма.

* * *

Рук розплющив очі. У голові гуло, щось важко налягло на груди, а в ротанапхалося бридкої на смак пилюги. Проте він був живий.

Над ним проти каламутного неба безмовними велетами нависали безладні кам'яні захаращення. Де я? подумав Рук.

Де “Грозовий шершень”? І що, нехай йому абищо, сталося? Ще зовсім недавно він злітав у небесну височінь, віддаляючись від громіздкої скелі, і ось...

Осип-Місто!

У тіло мовби вп’ялися сотні крижаних голок. Зрадливі вітри закинули його суденце в казна-які небесні далі. І тепер він у самісінькому серці мертвотної пустки серед понищених будівель та неозорих кам’яних руїн, де знайшли прихисток скельні упирі, мордобрили і невідь-хто ще. З високості долинуло лиховісне крякання самітного білого крука, що ширяв у закуреному небі.

Рук чудово розумів: його успіх багато в чому залежатиме від самовлади. Ні під яким оглядом не панікувати! Він має пригадати все, чого його навчали. Зрештою, мовив він собі на думці, ти Бібліотекарський Лицар, один із найзвитяжніших літунів у Варіс Лодд. Ні, він виживе! Не може не вижити. Варіс і в голову не зайшло б сподіватися від нього чогось меншого.

Первим ділом Рук має перевірити, чи цілі руки-ноги. Він обережно обмацав голову, шию, груди... Важко дихати, але то так тиснула хлопцеві на груди чимала кам’яна брила. Рук узявся за камінь, натужився і, трохи-потроху зсуваючи важкий тягар із грудей, скинув його з себе, після чого... камінь раптом пропав, як хап його вхопив!

Рук ахнув, обернувся — і уздрів просто себе глибочезну, чорну безодню. Хлопець лежав на самісінькому краєчку величезного каньйону. Чути було, як у його нутрі гуркає камінь. Він раз по раз зачіпав породу, і нагору долітали звуки ударів — спочатку гучні, потім усе глухіші й глухіші. З глибу каньйону долинув ще один звук — верескливий нявкіт, він дедалі наростав, аж поки лиховісне виття виповнило все повітря.

Рук лячно підвівся з землі й відступив чимдалі від урвища. Він не знав, що за потвори могли ховатися отам, у пекельних глибинах безодні, проте чудово розумів, що він їх розбуркав. Ревнява гучнішала, і йому марилося, ніби він уже чує, як осипається каміння, як щось дереться усе ближче й ближче.

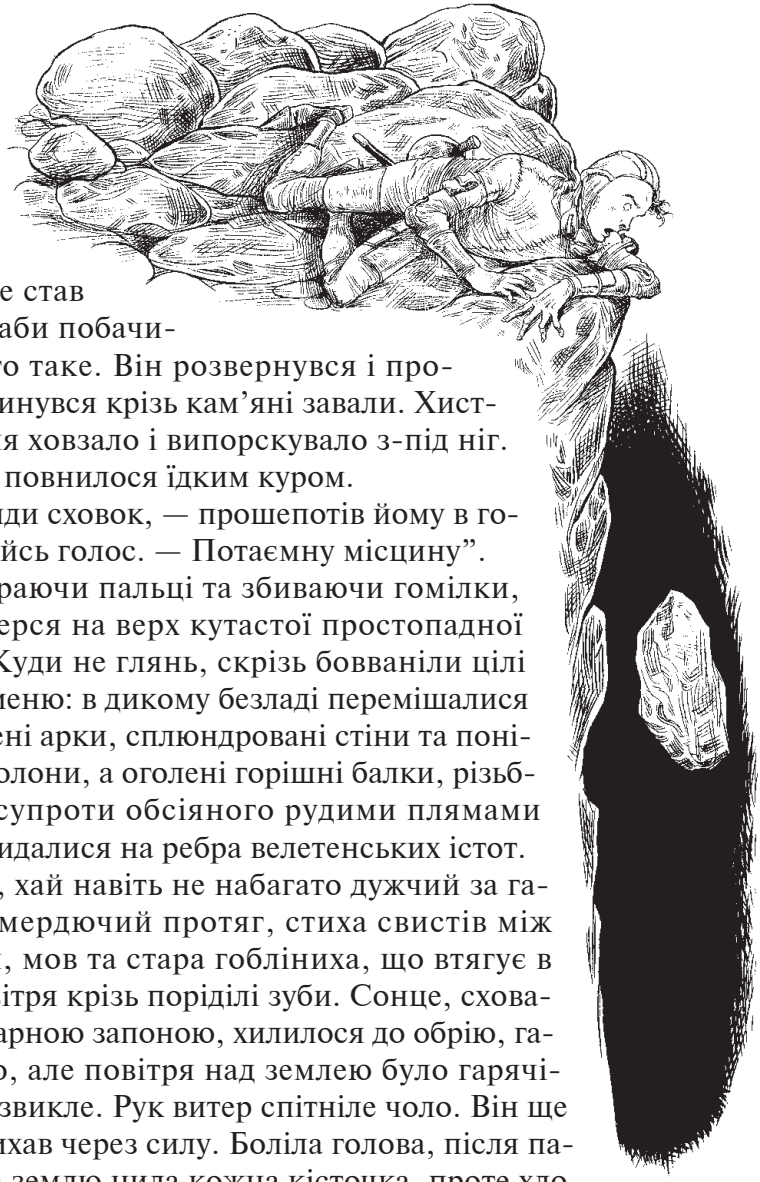

Рук не став чекати, аби побачити, що то таке. Він розвернувся і прожогом кинувся крізь кам'яні завали. Хистке скелля ховзало і випорскувало з-під ніг. Повітря повнилося їдким куром.

"Знайди сховок, — прошепотів йому в голові якийсь голос. — Потаємну місцину".

Обдираючи пальці та збиваючи гомілки, Рук видерся на верх кутастої простопадної брили. Куди не глянь, скрізь бовваніли цілі гори каменю: в дикому безладі перемішалися потрощені арки, сплюндровані стіни та понівечені колони, а оголені горішні балки, різьблячись супроти обсіяного рудими плямами неба, скидалися на ребра велетенських істот.

Вітер, хай навіть не набагато дужчий за гарячий смердючий протяг, стиха свистів між скеллям, мов та стара гобліниха, що втягує в себе повітря крізь поріділі зуби. Сонце, сховане за хмарною запоною, хилилося до обрію, гасло небо, але повітря над землею було гарячіше, ніж звикле. Рук витер спітніле чоло. Він ще й досі дихав через силу. Боліла голова, після падіння на землю нила кожна кісточка, проте хлопець не смів зупинятися, ані на мить не смів.

Завивання ближчало, і, хоч би що то голосило, було ясно, що виє воно вже не саме. Щось гавкотіло в унісон, ще щось—верещало, і звуки ті зливалися в єдиний хор. Треба шукати криївки, як йому дороге життя!

Недалеко від нього з уламків стриміла напівзруйнована арка. Під нею Рук зобачив широченьку розколину — ось куди можна б запхатися! Може, вона ще гуляє, вільна від звірини? Він перевірив своє спорядження: баклага з водою, абордажний гак, записник, літунська мікстура, ніж...

Крики за спиною дедалі гучнішали — пожадливі, пронизливі, — і їм вторувало дивне шамотіння, схоже на шурхіт шкіри. До горла Рукові підступив клубок. Таж на нього полюють!

Хлопець вихопив ножа і жахну́в до розколини. Вкляк, просунув голову в отвір — і наставив вуха. Анітелень! Він нюхнув повітря. Якби ця місцина правила за сховок якійсь звірині, він би вчув затхлий дух її барлога чи ядучий сопух посліду. Проте ніс його не вхопив жодного смороду, поза сухим кислуватим запахом — так пахне покришена порода.

Виття за спиною переросло в безладну какофонію.

— Земле, порятуй, Небо, оборони, — прошепотів Рук, залазячи в тісну розколину.

Хід усередині виявився тісніший, ніж видавався спершу, і що далі хлопець ліз темною, задушною шкалубиною, то більше та вужчала. Невдовзі довелося плазувати по землі, звиваючись між величезними брилами упалого скелля. Просвіти між ними вужчали, і Рук дослівно продирався вперед. Хлопець судомно хапав ротом повітря, тіло його тремтіло, обливалося потом, боліло... Чи пощастить вимкнутися назад? Невже він уник завивущих потвор лише на те, щоб власноруч поховати себе живцем у цій могилі? Хоч би що там було, він мав загнатися якнайдалі, щоб його не знайшла чиясь лапа, не викрив чийсь мацак.

— Ну, ще кілька кроків, — підганяв він себе. — Ну ж бо, ще...

Нарешті Рук зупинився. Щілина перед ним надто звузилася. Він незграбно розвернувся і вдарився об прискалок. Не зважаючи на гострий біль, сягнув рукою вперед і, жменя по жмені хапаючи квасний пил, заходився обсипати ним одіж, лице, чуб... Пил легко приставав до спітнілого тіла, вкривав кожну його п’ядь і, якщо його правильно навчали, мав притлумлювати його запах. Принаймні теоретично.

Нараз біля входу до розколини захекало, засапало. Рукові мороз пішов поза шкірою. Сапання гучнішало. Потім хтось осатаніло зашкрібся, загупали падучі кам'яні уламки. Чиєсь рило, лапи чи мацаки намагалися вторувати собі шлях до розколини, аби нарешті злапати неспійманну здобич. Рук нервово закусив спідню губу.

Шкрябаннязамінилося на сопіння, далі вщухло й воно.

До Рука долинули лункі виляски, щось зашастало туди-сюди і завило зі скаженої люті й розчарування. На його гук озвалося ще з десяток голосів. Ляскіт чимраз даленів, виття — тихло. З усього видно, переслідники змирилися з тим, що здобич вислизнула з лап.

Певний, що вже ніхто його не сочить, Рук вибирався з розколини. Добувшись поповзом до виходу, він відіпхнув камінь, що зрушила котрась із потвор, і вимкнувся на волю. Тіло його, суціль запилюжене, проймав дріж. Хлопець змахнув із губ винні на смак порошинки і жадібно вдихнув вечорове повітря. Тоді роззирнувся навкруги, ладен, щойно з'явиться небезпека, знову пурнути в нору.

Ледь задрижала земля. Задвигоніло скелля, знялася легка курява.

Треба зібрати сили, похмуро подумав Рук, підводячись із землі. Що раніше вихопишся з цієї клятої місцини, то краще.

Позад нього розмитою плямою бовваніла санктафракська скеля, ще далі ледь розбірно манячили перекособочені вежі висотних будівель: там починалася північна частина Нижнього міста. Ліворуч і праворуч — суцільні гру́зові захаращення, звідки понівеченими кістяками, стримлять голі

каркаси будівель. А попереду, скільки сягало око, простиралися камінні завали — підступні й майже непрохідні. Єдиний спосіб подолати пустку — лізти навкарачки.

Що й казати, за плечима в Рука була добра школа. Перш ніж кудись ступати, налягаючи на ногу всією вагою, перевір надійність опертя! А коли хочеш плигнути, уважно до всього приглянься!

Поки Рук досяг верхівки першого кам'яного завалу, він весь упрів і сапав, наче зубощир-скрадайло, що вгинається під вагою курникової сестри поворітьма додому по затяжному патрулюванню. Хлопець пристояв, випростався. Вежі північної частини Нижнього міста усе так само видавалися недосяжні. За Руковими підрахунками було вже пізнє пообіддя. Якщо він і далі повзтиме як черепаха, то напевняка заночує в Осип-Місті. Від такого щастя йому аж нудота підступила до горла.

Зненацька земля так задвигтіла, аж Рука збило з ніг. Здавалося, під ним закипає саме скелля. Небо вкрили величезні пилові тучі, пил виїдав очі й скрипів на зубах. Рук згорнувся клубочком і завмер, чекаючи, поки вгасне двигіт.

Поволі землетрус ущух, утихомирилися і розтривожені камінні брили. Густа курява ще висіла в гарячому, паркому повітрі, та на той час, коли Рук протер очі, пилова хмара вже осідала. Упевнившись, що найстрашніше позаду, хлопець підвівся на тремтячі ноги і роззирнувся довкола.

Гори каменю, нагромаджені просто нього, зрівнялися з землею, і стало видно цілу низку потрощених бантин якоїсь

давно засипаної будівлі. Окрім бантин, ще впадала в око напівзасипана статуя якогось великого маляра, мешканця Нижнього міста таких давніх часів, що про нього уже всі забули. Здавалося, то статуя маляра-п'янички — так низенько вона похилилася. Його рука з відбитим зап'ястком показувала в небо. А в самому центрі та м то ї руїни, с хожий на величезний п'ястук, громадився дебеленний с кельний уламок. Рук зиркнув на санктафракську скелю, підперту знизу цілим лісом дерев'яного колоддя. Зависла вгорі, вона скидалася на гігантське надкушене яблуко лісового дуба.

Попри те, що робота над Санктафракським лісом не припинялася ні на мить, від плавучої скелі весь час відколювалися чималі уламки. Більшість їх були не надто великі і не загрожували поважними наслідками, проте час від часу зривалися й дебелі брили, які, трощачи все на своєму шляху, гримали на Осип-Місто.

Рук пощулився і прошепотів:

— Ще трохи — і край. Уже як рукою кинути...

Він повернувся, наміряючись іти — і став як укопаний. Серце мов здавила крижана долоня.

— Не може бути, — прошепотів він. — Ні, неправда.

Але то була таки правда. За п'ять-шість ступнів від нього долі лежав "Грозовий шершень". Певніше, його рештки. Почорніла щогла переламалася навпіл. Звуглілий клапоть краму із павучої шовковини та линвовий звій — ось і все, що лишилось од вітрил. А бушприт... Перескакуючи завали, Рук добрався до небесного човна, присів біля нього, провів пальцями по його поверхні...

Так, очі його не ошукували. Шийка "Грозового шершня" переламалася майже навпіл. Блищали в непевному сонячному світлі щербини на місці полому, кутаста голова спереду ледь трималася на парі дерев'яних волокнинок.

У горлі Рукові застряг болючий клубок. Вітрила з линвами ще можна б поміняти, та й щоглу нову поставити не штука. Але він знав: коли ламається човнова шийка, це все

одно, що з суденця випущено дух. “Грозовому шершневі” вже більш ніколи не літати...

Упавши навколішки, Рук підніс дерев’яну голову, бережно поставив її на місце і міцно обійняв бушприт. На нього хвилею наринули спогади про Вільні галявини. Дуб Грубокор, різьбяр із лісових тролів, який допоміг йому знайти грозового шершня — свого власного грозового шершня — прихованого всередині дерев’яного оцупка, що він, Рук, мав його різьбити... Незабутні хвилини, коли суденце покривали лаком у Світляних садах... Коли ставили вітрила та кріпили линви. Крок за кроком хлопець наближався до мети, трудячись над човном, опановуючи літунську науку...

— Я... Я вирізьбив тебе, — уривчасто прошепотів хлопець. — Я дав тобі ім’я. Ми разом борознили небо — ти і я. — Він схлипнув. — Прощавай... — Груди йому стисло, немов на них знову наліг камінь, і давив, заважав дихати. — “Грозовий шершню”...

Рук розумів, що його укоханий повітряний човен знову перетворився на дерев’яний цурпалок. Душа покинула човнове тіло. З важким серцем хлопець звівся на ноги та й помандрував собі далі.

Він ішов неоглядки.

* * *

Рук просувався як умів, але дорога давалася нелегко. Перебиратися через вищерблене нерівне каміння ставало чимраз важче, і невдовзі його горлянка зробилася така сама суха, як і довколишній кам’яний ландшафт. Коли-не-коли на шляху траплялися широкі кратери, і на їхній обхід доводилося вбивати силу часу. Він спускався вниз, у лунку кам’яну котловину, а тоді знову сходив угору іншим спадом

в ирви. Перш ніж зіп'ястися на край, він палко молився, щоб за цим разом вежі Нижнього міста поближчали.

— Отепер... — заспокійливо шепотів собі під ніс Рук, деручися спадом найглибшої западини. — Отепер вони вже будуть ближче, не можуть не бути...

Але і цим разом на нього чекало розчарування. Як і перше, зачаровані вежі ані крихти не ближчали. Ба більше, ставали чимраз імлистіші.

Не збитися з дороги, нагадував собі Рук. "Я перебуду ніч ув Осип-Місті, треба тільки робити все, як мене навчали, і, з поміччю Землі та Неба, не втрачати розуму", — тривожно думав Рук, коли кам'яною пусткою розлягався пронизливий вереск. Нічна твар покидала свої сховища.

Рук узяв баклагу, приклав її до вуст — і аж тоді згадав, що вона порожня.

—Ех, дурню ти дурню, — буркнув він собі під ніс, чіпляючи баклагу на місце. Якби Варіс могла бачити, як нездарно Рук попереводив свої мізерні припаси, то глибоко розчарувалася б у ньому. Хлопець скрушно похитав головою. Може, йому пощастить знайти трохи води та поповнити свої припаси. Але поки те станеться...

Рук підняв із землі гладенького круглявого камінчика і вкинув у рота. Туди набіжить слини — і він зможе освіжити палаюче горло. Марні сподівання! Рук бридливо виплюнув глеюватого камінчика і шукав інших способів, та що більше він боровся зі спрагою, то дужче та дошкуляла. Хоч сядь та й плач!

Жарота стояла нещадима. І парило — хоч кричи "рятуйте!" Рук провів пучками по чолу і злизав піт із пальців. Але солоні крапельки тільки розпалили спрагу.

Звичайно ж, хоч би яким сухим та курним видавалося Осип-Місто, вода мала б десь бути. Просто її треба знайти — ясно, як божий день! Поперебивані рури та потрощені водограї ще й досі сльозили вологою. Колодязі, біля яких колись давно збиралися городяни, щоб набрати води та поляпати язиками, як тоді, так і нині, сягали ґрунтових вод. Треба пошукати моху, трави або нужденних чагарників, та й квит! Пускаючи коріння вглиб крізь тріщини у камені,

рослинність промовисто засвідчувала близькість води. Зрештою тварюки — мешканці Осип-Міста — теж не могли обходитися без живлющої вологи!

Рук усе далі й далі пробивався крізь завали, а задушливе сутінкове повітря чимраз більше повнилося криками та вереском чудовиськ. Ось хлопець поминув похилу вежу з колись величною, а тепер проваленою банею, схожою на гігантську надкушену лісову заболонь. Краєчком ока Рук спостеріг якийсь рух і, обернувшись, помітив, як у тіні щось майнуло. Він пришвидшив ходу.

Шлях його пролягав то через повалені колони, які лежма утворювали якусь подобу мосту, то під напівзруйнованим віадуком попри подвійні ряди колон, понівечених цілком чи тільки почасти; то крізь низьке вікно хоч і заціліло, але вельми хисткого високого фронтону; то килимом горбкуватого сланцю, який колись був дахом, а нині обернувся в ненадійний хідник. Досить раз послизнутися — і ти навіки згинеш ув одному з розверстих проваль обабіч тебе. Рук достеменно знав, що ніхто його тоді вже не знайде, хіба стерв'ятники, ласі до чужих кісток.

Вежі Нижнього міста, як і перше, мріли перед ним, але тепер, у пригаслому небі, вони видавалися геть пласкими. Попри всі Рукові намагання, пройти йому пощастило недалеко. Кожен подих давався на превелику силу. Кожен ступінь крив небезпеку. Рук важко сапав, ковзався і спотикався, обдирав щиколотки пальців і збивав кісточки ніг. Гіршої халепи, подумалось йому, не придумаєш. Ще б пак, де-де, а в Осип-Місті завжди можна очікувати найжахливішого. І враз він укмітив якусь чудну сильветку.

На плескатій кам'яній брилі просто перед ним щось лежало: яскраво-голубе, пухнасте і... неживе. Жах кригою скував скроні, несамовито загула у жилах кров. Писочок, схожий формою на дзьоб, закарлючені кігті... Рук умить розпізнав мертву істоту.

— Лемурчик! — ахнув він і ногою діткнувся висхлого тільця. Із пащі та порожніх очниць посипалося біле порохно. Рук роззирнувся — і наглянув на камені сіро-зелену латку

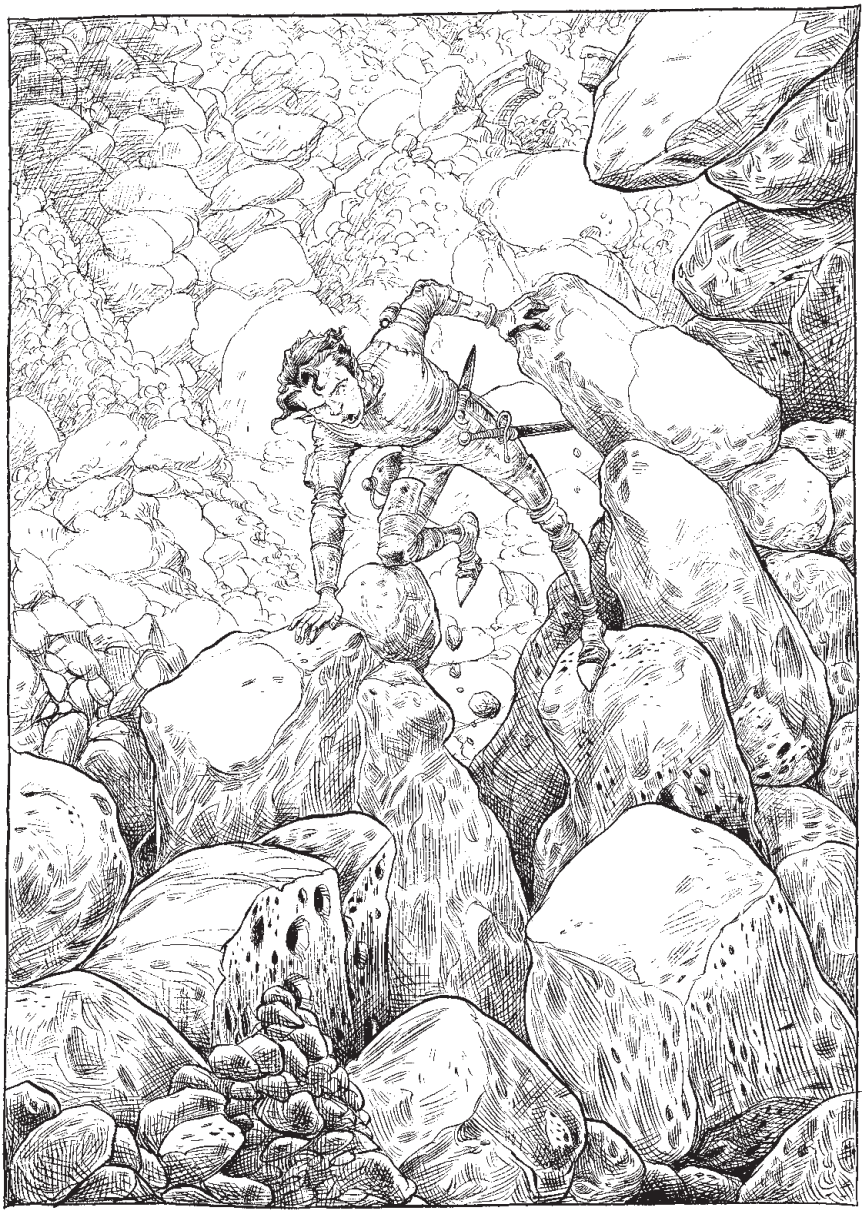

моху. Отже, десь тут є вода! Мабуть, лемурчик теж прийшов сюди у пошуках живлющої вологи та й наклав головою. Рук добув меча і вп'явся очима в сутінь.

Ліворуч озвалося ледь чутне жебоніння. Вода — плинна вода. Може, ушкоджена рура, а може, невеличке чуркальце. Рук увесь напружився, як струна, і пішов на звук, не забуваючи крутити на всі боки головою: спокуса освіжитись прохолодною водою не повинна присипляти пильності.

Він видряпався на приземкуватого кругляка, напрочуд подібного до волорога на паші. Журкіт посилився. Так і є: затінене двома моховитими кругляками, з-під землі струменить невеличке джерельце. Вода наповнювала загату і перехлюпувала через край, де її знову вбирала земля. Тванистий ґрунт навколо чуркала був помережаний незліченними слідами відвідувачів — і хижаків, і їхніх жертв. Щойно Рук бачив, яка лиха напасть спіткала лемурчика. Боже борони від такої долі!

Раз по раз роззираючись, він нагнувся — меч при боці, напохваті, — склав докупи долоні й занурив їх у крихітне водоймище — раз, удруге...

Ніколи ще вода не видавалася такою смаковитою!

Коли спрагу нарешті вгамовано, Рук відкоркував баклагу і занурив у прозору воду. Поки булькала вода, витискаючи повітря з баклаги на поверхню джерела, Рук сторожко роззирався довкола: як би його не почула котрась потвора, що їх ув Осип-Місті не бракувало!

Щось у пітьмі неначе блищить, подумав хлопець, і серце його несамовито закалатало. А що воно так тхне? Вологою... Пліснявою...

— Поквапся, — пробуркотів він і потрусив баклагою під водою — хай борше наповнюється. На поверхню зринула остання вервечка повітряних бульбашок — баклага наповнилася вщерть. Рук закоркував її і вже готувався почепити на пояс, коли ззаду почувся якийсь шерех. Щось тихенько шаруділо, а паркий цвілий дух ніби погустішав.

Рук узявся за меча і крутнувся на підборах. Спершу не помітив нічого страшного. Скелля, тіні — та й годі.

Пусте, спробував заспокоїти себе хлопець. Просто трохи розходилася уява.

Та Рук чудово розумів, що лише дурить себе. Його увагу привернув якийсь зблиск. То був мацак — слизький і прозорий; звиваючись, він вигулькнув із чорної розколини і заходилося обмацувати під собою камінь. Поки на смерть переляканий Рук, мов заворожений, спостерігав за ним, з'явився ще один. Тепер уже двійко їх учепилося за скелю і затремтіло, засіпалося. Ще мить — і з вузької розпадини показався блискучий горб драглистої потвори. Чудовисько соталося з розколини на камінь, мов тілдерячий жир із тріщини в барилі.

— О Земле й Небо! — ахнув Рук і відступив на крок назад.

Драглисто чвакнувши, страшило вилізло з розколини геть усе. Тремтячи та колихаючись із боку на бік, воно прибрало своїх звичних обрисів. Хлопець упізнав потвору — і жахнувся. Йому стало зле, бо він достеменно знав, що воно за звір. Троє банькатих очей ненастанно блимають, під вологою прозорою шкірою пульсують жили, мацаки ворушаться, на череві лямівка, велетенське тіло аж труситься в передчутті здобичі...

— Скельний упир, — прошепотів Рук.

Самої назви було досить, щоб волосся стало йому дуба. Рук читав про них у трактатах, сподибуваних у книгозбірні,

знайомився з їхніми описами, і відтоді чув огиду до потвор. А тепер, коли одна з них була поруч, на нього накотилася хвиля нудоти.

Гучно плямкаючи, скельний упир поповз по кам'янистому ґрунті. У пітьмі блищали його очі. Рук відступив ще на крок. Упир залопотів черевною лямівкою і, відірвавшись від землі, легко, мов повітряна кулька, знявся у повітря. Він рухався і пульсував, немов ковальський міх — то стиснеться, то розтиснеться, то стиснеться, то знов розтиснеться. Він усмоктував повітря і видував його назад — гаряче й сухе, мов жар від груби.

Рук ступив ще крок назад. Упир невблаганно наближався. Його вочевидячки мучила спрага: Рук знав, що упирі *все* хочуть пити. От тільки п'ють вони далеко не водичку. Рук дедалі наближався до дзвінкого ручая, хоча й знав, що це його не порятує. Ні, харч скельного упиря — живі тіла його жертв. Із них він висмоктує всю вологу, до останньої краплини. Хоч би хто йому попався, лемурчик чи Бібліотекарський Лицар: упирям байдуже, з кого смоктати.

Ще один непевний крок... Рук уперся спиною в камінь... Далі відступати нікуди... Він у пастці...

Засичавши і заплямкавши, скельний упир завис перед хлопцем. То стиснеться, то розтиснеться, то стиснеться, то

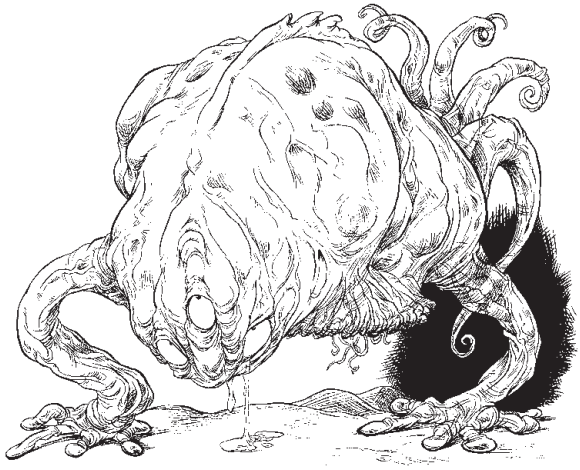

розтиснеться. Довколишнє повітря розігрівалося і сухішало. Від пліснявого смороду до горла підкотилася нудота.

Зненацька здоровенна потвора, вся пульсуючи, відкинулася назад, показуючи величезний, схожий на око отвір посередині тремкого черева. Рук із жахом зорив, як він розкривається — повільно, але невпинно. З нього виткнулася сила-силенна яскраво-рожевих, обсаджених присосками, мацаків, які затанцювали у шпаркому повітрі.

Рук ізблід. Що почати?!!

* * *

Немов колонія мерзенних поганок на згарищі Нижнього міста, виблискували у світлі призахідного сонця Мурашині вежі — місце розташування Ватага Титуґґа та його добірної молотоголової гвардії. І зовні, і всередині вже запалили ліхтар. З віконець на вежах та стіжкуватих дахах лилося мерехтливе тьмяно-жовте світло, палали смолоскипи на огорожі обабіч сумнозвісної Брами розпачу. Ядучий сопух паленого жиру змішувався з загальним смородом — грибовим, мерзосвітнім, від якого душу вернуло.

Усе нутро похмурої будівлі займала одна-однісінька, широченна й непоказна відкрита зала. Посередині її жахтіло величезне вогнище, де жарко палали головешки такого любого гоблінам затулиніcдерева. Немилосердним варом обдавало полум'я, дим виїдав очі. Над жаровнею висіла низка казанків, усі булькали, біля кожного з них поралися уярмлені міські гноми, прикуті ланцюгами до підлоги. Попід стінами здіймалися сходи, сполучаючи між собою платформи.

Ці останні прилягали просто до круглявих надворішніх стін, і могли б правити за осібні приміщення, якби їм не бракувало стінвнутрішніх. Мурашині вежі не знали таємниць.

Життя у них кипіло в ключ. Куди не кинь оком, усюди роїлися молотоголові гобліни: лунали їхні голоси, грубі та галасливі, й скрізь пахло бійкою. Навіть ті з них, що спали в гамаках, попідвішуваних до бантин на піддашші, харчали, пирхали, тіпались і голосно сипали чортами уві сні.

Кілька вояків відбували варту, вони охороняли браму, стіни та дахи. Ще кілька сиділо за столами по кутках, де можна було посьорбати щерби. Решта сиділи на дерев'яних ослонах, схилившись над своїм спорядженням: хто латав куртку, хто міняв підметки в черевиках, хто чистив закривавлені мечі або вигострював грізні зазубні на бойовому серпі.

Коли повз гурт молотоголовців пробігала з глечиком у кощавих руках невільниця-дрібногобліниха, один гицель, татуйований гевал із кільцем у носі, перечепив її ногою. Дрібногобліниха з розгону беркицьнула долілиць у гнилу та смердючу солом'яну мерву, глек розбився на друзки, і з нього розхлюпалося по долівці волорожаче молоко.

— Щоб ото все вихлебтала, шерепо, мерзенна рабине, — прогарчав напасник.

А надворі стялося в навчальному бою з десяток, а то й більше кремезних гоблінів, закутих у важкі обладунки і поспіль укритих шрамами від незліченних сутичок. Січа була люта, наче билися насправжки.

Поминаючи цей гармидер, сходами до переповненої зброярні важко прогупав батальйон гоблінівської сторожі, несучи цілі оберемки вилученої зброї. У приміщенні розлягалися їхні тріумфальні гуки.

— Це навчить оту покидь із Нижнього міста шануватися, — рохкав один з них. — Чи, може, вони думали, що вироблятимуть таку зброю, і їм це зійде з рук? Та ще й у нас під носом!

Його сусіда злорадо хмикнув.

— А ти чув, як верещав фабричний майстер, коли ми його підвісили? — озвався він. — Верещав, неначе прохромлений вепр-верхолаз.

— Та й кров із нього юшила, мов із доброго кабана, — докинув інший.

— А все ж таки недарма старалися ці зброярі, — задумливо промимрив перший молотоголовець, брязкаючи здоровенною в'язкою кіс, мечів, булав та самострілів, що її він пер удвох зі своїм напарником. — Подейкують, ніби скоро з Гоблінівських сельбищ прийде свіже поповнення.

Двійко гоблінів, що спускалися сходами нижче, зневажливо на те пирхнули.

— Гоблінівські сельбища, — протяг один із них, і, харкнувши, сплюнув у сходову шахту.

— То все переважно молокососи, — мовив другий молотоголовець. — Поосідали по селах, неначе ота потолоч на Вільних галявинах, і кожен думає, що тепер він кум королю!

Усякий молотоголовець, який бодай трохи себе поважав, пишався своєю незалежністю. Зброя при боці, клунок із пожитками за плечима — будь-якої миті він готовий знятися з усім своїм добром і рушити далі. Певніше, мав би бути готовий. Бо недавно частина молотоголовців спокусилася на осіле життя і замешкала в Гоблінівських сельбищах. Вони пошивалися в купці, у мисливці, а дехто, кажуть, і взагалі вдарився у рільництво!

— Ось Ватаг Титуґґ хутко за них візьметься, — озвався хтось із горішніх сходів, і все приміщення загуло від голосів, сповнених насміху та зловтіхи.

Сам Ватаг Титуґґ був далеко і не чув, як згадувано його ім'я. Не чув він і лиховісного гулу та схвального безладного тупотіння ногами. Він стояв на платформі, розташованій на рівні першого ярусу, а зір його та слух були цілком поглинуті допитуваним в'язнем.

— Я розв'яжу тобі язика, Нерозв'яживузле! — хрипко вигукнув ватаг, грубо закидаючи назад голову троля-тягайла, і голос його не віщував нічого доброго. — Можеш бути певен, про це я подбаю. — Ватаг витяг із-за вилоги своєї бойової шкуратянки заіржавілу шпильку і підніс упритул до переляканого тролевого обличчя.

— Але ж... але ж я нічого... я нічого не знаю, — запротестував троль, забряжчавши ланцюгами. — Анічогісінько.

Направду не знаю. Я ж у всіх на побігеньках, ото тільки в мене й клопоту...

Титуґґ поцмокав язиком і, недовірливо похитавши головою, легенько провів вістрям шпильки по кінчику бульбатого тролевого носа.

— Ти розчарував мене, Нерозв'яживузле. — Голос його звучав сухо. — А я цього не люблю.

— Ну, чого ви не хочете мені повірити! — благав тролтягайло.

— Коли ти надумаєшся сказати мені правду — всю правду, Нерозв'яживузле, — тоді, може, й повірю, — відрік ватаг. Він обернувся, обводячи поглядом три горщики, вишикувані рядочком на столі. Узявши один навмання, він зняв накривку і понюхав густий жовтожарий розчин усередині. — Цікаво, на що ця штука вдатна?

Широко розплющивши очі й трусячись усеньким тілом, Нерозв'яживузол дивився, як ватаг опускає шпильку в горщик і витягує її назад. На жалі застигла жовтожара крапля.

— Простягни руку, — зажадав Титуґґ.

Нерозв'яживузол вволив його волю. Брязнув на зап'ясткуланцюг. Ватаг Титуґґ ухопив руку, вгородив шпильку в шкіру і відступив на крок назад, аби поглянути, що з того вийде.

Майже відразу Нерозв'яживузол відчув, як шкіру запекло, наче її вколола голка, і безпорадно дивився, як його рука пухне на очах.

— Цікаво-цікаво, — промовив ватаг. — Даруй мені, Нерозв'яживузле, та чи не ти запевняв, ніби в горщиках — косметика для сестриць-сорокух. Бальзам для пір'я, глянець для дзьобів. Свіжкий крем... — Він поторсав розпухлу руку. — А як на мене, своєю дією воно нагадує... отруту.

Нерозв'яживузол болісно скривився.

— Я ... я не знаю. Вона мені казала, що...

— *Хто* казав? — ухопився за ниточку ватаг Титуґґ. Що галасливіше він допитувався, то більше молотоголовців угорі та внизу кидало свої справи і поверталося на розлючений ватагів голос.

— Я... я не знаю її імені, — прошепотів Нерозв'яживузол.

Не зронивши ані слова, ватагузявся за другого горщика, відкрив його і вмочив у нього шпильку. Цього разу, щойно він торкнувся живого тіла, всю руку троля-тягайла аж до пучок обкидало хворобливою висипкою. Обидва здуміло дивились, як уражена шкіра береться дрібними червоними прищиками. Титуґґ знов опустив шпильку в горщика, після чого підніс її впритул до Нерозв'яживузлового обличчя.

— Естера, — випалив, не витримавши, троль. — Естера Шпичколист.

— Так я й думав! — тріумфально вигукнув ватаг. — Естера Шпичколист... Естера Шпичколист, — повторив він, смакуючи кожне слово, — відьма, підручна отого паразита, схожого на барило смальцю — Вокса Верлікса. — Він обернувся і нагукав молотоголового вартівника, що сидів на дерев'яному ослоні, гартуючи на вогні стріли. — Нечупаро, з мене барильце лісового грогу, — желіпнув він. — Вокс таки збирався покинути Палац статуй.

Гоблін на ослоні закинув голову і вищирився беззубим вищиром.

— Дякую, — прокричав він у відповідь.

Ватаг знову повернувся до Нерозв'яживузла. Тонкі губи на шорсткому обличчі розпливлися в усмішці, оголивши щербаті й добряче проріджені у бійках та баталіях руді зуби.

— Чує моє серденько, виведеш ти мене на золоту жилу, — промовив він.

— Але ж я нічого не знаю, присяйбі. Я просто їй служу. Що мені кажуть, те й роблю, — лопотів Нерозв'яживузол. — Я мав віднести горщики сорокухам, я ж вам казав, а назад повернутися з фіалом, врученим навзамін.

Титуґґ здригнувся.

— Сорокухи, — промимрив він. — Присягаюся, одного дня я таки їм поскручую, всім до одної, їхні кощаві шиї. Вони самі напрошуються... — Гоблін підвів на нього палаючі очі. — Фіал чого?

Нерозв'яживузол стенув плечима.

— Я ще нічого не встиг, мене заарештувала ваша варта...

Ватагсплюнув.

— Б'юсь об заклад, це якось пов'язане з Воксом Верліксом, — прогарчав він. — Я вже давно плекаю мрію ще раз побачитися з цим лантухом сала. — Пальцями він провів туди-сюди по ножу. — Так би мовити, маю до нього одну незавершену справу. Нехай на власні очі пересвідчиться, хто справжній пан Нижнього міста. — Ватагспохмурнів. — Хай-но я тільки промкнуся в щурячу пастку, яку він зве своїм палацом...

Із цими словами ватагсів і більш не озивався, скупчено зморщивши лоба. Відтак повернувся до Нерозв'яживузла. Обличчя його було похмуре, голос погрозливий.

— Ага! — вигукнув гоблін, і губи його викривились у зловісній посмішці. — Кажеш, ти служиш Естері Шпичколист? Тоді не я буду, якщо в тебе нема там своїх ходів-виходів і якщо ти не знаєш, де там пастки і як їх обійти. Так-от, — Титуґ поглянув зизом на нещасного Нерозв'яживузла, — одному гоблінові страх кортить ушанувати так званого Найвищого Академіка своєю присутністю, сиріч піднести йому приємний сюрприз. Як проникнути в його палату?

— Сюрприз? — перепитав Нерозв'яживузол. — Палату? — Троль дрібно затремтів. — Я... я всього-но кухонний служка.

ВатагТитуґ відвернувся від в'язня і взявся за третій горщик. Потому зняв накривку — і повітря сповнилося задушним пахом, схожим на сморід гнилої дубової заболоні та тілдерячого мускусу. Ватагзанурив шпильку в чорне вариво у горщику. Троль-тягайло сполотнів. Титуґ тричі вмочив шпильку в горщик, тоді знов обернувся до Нерозв'яживузла і підніс парке металеве вістря майже до самісінького бульбатого носа.

— Ні, ні! — заверещав троль-тягайло. — Тільки не це! Благаю! Будь ласка! Я розповім вам усе! Як на сповіді!

* * *

Вихопивши меча, Рук щосили рубонув ним огидну драглисту потвору, що простерлась перед ним, роззявивши пащеку, звідки витикались в'юнкі мацаки. Та меч був безсилий супроти неї. Враз залопотівши черевною лямівкою, скельний упир кинувся на хлопця і проглитнув його живцем. Рук немовби шубовснув у шпарку смолу.

Закричати? Шкода мови! Дихати давалося тільки на превелику силу. Рук відчув, як мацаки потвори обліплюють його обличчя, руки, ноги. Пручатися чи бодай двигнутися було абсолютно ніяк. Меча з його рук вирвано. Мине зовсім небагато часу, хлопцеве серце стане, і тоді підуть у хід присоски. Вони висмокчуть із нього всі соки, наче з туші оббілованого волорога.

Рукові зоставалось одне: безрадно дивитися на світ крізь прозоре тіло потвори, яка його душила. Він бачив навіть в ежі Нижнього міста, і в голові промайнуло розпачливе: з а р а з вони далекі від нього, як ніколи...

Аж ось почувся якийсь сик, скельний упир здригнувся, і враз рвучко, спазматично роззявилась його паща. Потвора виплюнула хлопця з такою силою, що він бебехнув аж на скелля по той бік струмка. Коли упир плюнув удруге, щось кругле і шорстке черкнуло Рука по голові, а саме́ страшило скрутилося і стало достоту, як було перше. Рук глипнув на те, що впало біля нього: його баклага для води, спорожнена до споду і суха-сухісінька!

Ту ж мить скельний упир проразливо заверещав, аж Рук відчув, як у жилах йому кров холоне, і змінив свій колір із фіялкового на червоний, а з очей потвори шибнули три парові струмені. Закипіло, заклекотіло прозоре тіло чудовиська, наче вар у казані. Туша в'юнилась, як навіжена, з нутра її вилетів шкляний фіал, брязнув об каміння побіля Рука і розлетівся на друзки.

— Протиотрута від хробака, — видихнув Рук.

Жоден Бібліотекарський Лицар не міг вважатися належно спорядженим, якщо не мав при собі протиотрути від укусів

летючого хробака, сумнозвісного хижака Темнолісу. Тут, у Нижньому місті, ці тварюки траплялися тільки вряди-годи, і невеличкий скляний фіал був чимось на кшталт амулета на щастя. І ось Рук міг на власні очі пересвідчитись у його дієвості. Протиотрута, яка зціляла жаскі пухлини, спричинені укусом летючої бестії, була смертельна для скельного упиря.

Упир кволо зітхнув і гепнув на кам'яну брилу. Остання волога покидала його тіло, і невдовзі від упиря зосталася тільки тоненька суха оболонка, звідки витикавсяРуків меч.

Хлопець важко звівся на ноги і приступив до скельного упиря. Жарке й заразом вологе повітря вже обертало його останки на порохно. Рук витяг меча і, витерши об холошу, встромив у піхви. Він уже повернувся був іти, коли щось упало йому в око.

Рук завмер. Зненацька до нього дійшло, що то не щось, а хтось: просто над ним бовванів проти неба якийсь незнайомець. Рук знеможено опустився на землю. Спершу на нього полювали, потім він мало не помер від спраги, потім його ковтали живцем, випльовували, і все тільки на те, щоб тепер його загнав у кут... Хто ж його переслідник цього разу?

— Здаюся, — прошепотів хлопець. —Нема більше сили...

Той, хто стояв перед ним, простяг руку.

— Якби Варіс почула твої слова, то була б розчарована, — озвався знайомий голос.

· РОЗДІЛ ТРЕТІЙ ·

Підземний палац

Рук не повірив своїм вухам. Знайомий голос! Жодних сумнівів, він його десь чув! Прикриваючи очі від світла, він звів голову. Очі його побачили скуйовджену ясну чуприну, кирпатий ніс, дуги брів, а під ними — блакитні блискучі очі...

— Фелікс? — Подиву його не було меж. — Невже ти?

Постать наблизилася до Рука. Рук спершу повагався, відтак потис простягнену руку і відчув, як та взяла його за долоню — міцно, енергійно — і підвела з землі. Так, перед ним стояв його давній друзяка Фелікс Лодд — при повному риштунку, у вибілених кістяних обладунках, перев'язаних сірим реміняччям із мордобрилячої шкіри.

До його пояса були приторочені шкіряні капшуки та линви. При боці, поруч із чималим самострілом у побляклому сірому покрівцеві, теліпався кривий зазублений ніж. На сірому курному тлі Осип-Міста його високу ясночубу постать у вибіленому вбранні легко можна було взяти за примару.

— Мо, я й скидаюся на манію, — засміявся Фелікс, неначе прочитавши Рукові думки, — але я доволі справжній, Руку, давній мій друзяко.

— Фелікс! — закричав Рук і міцно обійняв давнього друга. — А я вже не сподівався побачити тебе живого. Та й усі ми не сподівалися, навіть Варіс. Вона казала, що в Осип-Місті ніхто довго не протягне...

— Звісно, мені дуже не хотілося б розчаровувати своїх любих сестричок та вас, учених книжників, — усміхнувся Фелікс, — але й у Осип-Місті можна вижити. Звісно, якщо не стояти біля водозбору і не пасталакати, мов парочка старих недомірків-краль у день прання. — Він підморгнув. — Гайда, Руку! — Фелікс крутнувся і легко скочив на кам'яний насип. — Сьогодні тебе запрошують на вечерю до Підземного палацу!

Рук поп'явся слідом за ним.

— Зачекай, Феліксе, — пропихкав він. — Не так скоро!

Спадала ніч, з настанням темряви всі тіні зливалися водно, та Фелікс рішуче і вельми вправно продирався крізь кам'яні осипи. Він перелазив руїни, обминав розверсті провалля і з легкістю та спритністю лемурчика торував собі шлях через кам'яні захаращення та масивні брили.

Рук ні на крок не відставав од побратима: лучче вже шкопиртати і спотикатись, аніж відбитися. Та Фелікс, якщо задалеко випереджав свого друга, видирався на кам'яну брилу чи недбало спирався на повалену колону і, вибачливо всміхаючись, чекав, заки Рук його наздожене. Дорога була важка, і Рук — розпашілий, укритий грубою верствою куряви і захеканий, — почав занепадати духом.

— Нас не так то вже й мало, — озвався Фелікс, коли Рук уже вкотре наздогнав його. — І в нас ні перед ким жижки не затрусяться, — провадив він, — хоч би хто то був —

с орокухи, Сторожа чи гоблінівська варта. — Він усміхнувся. — Ми величаємо себе Примарами Осип-Міста.

— Можеш не пояснювати, чому, — прошкабарчав засапаний Рук, відчайдушно намагаючись перевести дух. — А все ж, якщо не секрет, що ти робиш у цій триклятій місцині?

Фелікс обкрутився на підборах і спинався далі, легко перемахнувши через довгастий виступ відколеної скелі.

— Полюю на мордобрилів, — засміявся він. — Ну, й ще дещо.

— Що? — не вгавав Рук, ледве встигаючи за ним.

Вони досягли широкої полонини, обсіяної щербатим камінням.

— Ну, відповів Фелікс, — час від часу ми, я та решта примар, чинимо набіги на Санктафракський ліс, щоб визволити отих поневолених сарак. Їх ми переправляємо до Нижнього міста, де ви, бібліотекарі ще маєте якусь вагу, і допомагаємо їм переправитись до Вільних галявин. А коли хочеться гостреньких відчуттів, влаштовуємо засідки на Сторожівські патрулі, ну, а решту часу я полюю на всяку звірину і ставлю пастки. Бо ж тут чого тільки не водиться — від польових лемурчиків, зачаєних у руїнах Осип-Міста, до риштакових мордобрилів. — Він замовк і озирнувся. — Агов, пильнуй, Руку. Тут стає небезпечно.

Рук похмуро кивнув. Він і так дивився обома.

Вони поминули вузьке чорне провалля, завалене скеллям, кудою можна було б перехопитися на той бік, якби не вельми незручні кругляки, що змушували йти в обхід. Нарешті друзі опинилися біля широкої колони з каннелюрами, поваленої набік і розколотої надвоє. Відразу ж за нею Рук побачив перекособочену статую, одна її рука, зламана в зап'ястку, показувала в небо...

— Знайома місцина, — обімлів Рук, і в голосі його забриніло розчарування. — Виходить, цей весь час ми повторювали мій шлях: верталися ним назад?

Фелікс мовчки кивнув головою. Пройшовши ще трохи, він підважив плечем камінну брилу і показав униз — там відкривався вузький тунель.

— Нам сюди, — кинув він.

Спершу Фелікс, а потім і Рук вступили в темний прохід. Рук зачекав, поки Фелікс повернув камінь на місце.

— Я піду перший, — прошепотів Фелікс. — Тримайся рукою за моє плече. І — ані пари з уст.

Так Рук і вчинив, а коли Фелікс рушив уперед, почовгав за ним. Ґрунт був вибоїстий і круто спускався донизу. Усе, що міг робити Рук, аби не послизнутись і не полетіти сторчголов, — це триматися за Феліксове плече. Повітря ставало прохолодніше, вологіше і мало гострий присмак, з кожним кроком ядучіший. Якби Рук опинився тут самодин, то негайно повернув би назад, але зараз із ним ішов Фелікс, і він, уперше після катастрофи "Грозового шершня", почувався в безпеці. Його ноги намацали подобу кам'яних сходів. Фелікс, що вів перед, знагла кудись провалився: Рукова рука хапнула порожнечу.

— Тихіше їдеш, далі будеш, — знов озвався Феліксів голос, і Рук відчув, як приятель простяг до нього руку. Він вдячно вхопився за неї і обережно ступив слідом за ним. Пройшовши ще трохи, вони опинились перед другою сходинкою, потім перед третьою... Далі тягся довгий прогін, і скидалося на те, що він сягав у кам'яну товщу на чималу глибину. Дух підземелля робився чимраз нестерпніший.

— Що воно так смердить? — прошепотів Рук.

— Місце гніздування щуроптахів, — так само пошепки пояснив Фелікс. — І повір мені, кращих пахощів у всьому Осип-Місті я ще не вдихав.

Поки Фелікс говорив, Рук почув зверху якесь рипуче цвірінькання, а коли звів очі догори, побачив там не камінь, а темну ворушку масу. Склепіння підземного ходу було обліплене тисячами крилатих звірят. Рук пощулився.

— Жодна порядна домівка не обходиться без щуропташиних гнізд, — вів далі Фелікс, намагаючись шепотом заглушити щуроптахів, які вже тривожно зацівкали. — Тож якщо котрась потвора надумає захопити нас зненацька, щуроптахи швиденько сповістять нас про гостя.

Там, де кінчалися сходи, стояла густіша тьма, зате земля була рівніша і ступалося легше. Вони наче опинилися

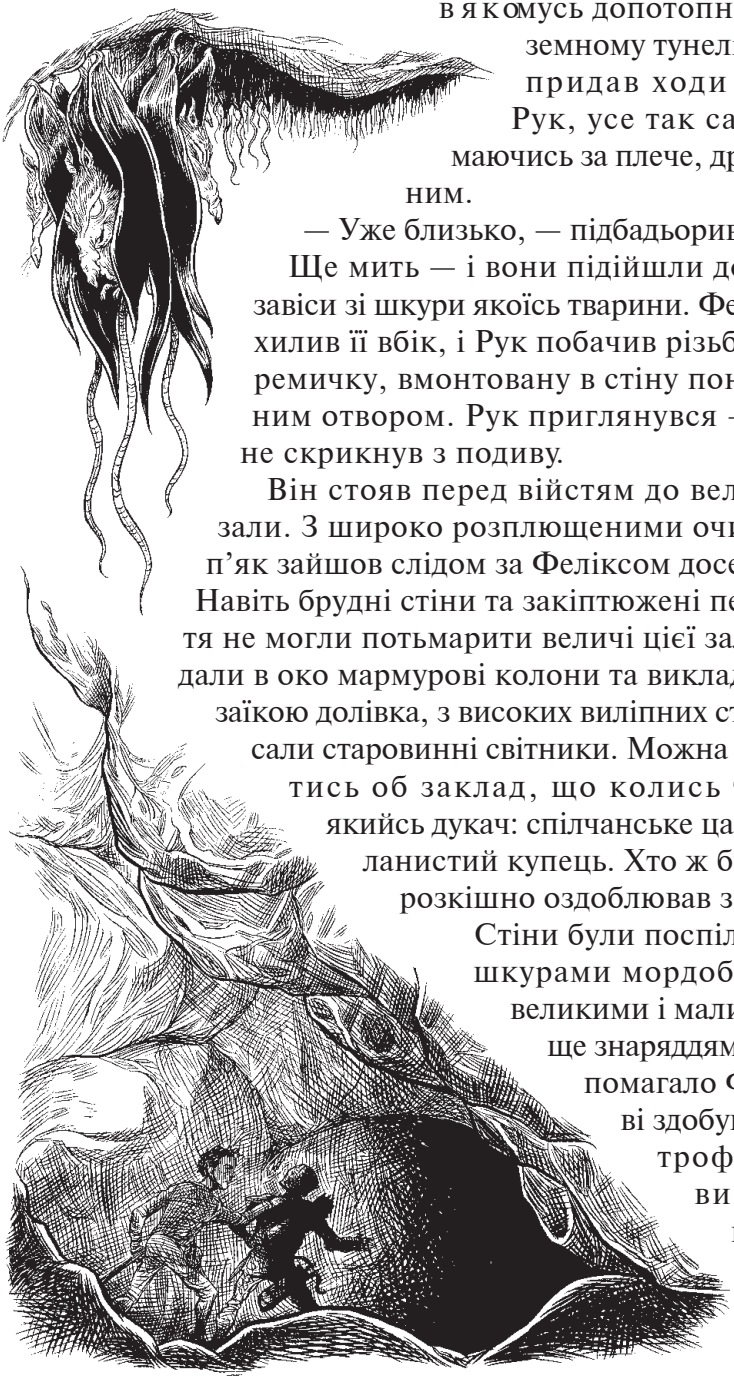

в якомусь допотопному підземному тунелі. Фелікс придав ходи в ноги. Рук, усе так само тримаючись за плече, дріботів за ним.

— Уже близько, — підбадьорив Фелікс.

Ще мить — і вони підійшли до цупкої завіси зі шкури якоїсь тварини. Фелікс відхилив її вбік, і Рук побачив різьблену перемичку, вмонтовану в стіну понад вхідним отвором. Рук приглянувся — і мало не скрикнув з подиву.

Він стояв перед війстям до величезної зали. З широко розплющеними очима хлоп'як зайшов слідом за Феліксом досередини. Навіть брудні стіни та закіптюжені перекриття не могли потьмарити величі цієї зали. Впадали в око мармурові колони та викладена мозаїкою долівка, з високих виліпних стель звисали старовинні світники. Можна було битись об заклад, що колись тут жив якийсь дукач: спілчанське цабе чи таланистий купець. Хто ж би ще так розкішно оздоблював залу?

Стіни були поспіль укриті шкурами мордобрилів — великими і малими — та ще знаряддям, яке допомагало Феліксові здобувати свої трофеї: кривими ятаганами,

довгими тонкими списиками, великими сітями з важками по краях — ними були обвішані цілі шереги великих вигнутих гаків. Один кут зали захаращували ікла, роги, шкури та черепи: валялися урозкидь або громадилися стосами, висіли на стінах. Ув іншому куті, в алькові, над яким палахкотів примоцований до стіни смолоскип, виднів давній різьблений водозбір. Він скидався, як видалося Рукові, на Окострельні купелі, поширені в лісових тролів у празникові дні, але змайстрований був не з дерева, а з каменю. Крізь розколину в стінці у купіль тоненькою цівкою слезила кришталево чиста вода.

— Ласкаво просимо до Підземного палацу, — промовив Фелікс. Він обвів приміщення широким жестом. — Скромненький палацик, але я зву його домом, — реготнув він. — Зайве казати, що коли живеш невилазно у риштаках Нижнього міста, всяка суха кімната видається нечуваною розкішшю.

Рук похитав головою.

— Не домівка, а суще диво, — промурмотів він.

Фелікс плеснув у долоні.

— Що ж, ходімо, давній мій друже. Ти, мабуть, гинеш із голоду. Принеси мені казанок води з водозбору, а я тим часом розпалю ватру.

Рук радо виконав його прохання. Він опустив казан у воду і майже по самі вінця наповнив водою. Потім, тримаючи обіруч перед себе, вернувся кумільга по закуреному кахлю, розхлюпуючи на ході воду в рештки вогнища, де колись топили величезними оцупками.

Фелікс саме складав дрова — порубані балки, дошки, ба навіть деякі меблі. Упоравшись, він зняв із пояса один зі своїх шкіряних капшуків, розв'язав його і витрусив із нього все на землю. На світ Божий з'явилися шматок кременю, невеличкий металевий уламок, мелена дубова кора і клубок вовняного труту.

Рук дивився, як Фелікс відщипнув від помаранчевого клубка кілька шерстинок і поклав їх на плескатий камінь. Зверху він насипав дубового пилу. Відтак, узявши кремінь

в одну руку, а металевий прут — у другу, кресонув каменем об залізо. Яскрава іскра впала на порох і стала тліти. Фелікс нахилився і легенько подув. Ніяких змін! Аж ось легенько пахнуло димом, легенько тріснуло — і враз уся купка взялася вогнем!

— Тут уся штука в тому, щоб перемістити його у дрова, не розваливши купки, — бурмотів собі під ніс Фелікс, сунучи камінь далі. Полум'я перекинулось на пруття та галузки. Він підсунув камінь акурат на середину. Бухнуло полум'я. — Ну, де наша вода?

— Ось, — промовив Рук, і, піднявши вдвох казанка, вони почепили його дужкою на середній гак.

Жахтіло полум'я, і Рук із часу до часу підсичував його дровами з купи під стіною. Вода мала от-от закипіти. Фелікс, понишпоривши по полицях і обстеживши гачечки, зібрав увесь потрібний провіант і взявся рихтувати вечерю.

Він різав, сік і, пригорща за пригорщею, жбурляв у казан усілякі овочі: нарізане кубиками коріння та бульбу, цибульку

та сосник, покришене листя дубової парості й зеленкору, в'язочки м'ясистого баговинного маїсу, що ріс на замулених берегах Крайріки. Потім оббілував і розчинив три невеличкі тушки — снігуна, ящірки-кам'янки та звірятка, підозріло схожого на рябощура, — порізав їх на кавалки і, трохи потримавши м'ясо над вогнем, кинув його в казан з окропом, не забувши додати туди ще повну чашку овсячменю — аби вариво трохи загусло.

— І останнє, але не думай, що найгірше... — муркнув Фелікс собі під ніс, відчіплюючи з пояса ще одного ворочка. — Дрібка присмак. — Він розпустив зав'язку і сягнув усередину пальцями. — Не завадить трохи перчиці. Кілька сухеньких байрак-ягід, листочків шавлії кущистої... — Він нахмурився. — І трішечки-трішечки крайдорожника...

— О, тільки не крайдорожника, — запротестував Рук. — Невже ти забув, що я терпіти його не можу? Квашений, сушений, солений — однакова гидота!

Фелікс засміявся.

— А мені він завжди смакував. Ну, що ж, добре, тільки заради тебе, — погодився він. — Жодного крайдорожника.

Набране насіння, ягоди та сухе листя він потовк на камені тупим боком ножа і висипав те все у паркий казан. Відразу ж палату залив райський аромат, забиваючи цвілий дух, і Рукові аж слинка потекла.

Замислено морщачи лоба, Фелікс заходився чогось шукати на своєму поясі, розв'язав і знову зав'язав ще кілька капшуків. Рук зацікавлено спостерігав за пошуками.

— Куди ж він подівся? — бубонів Фелікс. — Ага, он ти де! Коркотяг! — гукнув він, підіймаючи високо вгору штопор із кістяною ручкою. Давай-но вип'ємо по келиху заболонного вина, ти, Рук, і я, та й відсвяткуємо нашу зустріч!

Він витягпляшкуіз грубо збитого зі світлякових дощок ящика, відкоркував її і налив у келихи густого, темно-бурштинового вина марки "Заболонь". Один келих простяг Рукові.

— Кушай, — припросив Фелікс.

Рук підніс келих до уст і пригубив. Блаженний усміх промайнув по його обличчю, коли медова запашна рідина

потрапила йому на язик і покотилася далі в горлянку. За мить по всьому його тілу розлилося приємне тепло. Рук іще раз пригубив і похитав головою.

— Мед медом, — похвалив він. — Зроду не пив такої смакоти!

— Ще б пак, — кивнув Фелікс. — Воно призначалося Ватагові Титуґґові. Губу він має не дурну, не стане пити все зряду. — Він хихикнув. — Та от біда, кілька тижнів тому в бон-доках спалахнула невеличка сутичка, і все, що мало йти на стіл у Мурашині вежі, як крізь землю провалилося... — Він підніс келиха і всміхнувся Рукові. — Що ж, п'ємо до Примар Осип-Міста!

— До Примар Осип-Міста! — підхопив його Рук, високо підніс келиха і осушив його душком.

Як любо знову бачити найкращого свого друга! Знайомий щемливий біль озвався у Рукових грудях, щойно він пригадав Церемонію Оголошення, де Фелікс дізнався, що йому, на відміну від Рука, ніколи не стати Бібліотекарським Лицарем. Відразу ж після того, не кажучи нікому ані слова, він десь пропав, як у воду канув.

— Знаєш, усім так тебе бракує, — зауважив Рук.

— Бракує, кажеш? — перепитав Фелікс, не відводячи очей від келиха.

— І батькові твоєму, — провадив Рук, — і сестрі Варіс. Ти ніколи не думав повернутися назад? Чи бодай послати вісточку, що живий-здоровий?

Обличчя Феліксове спохмурніло.

— Думав, Руку, думав. Я вже не раз, не два думав повернутися у риштаки. Але... — Голос його здригнувся, він проковтнув клубок у горлі. — Але ти мусиш зрозуміти. Мене, сина Великого Бібліотекаря, не висвятили у Бібліотекарські Лицарі! Яке для всіх розчарування! І для батька, і для Варіс. І для напутників. І навіть для тебе, Руку.

— Ні, Феліксе, — заперечив Рук. — Я й гадки не мав розчаровуватись у тобі...

— Ти щирий друг, — проголосив Фелікс. — Ти якомога готував мене до іспитів, сидів зі мною цілими ночами. Але ж

ти знаєш мою любов до лекцій, берестяних сувоїв та всяких таких матерій. Просто я не був створений для Бібліотекарського Лицарства, але соромився в цьому зізнатися. Ось чому я накивав п'ятами. І мусив звикнути до такого життя. — Він пощулився. — Крім того, мені тут подобається. Ось де моя стихія — не сидіти під замком у якійсь вільготній бібліотеці, не сидіти там в оточенні древніх заплісняв ілих книг, рукописів та не менш древніх і заплісняв ілих професорів,

— Як можна любити Осип-Місто? — здивувався Рук. — Тут же гнилесмоків та скельних упирів — аж кишить! — Він пощулився. — Я вже мовчу про інших бестій.

— Інших? — перепитав Фелікс, поглянувши вгору.

— Так, набагато гірших за них, — кивнув головою Рук. — Мій човен упав біля великого каньйону на північ звідси і потривожив тварюк — його мешканців. Феліксе, бачити я їх не бачив, але які звуки вони пускали... Від них мороз ішов поза спиною. Ті потвориська шкребли здоровезними пазурами, ляскали крильми з перетинками...

Фелікс кивнув.

— Цікаво, — сказав він. — А це часом не отой каньйон, що під самісінькою скелею, де Сторожа спускає свої клітки?

Рук кивнув.

— То моторошне місце, Руку, — сказав Фелікс. — Зазвичай я його обминаю десятою вулицею. — На хвильку він загадався. — Але ця звірота, про яку ти розповідаєш... Цікаво-цікаво. Я б не від того, аби збагатити своє житло ще парочкою мисливських трофеїв.

Обличчя Рукове розпливлося в усмішці.

— Ти невиправний, — промовив він.

— Зате ніколи не нудьгую! — підкреслив Фелікс. — Та годі про мене, краще погляньмо, як там наше рагу, а тоді, Руку, ти розповіси про себе. Я хочу знати геть-чисто все. А надто те, як такий зелений, жовторотий Бібліотекарський Лицар, прирозумів уколошкати скельного упиря, та ще й не абиде, а в самому Осип-Місті!

Фелікс заходився колотити юшку, яка чимраз гусла, а Рук тим часом ще сьорбнув із келиха. Він снував думки і хитав

головою. Цікаво, що б могло тут ще на нього чекати? Було від чого чухати потилицю.

— Це сталося під час досвітньої варти, — почав він. — Я вже облетів Осип-Місто і повернув до Каменосаду, коли щось ні сіло ні впало талапнуло по "Грозовому шершню" — так звався мій повітряний човен. Ми впали на землю.

Фелікс відірвав погляд від булькітливого казана.

—Часом несторожівський гарпун? — висловив він здогад.

— Та ні, від Вежі ночі я був далеченько, — сказав Рук. — Крім того, гарпун б'є набагато слабше. Куди слабше. От уяви собі: ти пливеш над землею під усіма вітрилами, гойдаються балансирні гирі...

Фелікс кивнув головою, а заздрий блиск очей засвідчив, що йому й самому страшенно хотілося б пережити відчуття польоту. Рук нахмурив брови.

— ...а потім бац! — і тобі аж вуха від грому закладає. І жар такий — не сказати. А світло — аж сліпнеш. І сморід паленої шовковини... Мене жбурнуло через усеньке небо — я ще держався за прову "Грозового шершня", гадав, утримаю його на лету. — Він глянув на Фелікса, в очах його стояли сльози. — А потім ми ввігнались у землю. Я... — Він похилив голову. — Я вцілів, натомість "Грозовий шершень"... Знаєш, Феліксе, я власноруч вирізьбив його з мочардеревного стовбура. Ми...

Фелікс відійшов від вогню і поклав руку на плече товаришеві.

— Ну ж бо, друзяко, не побивайся. Я тебе розумію. Тебе обдаровано безцінною якістю — хистом літати. А потім тебе цього хисту позбавлено. Точнісінько так само почувався і я на Церемонії Оголошення багато років тому...

Тут розітнувся пронизливий пташиний крик та лопіт крил — з горішніх сходів до них злетів сніговобілий птах із палаючими очима та калічною лапою і сів Феліксові на плече. Птах зиркнув зизом на Рука: в очах його світилася підозра.

— Невже білий крук? — здивувався Рук. — Я думав, вони вже всі покинули Каменосад, шукаючи кращої долі.

— Усі, крім нашого Гаарна, — пояснив Фелікс, лоскочучи під бородою птаха, озброєного страхітливим дзьобом. — Коли всі відлітали, з ним сталася невеличка пригода. Я знайшов його долі, він тільки вбився у колодочки. Захарчований, хиренний, лапу потрощила каменюка. Я виходив його, і відтоді він прихилився до мене. Правда, Гаарне?

— Кар-р-р! — крякнув білий крук. — Фелікс, Гаар-р-рн др-р-рузі.

Рук аж сахнувся з несподіванки.

— Птах уміє говорити! — здивувався він.

— Я його навчив, — похвалився Фелікс. — Я не можу літати, як ти, Руку, зате Гаарн для мене — пара летючих очей у небі. Птах помічає все і розповідає мені про побачене. — Він витримав паузу. — Як хочеш знати, саме завдяки Гаарнові я пустився на пошуки молодого Бібліотекарського Лицаря. Крук бачив, як ти продирався крізь камінні джунглі Осип-Міста.

— Так ось звідки ти знав, де мене шукати!

Фелікс кивнув головою.

— Утім, я не відав, що то був ти, давній мій друже Руку, — додав він.

— Др-р-руг! Др-р-руг! — розкричався крук.

Фелікс повернувся до клекітливого казана і поколотив рагу великим дерев'яним корцем. Узяв собі шматочок м'яса, пожував, решту віддав Гаарнові.

— По-моєму, вже зварилося, — виснував він.

— Завр-р-рилося! — підхопив Гаарн.

— Руку, ти голодний? — поцікавився Фелікс.

— Чи голодний? — перепитав Рук. — Та я б і тілдера ум'яв!

Фелікс розсміявся.

— Я теж, — промовив він замислено. — Та боюся, нам доведеться вминати снігуна, ящірку-кам'янку і...

— Звучить, як музика, — урвав його Рук. Від рагу ширилися божевільні пахощі. А якщо там ще й рябощур, то що йому до того!

* * *

Глибоко під Нижнім містом, у риштаках, чулися безладні звуки капежу та приглушений буркіт людських голосів. Був кінець дня, і професори та молодші бібліотекарі видавалися страшенно чимось заклопотаними.

Фенбрус Лодд стояв на Світляковому мосту, весь поглинутий розмовою з Алквіксом Венваксом. Бокораші швартували свої плоти, дружно регочучи над чиїмсь дотепом. На помості один вартовий здавав іншому пост. На плавучих аналоях, в'язками припнутих до Чорнодеревного моста, бурсаки-бібліотекарі закінчували свою нелегку денну працю — робили на бересті останні штрихи, закручували чорнильниці й гукали тим, хто стояв при корбах, щоб вони підіймали їх нагору.

— Гей там, покваптеся, — кричав на відповідь капловухий троль-тягайло, біг по мосту, хапався за корбу і починав її крутити. — Я зараз, добродію. Даруйте, добродію...

На відстані від Бібліотеки Великобуряної палати — сухої і провітрюваної завдяки ретельності деревопалів та вітровертів — вологе повітря тунелів і крайніх приміщень прогрілося більше, ніж зазвичай. Скидалося на те, що з надворішнього Нижнього міста нещадима спека проникала і до підземних риштаків, від чого ті стали задушливо-липкими, а перебування в них — украй тяжким. Усі, окрім хіба що метушливих рябощурів, яким і за такої температури жилося як у раю, усі від найнижчого наглядача за аналоями до самих Професорів Світлознавства і Темрявознавства, сходилися в тому, що атмосфера ставала дедалі нестерпніша.

Двійко новообраних Бібліотекарських Лицарів, щойно повернувшись із Головного тунелю, чимчикували до спальної зали. Зайшли всередину і попадали на свої гамаки.

— Ну й спека! — поскаржився один з них.

— Що не кажи, Керне, — відповів його напарник, — оті всі лойові світники не світять, а йно чадять. — Він помахав рукою перед своїм обличчям, гидливо кривлячись. — Жар, сморід, дим — і, присягаю, вони не так розганяють темряву, як поглиблюють її...

Трохи далі по тунелю, за арковими дверима, ташувалася склепінчаста спальна зала. Повітря тут було затхліше і гарячіше, ніж раніше, і трохи тхнуло пліснявою, як буває, коли розігрівається цвіль на стінах. По сирій кам'яній долівці, нічого не боючись і навіть не намагаючись триматися в затінку, нахабно продріботів рябощур. Тварина наче розуміла, що ті, хто тут живе, не заподіють їй жодної шкоди. Вона обнюхала кігті величезної волохатої лапи, поворушила вусами — і вгородила пару довгих зубів у живе тіло. У підставлену роззявлену пащеку бризнула кров.

— Ве! — заревіло щось, не так із болю, як із несподіванки, і мляво хвицьнуло ногою, відганяючи щура.

То був блукай-бурмило — величезна тварина з цупким шрамом, видним на плечі крізь посплутувані засмальцьовані пелехи, — один із чотирьох блукай-бурмил, які сиділи гуртом у куті зали. Ведмідь знову копнув ногою, цього разу вже злосливіше і рябощур неохоче подріботів геть.

— Вурра воллаг віра-вір, — прогарчала тварина. *Бачиш цю падлюку? вона хлебче мою кровицю-живицю. Тутешнє моє життя — справжній морок.*

Сусідка ведмедя — стара кощава блукай-бурмилиха — клопоталася біля нього, обережно ськаючи у згортках шкіри риштакових бліх і давлячи їх своїми різцями.

— Ве-ве вурругма, — прошепотіла вона. *Терпіння. Скоро знову повня відсвічуватиме у твоїх очах.*

— Ве? — запитально проревів третій блукай-бурмило і здригнувся. *Алеколи?*— Віра-вур-уралова...

Четвертий кивнув головою, від чого у жовтому ліхтарному світлі химерно зблиснули дивні знаки на морді.

— Вурра, — затремтів він. — Вуррел-луррагуль-уралова. — *Твої слова щира правда. Якщо згинув той, хто прийняв отруйну стрілу, то що тоді чекає на нас?*

Щойно він це сказав, як заскреготала дверна засувка, розчинилися двері і всередину вдерлася молода Бібліотекарська Лицарка. Щоки її лисніли від сліз, заплакані очі почервоніли.

— Скажи мені, що це неправда! — заблагала Маґда Берлікс.

Блукай-бурмило підвів очі.

— Будь-ласка, — не вгавала вона. — Скажи, що то не Рук. Не може такого бути.

Вемеру, блукай-бурмилиха, з якою Рук заприятелював, ще коли був у науково-дослідній експедиції, важко звелася на ноги і переваги-ваги почвалала до дівчини.

— Ве-ве-віралаг. Уралова. Вура-ве, — лагідно прогарчала вона.

Маґда похнюпила голову. Вона непогано зналася на мові блукай-бурмил і зрозуміла слова Вемеру. Тварина тільки підтверджувала почуте ненароком з розмови між Великим Бібліотекарем та Алквіксом Венваксом.

Слова Вемеру стосувалися молодого Бібліотекарського Лицаря, який вилетів на патрулювання і не впорався з кермом

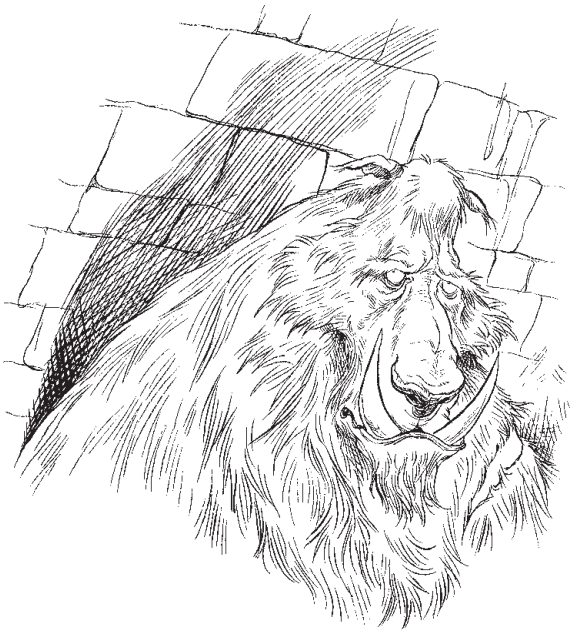

повітряного човна. Той гримнув разом з літуном на землю, і нині Рук значився у списах пропалих безвісти.

Маґда похитала головою і втерла очі.

— Я... я не можу повірити, — жебоніла крізь сльози дівчина. — Ще ж тільки вчора ввечері я розмовляла з ним. У трапезній. Він найкращий з усіх наших літунів. А "Грозовий шершень" завжди був у нього як шовковий. Він...

Вемеру обхопила прибиту горем дівчинку своїми дебеленними лапами і лагідно пригорнула до себе.

— Ве-віра-ловааль, — прогарчала вона. *І наші серця сповнені горя.*

— О, Руку, — тихенько озвався приглушений густою шерстю Маґдин голос. — Руку.

Знову розчинилися двері. Маґда повернулась — у дверях стояла Варіс Лодд. Обличчя її було сумне.

— Бачу, ти все вже знаєш, — промовила вона, журно похитуючи головою. — А я покладала такі сподівання на Рука, свого найкращого учня. Що й казати, непоправна втрата.

Маґда випручалася з обіймів Вемеру.

— Ви говорите про нього як про небіжчика, — зауважила вона. — Але ж, Варіс, ви самі сказали, що він пропав безвісти. Зник в Осип-Місті. А не загинув.

Варіс підійшла до Маґди і поклала руку їй на плече.

— Повір мені, я знаю, як це важко — втрачати друга, близького всім нам Бібліотекарського Лицаря... Якщо звідомлення не брешуть, його бачили, коли він намагався вирівняти "Грозового шершня". Човен саме мчав до землі.

— Але ж ніхто не бачив, як він розбився, — не здавалася Маґда. — Ми не можемо правити напевне, що він мертвий.

Варіс відвернулася.

— Сподіваюся, його смерть була швидка й безболісна, — промовила вона тихо. — Бо на живого бібліотекаря в Осип-Місті чигає багато небезпек, куди жахливіших, ніж нагла смерть.

— Ні! Ні! *Ні!*— зойкнула Маґда і, затуливши вуха, прожогом кинулася до дверей. — Я в це не вірю, не вірю! Він

не загинув! Не загинув! Може, ви й зневірились, але від мене цього не діждетесь!

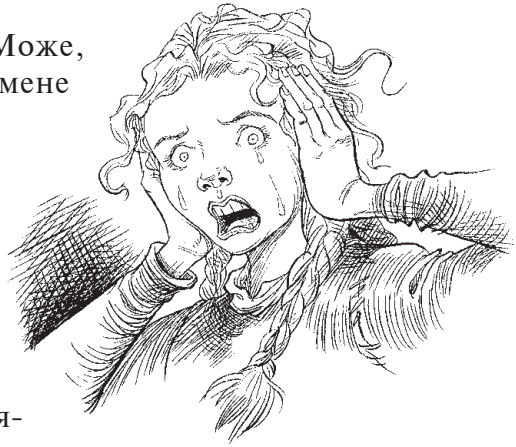

* * *

Рук розплющив одне око і роззирнувся. Якусь часину хлопець не міг дібрати, де він прокинувся, звідки ця розкішна зала. Під ним був грубий солом'яник, важка тілдеряча шкура правила за укривало. Вгору зносилися зграбні жолобчасті колони, палахкотіли оздобні лойові світники, у мерехтливому світлі висявала позолотою виліпна стеля. Трохи віддалік, ліворуч, хтось тихенько хропнув, — знати, повернувся уві сні, — і спогади лавиною наринули на Рука.

Він засидівся далеко за північ за балачкою з давнім другом Феліксом: розповідав йому про свої пригоди на Великій дорозі Багнищем, на Вільних галявинах та в небі над Нижнім містом. Розповідав — і пас очима розмовника, принишклого біля жарива.

Фелікс іще спав: дихав тихо, ледь посопуючи, на вустах грала ледь помітна, але така знайома усмішка. Фелікс завше усміхався вві сні. На краєчку солом'яника, сховавши голову під крило, примостився Гаарн. Рук вирішив їх не будити. Він би залюбки знов поринув у сон, але знав, що вже не засне. Його гнітили думки про завтрашній день.

Сидячи над мисками з парким рагу, вони цілу минулу ніч укладали плани на майбутнє. Звісно, йому боляче було покидати Фелікса так скоро після їхньої здибанки, але Рук ще й досі ходив у Бібліотекарських Лицарях. Він мав повернутися до Великої бібліотеки і доповісти про всі свої приключки. Зрештою бібліотекарі залежали від своїх юних лицарів та від їхніх відомостей про життя над риштаками. Аби лиш Фелікс допоміг дістатися Нижнього міста, а там він

знайшов би тунель чи відкритий водозбіг, кудою можна б потрапити до риштаків.

— Я знаю всі тунельні закапелки, як свої п'ять пальців, — похвалився Рук.

— Я в цьому ніколи не сумнівався, але мені так не хочеться тебе відпускати, — сумно відповів Фелікс. Він здихнув. — Та як на мене, якщо маєш іти, то йди. Я проведу тебе через Осип-Місто, але ти забуваєш на одну річ, Руку.

— Себто? — нашорошився гість.

— Ідеться про Крайріку, — похмуро відказав Фелікс. — Якщо цю затхлу помийницю ще можна назвати рікою, тобі доведеться долати її вплав. Осип-Місто і Нижнє місто не мають риштакового сполучення. Я й сам колись її перепливав... — Фелікс пощулився. — Не заздрю тобі, Руку. І остілечки не заздрю.

Рук тихенько вислизнув з-під важких укривал, скочив з ліжка і солодко потягся. Після випитого вчора заболонного вина в роті пересохло і горенило. Він пройшов до водозбору на протилежному кінці зали і освіжив спрагле горло чистою холодною водою. Фелікс за спиною щось стиха пробелькотів, Гаарн сидів, увесь настовбурчений. І птах, і господар його спали.

Рук сполоснув обличчя водою. Тоді, намагаючись якнайменше шамотіти, взявся обстежувати приміщення.

Нині воно стало підземеллям, та Рукові було ясно, як день, що колись, давним-давно, ця пишна зала містилася на горішньому поверсі величної будівлі. Вікна, нині завалені скеллям та щебінкою, колись виходили на Нижнє місто — аж поки плавуча Санктафракська скеля, руйнуючись, поховала їх під своїми уламками. Височезна стеля — приоздоблена майстерно вирізьбленими зображеннями спілчанських щитів та всіляких істот, закляклих у різних позах, — можливо, й давала на здогад, хто міг тут давніше жити, але для Рука вона була зависока, щоб забачити на ній усе. Одне було зрозуміло: будівля ця не тільки зазнала руйнації, а й потерпіла від нищівної пожежі.

Різьблені бантини звугліли, кахля на долівці потріскалась, а стіни, як міг він зараз бачити, зчорніли від диму.

І тільки порозвішувані мордобрилячі шкури приховували жахливі сліди, що полишило тут полум'я.

Рук перейшов до супротивної стіни і провів по ній долонею. Пучки вробилися в сажу, і він витер їх об мордобрилячу шкуру, почеплену праворуч.

Від доторку рук сіра печериста шкура відхилилася набік, і в око йому впало якесь настінне зображення. Приглянувшись, він розпізнав ледь помітний обрис розцяцькованої трикутки повітряного пірата. Охоплений цікавістю, Рук витяг із кишені хустку й обережно стер масний сажовий наліт.

Під трикуткою проступило обличчя — шляхетне обличчя, облямоване закрученими бурцями та фарбованою бородою. Зачарований, Рук протирав далі. Ось показався строкатий камзол. Цікаво, думав Рук, оті болотяні перлини — їх повшивано в комір чи як? А оті болотяні самоцвіти — ними пообсаджувано піхви? А оті ініціали — їх що, вишито на лямівці?

Хлопець стирав сажу легенько, пильнуючи, щоб не ушкодити крихкої фарби під сподом.

— В Ш, — видихнув Рук.

Не на жарт заінтригований, він не переставав стирати зі стіни сажу, стягнувши з неї величезну мордобрилячу шкуру й обережно поклавши її осторонь. У недовгім часі почав вимальовуватися родинний груповий портрет, де з одного боку красувався гордий та пишний повітряний пірат. Ліворуч від нього стояла його дружина — струнка та вишукана. А біля них — шестеро хлопчиків, — одно за одного менше, але всі схожі з виду, — і кожне зорило на художника, що їх малював, а тепер — на Рука.

Та він і далі вперто працював над замурзаною стіною, обережно стираючи найменший слід сажі з намальованих постатей. Ось визирнули їхні старомодні камізельки та вільного крою куценькі штанці, черевики з застібками. Стираючи п'ядь за п'ядею, Рук додивився, що портретовані стояли на кахляній підлозі — тій самій, у яку впиралися зараз його коліна. Трохи-потроху, він виявивїх усіх, аж поки...

— Що це? — пробуркотів Рук, коли просто під ногами в небесного пірата став окреслюватися намальований закруток.

Затамувавши подих, Рук легенько діткнувся до нього рукою. Фарба була темна, хіба трохи світліша за сажу, яку він зішкрібав, проте всередині кучерявої рамки вирізнялися золоті літери. Одна за одною вони виринали перед Руком.

“Вітроногий Шакал”.

Вітроногий Шакал! Ось як звали будівничого цього прегарного палацу в одній з найфешенебельніших дільниць старого Нижнього міста. Таж він славний на весь Світокрай шукач пригод! Цікаво, подумав Рук, що з ним приключилося?

Він повернувся до стіни, сподіваючись знайти ще якусь підказку. Під кожною постаттю стояли взяті в рямця підписи. Дружину і матір звали Гірміною. Хлопчаки — Луціус, Центікс, Мурікс, Пелліус, Марциліус і, найменший з них, Квінтиніус. Під ними всіма, мов стрічка, розмаяна на вітрі, пишався мистецький напис: РОДИНА ОРЛІСА ВЕРГІНІКСА.

Як гарно, подумалося Рукові, жити в такій сім’ї, мати братів, з якими можна бавитися, рости в діловитій шамотні старого Нижнього міста і не знати, що таке тиранія гоблінів чи Сторожів. Ось його погляд прикипів до зображення наймолодшого сина. Щось неспійманно знайоме було в його чорних очах та вольовому підборідді.

— Шкода, що я тебе не знав, — задумливо буркнув він собі під ніс.

Рук звівся на ноги і заходився очищати решту стіни. Якщо він уже взявся до цієї справи, то не заспокоїться, аж поки оголить фреску в усій її красі.

Над відкритою частиною склепіння просторої фамільної зали виднів дах величної будівлі, де, власне, й була та зала: цілий шерег кручених шпилів та круглявих мінаретів. Довкола них височіли ще й інші маєстатичні будівлі: вежі, башти, замки та палаци творили величний міський пейзаж на берегах Крайріки. Із дзьоба намальованого помагай-біди звисав сувій з написом “Західні пристані” на означення цього місця, але то колись були пристані, а тепер там звичайні кам’яні завали!

Рук пильніше приглянувся до даху. Убік від мінарету щось відходило, і коли він розчистив цей фрагмент, з'ясувалося, що то вгору здіймається ланцюг. Він з'являвся з-під сажі, ланка за ланкою, і тягся вгору, доки міг сягнути Рук. Коли ж забракло зросту, він узяв найближчий до себе ослін, став на нього і гарячково витирав стіну далі. Коли весь наліт уже стерто, хлопець ахнув: перед ним відкрилася картина, кращої за яку він ще зроду не бачив.

То було зображення піратського повітряного корабля, в і дтвореного до найменших подробиць. Рук міг розрізнити в ньому найдрібніший трибик, кожен важіль, усі до одного вузлики на складному сплеті линв бортового оснащення. Туго напнуті вітрила... Блискуча щогла... Під сонцем яскріє мідяна бляха з написом "Приборкувач ураганів"... Аж ось замислений Руків погляд упав на плавучу скелю...

Цікаво, подумав хлопець, чи відродиться колись у Світокраї повітряна навігація?

— Ка-а-аррр! — розляглося в залі.

—О-о-ой! — скрикнув Рук: ноги під ним затрусилися і ослін став хилитися набік.

— Шоста година! Шоста година! — репетував Гаарн.

Грюк!

— Сили Небесні, що там таке?.. — почувся заклопотаний голос із супротилежного кінця зали. — Рук? Що ти там накоїв?

Рук підвівся з долівки, потер забиту голову і підняв ослін. Фелікс порвався до друга, але уздрів стіну — і став як громом уражений.

— Отакої! — вигукнув він. — А мені й на думку не спадало, що тут щось може бути.

— Розкіш, правда? — запитав Рук, відступаючи назад і милуючись настінним малярством. — Ось що було під сажею та брудом. А поглянь-но на підписи, Феліксе. Хіба не диво? Тут, на цьому місці, давніше стояв палац капітана небесних піратів на ім'я Орлікс Вергінікс, або Вітроногий Шакал. Ось його дружина. А то — його сини...

— Так-так, — промовив Фелікс. — Знаєш, Руку, історія ніколи не була моїм коником. Було та загуло — розумієш,

куди я гну? Мене цікавить не минувшина, а те, що діється тут і в даний момент.

— Так, але ж то минуле робить нас тими, ким ми є, — заперечив Рук. — Поглянь, — він обвів рукою величезну залу, — воно оточує нас звідусіль.

— Ну, якщо ти так вважаєш, — позіхнув Фелікс. — Добре, а як ти дивишся на сніданок? Бо мені вже живіт до спини прилип.

* * *

Коли за півгодини друзі, часто кліпаючи на світло, покинули підземне сховище, Рука прикро вразив густий жар тремтливого марева. У палацовій залі панували приємна прохолода та легка вологість, а тут, попри ранню годину, душила спека і обліплювала сирість.

Фелікс із Гаарном на лівому плечі вправно маневрував між кам'яними завалами та руйновищами. Рук ступав за ним назирці й намагався бути готовим до того, що могло чекати на них дорогою.

— Прийшли, — почув він за якийсь час слова Фелікса, що саме видерся на вершину здоровенної купи скелля. — Крайріка.

Рук теж видерся на купу і скинув очима на річку. Попри неймовірну спеку, тілом його перебіг дріж. Вигляд річка мала непривітний: каламутні та повільні води, над масною поверхнею клубочиться-кучерявиться густа мряка. Друзі спустилися на берег. У повітрі стояв задушливий сморід, неначе хтось змішав давню овочеву гниль із нечистотами.

— У добрий час, — побажав Фелікс, — і перекажи моєму батькові та Варіс, що я їх люблю.

— Неодмінно перекажу, — запевнив Рук і обернувся до друга. — Ти ще можеш передумати і піти зі мною!

— Ні, — тріпнув головою Фелікс. — Повернутись я... не можу. Мій світ тут, — він випнув квадратове підборіддя в бік річки. — Ну, в добрий час, Руку, — сказав він. — Греби щосили і не марнуй часу. Бо скоро над річкою здійметься туман, і тоді ти легко заблукаєш між двома берегами...

— О Феліксе, — мовив Рук, обіймаючи друга. — Бережи себе!

Фелікс відсторонився.

— Ми ще зустрінемось, — пообіцяв він. — Інакше й бути не може.

Рук мовчки кивнув головою, тамуючи сльози, ладні першої-ліпшої миті бризнути з очей, і відвернувся до річки. Туман клубочився, набучавіла вода мляво хлюпалася біля його ніг.

— Пр-р-рощавай! — розкотисто крикнув Гаарн і знявся в повітря.

— Так, Руку, прощавай, — промовив Фелікс, поплескавши давнього друга по плечу.

Рук обернувся.

— Прощавай Феліксе, — промовив він. У голосі його бриніла тяжка зажура. — Ти правдивий друг.

Він повернувся до річки і ступив крок уперед. Потім — ще і ще...

· РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ ·

Ловецька яма

Крутим узвозом Рук спускався до похмурої Крайріки, а під його черевиками на всі лади чвакала та булькала твань. Він обмацав свій пас — чи все на місці — клопіт абсолютно зайвий, бо якби чогось і забракло, що він міг би вдіяти? Руда вода вже сягала по коліна. Ще крок — і вона вже клекоче навколо пояса. Нема ради — доведеться долати річку вплав.

Рук простяг перед себе руки, ліг на воду, відштовхнувся ногами від дна — і поплив через широку мляву річку. Вода була тепла, масна на дотик і лінькувато омивала його літунський шкіряний костюм.

Тримаючи голову над поверхнею, хлопець гріб дужими, замашними порухами, і, розтинаючи мляву товщу води, залишав по собі слід із крихітних бульбашок. На річковому дні збурився намул. Повітря над водою мало млосно-солодкавий запах. Під нігті набивалися піщинки, що плавали у воді. Гребучи безперестанку, Рук тримав курс туди, де, за його підрахунками, мав бути протилежний берег: визначити керунок напевне заважав густий туман, що обступав його зусебіч.

Колись, на відміну від своїх перевесників, Рук чув нездоланну огиду до плавби. Вода, що плинула через підземні зали їхньої палати, занадто смерділа, щоб плавати по ній інакше, як на плоту, а збіговиськ біля водозборів, таких любих його побратимам — молодшим бібліотекарям, він завжди уникав. Натомість на Вільних галявинах, де було Велике озеро з кришталево чистою водою, кращого за яке годі було й бажати, він полюбив купанки. Чи не щоранку вставав з курми, пірнав з Озерного приплаву в воду і ще до сніданку двічі перепливав озеро.

"Маґдо, пірнай у воду! — згадалося Рукові, як він припрошував колись свою приятельку. — Вода прозора як сльоза!"

Зате про Крайріку цього аж ніяк не скажеш. А все ж, коли він легко, наче бавлячись, став перетинати річку, дихаючи, хоч і ледь засапано, у такт своїм рухам, то мусив визнати, що не такий страшний вовк, як його малюють. Річка парувала, мов тепла ванна. Течія зносила хлопця ліворуч, але була вона доволі млява, і Рук, досвідчений плавець, жодної миті не сумнівався, що бистрина не завадить йому доплисти до того берега іне знесе нижче.

Куди більше тривожила густа мряка. Рук не бачив, куди він стежку гаптує, ані того, скільки залишається до берега. Тож він усе плив і плив, сліпма, мірно гребучи руками, відштовхуючись від води ногами, женучи щомога на той бік, а за дороговказ йому була річкова течія. Якщо отак усе плисти й плисти, мовив він собі на думці, нехай неквапом, але невпинно, то ще трохи — і берег під носом.

Та що ближче було до середини річки, то дужче бурхала вода. Вона хлюпала йому в обличчя — тепла і млосна. Що затятіше хлопець змагався з дедалі навальнішою бистриною, то більше пріло його тіло у повітронепроникному літунському костюмі, дарма що було під водою. Туман, що клубочився над плесом, ставав ядучим і нудотним, і коли в'юнкі закрутки ковзали по устах, звідки вихоплювалося важке дихання, від самого його масного дотику та гнилого смаку гидливо здригалося всеньке плавцеве тіло. Руки вже були як не свої, ноги налилися оливом, але Рук усе плив і плив.

— Уже недалеко, — підбадьорював він сам себе, вибиваючись із сил. — Скоро я знову ступлю на сухе, і...

Ту ж мить його пальці намацали щось м'яке і слизьке. Рука хлопцева несамохіть смикнулася назад. Що воно за проява? Він приглянувся: на хвилях погойдувалося щось напівзанурене у воду. Чорно-біла, подекуди скуйовджена шерсть... Хлопця аж пересмикнуло з огиди: то був дохлий рябощур, що прибився сюди від риштаків. Він увесь роздувся і смердів. Зачувши так близько гнилизну, Рук замалим не блюнув і аж заринув на мить під воду.

Бризкаючись і відпльовуючись, він виринув на водяну поверхню і судомно захапав ротом повітря.

— Йолоп, — вилаяв себе хлопець півголосом. Через свою бридливість він стратив пильність. А тим часом його завиграшки могло знести течією.

І тут мла, клубочачись, розступилася — на хвильку, але Рук устиг кинути оком перед себе і побачити той бік. Побачив — і аж серце йому тенькнуло. Берег усе так само ледь мрів удалині, але не повертати ж йому назад! Треба гребти далі.

І Рук знову запрацював руками й ногами. Туман навкруги густішав. Він усе плив і плив, як і перше, правим боком до течії, та ба! підтримувати розмірений темп, узятий на початку плавби, вже не міг. Повз нього, мов плоти з покрученого галуззя та стебел, пропливали застрашливі на вигляд купини розчухраного бур'яну. І на самій поверхні, і глибше було повно всяких невидимих предметів — твердих і м'яких, — і вони раз по раз торкалися хлопця. А може, то п'явки, а не якісь там личинки, звиваються у водяній каламуті? Чи водяний упир, зачаєний на замуленому дні?

Рук спробував відігнати від себе ці непрохані думки, і тут із небесної висі долинуло цвірінькання зграї снігунів, що пролітала понад річкою. Птахи неначе глузували з хлопця.

“Не перепливеш, не перепливеш”, — вчувалося йому в їхньому цівканні. — “Потонеш-потонеш! Потонеш-потонеш!”

Удруге крізь туман пробилося сонце, ненадовго, але і його стало Рукові, аби побачити, що берег, хоча ще й далеченький, усе ж помітно зблизився. Уже можна було розрізнити високі майстерні та комори, докерів у твердих захисних шоломах зі швартувальними гаками навпереваги, чорнявого гобліна, що чимчикував по високій пристані, стискаючи в руках гакувату піку.

Знову згус туман. Рук перестав плисти, аби віддихатися, проте не давав себе знести невгамовній течії. Відпочивши, хлопець знову двинув до берега. Ноги дедалі важчали, неначе хтось поприв’язував до черевиків олив’яні плити. Кожен помах рук давався на превелику силу. Кожен поштовх ніг відбирав частину снаги, яка й так швидко убувала.

— Тихіше їдеш — далі будеш, — мовив він собі на думці, торуючи шлях у густій як меляса воді. — Повільно, зате певно. Один помах, другий. Уперед... назад... уперед... назад...

За мить повітря прояснилося і більше не гусло. З а т е, на-мість величезних зміястих пасом густого розвированого туману, тепер у повітрі вилися тонесенькі цівки. Рук уже виразно бачив річковий берег. По рясних пірсах та приплавах сновигали туди-сюди всілякі постаті. Відрадно було бачити,

що до земної тверді зосталося яких п'ятдесят ступнів, але з'явилася тривога, що хлопця можуть завважити з берега. Рухи його були повільні, обачні — хай розлітається якомога менше бризок! Ноги, ще важчі, ніж перше, безживно волочилися за тілом. Не підводячи очей через ляк зустрітися поглядом з кимось із докерів чи гоблінів-охоронців, він знову плив наосліп, як і перше, у щільних обіймах туману.

Аж ось нарешті ноги торкнулися намулистого дна. Ще мить — і він, сягнувши рукою вниз, намацав пальцями грузьку багнюку. Отак, перебираючи руками по намулу, він дістався мілизни і посувався далі, аж поки наполовину виринув з води, зберігаючи поземну поставу.

Хтось, угледівши його, міг би за іграшку подумати, ніби то знов прибило до берега якийсь предмет. Поволеньки, сторожко, уникаючи прикрих рухів, аби не привернути чийогось погляду, він підвів голову і роззирнувся.

Рукові пощастило. Пощастило неймовірно. Він лежав у затінку високого помосту, який височів край берега просто над хлопцем. За палі правили грубезні дерев'яні колони, найближча — за яких півдесятка ступнів. Ось прогупали по мостинах чиїсь важенні кроки. У просвітах між дошками, приглянувшись, Рук побачив мигтючі постаті гоблінів та нетряків.

Здужав! — тішився хлопець, вибираючись на сухе. Він таки переплив Крайріку! Тепер малося відшукати дорогу назад до риштаків. Він спробував зіп'ястися на ноги — і з жахом усвідомив, що не годен ними двигнути.

Упадаючи в паніку, Рук крутнув головою і глянув на свої ноги.

— Ой-ой-ой! — З ляку, що викаже себе, він затулив собі рота рукою. Тремтячи з жаху, прикипів очима до ніг. І одну, і другу засмоктали здоровенні, схожі на йоржа рибини, сягаючи аж до колін, мов пара рибальських болотяних чобіт.

Рибини мали кощаві тіла, чисто тобі шматину нап'яли на кістяк, холодні сірі очі та рила-присоски — рожеві й запінені, — які міцно трималися за горішню частину Рукових гомілок.

—Болотниці, — вихопилося в Рука.

Він знав про цих риб геть усе. Знання його спиралися на трактат Петріса Філліта, присвячений болотницям і вже класичний у цій царині. Нагоду ознайомитися з ним Рук мав на одній із плавучих кафедр у Великій бібліотеці, куди учнів запроторювали за непослух і на покару приневолювали вивчати напам'ять усі його двісті тридцять дві сторінки. Що й казати, Рук знав про болотниць усе до цяти. Він міг розповісти, як ті присмоктуються до великої здобичі, що її живцем не проковтнеш, як вони цуплять її на дно, топлять, а тоді стережуть і чекають, коли та загниється, щоб можна було врешті трубити її своїми сисальцями. Рук знав, що риба та живе як у Крайріці, так і в Багнищі й з однаковою легкістю долає що воду, що багнюку. Йому відомі були шлюбні звичаї болотниць, будова їхніх зябер і те, що очі таких риб мають третю повіку. Та найціннішим у його знаннях було вміння відгетькатися від рибини, якщо тамта вже присмокталася до тебе.

Рук якомога втамував тремтіння в руках і, вдячний незгідливому старому професорові за те, що той карав його за балачки на лекціях, добув меча, схилився над лівою ногою і обережно, щоб не обранитися, встромив лезове жало у вторинні зябра, сховані під пукатою зябровою накривкою. Щось стиха булькнуло, і сисальце ту ж мить попустило мертвий стиск Риба-болотниця зав'юнилася, зслизнула з ноги, і, заляскавши тілом об берег, головою зарилася в намул.

Підбадьорений таким почином, Рук рішучіше взявся за меча і схилився над правою

ногою, та, мабуть, перша рибина якось остерегла свою сусідку, бо не встиг Рук її торкнутися, як та пустила його ногу. Звиваючись і підстрибуючи, вона просто у Рука перед очима зарилася у м'яку твань слідом за своєю посестрою. Зник її кощавий хвіст, чвакнула твань — і залягла тиша.

Не перестаючи тремтіти, він підвівся. Хисткі ноги немовби ще й досі були обтиснуті пащеками мерзенних болотниць. Хлопець віддихався.

Якщо, думав Рук, угорі над ним невольничі майстерні, то бон-доки, — а отже, й певний шлях до риштаків, — набагато вище проти води. Не можна легковажити і просто підійматися до них — так неодмінно хтось його побачить. Ні, найліпше зараз податися до самого Нижнього міста і пошукати там водозбігу, досить великого, аби в нього прослизнути. Може, він натрапить на котрийсь із магістральних підземних тунелів, а там уже й до Великої бібліотеки рукою подати.

І він пішов проти води, тримаючись у затінку, перебігав від палі до палі, зупинявся перепочити і гнав далі. Платформа трохи-потроху нижчала. Чоботи гупали по ній чимраз гучніше, а до гупання вже долучалися й голоси — репет, прокльони, окрики. Рук знервовано покусував спідню губу. Гоблінівська сторожа була вже на ногах, і під її орудою денна зміна рабів заступала нічну. Ще трохи — і тут кишітиме стільки люду, що й голці ніде буде впасти.

Зненацька повітря сколихнулося від рику та виття. Рук похолов. Мало того, що гобліни були при зброї, так їх ще й супроводжували білогриві лісові вовки.

Убравши голову межи плечі, він вискочив з-під платформи, добіг до задньої дамби і старою заржавілою драбиною, прилаштованою до прямовисної стіни, подряпався нагору. Метал хилитався і рипів, загрожуючи зірватися з кріплень. Рук ще ніколи не почувався таким безборонним. Якщо хтось його побачить...

"Ніхто мене не побачить! — нецеремонно урвав себе Рук. — Просто лізь — та й квит!"

Добравшись до краю драбини, хлопець глянув через стіну і, пересвідчившись, що берег порожній, перемахнув через неї

і стрімголов помчав до найближчих будівель — низки ветхих комор, майстерень, високих дощаних сушарень, де колись сушили вітрила та будівельне дерево. За ними починалася неймовірна плутанина темних і вузьких заулків. Рук набрав у груди повітря і вступив ув один із них.

Ліворуч... Праворуч... Ще раз праворуч... Рук відчайдушно намагався уявити планування дільниці, але все намарне. Дарма, що він часто-густо патрулював Нижнє місто з неба, перенести на землю навички орієнтуватися в повітрі було не так то вже й просто.

Рук побіг назустріч високим глухим стінам будівель. Тіснява і задуха панували неймовірні. Піт струменів по обличчю. Йому спало на думку, що досить якимсь поганцям з'явитися з обох кінців заулка — і він у пастці. Знати б йому планування вулиць та заулків бодай наполовину так досконало, як він знав систему рур і тунелів підземних риштаків...

І тут Рук почув звук, що докладно зорієнтував його: то був рип немащеної корби, яку хтось крутив, рип супроводжуваний приглушеним бубонінням голосів. Хлопець зупинився і наставив вуха. Корба все рипіла й рипіла, хлюпалась вода. Рук усміхнувся. Одного він уже певний на всі сто: він досяг Східного колодязя, дарма що тим часом його не видно. Скільки разів йому випадало пролітати над ним, споглядаючи внизу збіговиська язикатої гоблінівської жіноти, що набирала воду в свої глеки та амфори, і відзначаючи подумки, що за корбою давно вже мазниця плаче!

Рук пішов на голос, покладаючись не так на очі, як на вуха, протиснувся в довгу і вузьку шпарину, де сходилися затиллями дві будівлі — одна дерев'яна, друга кам'яна. Коли він гулькнув у бічний прохід, приглушені голоси погучнішали. Що далі посувався Рук проходом, то вужчий той ставав. Діставшись нарешті його кінця, він зупинився і обережно визирнув із сутіні.

Як Рук і передбачав, попереду видніли Східний колодязь — височенька ошатна споруда, єдине джерело води для цілої округи, та гурт пристаркуватих гобліних, з'юрмлених навколо нього. Хлопець подався трохи вперед, зиркнув праворуч,

ліворуч, обвів поглядом брукований майдан. Нижче, по той бік вулиці, пригадалося йому, містився центральний водозбіг, куди вели ґратчасті ворота, але як туди дістатися? Може, варто майнути через городи, через тісні завулки? Чи просто кинутись пробоєм через майдан? Навряд чи гобліниxи йому поважно перешкоджатимуть — він їх не потривожить, хіба підкине нову тему для балачок!

Рук уже намірився ризикнути, коли це добачив, що одна гобліниха кинула кудись оком і щось прошкабарчала до сусідки. І враз обидві закрутили головами. Щось вони зачули. А за мить зачув і Рук, то було дедалі гучніше гупання чобіт: хтось шпацирував у його бік.

Наряд гоблінівської варти!

Кинувшись назад у вузький прохід, Рук присів, обдираючи коліна об камінний бар'єр, і затамував подих. Серце товклося у грудях, мов навіжене. Рук дивився, як прохід поминає авангардна пара озброєних Сторожів. У вранішньому світлі виблискували їхні нагрудники, шоломи та важка зброя. Далі повз Рука, понуривши голову і згорбивши спину, прошкандибав обідраний раб під конвоєм ще двох гоблінів.

Після нього показалися інші невільники, — усього Рук налічив дванадцятеро рабів, — усі до одного в ярмах, сполучених між собою ланцюгами. У самому хвості процесії йшла ар'єргардна пара гоблінів. Рук задрижав і якнайдалі відступив у темряву. Він жахнувся, коли побачив, що гобліни не самі. Кожен охоронець тримав на туго напнутому повідцеві білогривого лісового вовка.

Молячись, аби тільки його не примітили, Рук спостерігав, як проходить один гоблін, намагаючись приборкати ошалілу тварюку на повідцю, потім другий. Нарешті, обидва пропали з очей. Рук полегшено зітхнув.

Як близько вони були! почало доходити до Рука. Аж надто близько...

— Що таке, Шарпуне? — долинув до Рука гоблінів голос. — Ти щось зачув, друзяко?

—І ти теж, Баламуте? — озвався другий голос. — У чім річ? Невже там щось є?

Рукові на мить завмерло серце. Вовки вчули його запах. *Звірі знали, що він тут.*

Рвучко крутнувшись на п'ятах, Рук жахнув назад у вузенький завулочок, чимдалі від цієї моторошної місцини. Спотикаючись та шкопиртаючи, він на мить обернувся і побачив, як гобліни, чиї чорні силуети бовваніли проти світла наприкінці заулочка, поприсідали біля своїх вовків і вовтузяться з їхніми нашийниками. Вони нацьковували лісових вовків на Рука!

Зібравши всі сили, Рук пустився тікати.

— Агов, Розбою, він тікає, — гукнув один із гоблінів.

— Нікуди не дінеться, — відповів другий. — Баламуте, ти біжиш сюди. А ти, Шарпуне, друзяко, через городи. Отак! Перекрийте йому вихід із завулка!

Рук стрімголов летів вузьким завулком, серце товклося у грудях, як навіжене. Треба добігти до його кінця раніше від вовків! За хлопцевими підрахунками, лишалося ще ступнів із двадцять. Не бозна-скільки, але лісові вовки славилися навальним бігом. Рук чув, як звірі, повискуючи гнали ліворуч і праворуч, рівнобіжними заулками. У голові роїлися

жахливі спогади дитинства, і не було на те ніякої ради. Работоргівці, лісові сіроманці, батьки, коли він востаннє бачив їх живими... Повискування робилося дедалі збудженіше. Будь-якої миті жахливі тварюки могли досягти кінця заулка і відтяти йому шлях до втечі...

— Ну давай же, давай, — підганяв себе Рук.

Ближче до кінця заулка прохід ледь поширшав. Рук вихором промчав останні десять кроків, вибіг на вузеньку вуличку і кинувся в інший заулок навпроти. Сіроманці, облизня спіймавши, гналися за ним далі. У повітрі незграйним дуетом лунав їхній збуджений гавкіт.

Рук мав знайти якийсь спосіб чимшвидше утекти, відшукати якийсь водозбіг, кудою він міг би проникнути в канал і зацію. Риштаковий люк! Він мав знайти риштаковий люк. І то негайно!

Піт струменів по тілу і так змочив чупер, аж той прилип хлопцеві до чола. Новий день обіцяв бути надзвичайно скварним і не менш вологим. Але спинитися Рук не міг. Біжучи на другому диханні, про яке він перше і гадки не мав, хлопець на перехресті різко взяв ліворуч і помчав темним заулком, де кишіли ранішні торгівці та біржові гравці й було тісно від дрібних майстерень. У носі крутило від смороду розпеченого заліза та паленого дерева: шлях Руків пролягав уже через заулок столярів і токарів, сповнений гуду токарних верстатів та вищання дискових пил.

— Агов! Обережніше! — лунали роз'юшені голоси. — Вважай, куди біжиш!

Та Рук не звертав на них уваги. То пусте, що він Бібліотекарський Лицар — ні про яку чемність чи обачність тепер не могло бути й мови. Тільки не тепер. Усе, що треба йому тепер — це відірватися від переслідувачів.

Нараз бігти завулком стало легше, позаяк печерники та тролі пороснули врізнобіч, даючи втікачеві дорогу. Спершу Рук подумав, що вони розступаються перед ним. Та збігла якась мить — і до нього почав доходити зміст того, що кричали, пурнаючи у сховки, ремісники:

— Лісові вовки! Лісові вовки!

Не стишуючи бігу, Рук озирнувся назад. Хай там що, а він таки сподівався випередити цих страховинних звірюк. Та досить було уздріти палаючі очі й заслинену пащеку вовка, що перший гнався за ним, як усі сподіванки полетіли шкереберть. Звір наздоганяв Рука. Першої-ліпшої миті вовчисько міг спіймати його за п'яти. Рук побіг далі, та ба! — другий вовк, мабуть, зробив таки коло, відтинаючи йому шлях, бо он уже манячить попереду на тому кінці завулка. Ось хлопців погляд стрівся з очима хижака... Вовк вищирив зуби і погрозливо загарчав.

Не вагаючись ані миті, Рук дременув до майстерні ліворуч. Із-за токарного верстата на нього обурено витріщився лісовий троль, весь у зморшках, із бульбатим носом і тяжко зизоокий.

— Щоб тебе роздер дуб-кривавник, чи тямиш ти, що робиш! — заревів троль, коли Рук на бігу поперевертав йому знеобачки всі шпинделі, точені ніжки для столу та інструменти. — Я... А-а-а! Лісові вовки!

— Даруйте! — гукнув йому Рук. Розчахнувши двері, він влетів до кімнатинки за майстернею і крізь вікно у протилежній стіні виплигнув на вулицю.

Гупнувши додолу, хлопець перекинувся — і вмить зіп'явся на ноги. Вовки були в кімнаті за його спиною і гарчали, наперед смакуючи втікачеву кров. Рук доп'явся до віконниць, гучно їх прибив і замкнув на засув.

Розлігся страшенний гуркіт, тріск — і болісний виск, коли спершу перший, а потім і другий лісові вовки з розгону ввігналися в дерев'яні дошки. Зарипіли завіси, угнулися дошки, але віконниці залишилися на місці.

— Велика дяка Небові й Землі, — муркнув собі під ніс Рук і знову взяв ноги на плечі.

Лісові вовки завили з лютощів, і Рук почув, як вони шарахнули з майстерні назад до завулка. Вони не збиралися відступати.

Я теж так просто не дамся, затявся Рук.

Він промчав під аркою між двома доволі пристойними на вигляд будівлями, навпроти яких, коли його не зраджувала

пам'ять, ташувалися Колісників осторонець та Спілчанський молитовний дім. Він був саме там, де й прагнув бути, — там, де починалася центральна частина Нижнього міста. Місцина та була досить рясно помережена водозбігами, як великими, так і малими. Пробігши критий перехід, він опинився на другому майдані, значно пишнішому, ніж той, де був Східний колодязь. Ліворуч від нього розмістився Центральний водограй — його колись величний водяний каскад тепер звівся до низенького, опецькуватого водяного стовпа. А праворуч від нього...

— Благословенні будьте, Небо і Земля, — промурмотів собі під ніс Рук.

Нарешті перед ним був водозбіг. Він кинувся до нього і зазирнув усередину. Вмонтований у величезну кам'яну плиту, круглий і ґратчастий, він належав до числа старожитніх водозбігів. Хлопець ухопився пальцями за чавунні ґратки і потяг їх до себе.

Від протилежного краю майдану долинуло вищання: один вовк уже добіг до майдану. Отже, невдовзі мав нагодитися і другий.

Зціпивши зуби і впершись ногами в землю, Рук натужно захрипів і шарпнув з усієї сили. Почувся тихий звук, мов по залізу шкрябнули піском, і ляда водозбігу піддалася. Рук відсунув її набік і мерщій спустив ноги у підземельну темноту.

Вовки, передчуваючи, що здобич їхня от-от вислизне, щодуху гнали до нього. Рук гарячково силкувався намацати правою ногою перший щабель залізної драбини, що, як він знав, мала б кріпитися десь усередині вузького колодязя, — і знайшов її. Тоді обернувся, сягнув угору і насунув ляду водозбігу на її місце перед самим носом у лісового вовка.

У колодязі було темно, хоч око виколи. Рук чув, як над його головою лісові вовки розпачливо шкребли металеві ґратки і завивали в безсилій злобі.

— Задовго телилися, — тихенько поглузував він.

Вовки, немов збагнувши марність своїх зусиль, раптом перестали скиглити і подріботіли геть. Рук полегшено осміх-

нувся. Відтак, востаннє зиркнувши вгору на ясні цяточки просвітів у металевих ґратках, почав спускатися вниз. Щабель за щаблем, він чимраз нижче спускався прямовисною рурою, що мала вивести його в один з поперечних тунелів, прокладених у підземних глибинах. Трішечки удачі, і він повернеться до Бібліотеки Великобуряної палати ще перше, ніж...

— А-а-а! — закричав Рук, коли ліва його нога провалилася в порожнечу. Наступного щабля не виявилося.

Далі все сподіялося блискавично. Права нога хлопцева зслизнула, руки відірвалися від поручнів, і він — це також врізалося йому в пам'ять — перекинувшись у повітрі, впав горілиць.

— У-у-у! — голосно простогнав Рук. Він так забився, аж йому зайняло дух.

"Де я?" — подумав Рук, приходячи до тями. І тут йому сяйнув жахливий здогад. Ні, цього не може бути... Цього *не мало б* бути…

Повільно, обережно він розплющив очі: скрізь куди не глянь, атраментово-чорна непроглядна пітьма! Рук обачно помацав круг себе руками. Пальці його натрапили на стіни, кругляві та тверді й немовби сплетені з лісовербної лози... Щось наче здоровенний кошик...

Рук застогнав. Тепер він знав уже запевне, куди попав.

Хлопець опинився всередині однієї з пасток, яких понаставляли тут гобліни-охоронці умисне для тих, хто зважиться дати тягу з Нижнього міста. Ловецькі ями — так їх називали. Поміщені всередині вхідних каналізаційних отворів акурат під зумисне понівеченими драбинами, вони скидалися на нори омарів-брудокопів. Рук був Бібліотекарський Лицар, тож мав би знати це і ні на мить не втрачати пильності. Натомість він спускався драбиною сліпма, почуваючи себе в цілковитій безпеці.

Ловецькі ями. Рук похитав головою. Назва — кращої не придумаєш, гірко подумав хлопець, і ось він, Рук Човновод, став найсвіжішою їхньою жертвою. Дійшло до нього й те, чому вовки не переслідували його так ревно. Яким же треба бути йолопом! Таж вони взагалі його не переслідували,

а просто гнали до водозбігу з пасткою. Звірі дурили хлопця, і той попався на гачок, проковтнувши його разом з волосінню та поплавцем. Лишилося тільки підсікти — і прощавай воле!

Рук підвівся і з усієї сили затряс плетеною з пруття кліткою, намагаючись роз'єднати лозини. Він гамселив по них руками і ногами, пропихав між ними ножа і намагався пиляти дерево — даремна праця! Ловецька яма не збиралася так просто розлучатися зі своєю здобиччю.

— Але ж *мусить* тут бути хоч якийсь вихід, — простогнав Рук.

— І думати про нього забудьте! — долинув із-під протилежної кліткової стінки притлумлений голос. — Я вже шукала.

Рук здуміло втопив очі в морок.

— Хто там? — прошепотів він.

— М-мене звати Гільда, — проквилив невидимий голос. — І я страх боюся. Сиджу тут уже *цілу вічність*, і... — вона здригнулася, — незабаром... незабаром по нас прийдуть.

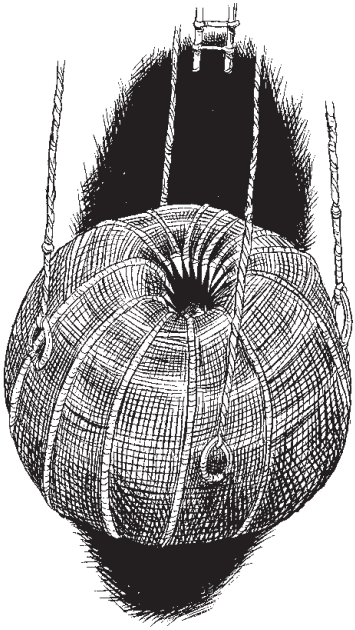

· РОЗДІЛ П'ЯТИЙ ·

Номер одинадцятий

Рук відчув, як волосся ворушиться йому на потилиці — такий страх і відчай бриніли в тоненькому, схожому на дитячий голосочку.

— Їсти хочеш? — запитав він лагідно. — Я маю кілька сушених байрак-ягід. І окраєць чорного хліба...

— Води, — попрохала Гільда. — Пане, чи не знайдеться у вас трохи води? Я помираю зі спраги.

— Так, так, — поквапно відповів їй Рук і відчепив від пояса пляшку з водою. — Ось! — Він сягнув рукою в той бік, звідки долинав голос.

Хлопець відчув, як рука бранки ковзнула по його пальцях і взяла баклагу. Розляглося булькання — звук ковтків. Рук усміхнувся, потішений, що хоч у такий спосіб зумів допомогти бідолашці.

— Дякую, пане, — відповіла по хвилі Гільда, — від щирого серця дякую.

Рук знову простяг руку. Він відчув, як пляшка торкнулася його пучок, та не встиг він її схопити, як вона вислизнула зі жмені й брязнула об дно клітки.

— Ой, яка прикрість! Не гнівайтесь на мене, пане! — зойкнула Гільда. — Далебі, мені дуже прикро!

— Нічого, Гільдо, — заспокоїв Рук. — Не переймайся!

Він присів і, понишпоривши в кишенях — лівій і правій, — добув із кожної по маленькому шорсткому камінчику. Відтак поклав їх на долоню один біля одного — і всю клітку враз осяяло тепле жовте світло. Гільда ахнула.

— Лелечки-леле! — вигукнула вона. — Чарівні камені!

Рук усміхнувся.

— Небесні кристали, — пояснив він. — Мені їх подарував сам Професор Світлознавства у Великій бібліотеці.

— То ви бібліотекар? — запитала Гільда, і голосок її побожно затремтів.

Рук зиркнув на її допитливе личко, на широко розплющені, здивовані очі. Тьмяне світло небесних кристалів освітило її кінчасті вушка, грубезну фарбовану косу, широкий ніс...

— Ага, так ти дрібногобліниха, — сказав він.

—Так, щонайщиріша, — підтвердила Гільда. — Бідна дрібногобліниха зі Східного кварталу. Я йшла з дорученням від моєї бабусі, еге ж, саме так, пане, коли ті гобліни натюкали на мене своїх вовків, знічев'я, пане, задля розваги... Всього-но задля розваги... — Маленька дрібногобліниха схопила голову в руки і заридала.

Рук поклав долоню їй на плече і легенько його стис.

Гільда підвела личко, воно було мокре від сліз.

— Моя бабця,пане, — вбога швачка, як мовиться, швачка з пуп'янку. А тепер має клопіт із здоров'ям, втрачає зір. Бабуся в усьому покладається на мене, он воно як... О, не гнівіться на мене, пане, що я нічим не змогла віддячити вам за воду...

— Не журіться, Гільдо, все буде добре, — запевнив Рук.

Тільцем дрібногобліних знову струснули важкі ридання, вона міцно вхопилася за хлопцеву руку.

— О, пане, оті вовчиська!.. — тіпалася в риданнях Гільда. — Як вони виють, пускають слину і гарчать... Добродію, вони бігли за мною слідом. А я... я подумала, що перехитрую їх,

і сховалась у люк водозбігу... — Бранка тяжко зітхнула. — І ось що з того вийшло! — заголосила вона, і сльози знову ринули їй по щоках.

— Буде, буде, — втішав її Рук. — Повір, я розумію, що діється у твоїй душі.

— О, пане! — Бідолашка, ридаючи, кинулася до Рука і обвила його шию худенькими ручками. Кошик захилитався, з далеких закутків тунельного лабіринту до Рука долетів писк щуроптахів. — Але тепер усе буде гаразд, правда, пане? — запитала вона. — Ви ж бо не привид — ви справді живете й дихаєте, справді Бібліотекарський Лицар із чарівними камінчиками і всім таким. — Гільда дедалі міцніше стискала Рукову шию.

— Атож, так воно й буде, — трохи розгублено відказав Рук і незграбно погладив її по спині.

Погляд його зупинився на клітковому отворі, на його загнутих досередини гостряках у себе над головою. Упасти сюди — не штука, а вибратися зась! Ця ловецька яма — ідеальна пастка.

Ридання Гільдині поволі вщухли, її обійми вже не душили Рука. Затиллям долоні вона втерла очі й знову сіла, де сиділа.

— А як воно там? — пропищала вона.

— Де — там? — не зрозумів Рук.

— На Вільних галявинах, — пояснила Гільда. — Ви ж Бібліотекарський Лицар, то, напевне, там бували. Як там живеться? Невже так чудово, як розповідають? Бабця каже, що всяк там дихає повітрям волі й почувається в безпеці. Усі завжди ситі, ніхто зроду не буває битий — мовляв, найщасливіше місце у Світокраї!

— Щира правда, — замріяно промовив Рук. — Ця місцина, мов той маяк променіє світлом у самісінькому серці

похмурого Темнолісу. У всьому Світокраї немає сторони над Вільні галявини. Там ростуть предковічні сосни і яскріють кришталево прозорі озера, а небо ночами міниться міріадами ясних зірок.

Гільда боязко глипнула на Рука.

— Як ви гадаєте, побачу я її колись на власні очі? — запитала вона.

Рук нахилився до полонянки, взяв її руки у свої і легенько стис.

— Я цього певен, — відказав він.

Гільда щасливо всміхнулася і кивнула головою.

— Я теж, — сказала вона палко. — Ви тут біля мене, тож уже буде гаразд.

І тут угорі, над їхніми головами, голосно загриміло. Почувся скрегіт заліза об камінь. Гільда зойкнула.

— Вони, — прошепотіла маленька дрібногобліниха.

Рук кивнув головою. Він підвівся, швиденько порозтицював небесні кристали на свої місця в кишенях і скинув очима вгору. Там саме хтось відсовував ляду, від чого світляний промінчик розростався на очах, мов місяць, що за лічені секунди проходить усі свої фази. Від цього скреготу Рукові забігали по тілу мурашки. Ще мить — і в отворі люку показалася чиясь дебеленна голова.

— Ну, що ми тутечки маємо? — хрипко пробубонів чийсь голос. Світло ринуло із-за його плечей і відбилося в очах в'язнів підземелля. — Якщо не брешуть мої очі, дві душі. — Він плеснув у долоні. — Гарненький вилов!

— Що ж, бери їх, підтягуй, — владно гарикнув другий голос, — погляньмо на них зблизька!

Рук обернувся до Гільди.

—Тобі нічого не буде, — запевнив хлопець. — Я обіцяю.

Дрібногобліниха кивнула головою, не зводячи з нього довірливих, широко розплющених очей.

— Дякую вам, пане, — прошепотіла вона.

Клітка різко сіпнулася і шугнула вниз. Гільда заячала, Рук однією рукою спіймав її за плече, а другою вхопився за пруття. Знадвору хтось вибухнув брутальною лайкою, ляснув в

гарапник. Спустившись на кілька ступнів, клітка спинилась.

— Її треба *тягти*, Кроте, бовдурисько ти безмозкий, — несамовито заволав гарикало. — Присягаю Небом, я зварю тебе на клей! ТЯГНИ!

Голос сердитою луною прокотився по підземеллю, йому відповіли стривожений щебет і попискування цілого хору шуроптахів та рябощурів. Клітка шарпнулася і повільно пішла вгору. Гільда запхинькала, її пальці вп'явшись у пруття, немов прикипіли до нього. Рук дивився у шпари між лозинами — і бачив поточеного іржею риштака, а трохи вище — драбину, що вела тепер у пастку. Нарешті клітка глухо гупнула і зупинилася просто під люковим отвором.

З отвору коша, оперезаного повернутими досередини шпичаками, спустилася обіпнута шкірою жердина і спинилася за кілька вершечків від Рукової маківки. Почулося клацання, і жердина розпустилася, перетворившись на важкий велетенський парасоль. Угорі почулося бубоніння, парасоль різко смикнувся і помандрував назад. Зачепивши за шпичаки, він вивернув їх назовні, від чого ті стали схожі на пелюстки якоїсь гидомирної квітки.

Увотворі показалося чиєсь дебеленне ручисько, злапало Рука за комір літунського костюма і підняло в повітряукупі з Гільдою, що припала до хлопцевих колін. Ще мить — і Рук опинився віч-на-віч із вайлуватим бардадимом — чубатим гобліном із налитими кров'ю очима, випнутою спідньою щелепою і пошрамованою шкірою. Увесь його вигляд красномовно свідчив: щасливчиком долі той гоблін не був і мав за плечима не один десяток запеклих січ. Він був закутий у важкі обладунки, а під пахвою стискав каналізаційну ляду, від чого та здавалася не важчою за віко від барильця деревного елю.

У гобліна з-за спини визирав віз — крита балагула, сплетена, як і клітка, з лісовербу. Балагула була запряжена парою понурих зубощирів-скрадайл, а на передку сидів візничий — кощавий міський гном. Ув одній руці він тримав віжки, у другій — олівця.

— Ну, і що ми маємо? — прощебетав міський гном. Він лизнув кінчик свого куцого олівця і підніс руку, наготувавшись писати.

Чубатий гоблін, не випускаючи бранців із руки, прискіпливим оком озирнув свою здобич.

— Здоровила та опецька, — прохрипів він глибоким, горловим голосом.

— Кроте, а чи не можна бодай трішечки докладніше? — не без сарказму перепитав міський гном.

Кріт збрижив своє важке чоло.

— Дрібногобліниха, — озвався він до візника, який нотував подробиці на невеличкому берестяному сувої.

— Стать — жіноча, чоловіча? — не вгавав міський гном.

— Оте буде дівчисько, — відказав Кріт. — А оте, що з нею... — Він нахмурився і впритул наблизив свою тупу звірувату мармизу до Рука. Той аж скривився від гоблінового

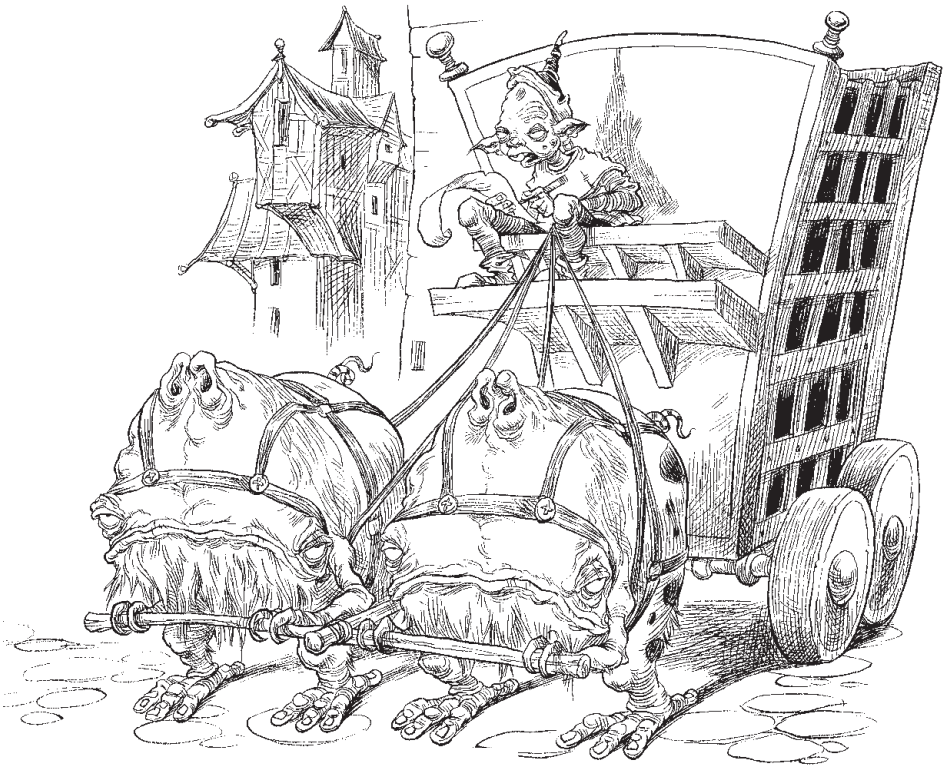

дихання, вологого і смердючого. — Не знаю, Прискіпо, — озвався він, і обличчя його розпливлося у дурнуватій осмішці, — мені чомусь видається, ніби ми злапали Бібліотекарського Лицаря.

Міський гном скочив з балагули і вмить опинився біля Крота.

— Ти певен? — запитав він. — Бібліотекарський Лицар, кажеш? А дай-но я гляну.

Кріт обернувся до свого напарника, розтис руку, що тримала Рука з Гільдою, і ті, мов лантухи, бухнули просто під ноги міському гномові.

— Гей, Кроте, не дурій, мугиряко макоцвітний! Обережніше з товаром. Якщо він і *справді* бібліотекар, нам попалося велике цабе, розумієш? — Прискіпа схилився над лежачим Руком, скорченим на слизькій бруківці.

Коли глумлива мармиза міського гнома наблизилася до Рука впритул, хлопець, скориставши з моменту, зірвався на ноги і вихопив меча...

Та міський гном тільки розреготався.

— Добре, добре, добре, — проказав глумильник. — Він *таки справді* Бібліотекарський Лицар. Поза всяким сумнівом! Ти, Кроте, береш його на себе, парубійко він нівроку. А я заходжуся коло дівчиська.

Рук почув за спиною товсте гарчання чубатого гобліна. Міський гном тим часом замахнувся своїм страхолюдним гарапником і шмагонув ліворуч від Рука. Лясь! — і маленька дрібногобліниха заячала з болю: батіг зміюкою обвив її шию.

— Пане... допоможіть... — прохрипіла Гільда, коли міський гном, туго напинаючи гарапника потяг дрібногобліниху до себе.

Рук обернувся і побачив, як чубатий гоблін зводить над ним свої ручиська. Хлопець весь підібрався.

— Пане... хр-р-р... — задихалася Гільда.

Кепські справи. Треба щось робити. Рвучко озирнувшись, Рук устиг завважити Прискіпу: той цупив до балагули маленьку безпорадну дрібногобліниху. І тут на хлопця ринув

Кріт. Рук зробив відчайдушний стрибок, ухиляючись, і махнув мечем. Сяйливе лезо розітнуло шкіряний батіг, визволивши Гільду, а коли він зводив меча знов, зачепило ще й Прискіпу.

На камінні плити бризнула кров.

Кріт завмер на місці, вирячившись на Прискіпу. На якусь жахливу мить усе довкола, здавалося, заціпеніло. Та коли міський гном, схопившись за черево, грьопнув додолу, озвірілий гоблін задер здорову, мов казан, голову і заревів не своїм голосом.

— Прискіпа! — волав гоблін. — Ти поранив Прискіпу!

Його вуха, порослі жмутами волосся, тремтіли. Баньки налилися кров'ю.

— Гільдо, тікай! — закричав Рук, міцніше стискаючи держак меча.

Звівши руки догори, чубатий гоблін знову порвався в атаку. Ось він зробив широкий замах, щось засвистіло в повітрі... Просто на Рука летіло, мов із пращі пущене, важенне металеве кружало — накривка каналізаційного люку. Рук отерп, ноги прикипіли до землі...

Краєчком ока він устиг примітити, як майнуло зелене плаття: то пригнулася, ухиляючись від залізяки, Гільда...

БАБАХ!..

Люкова накривка з усього маху черкнула Рукову голову, меч, випавши з рук, брязнув об бруківку.

Ув очах спалахнуло сліпуче сяйво, тіло обдало морозом — і все поринуло у темряву.

* * *

Рука очутив різкий поштовх. Де я? подумав хлопець. Ще один поштовх... другий...

Рук напевняка рухався, щось везло його, підстрибуючи і торохтячи по кам'яній бруківці. Кожен різкий порух озивався болями в тілі, болем пульсувала голова. Рук їхав у якомусь повозі. Зусебіч долинали приглушені стогони.

Повільно, страх повільно хлопець розліпив повіки — і примружився від світла. Він сидів у фургоні, і сонце, про-

никаючи крізь плетений верх, цяцькувало химерним світляним мереживом його пасажирів.

— Зважай на вибоїни, бецмане безклепкий! — озвався спереду пронизливий голос. — Мене корчить від кожного поштовху. Мій новий плащ весь просяк кров'ю, і винен у всьому ти, нікчемний лантуху з тельбухами!

— Даруй мені, Прискіпо. Хлопчисько виявився трохи заметкий для мене. Та хай там як, а я таки його злапав, еге ж? — пролунала хрипка відповідь.

Рук підвівся на лікті, ледве тамуючи зойк від раптового стугону в голові, й роззирнувся. Виявляється, він лежав лицем до лиця зі старим живолупом, чия червона чуприна вже сріблилася сивизною. Він перевернувся на другий бік. Живолуп був не єдиний його сусіда, у фургоні їхали ще й інші пасажири, але облич їхніх, хоч як він напружував зір, Рук так і не розгледів. Замість них — самі невиразні розпливчасті плями! Було тут двійко блудів із вухами, що тріпотіли, наче крильця лісової молі, бардадим-нетряк, який хропів на весь фургон, і якась дивовижна істота з лускатою шкірою, тоненькими, мов дудочки, вухами і товстим гребенем, що сягав йому від маківки до середини спини.

— Він пробудився, — пробубонів хтось у кутку фургона.

— Агов, бідолашний голодранцю! Оклигав, щоб побачити свою нову домівку, га? Свій Санктафракський ліс...

— Якщо сорокухи не доберуться до нього перші!

Рук лячно здригнувся. У небі над головою кружляв і лиховісно крякав самітний білий крук. Його крила нагадували весла, якими птах розтинав густе млосне повітря. Жарота, жарота немилосердна! Рук ледве дихав. І досить було бодай трохи повести очима, як пульсація в голові переходила в нестерпний стугін.

Він підніс руку і пучками обмацав ліву скроню. Кістка занила, він глянув на пальці й побачив на них запечену кров.

Вуличні хідники обабіч торохтючого фургона чимраз жвавішали. Крізь просвіти між дошками Рук очманіло дивився на купців, гендлярів, загони озброєних Сторожів. Деякі

з них позбивалися в купки. Більшина сунула в той самий бік, що й їхня чортопхайка. Попереду вся дорога була затоплена величезною юрмою, нестримною, галасливою, гудючою. Повітря повнилося цокотом, брязком, стогонами, криками та — з часу до часу — пронизливим ячанням ріжка, від якого Рук болісно морщився.

— Ліворуч! *Ліворуч!* — лементував міський гном. — Нам сюди! — показував він чубатому.

Кріт нап'яв віжки, і балагула в'їхала у низький і тісний арковий прохід, звідки викотилася на широкий майдан, де стояв несусвітній гамір і життя кипіло в ключ. Голова Рукові паморочилася ще дужче. Усе тут сновигало, яскріло барвами, і здавалося, саме повітря здригалося від нестерпного ґвалту. Балагула круто нахилилася і завмерла. Гоблін повернувся кругом.

— Уставайте, збіговисько лайдаків, щурі підземні! — заревів він. — Приїхали!

Міський гном, тримаючись за живіт, з бідою зліз із передка, дошкандибав до задньої стінки перехнябленої балагули і відімкнув двері. За його спиною виріс чубатий гоблін — із замашним дрюком у руках — і запхався досередини. На очах у безрадного Рука він за кісточки виволік надвір його сусіда — живолупа.

Наступний був Рук. Чубатий уже сягнув по хлопця, але той лишень копнув його ногою по дебеленному волохатому ручиську.

— Обійдуся й сам, — буркнув він. Та щойно Рук зіп'явся на ноги і кров відринула від голови, в очах йому потемніло, і він беркицьнув зомлілий через тіла безпритомних блудів.

— Якби ти не така важна птиця, я просто тут перерізав би тобі горлянку! — рявкнув міський гном, морщачись від болю, і поставив галочку навпроти його імені в берестяному реєстрі. — Кроте, забери відсіль це щеня!

Чубатий гоблін схопив Рука за вилоги форменої куртки юного Бібліотекарського Лицаря і рвонув на себе. Хлопець гойднувся вперед, ударяючись головою об одвірок, — нарешті його витягнуто з балагули й опущено на бруківку. Ноги Рука не тримали. У голові гучали дзвони.

— Сюди, — почувся грубий голос, і двійко плескатоголових гоблінів підхопили хлопця попід пахви і поволочили геть.

Поки Рука тягли до середини майдану, кісточки його ніг та коліна вкрилися саднами. Галас навколо гучнішав. Роз'ярілі крики, змішані з розпачливими зойками, час від часу заглушувалися деренчливими звуками ріжка. Аж ось охоронці зупинилися.

— Кінець, прийшли, — озвався той, що був ліворуч, і голос його, вчувалося Рукові, то гучнішав, то тихішав. — Бібліотекарський Лицар.

— Вигляд у нього трохи пожмаканий, — додав його напарник.

— Залиште його біля мене, — наказав хтось третій.

Відчайдушно намагаючись скупчитися, Рук скинув очима на гобліна, що стояв перед ним. Молотоголовець! Його

пошрамоване обличчя видавалося то більшим, то меншим, і він немовби водив очима, а кільця у вухах весь час двоїлися. Нараз плескатоголові гобліни-охоронці відпустили хлопця і здиміли. Рук поточився — в один бік, у другий. Йому нестерпно нудило, перед очима все пливло.

Молотоголовець ухопив бранця за руку і вирівняв його.

— Один із Кротових бранців, не я буду! — почувся чийсь голос.

— І що він з ними виробляє — ума не доберу! — озвався другий.

Рук нерішуче підвів очі. Перед ним стояв хтось із піднесеною догори рукою. Хлопець затремтів. Чи не кинджал то блищить у ній — і чи не чиясь то свіжа кров капотить із леза? Невже його збираються зарізати?

Хлопець спробував закричати, але крик застряг у горлянці.

Рука опустилася, і кинджал виявився квачем, умоченим у кармазинову фарбу. Ось він пройшов по Рукових грудях — раз, удруге, — і на куртці заяріли дві червоні сторчові смуги.

— Номер одинадцятий! — прокричав ще один голос, і Рук відчув, як його кудись волочать.

Хлопця потягли далі крізь розбурханий, очманілий натовп. Аж ось крізь загальний галас до Рукової тями пробився новий звук, рипучий і різкий, і, поглянувши в його напрямку, він ще встиг побачити вгорі якесь чудне хитромудре пристосування, перш ніж усе знову розпливлося перед очима. Він знову спробував скупчитися.

На майдані широким колом стояли рівні стовпи, по три ступні заввишки кожен. До стовпів кріпився ланцюг із рівновіддаленими між собою величезними гаками, блискучими під спекотним сонцем. А посередині цієї страхітливої каруселі височів поміст, де сиділа купка гоблінів-педальників, які й запускали цю хитромудру машинерію. Гобліни крутили педалі, рухаючи по колу ланцюга з гаками.

Рук і незчувся, як пара чиїхось величезних ручиськ попала його за плечі й різко відірвала від землі. Почувся хрускіт:

гак прохромив на спині його шкуратянку і черкнув гострим вістрям потилицю. А ще за мить ті самі руки відпустили хлопця, і він відчув, що висить на гаку і, безладно теліпаючи ногами, лине по колу вкупі з ланцюгом.

Куди не глянь, усе довкіл кипіло і вирувало. Скрізь шум і гам, хтось ображено верещав, хтось сипав прокльонами; скрізь штурхали ліктями, потай брикалися ногами і час від часу пускали в хід кулаки. Натовп шарахав то в той бік, то в той — усім хотілося вигідно приміститися чимближче до дерев'яних слупів з напнутим поміж ними ланцюгом.

Рук погойдувався на гаку, а його обмацували, штурхали і смикали чиїсь руки, лапи, кігті. Ланцюг сіпнувся і на мить зупинився. Відразу ж перед постаттю, що відчайдушно борсалася на гаку, з'юрмився натовп. Рукові вдалося вирізнити в загальному галасі кілька голосів.

— Номер дев'ятий. Продається троль-тягайло. Дужа статура, вік молодий. Для візка, бідки чи двоколки кращого не знайти. П'ятнадцять золотих...

— Беру! — пролунав чийсь голос.

— Продано! — прогув ріжок. — Вам пане...

І знову рвучко смикнувся ланцюг, а за ним, мов кепсько випране хустя на сушильній шворці, сіпнувся й Рук.

— Номер десятий, — прокричав інший голос. — Хто придбає цього плескатоголовця? Гоблін у розквіті сил, незамінний на найважчих будівельних роботах... — Натовп помітно пожвавився, загалдикали незграйним хором збуджені голоси, відтак почулося: "Продано!" — і знову над майданом залящала луна від ріжка. — Продано гоблінові з пов'язкою на оці!

Рука пройняв дріж. Його теж продадуть, це лишень питання часу. А його работоргівець — плескатоголовий гоблін, який чіпляв хлопця на гак, — уже старався на всю губу.

— Номер одинадцятий. Молодий, здоровий, дужий. Учений. Бібліотекарський Лицар, а то й щось більше! Кращого не знайти, самі бачите!

Над головою в Рука дзижчали мухи-солежерки. Вони сідали на вуха, на губи, лізли в очі — їх вабили крапельки

поту. Загачена літунська шкуратянка немилосердно тисла під пахвами, і відбиватися від осоружних комах було незмога. Рук гримасував і корчився, але мухи не переставали мордувати його, наче розуміючи, що бранець проти них безсилий. Нарешті Рук знеможено заплющив очі.

— А як тобі оцей? — почувся чийсь рипучий голос, і Рук відчув, як його нецеремонно штурхають і тицяють попід ребра. — Що скажеш?

— Щось він мені не дуже, вашмосць, — відповів інший голос, тонкий і пронизливий. — Зіпсує всю забаву. Йому вже й так три чисниці до смерті.

Рук розімкнув тремтливі повіки. Перед ним стояли дві високі птахотварі — струнка сорокуха з фіолетовим оперенням і кістяним ціпом та — в неї на повідцю — жовто-коричневий з бруднуватим відтінком когут-сорокун. Коли той відвернувся, сорокуха голосно клацнула дзьобом і зневажливо пирхнула.

— Ходімо, Сухогруде, — сказала сорокуха, смикаючи за повідець. — Хай він і здихля, а правлять за нього, як за батька.

Рук полегшено зітхнув, коли дві люті жовтоокі птахотварі з гострющими кігтями забралися геть. Одначе радів він недовго. Щойно звіялися сорокухи, як їхнє місце посіла похмура личина в чорній рясі, приоздобленій білою емблемою темнолесника з роззявленою пащекою. Сторож ночі!

— Скільки? — запитав прибулець деренчливим фальцетом.

— Для вас, добродію, сімдесят п’ять, — прокричав на відповідь той самий плескатоголовий работоргівець, що почепив Рука на гак.

— Даю тридцять, — відказав Сторож. — Він калічний, а мій пан, Найвищий Сторож Ночі, любить, щоб його бібліотекарі й ґанджу не мали...

—Шістдесят, — не здавався гоблін. — І на цьому крапка.

— Ну... — вголос міркував Сторож, чиє обличчя ховалося в тіні каптура.

Рук відчув, як чоло йому зрошує холодний піт. Бути проданим Сторожам Ночі! Мана якась! Тільки не це! Що завгодно, тільки не це...

Зненацька голова його безсило впала на груди. Він був не залізний, щоб те все витримати. У скронях стугоніло. Від спеки спирало дух. Під пахвами і в грудях тисло так, що він замалим не душився... Та покупці, не вважаючи ні на що, і далі його смикали та штурхали, щоправда, вже не так дошкульно. Він чув ті стусани усе менше й менше... Рукові вже здавалося, ніби те все коїться не з ним, а з кимось іншим, а сам він лежить у гамаку, з головою закутаний у м'якеньку теплу ковдру...

— Сімдесят! — закричав хтось.

— Продано!

Рук розплющив очі й підсліпувато роззирнувся. Біля работоргівця стояла якась пригорблена постать у вишиваній кереї з каптуром. Покупець мав лапаті вуха, сумовиті очі, кощаві пальці, наставлені просто себе, наче в лісового богомола. Ось він сягнув уперед і взяв одну хлопцеву руку, потім — другу. Пошкріб мозолі на його долонях, обмацав пальці, обстежив їх зусебіч і навіть задумливо провів рукою по шкіряних манжетах лицарського літунського костюма.

— Годиться, — вирік незнайомець. — Відчепіть його.

Плескатоголовий кивнув головою. Ніжно задзенькотіли, переманднровуючи з капшука в руку, золоті кружальця, і гобл і н підніс до рота ріжка.

— Номер одинадцятий! — прокричав він. — Продано Естері Шпичколист. — Голосно, під самим вухом у Рука проревів ріжок.

А ще за мить хлопця зняли з гака і поставили на землю. Ноги, здавалося, от-от підкосяться. Та досить було хапнути повітря тепер, коли шкуратянка не стискала грудей, щоб у голові Рукові прояснилося. Тим часом його місце на гаку посів ночоблуд; він безнастанно в'юнився і тривожно поводив вухами, а на камізельці в нього був наквацяний номер 14. А Рука, не даючи йому оговтатись, плескатоголовий работоргівець прожогом кудись повів.

На мить Рукові сяйнула думка про втечу. Та лише на мить. Бо не встиг він ворухнутись, як його взяли за руки і кудись потягли два вайлуваті молотоголові гобліни, що приспіли на рев ріжка. Не надто церемонячись, вони поволокли хлопця крізь гурму, а тоді припоручили наглядачеві за бранцями — товстошкірому золотоголовому гоблінові з нагрудною дощечкою та гарапником, який очолював вервечку невільників.

— Номер одинадцятий, — кинув він, глипнувши на Рукові груди, і щось занотував собі на дощечці. — Повний набір! Прилаштуйте його у хвості.

Рука поцупили вздовж вервечки понурих бранців, істот з усіх кінців Світокраю, — з дерев'яними колодками на шиї, сполученими між собою ланцюгами, — числом п'ятнадцятеро душ.

Замкнулась, клацнувши, колодка на його шиї, і Рук збагнув, що воно за знак. Відтепер він уже не людина. Його продано, і вже по Рукові Човноводу. Ім'я замінив звичайнісінький номер. Невільник без прав, без голосу...

Наглядач на чолі вервечки, ляснув батогом і скомандував:

— Уперед!

І закуті раби рушили з місця. Спершу йшли кумільга, та з часом утяглися в повільний ритм, човгаючи ногами по землі. Обабіч процесію супроводжували озброєні охоронці, грубими голосами викрикуючи команди і не перестаючи

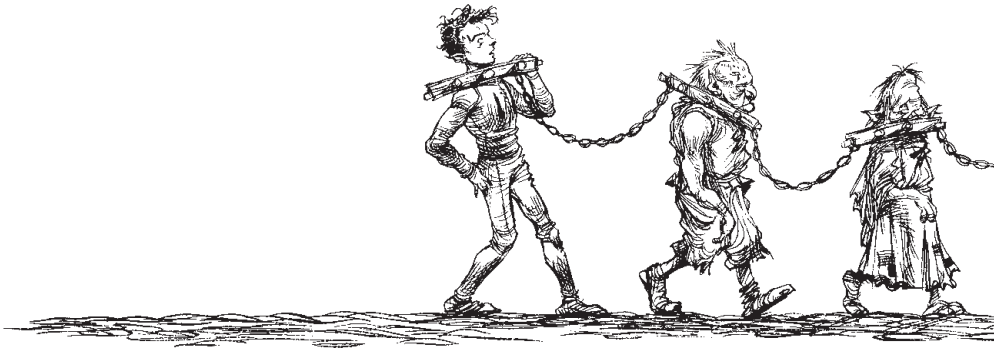

ляскати гарапниками. Рук шкандибав нарівні з усіма, він ледве переставляв ноги і через тісні незручні колодки не міг ворухнути шиєю. Галас торговища поволі вщухав. У небі ген попереду мріла величезна санктафракська скеля, а на самісінькім її вершечку — зазублена Вежа ночі.

Рук застогнав. Доля гнала його, мов галькового лосося, що пре проти дужої течії, назад тим самим шляхом, яким він дістався до міста. Та надто гнітило те, що він уже знав і кінцевий пункт своєї подорожі.

Санктафракський ліс. Не що, як він.

Усе його тіло поникло, обважніло на страховиту думку про те, *що* чекало попереду. Як і багатьох його попередників, на Рука чекала смерть од виснажливої праці у Санктафракському лісі, супроводжуваної окриками гоблінів: хаща стоянів, що підтримували крихку брилу, ковтала рабів, які поралися коло них, несогірше, ніж деревина, яка йшла на їхнє виготовлення і якої вічно бракувало. Кожнісінька колода, бантина, поперечка була окроплена кров'ю невільників, загиблих на будівництві Санктафракського лісу.

Рук розпачливо обмацав замок на колодці — може, пощастить відсунути засувку, — і тяжко зітхнув. Годі було й думати про втечу. Відколи він постановив скочити у знівечений риштак, долю його було вирішено. Ось попереду вже завидніла млява Крайріка, а на ній — великий плоскодонний човен, пришвартований до дощаного приплаву. На березі сидів гоблін-перевізник із довжелезною жердиною: чекав на своїх невільників-пасажирів і жував соломинку.

Над землею панувало жарке безвітря. Рук кинув оком у прохолодне, відкрите небо — колись він борознив його на своїм улюбленім "Грозовім шершні", пролітаючи над вулицями Нижнього міста і розглядаючи крихітні крапки невільницьких ланцюжків ген унизу. Ніколи, навіть коли уява малювала найпохмуріші картини, він не усвідомлював, що означає стати однією зтаких цяток. Надто він був далекий від буденщини, надто розкошував хвильним відчуттям лету і поривчастим свіжим вітерцем, який лоскотав йому обличчя, аби замислюватися, як воно там унизу.

"А тепер цяточка я сам", — приречено подумав Рук.

У своїй розпуці, він і не помітив, як вони збочили з гостинця, що вів до річки. І вже тільки коли конвоїр рявкнув: “Стій!”, до Рука дійшло, що вони примандрували до однієї з заможніших дільниць Нижнього міста. Будівлі тут були високі, ошатні, й хоча зоряна їхня година була вже далеко позаду, вони й досі несли на собі відбиток колишнього маєстату.

— Прийшли, — прогарчав наглядач. — Розкувати одинадцятого номера.

Рук спохмурнів. Одинадцятий номер? Та це ж він! Цікаво, хто його купив?

Решта невільників жалісно стогнали. Дехто забряжчав ланцюгами.

— Цитьте! — визвірився наглядач і погрозливо ляснув батогом.

Раби принишкли.

Плескатоголові гобліни зняли колодки з Рукової шиї і потягли його до невеличких бічних дверцят у підмурку високої споруди. Рук зиркнув угору. Він відразу впізнав знайому будівлю.

Її чоло, облізле і потріскане, колись пишалося своїм мистецьким оздобленням: ще й нині на кожному його карнизному виступі, на кожному цокольному завої та в кожній ніші стояло по статуї. Сонмища статуй. Сотні, цілі сотні статуй — знизу й до самого верху, скільки сягало око!

То був Палац статуй. Знизу, із землі, він виглядав інакшим — величнішим і похмурішим, хоч і не менш зграбним.

— Ворушись! — желіпнув один з плескатоголовців і щосили штурхонув Рука в спину.

Рук шкопиртнув, перечепився об щось, і розпластався на бруківці.

Перший плескатоголовий гоблін підійшов до невеличких аркових дверей і загамселив у них кулаком. Другий тим часом ухопив Рука за роздерту на спині куртку, без зайвих церемоній поставив на ноги і підвів до дверей. Проте Рук устиг побачити, за що він перечепився.

То були рештки статуї якогось старожитнього спілчанина: вона впала з горішніх карнизів, де скульптури стояли юрбами, і розлетілася на друзки. Рук зустрівся поглядом з її невидющими некліпними очима і знову відчув знайомий болісний щем у грудях.

“Ми з тобою брати, — подумав Рук. — Я теж упав на землю”.

Цеї самої миті по той бік дверей заскреготали засуви. Горішній. Долішній. Потім щось легенько клацнуло, і двері з рипом відчинилися.

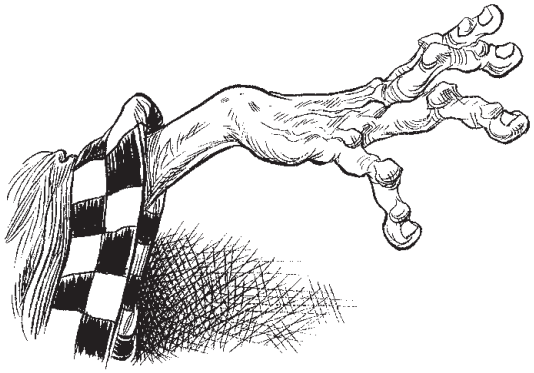

· РОЗДІЛ ШОСТИЙ ·

Естера Шпичколист

Сумовито рипнули завіси, і двері стали повільно відчинятися перед Руком. Він уп'явся очима у дедалі ширшу чорну роззявину. І навіщо його сюди привели, до цього старожитнього Палацу статуй?

Знаглаз сутіні виткнулася чиясь довга кістлява рука, і цупкі пальці — із ґудзуватими кісточками та жовтими зазубленими пазурами — схопили його за плесно і шарпнули у дверну пройму. Рукові до горла підступив шорсткий клубок: його кудись тягли.

Ляснув батіг за спиною, зарепетували охоронці, заглушуючи розпачливі зойки кайданників... А коли двері з гучним ляскотом зачинилися — запала тиша.

Рук затамував подих. Навколо хлопця зімкнулося важке безгоміння. Воно немовби стугоном озивалося йому в вухах — гнітюче, неприродно, — і жоден звук знадвору не міг проникнути крізь нього. Тим часом очі його після сліпучого денного світла намагалися принатуритися до присмерку широченної, печеристої зали, що відкривалася перед ним. Супроти нестерпно спекотного, паркого повітря вулиці при-

міщення видавалося напрочуд прохолодне. Рук відчув, як рука цупкіше стисла його плесно.

Перед ним, сам-один серед похмурої пустки, стояв худий, пригорблений і — судячи з глибоких борозен на високому чолі та білих жмутків волосся на кінчиках вух, — *старий* гоблін. Ні, Рук не мав його за хирляка. Може, гоблін і скидався на підстарка, та був ще вочевидячки дужий. Він, мов та шкіра, з роками лише шкарубнув.

— Номер одинадцятий, так? — пробубонів гоблін, позираючи на цифри, наквацяні у Рука на грудях. — Номер одинадцятий! Що ж, краще буде, якщо Худайло негайно спровадить номера одинадцятого на кухню. Атож, Худайлу не потрібні зайві клопоти! Худайло все робить, як йому велено.

Гоблін жестом звелів Рукові йти за ним і рушив прохолодною мармуровою долівкою передсінку.

Рук подався слідом за підстарком. Коли хлопцеві очі призвичаїлися до каламутного присмерку зали, настояного на світлі, що лилося крізь щілини між дошками віконниць на горішніх вікнах, він побачив статуї — сотні фігур, застиглих у різних позах і виконаних у різних стилях, виглядали з усіх закапелків. Цілі легіони статуй підпирали зальні стіни, стояли на круглявих постаментах і фігурних карнизах, юрмилися у стінних нішах. Вони височіли на балконах, шикувалися вздовж величних широченних сходів, а найбільше їх ховалося в сутінках високо над головою.

Кожна статуя — і з тих, що були всередині, і з тих, що стояли просто неба, ризикуючи щомиті загуркотіти вниз, — увічнювала в камені якогось спілчанина, його маєтки та

високе становище. Дебелий куцак, що стояв біля самого Рука, стискав у руці звивистий обрубок линви, покликаний символізувати джерело його заможності. Інший спілчанин тримавприкладений до ока далекогляд, біля ніг третього стояв скульптурний волоріг. Усі вони були зодягнені в коштовні мармурові шати, обсіяні самоцвітами, вкрапленими в камінь, мали на собі пишні, чисто тобі хутряні, коміри, мереживні брижі та довгі широченні каптани, витесані з блискучого білого каменю. І що пильніше вдивлявся у них Рук, то більше йому видавалося, ніби некліпні очі статуй вужчають, а губи кривляться у глузливій посмішці.

— О, вони очей не зводять зі старого Худайла, — тихенько бурчав гоблін, підштовхуючи Рука вперед. — Так і дивляться, аби гупнути додолу, коли він того найменше сподівається. Але старий Худайло битий жак. Не на того напали.

Він турнув Рука у спину. Хлопець поточився вперед, і по холодному мармуру лунко залопотіли його кроки. Приглянувшись пильніше до навколишніх закутаних у плащі статуй, він мало не скрикнув: то були не плащі — скульптури вкривав щільний шар павутиння мішма з порохом. Павутиння заснувало всі до одного пальці, кожнісіньке обличчя і звисало з кожної простертої руки клаптями старосвітського мусліну.

Коли вони дісталися супротивного кінця просторої зали, Худайло наблизився до непоказної арки, під якою видніли невеличкі, обшиті панелями, двері. Обабіч входу височіли сірі від павутиння статуї. Худайло підступив до дверей, пововтузився з клямкою, відтак наліг на них усім тілом і відчинив.

— Ходи, номере одинадцятий, — хихотнув старий гоблін. — Негоже змушувати чекати Естеру Шпичколист. Худайло це знає! О, він чудово це знає!

Рук пройшов у двері. Просто перед ним круто збігали вниз довгі сходи.

— Сюдою, — підказав йому Худайло. — Спускайся цими сходами, номере одинадцятий. Естера на тебе вже чекає.

Двері зачинилися, і Рук почув, як за ними, дедалі тихнучи, зачовгали старечі кроки. Він напружив зір. Сходи збігали

вниз, і кінець їхній губився в якомусь хоровитому, тьмяно-помаранчевому сяйві. Міцно тримаючись за поручні й намагаючись пересилити тремтіння ніг, він ступив на першу сходинку.

Рук усе глибше й глибше спускався в підземні надра Палацу тіней. Дерев'яні сходи під його ногами — зі звичайнісіньких дощок, вмурованих у камінний фундамент, були ветхі й слизькі. Вони рипіли та пружинили, і Рукові доводилося брати очі в руки, аби не послизнутися. Що глибше він спускався вниз, то жаркіше і паркіше ставало повітря, повнячись якимось дедалі густішим духом, дивним і незрозумілим. Із кожним кроком той дух робився ядучіший: коли кислий, коли з металевим присмаком, а коли з присмаком їдкого диму, що широкими звоями здіймався вгору, огортаючи яскраве жовтожаре світло.

Наближаючись до кінця спуску, Рук озирнувся назад — і ахнув, побачивши, яку відстань він пройшов цими благенькими відкритими сходами. Початок їхній губився у пітьмі, як губилися в ній і невеличкі вхідні двері. "Просто дивно, як я не скрутив собі в'язів", — тупо подумав хлопець, долаючи останні кілька сходинок.

Опинившись нарешті на твердому ґрунті, Рук озирнувся — і заціпенів. Він стояв у величезній кухні, де все пихтіло і кипіло. Підземна зала, яку підтримувала хитромудра, цегляного мурування конструкція з міцних колон та аркових дуг, перехрещених у нього над головою, розлягалася від шкварчання та клекоту, а дурманні запахи були тут ядучіші, ніж деінде. Долинали вони начебто від протилежного кінця кухні, де жовтожаре сяйво яріло найяскравіше.

Просто перед себе Рук побачив довгий стіл із пощербленою та пообсмалюваною внаслідок нехлюйського користування стільницею. На столі громадилося начиння упереміш з усіляким причандаллям, і на перший погляд тут панував цілковитий нелад. Корці, ложки, ступки з товкачами, цілі стоси таць і сувої паперу, ваги, ножиці, фіали з зіллям та глеки з мастями, коробочки, мензурки, рожна та ножі-колуни, лінійки, лійки, свічки та піпетки...

Такий рейвах був не тільки на столі. Усю підлогу круг нього захаращували ящики та лантухи, і кожен з них повнився як не звіриною, то рослинністю Темнолісу. Чого тут тільки не було, від засушених крил пурхайлеза — до морхлих кулястих грибів-порхавок. З усіх стін, із кожної арки, з кожної колони, звисали в'язки трав, гілки з листям та снопики висушеного кущистого цвіту, від чого кухня більше скидалася на ліс, де хтось усе поставив сторч головою. Стояли тут шафи глухі й шафи за шклом, їхні шухляди вгиналися від сухих лишайників, мохів та ретельно засушених тельбухів. Полиці, підставки та шереги стелажів, були геть заставлені незліченними пляшками — як великими, так і малими, — і кожна з них була налита по вінця, закоркована і надписана. Одні пляшки містили подрібнену кору, і написи з хитромудро переплетених літер повідомляли: "Дерево-світляк", "Олив'яне дерево", "Сон-дерево", "Верба-плакучниця", "Дуб-кривавник"... Ув інших пляшках зберігалися ягоди — сушені, мариновані, просяклі олією, у третіх — горіхи, в четвертих — якесь насіння. Були пляшки і з листям, від крихітного кінчастого сірого листу лісової богородицької трави — до широченного серцевидного листя медв'яно-духмяного, але смертельно отруйного чорного лавра.

Рук спохмурнів. Що робити на кухні такій небезпечній траві? подумав він. І що далі він просувався — поволеньки,

прискіпливо обстежуючи полиці та шкляні шафки, то більше примічав усіляких підозрілих мікстурних складників.

Барильце отруйних рожевих серцяблук, флакон, наповнений смертодайними ягодами-дряпучками. Рук знав: досить дати здоровенному волорогові шестеро таких ягідок, і тварині капут.

Ця кухня сущий рай для отруйника!

Раптом звідкись дзвіночком задзвенів тонесенький медоточивий голосочок:

— А хто там нишпорить по моїй кухні? Худайло, старий друзяко, це ти?.. Я ж остерігала, щоб і духу твого тут не було, так чи ні? Чи може, соколику, нам знову кортить відчути корчі в животі?

Рукові упало серце. Хлопець повів очима по кухні й видивився туди, звідки чувся голос.

Просто перед ним стояла на куцих ніжках велетенська пузата піч зі скляною заслонкою попереду, яка скидалась на величезне жовтожаре око і, здавалося, весь час підморгувала. Далі з отвору в люкових дверцятах стриміли міхи з фігурними ручками. Чорний покручений комин витикався з пічного верху і щезав у стіні високо вгорі. Праворуч від печі височіла здоровенна купа дров, ліворуч видніла ще більша купа необчухраного гілля та стовбурів, біля неї валялися пили та сокири. А по ліву руку від того всього у стіну було вмонтовано...

Рукові з подиву одвисла щелепа. Величезні, світні скляні колби іскрилися і булькали над ядучо-жовтими палаючими пальниками, всі до одної сполучені з безладним на вигляд сплетом кручених дудочок та циліндрів. Ці хитромудрі змійовики закінчувалися виливними дудочками, звідки у глеки, поставлені під ними, в цілу шерегу їх, повільно скапувала якась рідина. Рук нахилився вперед і вже підніс свої пальці до мідяного краника на кінчику однієї з дудочок.

— Не чіпай його руками, соколику, — провуркотів той самий голос. Рук здригнувся і відійшов від апарата. — Підійди-но сюди, дай я погляну на тебе, голубчику мій!

Із-за лісу трубок та циліндрів показалася куца, вся у зморшках, стара карга. Рук відразу впізнав гобліниху, бачену на базарі: опецькувата, сірошкіра, з важкими повіками. Одіж її складалася з картатого, чорно-білого, мов шахівниця, балахона, поплямленого фартуха та білого клобука на голові — високого круглявого головного убору, що їх так полюбляли поважні гобліниxи. В одній руці вона стискала відкорковану пляшечку, у другій — бляшану мірну ложку. Гобліниха цікавим оком дивилася на хлопця.

— Естера Шпич... Шпичколист? — запитав Рук.

— Ти не помилився, соколику, — відповіла Естера. — Зачекай хвильку. Ти що, не бачиш, що мені вгору ніколи глянути?

Вона знов повернулася до пляшечки і пересипала повнісіньку ложку червоного порошку в тісну шийку. Потім пересипала ще раз і ще, вголос підраховуючи порції:

— ... шість. Сім. Вісім.

Закінчивши пересипати, гобліниха поставила ложку в невеличкий глечик. Тоді закоркувала пляшку, рвучко нею струснула і глянула на світло. Вміст із безбарвного перетворився на червоний. Розплившись у блаженній усмішці, Естера вхопила перо, вмочила його у чорнильницю і написала на білій наличці — химерною в'яззю, уже знайомою Рукові по інших запримічених написах, — одне-однісіньке слово: "Забудь-зілля".

— Забудь-зілля? — пробуркотів Рук.

— А то вже не твій клопіт, соколику, — відказала Естера, кладучи пляшку на бока і швиденько качаючи її по столу. — Дай-но мені розглянути тебе як слід, голубчику. — Вона витягла Рука на світло, штрикаючи і штурхаючи його своїми гостренькими куцими пальчиками. — Сухий, але дужий, — промовила вона. — Гадаю, знадобишся. — Вона покрутила Рукову голову туди-сюди, і її маленькі очиці перетворились на щілини. — Ого, хтось добряче тобі загилив, соколику. Голова болить?

Рук кивнув головою.

Естера звелася навшпиньки і приклала долоню до Рукового чола. На дотик її рука була підозріло суха, як пергамен, а все ж приємно холодила. Коротко кивнувши головою, гобліниха відійшла набік, і Рук почув, як забряжчало шкло, зажебоніла якась рідина, застукотіла металева ложка: Естера щось розколочувала. Назад вона повернулася зі шклянкою пінявої зеленастої рідини.

— Випий оце, соколику, — запропонувала вона Рукові.

Рук лячно видивився на шклянку в її простягненій руці. Що там у ній? Нектар із рожевих серцяблук? Чи сік шкрябунки?

— Ну-бо, голубчику, — припрохувала Естера, тицяючи шклянку хлопцеві в руку. — Не бійся, не помреш.

Рук повільно підніс шклянку до рота і пригубив. На смак рідина була приємна і відгонила цілим букетом різних запахів. Сосновий імбир. Кам'яна липа. Байрак-ягоди та анісовий лист...

— Отак, — промовила Естера. — Усе до останньої краплі, соколику.

Рідина та розливалася по всьому тілу, і Рук відчував, як його обдає цілющою хвилею. Коли він спорожнив усю шклянку, в голові вже не пульсувало, а сила та бадьорість знову повернулися. Він утер губи затиллям долоні й поставив шклянку на стіл.

— Дивовижно, — похвалив він. — Що це?

— Усього-на-всього один з моїх коктейлів, голубчику, — відказала Естера і знову приклала йому руку до чола. — Ну що, нам уже полегшало?

Рук кивнув головою.

— Набагато, дякую вам.

Естер усміхнулась, і щось лиховісне зблиснуло в її погляді.

—Ну, що ж, тоді можеш братися до роботи: розпалювати отут вогнище! — Гобліниха підійшла до череватої печі. — Поглянь-но сюди, — промовила вона. — Піч горить жовтожарим полум'ям, соколику. *Жовтожарим!* Три дні вже ніхто коло неї не порався. Відколи не стало Жмутов'яза. Тож

тепера не завадило б зазирнути в неї. — Естер щільніше закуталася у свою шаль. — Кухня моя вистигає. Невже ти не чуєш, яка тут холоднеча, голубчику мій? О, я вже цокочу зубами... Підкинь дровець у піч! Підкидай їх, аж поки вона розжариться до білого жару! Тільки так ти мені догодиш, соколику.

Рук підняв із купи один оцупок і вже збирався нести його до палаючої печі, коли це в голові озвався чийсь голос. *"Не поспішай так дуже, мій юний грубнику!"* — проказав він.

Рук похолов. Оцупок гупнув додолу. Відчуття було таке, ніби чиїсь крижані пальці мацають його мозок, спричиняючи різкий біль за баньками і каламутячи думки.

—Я всього-но загадала йому підкинути в піч кілька полін, соколику, — обурено запротестувала Естер. — Скажи, Бурштинотопе, кому від того зле? У кухні вже зимно, хоч собак гони. Вогнецвітко, поясни йому: *хоч собак гони!*

Неприємний холодок у Руковій голові пропав так само нагло, як і з'явився. Хлопець обернувся і побачив у затінку не одну постать — аж дві! Перша — здоровенна неоковирна істота — чи не нетрячка з походження, — видавалася ще більшою через помпезні сандалії на ногах та крисатий капелюш на голові. Зодягнена була нетрячка у простору мантію, що лопотіла і вигравала відблисками у тремтливому жаркому мареві. Перед нею висів летючий мочардеревний фотель, де сидів старезний на вигляд, згорблений і тремтячий духоблуд. Шкіра його була бліда й ряба, а очі — тоскні й приплющені.

— Люба моя Естера Шпичколист, — проквакав він, і його обвислі вуха та гнучкі вуса затремтіли ще дужче. — Скільки тобі нагадувати? Панькатися для нас — завелика розкіш, далебі, що так! Якщо вже йдеш на невольничий аукціон, будь ласка, будь ласка, *будь ласка*, веди свою здобич просто до мене! — від хвилювання його щоки то западали ще глибше, то знов роздувалися.

— Я мала такий намір, соколику, — відповіла Естер, підпихаючи Рука до крихітного блуда. — Але ж він щойно

прибув. А тут так *зимно* — от я й подумала, чому б йому спершу не підкинути в піч дров, а тоді вже...

— Ні, ні, *ні,* Естеро! — духоблуд відкинувся на спинку фотелю. Він був виснажений, говорив захлинаючись і хапав ротом повітря. Компаньйонка його, Вогнецвітка, нахилилася до нього.

— Що за неподобство! — вигукнула вона. — Ти знову дратуєшся. А що я казала тобі про дратливість? — вона вихопила зі свого рукава шматину і втерла Бурштинотопові блискуче чоло. — Нянечка веліла — не дратуватися! Надто ти крихкотілий та вутлий. Кому це знати, як не їй!

Духоблуд заплющив очі. Його вуха якось чудно затріпотіли. Дихання уповільнилося, вирівнялося.

— Авжеж, твоя правда, Вогнецвітко, — нарешті озвався він хрипким уривчастим голосом. — Якби ж не... — Він махнув кощавою рукою в бік Естери. — *Оця... оця личина!* Для неї, бач, закон не писаний...

Естер згорнула руки на грудях.

— Гаразд, він уже тут, — відрубала вона. — На що ти чекаєш?

— Естеро, підведи його ближче, — змученим голосом попросив Бурштинотоп.

— Ходи, соколику, — промовила Естера, штовхаючи Рука у спину.

Рук продибуляв кумільга по кахляній долівці й став перед летючим фотелем. Навколо хворобливої на вигляд тварючки ширився прикрий дух, химерна мішанка пахощів несвіжих молочних сухариків та антисептика. Бурштинотоп, не підводячись із крісла, сягнув до Рука, і дух став ще густіший.

— На коліна! — проквакав він.

Рук учинив, як велено. Духоблуд попав його за комір, підтяг ближче і пильно зазирнув у вічі. Рук удруге відчув у голові щось наче поколювання крижаними голками.

"*Пусти мене в свої думки*, — прошепотів голос. — *Пусти мене в свої думки, Руку Човноводе, Бібліотекарський Лицарю...*"

Поколювання чимраз посилювалося. Від нього все хололо, німіло. Здавалося, крижані пальці нишпорили йому в голові й читали думки, перегортаючи їх, мов книжкові сторінки.

"*Бібліотекарський Лицар... Озерний приплав...* — промовляв голос у його голові. — *Повітряний човен... "Грозовий шершень"... Наближення бурі, брижі на озері...* — Старий як світ блуд заплющився і, зігнувшись, як дуга, відкинувся на спинку фотелю. — *Молодший бібліотекар!* — Голос тепер був дужий, настирливий. — *Висячий аналой, ланцюгова корба... Глибокий, невимовний жаль...* — Духоблуд міцно схопив Рука за манжету і притяг його ближче. — *Сльози... Біль... Маячні сни...*

Рук пощулився.

"Нум позбудьмося того всього, — не вгавав голос у голові. — *Хай те все розвіється вітром. Віддай його мені. Ось де твій рятунок. Нехай оті всі гризькі думки щезнуть навіки..."*

Усе попливло Рукові в голові, коли один за одним стали гинути, вивітрюватися його спогади. Ще трохи — і від них залишиться порожнє місце.

— Ні, — простогнав хлопець, і, відступивши від фотелю, спробував відірвати холоднючі пальці від своїх думок.

"*Не протився мені!*" — озвалося Рукові у голові, і він відчув, як пальці, ні на мить не припиняючи пошуків, стали ще цупкіше чіплятися за його думки.

Духоблуд його відверто спокушав. Усе, що завгодно, аби лиш борше покласти край цьому нестерпному блуканню крижаних пальців, які шкреблись і порпались у нього в голові. Але, якщо він *перестане противитися...*

Його розум уже нагадував голу пустку серед снігів та криги. Враження, думки, відчуття — здавалося, Рук бачить, як вони, шкопиртаючи, перетинають засніжену пустку, чекаючи, поки їх схоплять чужі всюдисущі пальці, і дедалі клякнучи з холоду.

"Я маю десь сховатися від цих крижаних пальців, — думав хлопець. — Маю сховатися. Я Рук. Я — Рук Човновод..."

Жадібні духоблудові думки, мов промінь гігантського прожектора, нишпорили в голові у Рука, не проминали жодного закамарка, жодного сховку, розсували всі шпарини та щілини, відмикали двері — одні, другі, треті, — дедалі підкрадаючись до найпотаємніших гадок.

Рук, ще й досі навколішки, погойдувався туди-сюди і мляво мотав головою з боку на бік. На кухні стояла задуха, неймовірна задуха, скрізь у повітрі, ширячись від печі, клубочилися хмари їдких випарів.

А всередині чавунної голови стояла холоднеча — страхітлива холоднеча: пальці засягали усе глибше й глибше, заморожуючи кожен спогад у ній.

Мене... звати... Рук...

Крижаний вітер, видував, не кажи ти сніжинки, його спомини та думки. Рук... Я — Рук... Тікаючи від крижаних пальців-щупів, які без упину обмацували його пам'ять, він

урешті впав у чиїсь м'які й теплі лапи, що зринули з найдавніших його спогадів. Блукай-бурмило. То був *його* блукай-бурмило.

Величезний звір застережно підніс лапу до своїх губ, підштовхнув хлопця до моховитої ями і обняв своїми лаписьками. Рук скарлючився і з головою сховався в теплих пелехатих обіймах гігантського ведмедя.

Тепер він недосяжний для всіх. Він у безпеці. Загроза минула...

Бурштинотоп різко струснув головою і випростався. Очі його широко розплющилися.

— Ну? — запитала Естера.

— О, по всьому, гадаю, тепер він буде куди згідливіший, — в і дказав духоблуд, поки Вогнецвітка витирала йому блискуче чоло. — Глузд його очистився. Чиста дошка, так би мовити. — Бурштинотоп насупився і роздратовано відтрутив свою доглядачку. — Треба сказати, незлецький був глузд, — додав він замислено. — Міцний глузд. Мені, Естеро, мало б бути соромно висотувати оті всі сміливі думки та шляхетні спогади з такого відважного юнака. І все ж, Естеро, я певен, що незабаром ти заповниш усі прогалини — а надто як ставитимешся до нього так само байдуже, як до всіх ін... ін... інших... — Напад кашлю заглушив його слова. Духоблуд захрипів і захапав ротом повітря.

Вогнецвітка легенько погупала його по спині.

— Ну, тихіше, тихіше, — промовила вона заспокійливо. — Ти знову передав куті меду.

— Ліки... — проквакав Бурштинотоп. — Мої... ліки... — він знов закашлявся, ще голосніше, ніж перше.

— Уже даю, — озвалася Вогнецвітка, схопила летюче крісло і, кермуючи ним, забралася геть. Та перш, ніж пропасти з очей, вона обернулась і обдарувала Естеру усмішкою. — Не знаю, що б ми робили без ваших ліків, — зауважила вона.

Після їхнього відбуття Естера знов повернулася до Рука. Хлопець і досі стояв навколішки, понуривши голову і див-

лячись перед себе невидющими очима. Естера однією рукою підвела Рукове підборіддя і ляснула пальцями другої.

— Сподіваюся, Бурштинотоп не переборщив, — буркнула вона, — як уже не раз траплялося. — Гобліниха відступила крок назад. — Устань! — скомандувала Естера.

Рук через силу зіп'явся на ноги.

— Слухаюсь, — покірливо протяг він.

— Добре, соколику, — промурмотіла Естера. — Як хочеш заробити свою вівсянку, то мусиш гарно попрацювати. А тепер ставай до печі. Підтримуй вогонь! Пильнуй, аби добре горіло!

— Слухаюсь.

— Чудово! — вигукнула Естера. — Нап'явши дебелу рукавицю, вона відчинила пічні дверцята. Тугий струмінь жаркого сірчаного повітря вдарив Рукові в обличчя. Хлопець зіщулився, але не пустив пари з уст. — Авжеж, чудово, далебі, що так, — повторила Естера. — Бурштинотоп знає своє діло. *Просто чудово!*

Рук стояв стовпом перед піччю, весь заціпенілий, із неклiпним поглядом. У голові в нього було порожньо, абсолютно порожньо: він навіть не усвідомлював, що не відає, що йому робити далі.

— Дрова, — долинув голос Естери. — Бери з купи дрова і підкидай їх у піч.

— Слухаюсь.

Рук підійшов до височенного стосу дров і взяв найближчу дровиняку. Оцупок був грубезний, незручний і майже удвічі важчий за хлопця. Крекчучи і сапаючи з натуги, він поніс його до печі. Приступивши до груби, спинився, перевів подих, натужився, стискаючи в обіймах шкарубкий оцупок і підкинув його вгору. Оцупок на мить завмер

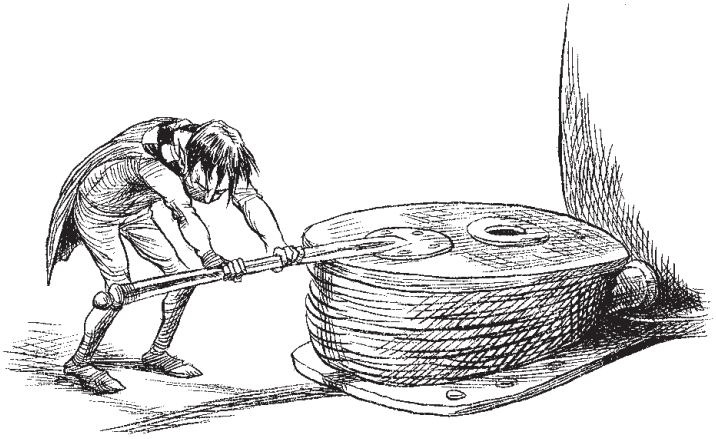

на краю овального дверного отвору, немовби вагаючись, падати йому назад на хлопця чи ні, а тоді, гойднувшись, упав з печі у жаристий попіл.

— Молодець! — похвалила Естера. — А тепер помпуй міхи — вгору-вниз, вгору-вниз. Отак... Потім підкинеш іще одне поліно — і так носитимеш їх і підкидатимеш у вогонь, допоки я скажу — годі. Затямив?

— Слухаюся, затямив.

Робота була каторжна. Раз по раз Рук двигав до печі важенні оцупки, висаджував їх угору і скидав усередину. І з кожною новою дровинякою піч палала жаркіше. Вогонь обпікав Рукові легені та шкіру, присмалював чуба...

А в голові німувала все та сама заморожена пустка, і ніяке полум'я не було над нею владне. Хоч тіло терпіло муки, мозок не реагував ні на що, крім Естериних команд.

— Ще одне поліно! — прорипіла стара гобліниха. — Та не барися! Щось ти задовго став чухатися!

— Слухаюся, Естеро.

Рук подвоював зусилля.

Аж ось щось ворухнулося у мозковій пустці: на сніговому тлі немовби сяйнув ледь помітний проблиск свідомості. Блукай-бурмилові обійми розігріли його дух.

"*Рук*, — прошепотів він. — *Ти — Рук*".

Скарлючений у позі зародка в заспокійливих блукай-бурмилових обіймах, він не боявся стужі. Крижані пальці

духоблудові повипалювали його спогади, його думки, сподівання і страхи, кошмари і мрії... Але вони не доп'ялися до того, що було важливіше і цінніше за решту знань. До сенсу його життя, його глибинної сутності... Одне слово, він знає, хто він такий.

Рук Човновод.

Його ще й досі захищали теплі обійми блукай-бурмила, того самого, що колись дав притулок йому, малому дитяті, яке заблукало саме-одне в Темнолісі...

Рук спіткнувся і впустив оцупок, що його тарабанив до печі. Голова йшла обертом.

Крига відступала. Рук виповз із теплих блукай-бурмилячих обіймів. Спогади, думки, відчуття — те все почало відтавати.

Знагла у вухах оглушливо загриміло, в очах сліпучо спалахнуло — і все стало прокручуватися навспак. *Хто* він був. *Де* він був...

— На сьогодні буде, соколику, — змилостивилась Естера, підозріло бликаючи на Рука. — Можеш лягати спати.

— Дякую, — відказав Рук, відчайдушно намагаючись приховати свою полекшу. Задушливий жар від палаючої печі вже починав дошкуляти його змордованому і геть охлялому тілу. Він не знав, скільки ще здужає протриматися на ногах. Неймовірним зусиллям, на яке пішли рештки сили, Рук висадив угору оцупок, що тримав у руках, скинув його у вогонь і завмер, чекаючи на нові вказівки.

Естера гучно прибила величезні круглі пічні дверцята, засунула засувку і повернулася до Рука.

— Спатимеш отам, — розпорядилася гобліниха, показуючи назад на низький стіл. — Під ним.

— Дякую, — сказав Рук.

Він доплентався до столу, нагнувся і, не переймаючись, заб'ється він головою об стільницю чи ні, заліз на своє ложе. Воно складалося з купи деревних оструж ок і тирси, насипаної просто на долівку, і, м'яке та тепле, вабило до себе. Рук ліг, згорнувся бубликом і глибоко вдихнув солодкавий

д еревний аромат. Повіки його злипалися, тіло неначе вгрузало в долівку.

Естера стояла над ним.

— Приємного тобі сну, маленький грубнику, та свіжих сил, — тихо прорипіла вона. — Завтра вони тобі не завадять. Бо сьогодні ти пильнував огню...

Рук обхопив коліна руками і підібгав їх чимближче до грудей.

— Дя... кую, — прошепотів він сонно.

Рук поринув у пітьму. Розгублюючи одне по одному свої відчуття і втрачаючи зв'язок із зовнішнім світом, він поринав у глибокий сон без сновидінь. Естера бридко хихотнула:

—... а завтра годуватимеш дитятко.

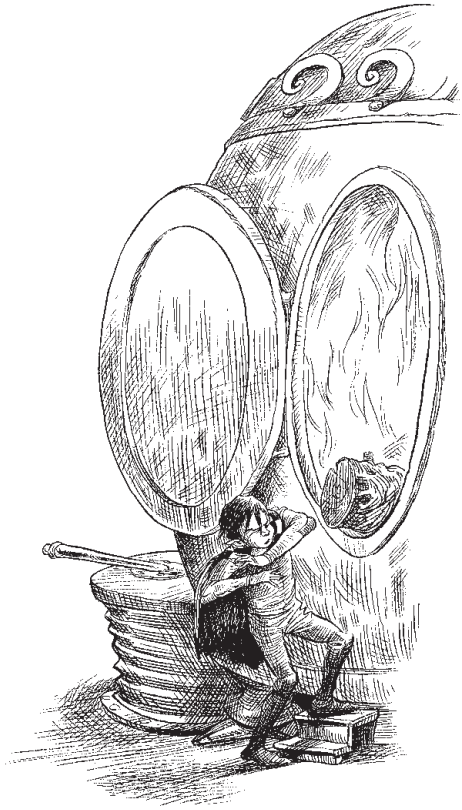

· РОЗДІЛ СЬОМИЙ ·

Годівля дитятка

Назавтра, ні світ ні зоря, Рук ураз прокинувся: щось тверде й гостре шпирнуло його в бока. Він різко розплющив очі.

На мить його опанувало збентеження. Де він лежить? На купі деревної тирси абощо? У спину шпирнуло вдруге — гострий різкий укол.

— Ой! — голосно закричав Рук і перевернувся.

Над хлопцем, нижучи його очима, височіла стара сірошкіра гобліниха: у кощавих руках вона тримала палицю, гострим кінцем націлену на Рука.

— Вигляд у тебе бадьорий, голубчику мій, — промовила вона. — Вставай. На тебе чекає купа роботи.

Її пронизливий медоточивий голосочок враз оживив у пам'яті всі спогади вчорашнього дня. Дворецький Худайло, кухарка Естера Шпичколист, осоружний духоблуд Бурштинотоп, той самий, що порпався у його пам'яті й витравив минуле... Чи принаймні силкувався витравити...

Крий Боже, чимось себе виказати! застеріг себе Рук, вилазячи з-під столу і зриваючись на ноги. Він роззирнувся довкіл — і скривився. Гаряче палала піч, і жарке, задушливе

повітря хвилювало, як вода. Естера підняла палицю і тицьнула нею у бік столу за його спиною.

— Поживок, — кинула гобліниха.

Рук обернувся. Стіл був накритий на одного чоловіка. Наньому стояла чимала миска паркої сіренької вівсянки з устромленою посередині дерев'яною ложкою та шклянка з рідиною, схожою на ту, що він пив учора ввечері.

— Попоїж, попий, але не дляйся, соколику, — напучувала Естера. — Піч уже чахне.

Ні тобі стільця, ні лави, тож Рукові довелося спожити свій убогий сніданок навстоячки. Неприємна на вигляд вівсянка виявилася не менш неприємною на смак: була вона солона, одгонила димом і мала затхлий присмак цвілі. Але, запиваючи кожну ложку глевкої маси ковтком пінявого зеленого трунку, він зміг утамувати голод і водночас заспокоїти спрагу.

— Поквапся, соколику, — нетерпляче примовляла Естера. — Пора вже закладати нашу піч. — Вона пощулилась і щільніше загорнулася у шаль. — Мої старечі кістки вже промерзли до шпику.

Що вона городить? подумав Рук. Таж на кухні можна спектися. Усе його тіло було мокре від поту. Він осушив шклянку до дна, поставив її біля миски з недоїденою вівсянкою і повернувся до Естери.

— Дякую, — муркнув Рук безбарвно.

— Найкраща подяка для мене — не слова, а діло, — відказала Естера. — Розворуши вогонь, соколику. Нехай він розгориться до білого жару. До білого жару, чуєш? Хай він жахтить найжаркішим жаром, бо нині день годівлі дитятка.

— Слухаюся, — відказав Рук, пильнуючи, аби на обличчі не здригнувся жоден м'яз і не зрадив його чуттів. Він чимчикував до величезної купи дров, а в голові лящали Естерині слова.

"Годівля дитятка? — думав він. — Що воно в гаспида за дитятко?"

Поки Рук доніс до печі перше поліно, Естера вже розчахнула круглі дверцята. Коли він підступив до них ближче,

в обличчя йому вдарив тугий струмінь ревучого жару. Хлопець мимоволі застогнав.

Естера обернулася і зміряла Рука довгим прискіпливим поглядом. Він відчував, як гобліниха свердлує його своїми чорними підозріливими очима. Намагаючись і далі зберігати спокій, він натужився, висадив угору дровиняку і вкинув її в піч. Потому обернувся і взявся роздувати міхи, як показувала Естера — чотири різкі рухи, вгору-вниз, вгору-вниз. У печі залускотіло, засичало, і сяйво з тьмяно-золотавого стало ясно-жовте.

— Не забувай, дорогенький, *до білого жару*, — нагадала Естера. — І чимбільше дровець, чимбільше дровець. І не забувай про міхи!

Дванадцятка полінець, а тоді ще й виснажливе роздмухування міхів. Рукові аж відлягло від серця, коли Естера дала взнаки, що вже задоволена. Черевата піч зчиняла пальбу і двигтіла: полум'я в ній аж ревло, сліпуче, мов сонце, і палюче, як блискавка.

— Підійди-но сюди, голубчику мій! — гукнула Естера. — Диви, що я роблю.

— Слухаюся, — прохрипів Рук. Він мав таке відчуття, ніби по горлянці його, пересохлій та смажній пройшлися наждачним папером. Ноги були кволі й налилися оливом. Та коли він одірвався від печі й поплентав у затінок, де Естера вовтузилася з обривком мотузки і де повітря було прохолодніше, в голові йому почало прояснюватися.

— Розплутай-но мені оце, соколику, — попросила Естера. — Я сама не дам ради.

Рук покірливо кивнув головою, попнувся вгору до вмурованої у стіну рейки і розсотав сплутаний звій. Кінець линви він вручив Естері, і та, не кажучи ні слова, потягла її до себе. Угорі почулося тихе клацання, Рук звів очі — і побачив, як до них поволі спускається величезне дерев'яне відро. Коли воно було вже досить низько, Рук знову навинув линву на рейку.

— Перевір, соколику, чи добре звій тримається, — застерегла Естера. — Отак. А тепер іди поглянь.

Рук іще раз смикнув линву — для певності, а тоді повернувся до відра, завислого за кілька вершків од підлоги. Спинивши його однією рукою, Естера запустила другу всередину і добула маленький червоний бульбатий предмет. Відтак піднесла його до світла, і той залиснів.

— Жолудь, — пояснила Естера.

Рук нахмурився. Червоне м'ясо, тонка слизькувата оболонка і густий сік, що сльозив, наче кров — нічого спільного з жолудями, які йому абиколи випадало бачити! Та й запах не той. Воно більше скидається на якийсь тельбух, подумав хлопець, морщачи носа від затхлого з металевим присмаком духу: можливо, на волорожачу печінку чи на тілдерячу нирку.

— Жолудь, — повторив він, намагаючись не зрадити голосом свого подиву.

— Але, соколику, це тобі не якийсь там залежалий жолудь, — провадила Естера. — Це — жолудь *дуба-кривавника*. Їх, голубчику мій, збирають у Темнолісі лісові тролі. Прехитре діло, мушу сказати! Оті дуби-кривавники пожирають усяке живе м'ясо, до якого можуть доп'ястися їхні смоляні лозини, от і виходить, що збирачі та дерева нерідко міняються місцями, ти мене розумієш? Тож вважай, що ти щасливчик, якщо працюєш тут на мене.

— Слухаюся, — відказав Рук, чуючи, як у шлунку йому все перевертається.

— Ось чому жолуді такі дорогі, — не вгавала Естера. — Коментарі, як мовиться, зайві. А спробуй про це заїкнутися отому старому скнарі, Бурштинотопові. Цей старий дундук усе бурчить про дорожнечу. А я завжди йому на те: якщо це робиться для втіхи нашого господаря, замешканого нагорі, то дукачі витрачаються недарма, і нема чого тут очі вибивати!

Естера дбайливо поклала жолудя у бганку свого фартуха, відтак узяла другого і піднесла до світла. Рук пильно стежив, як вона бере одну за одною ще чотири тріпотливі жаркі кульки і ховає їх у заплямленому кров'ю фартусі.

— Либонь, годящі, голубчику мій, — проголосила Естера, обертаючись до Рука і, показуючи закривавленим пальцем у бік щита з пічним причандаллям, — щипці, щітки, лопати, міхи та кілька невеличких решіток, — попросила: — Будь ласка, соколику, принеси мені лопату.

Рук подався виконувати її прохання.

— Ні, не ту, — долинув у нього із-за спини Естерин голос, коли його рука сягнула до лопати. — Он оту, з довгим заступилном.

Рук ухопив потрібну лопату і повернувся до гоблінихи.

— Отак, голубчику мій, — похвалила вона. — А тепер держи її переді мною плазом. Молодця! А тепер ми покладемо їх на лопату, отак. — Вона вп'ялася очима у шосток жолудів і замислилась. — Може, взяти ще одного, — озвалася вона нарешті, взяла з відра сьомого жолудя і доклала до решти. — Отак воно краще. А тепер переходьмо до смаження. Ходи за мною.

Естера знов рушила до печі. Рук, тримаючи поперед себе лопату з кривавниковими жолудями, почвалав слідом. Приступивши до печі, Естера нап'яла на руки пару дебелих рукавиць і широко розчахнула дверцята. З нутра шибнув тугий струмінь жару.

— О, яка розкіш! — провуркотіла Естера. — Моїм холодним старим кісточкам буде любенько та тепленько. — Вона обернулася до Рука: — Давай лопату. Тільки обережно.

Рук ступив крок уперед. Хлопця огорнула густа жарота, а з нею і млявість. Передавши Естері дорогоцінну жолудеву ношу, він відступив чимдалі від печі.

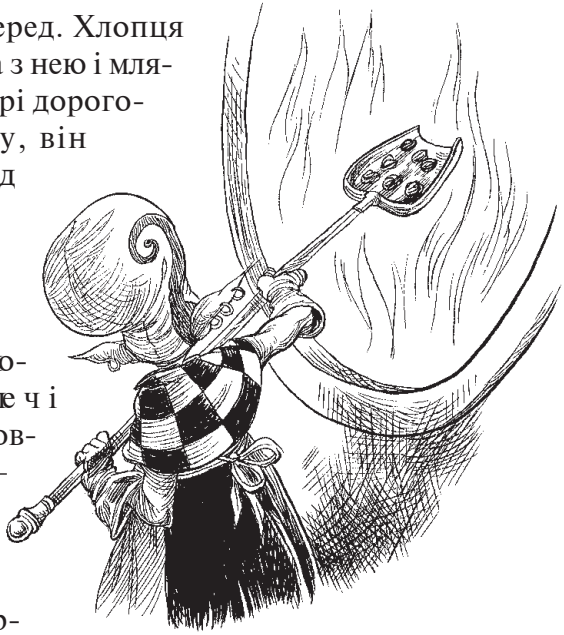

— Саджаємо її отак-о, — пояснювала Естера, стромляючи лопату в розпечене до білого жару пічне нутро. У печі засичало і запахло немовби смаженим м'ясом. — А тепер ждімо, — навчала гобліниха. — Хвилин за кілька буде готово. — Естера повернулася до Рука. — Загалом, соколику, тобі не доведеться запікати жолуді такими великими порціями, — цокотіла вона. — Бо одного жолудя вистачає щонайменше на сто пляшок забудь-зілля.

— Забудь-зілля, — луною озвався Рук.

— Коли ти з'явився тут, я саме поралася коло цього зіллячка, — просторікувала Естера, — пам'ятаєш? Ой, ні, звичайно, ти не пам'ятаєш, — схаменулася вона. Дякувати Небові, Рук нічим не встиг себе виказати. — Я стаю забудькувата. Стара дурна Естера. — Гобліниха тицьнула пальцем у краплі заков'язлої криваво-червоної живиці на фартуху. — Забудь-зілля, — зітхнула вона. — Це таке зіллячко для нашого господаря. Аби його не покидало відчуття щастя — ось для чого воно! Рецепт — мій, — додала вона з неприхованими гордощами.

Рук залишався спокійний, жодних тобі емоцій.

— Я переганяю його із заболонного вина найдобірнішої лози, — Естера кивнула на хаотичне плетиво дудочок і циліндрів, пальників і шкляних колб, вмурованих у стіну праворуч від неї. — Дещиця такого зіллячка у мене

завжди напохваті, — похвалилася вона. — Та не схожим ні на яке інше, *особливим*, його робить моя домішка, про яку ніхто не відає. Мелений жолудь дуба-кривавника. То жолудь додає напоєві живлющої сили, такої любої моєму панові... — Вона притягла Рука до себе, глянула йому прямо в чоловічки і прищулила очі. — Це буде наша маленька таємниця. Ти ж нікому про неї не виязичиш, правда, соколику?

Її смердючий подих — кислий і вогкий — шибав просто в обличчя Рукові.

— Ні, — вичавив із себе хлопець.

Естера відпустила Рука, хихикнула і відтрутила від себе.

— Та ти й не зможеш, голубчику мій. Зрештою ти став часткою нашої маленької родини. Скажи, будь ласка, кому ти зрадиш Естерину таємницю, якщо вже нікого не зустрінеш...

Вона повернулася до печі, витягла лопату й оглянула жолуді.

— Хм, ще з півхвилинки не завадило б потримати... — Вона знову послала лопату в піч. — Звісно, забудь-зілля ми сьогодні не варитимемо. Ні. Сьогодні ми годуємо дитятко.

— Годуємо дитятко, — півголосом повторив Рук, а в голові все вихорилися Естерині слова: “Вже нікого не зустрінеш...” Не зустрінеш?

Стара гобліниха знову витягла лопату з печі.

— Знаменито! — вигукнула вона. — Пригляньcя-но до нього ближче, соколику. Саме такі мають бути і колір, і консистенція, затямив?

— Слухаюся, — відказав Рук, кидаючи оком на лопату. Тепер на ній, замість семи схожих на тельбухи жолудів, самотіла купка порошку — дрібненького, мов борошно, і червоного, як кров.

Естера забрала лопату від печі, плечем прибила дверцята і знов рушила до столу, міцно стискаючи в руках осмалене заступилно.

—Явже казала тобі, що зазвичай зсипаю цей порошок у бляшанку, аби брати його при потребі для забудь-зілля. Але не сьогодні...

— Ні, сьогодні ми годуємо дитятко, — безбарвним голосом озвався Рук і відчув полегкість, що так вправно приховує свої почуття.

— Усе правильно, соколику, — промовила Естера, блискаючи чорними очицями з-під приплющених повік. — Себто годуєш ти. — Вона опустила краєчок лопати на стільницю. — Ну, голубчику мій, хапай колбу і змітай у неї порошок кривавника. Отак. До останньої крупинки. І поквапся! Найголовніше у нашому ділі — не воловодитися.

Рук кинувся виконувати завдання, ревно пильнуючи, щоб усе зробити достоту, як сказала Естера. І все ж, попри всі його намагання, коли він проводив м'якою щіточкою по лопаті, кілька крупинок червоного порошку не втрапили у шкляну колбу і впали на вологу долівку. Хвала Небові, Естера цього наче не завважила.

Коли на лопаті не залишилося жадної порошинки, гобліниха забрала її і повісила назад на гак. Рук тим часом взяв у руки колбу і задивився на жаркий порошок усередині. Той порошок так ярів червінню, аж здавалося, от-от запульсує...

— Постав на місце, — почувся за спиною Естерин голос.

Цього разу стара гобліниха тримала в руках невеличкого горщика. Вона поставила його на стіл поруч зі шкляною колбою і відкрутила накривку. Рук цікаво зазирнув досередини. Горщик був наполовину заповнений якимось рудявим порошком, що тьмяно поблискував у кухняному світлі.

— Фракспил, — пояснила Естера.

— Фракспил, — безбарвним голосом повторив Рук, гамуючи збудження, що викликало в ньому це слово. Він знав про цю речовину геть усе: і те, що завдячувати свою появу вона має бурефраксові, отій безцінній речовині, яка зароджувалася в надрах Великої бурі, а в темноті була т а к а

важка, що колись навіть допомагала утримувати в рівновазі плавучу санктафракську скелю; і те, що фракспил цілком природно утворювався у Присмерковому лісі з решток бурефраксу; і те, що він здатний очищати навіть найбруднішу воду...

— Еге ж, фракспил найвищої проби, соколику, — промовила Естера. — Сорокухи тримають його в нетрях Присмеркового лісу. — Вона постукала себе по носі. — А в нас із ними невеличка домовленість... — Вона моторно повернулася обличчям до Рука і вручила йому два пінцети. — Але ми марнуємо дорогоцінний час, — додала гобліниха. — Порошок дуба-кривавника вистигає. Поглянь, як він тьмяніє. Додай до нього трохи фракспилу, соколику. А тоді струсни, щоб утворилася суміш.

— Слухаюся, — кивнув головою Рук. Узявши пінцета вказівним і великим пальцями, він послав його в горщика і запитав: — Скільки брати фракспилу?

— На сім жолудів дуба-кривавника — сім дрібок фракспилу, — озвалася Естера вже з супротивного кінця кухні. Рук роззирнувся і з подивом спостеріг, що стара гобліниха скулилася за важкою лавою, і звідти визирав тільки краєчок її білого клобука. — Давай! — згукнула Естера.

Рук повернувся до порошків. Серце гарцювало, мов полохливий тілдер. Він зрозумів: те, що він оце робить — річ далеко не безпечна. Бо чого б Естері отак ховатися?

Він нахилився до горщика і, тремтячи всім тілом, ухопив пінцетом дрібку фракспилу й опустив його в колбу. Тамуючи подих, розхилив пінцета, і рудява крихта впала на малиновий порошок.

Рук сягнув по другу дрібку. Долоні змокріли від поту, блискучі його намистинки спливали й по чолу. Рук знову подався вперед, не зводячи некліпного погляду з колби. Рясний піт заливав очі, в голові гуло і стугоніло.

— Вважай, не впусти ані крихти фракспилу, — єлейним голосочком напучувала Естера.

Рук розхилив пінцета, і крихітні часточки фракспилу впали надолину. Проте одна-однісінька порошина відокреми-

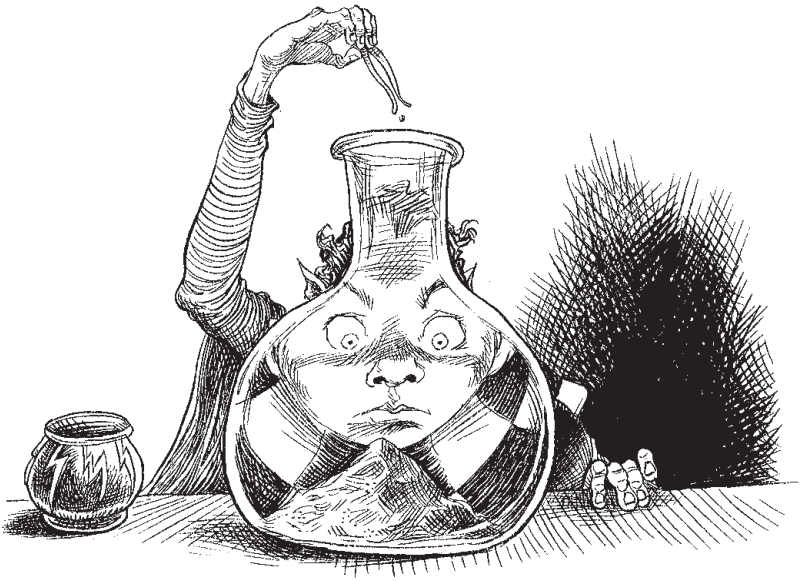

лася від решти і закружляла у гарячому повітрі. Вона плавко шугонула вниз, до стільниці, потім знялася вгору, закружляла, виблискуючи, то в ламповому освіті, то в пічному сяйві, а тоді знов полинула вниз, поминула стілі плавко спустилась на долівку, де трохи розсипалося кривавникового порошку...

БАХ!

У кухні гримнув вибух, так само несподіваний, як і потужний. Заходила ходором долівка, перекинувся важкий стіл, а Рука жбурнуло через усеньку кухню, як мокру шмату. Не випускаючи із рук пінцета, він важко бебехнув під стіною.

— Ото який ти необачний, соколику! Так не годиться! — долинув пронизливий голос. — Яспель теж забував про обережність — і надовго його не стачило! — Вона докірливо насварилася на нього своїм кістлявим пальцем. — Я ж попереджувала: не ловити ґав!

— Що... що то було? — промимрив Рук, підводячись із долівки. Ніздрі його затремтіли від якогось знайомого запаху — лісового імбиру абощо? Смаженого лісового імбиру...

— Ти, мабуть, іще раніше розсипав кривавників порошок, а тепер — ще й фракспил, — пояснила Естера

по-знавецькому. — А коли суміш не в посудині, то стає дуже нестійка. Трошки вологи — і *бабах*!

Рукові мороз пішов поза плечима. Він виразно, дуже виразно усвідомив: якщо причина вибуху — волога, то він — суцільний детонатор. Досить простого дотику спітнілого пальця чи навіть краплини поту, щоб... Від цієї думки піт ще р ясніше зросив його тіло. Не хлопець, а діряве цеберко: кожна пора в ньому слезить вологою.

— Поспішай! — підганяла невблаганна Естера. — Нам ще годувати дитятко. До роботи, соколику.

Рук якнайретельніше витер долоні об шкуратянку в себе на грудях, хутенько вернувся до столу і, затамувавши подих, узяв пінцета. Пальці тремтіли, як у бурю гілля верби-плакучниці. Він опустив у колбу ще одну дрібку фракспилу. І так — чотири рази.

— Нарешті, — мовила Естера. — А тепер заткай — і струсни.

— Слухаюся, — кволо озвався Рук. Пересилюючи нудоту, він якої мало нутрощі не вивертало, він узяв колбу і підніс до очей. Поверх купки кривавникового порошку фракспил утворював тоненький шар. Хлопець заткав колбу.

— Добряче струсни, чуєш? — напосідала Естера.

— Слухаюся, — озвався Рук. Він чув, як прожарений порошок пече йому руки — його нервові руки, його *вологі, липкі* руки... Мцно замружившись, він рвучко струснув колбою. Нічого не сталося. Він розплющив очі. Порошок і фракспил усередині змішалися.

І тут уся кухня залящала від якогось дзеленчання. Воно линуло від стіни позад столу, де на покручених металевих стрічках, прикріплених до дошки, висіла ціла низка дзвоників. Кожен з них мав своє призначення, про що свідчила табличка під ними з написами: *"Велика зала", "Бенкетна зала", "Господар"*... Цього разу озвався дзвінок, позначений написом *"Торгова палата"*. Він ще колихався й досі.

— Мерщій, соколику! Мерщій! — підганяла хлопця Естера. — Худайло вже чекає. Неси колбу сюди, голубчику мій, я розігрію її, як належить.

Знов опинившись біля печі, Естера поставила колбу на припічок і дочекалася, заки порошок усередині знову заярів червоним сяйвом. Тоді, не зронивши й слова, забрала її і поспішила геть, на ході кинувши Рукові йти за нею.

Перетнувши всю кухню, Естера опинилась у темному супротивному куті. Надійшовши слідом, Рук побачив там витесану з каменю голову, що виставала зі стіни. Вона злобливо скалилася. Розміри її вражали: кожне банькате око завбільшки як Рукова голова, а бульбатий ніс — як волоріг. Під носом щирила зуби здоровецька пащека. Рук спохмурнів. Чи не до цієї голови вела його Естера?

— Заходь, соколику, всередину і міцно тримай оце, — звеліла стара карга, вручаючи Рукові колбу. — Ти маєш доправити її до Торгової палати, це останній поверх палацу. Там тебе стріне Худайло. Тільки не змушуй його чекати.

Рук мовчки кивнув головою. Естера смикнула за важіль по праву руку від кам'яної голови, і оскалені зуби розімкнулися. Приглянувшись до пащеки, хлопець помітив усередині невеличку, схожу на судник штуковину, несподівано скромну, як на такий помпезний вестибюль. З неї звисав шмат линви.

— Це самотяг, — пояснила Естера. — Ним можна дістатися на будь-який палацовий поверх. Нум, соколику.

Дарма що колба немилосердно пекла Рукові груди, він затремтів. Ледь протиснувшись у тісний, мов коробка, відсік, сів скулиніг на платформу. Линва гойдалася в нього перед носом.

— Отак, голубчику мій, — підохотила Естера. — А тепер берися за линву — і цуп. Цуп щомога. І не спиняйся, поки не будеш нагорі. Не можна допустити, щоб колба вистигла. А то шкло всередині запітніє, і тоді...

Рук проковтнув давкий клубок у горлі.

— Та я певна, що такий великий і дужий хлопчина, як ти, не впаде лицем у болото. Не те що отой старий Гицледум. Застряг на півдорозі до бенкетної зали, ось що він утнув! Леле, що там було! Куди не кинь оком, скрізь шкло та кишки!

Рук знову проковтнув клубок і міцно притис колбу до грудей — може, хоч так убереже її від втрати тепла!

— Ну що ж, у дорогу, соколику, — сказала Естера, і в голосі її вчувалася нетерплячка. — Не забувай, Худайло чекає.

Рук узявся за кінець линви і щосили потяг униз. Самотяг двигнувся, і хлопець відчув, що підіймається вгору. Він потяг знову. Щезла кухня — а з нею й задушливий жар від палахкотючої печі. Хлопець плавко, ритмічно перебирав руками, і самотяг підносився усе вище й вище в темній, схожій на комин шахті. Піт зрошував йому обличчя і мочив чуприну, надсадно нили м'язи живота і рук. Але не можна було дати вистигнути колбі. Зціпивши зуби, Рук не переставав тягти далі.

Тьмяне світло вгорі чимраз ближчало... Нараз перед Руком відкрився вузенький прохід, що вів у запорожнений статуями коридор. Величезний, похмурий — як пізніше йому пригадувалося. А що вже холодний! Він міцніше стис линву і тяг іще завзятіше, ніж перше.

А ще за мить його погляд вихопив багато оздоблену вітальню з килимами на підлозі та силою-силенною стільців. Те все опорядження взялося товстим шаром пилу, схожим на примарне укривало.

Рук підіймався усе вище й вище. Ось перед ним промайнула площадинка для висадки, а опісля, вже по інший бік металевої решітки, — невеличка бібліотека з вишикуваними попід стіною книжками та стендами посередині кімнати. Його руки вже ходором ходили, кожен новий посмик давався важче, ніж попередній. Рукові хотілося полишити линву і відпочити — але він розумів: так міг би вчинити хіба шаленець!

Піднявшись іще дрібку, крізь отвори, схожі на вентиляційні, він угледів розкішно опоряджену світлицю. Стеля в ній була висока і склепінчаста, над довгим чорнодеревним столом, заставленим золотими ножовими виробами та срібними келихами, низько нависала кришталева люстра.

Рукові нило все тіло, немилосердно гуло в голові. І жарота, неймовірна жарота...

— Бенкетна зала... Гицледум! — кволо пробурмотів хлопець і нажахано здригнувся, постерігши, як із вуст його хмаринками вихоплюється пара.

Вінсам, може, й гарячий, натомість у бенкетній залі холод собачий! Перед очима промайнув страхітливий Гицледумів кінець.

Рук шарпнув линву із подесятеренною енергією. Бенкетна зала щезла з очей, і самотяг шугнув крізь квадратову, схожу на комин, шахту. Линва закрутилася, запручалася в руках — і самотяг стишив хід. Рук шарпнув ще відчайдушніше. Самотяг смикнувся — і полинув далі. Він підіймався усе вище й вище... Ось промайнули наглухо замкнені двері проходу. Темрява чимраз гусла. Гус і цвілий дух, липке пав угиння чіплялося до рук, обличчя. Але Рук не спинявся. І нарешті відчув якусь зміну. Чудасія, та й годі! У повітрі війнуло теплом...

Щось голосно клацнуло, самотяг сіпнувся і рвучко став. Рук тривожно роззирнувся. Темрява тут густіша, ніж деінде.

Чорнильно чорна. Навіть власних рук, піднесених до обличчя, і то не видно!

І тут за спиною у Рука почулося тихе монотонне бубоніння. Хлопець рвучко повернувся на звук. Голос залунав виразніше.

— *Хочеш лишитися живим — тримайся темряви, а світла уникай,* — шамкав хтось невидимий. Рук упізнав голос старого гобліна, який приволік його до палацу, Худайла. — *Хочеш лишитися живим — тримайся темряви, а світла уникай.*

Рук сягнув уперед, і пальці його намацали невеличку дверну клямку. Він натис її, і штовхнув двері. Вони не піддавалися. Відчайдушно силкуючись угамувати панічний страх, Рук зачаївся і прислухався.

— *Хочеш лишитися живим — тримайся темряви, а світла уникай...* — Монотонне бубоніння зненацька урвалося. — О, йому б не завадило бути меткішим, авжеж...

— Я тут, Худайле! — закричав Рук. — У самотягові! — Він щосили забряжчав клямкою, загримав кулаком у двері.

Гоблін замовк, і до Рука долетіло сквапне човгання. Худайлові кроки чимраз ближчали. Почувся металевий брязкіт, заскреготів у замковій шпарі ключ. За мить двері рвучко розчахнулися, і перед Руком, майже осліплим від яскравого світла, уродилася мармиза дворецького.

— Номер одинадцятий! — вигукнув гоблін, і на його обличчі промайнув вираз полегкості. — О, та він не якийсь там здихля, отой номер одинадцятий. Худайло знав йому ціну. — Гоблін прищулив очі. — Вона в тебе? Ти приніс поживу для дитятки?

Рук розстебнув на грудях шкуратянку і добув колбу. Худайло плеснув у долоні, породжуючи звук, схожий на тріск дерева.

— Чудово! — прошамкав старий гоблін. — Скачи сюди, номере одинадцятий, — поквапив він Рука. — Та не барися. Іди за мною.

Бережно притискаючи колбу до грудей, Рук рвучко відштовхнувся ногами і, скочивши на долівку, опинився у роз-

кішній залі з прозорим склепінням. Нещадимий жар, що стояв у ній, задушливою ковдрою огорнув Рука.

Над головою зносилася прозора шкляна баня, крізь яку видніло сліпуче небо. Блискучі скалки розбитих шиб валялися долі навколо величезного круглого столу акурат посередині зали, нашвидкуруч підлатаного з допомогою мотуззя та дерев'яних рейок. По один його бік, ближче до Рука, лежала величезна кам'яна голова, сліпо солопіючи некліпними очима на дерев'яні дошки. По другий, вочевидячки дисгармонуючи з ветхою вишуканістю зали, розкарячилася дерев'яна споруда, ступнів із двадцять, а то й більше заввишки, де на вершечку, немов яйце в гнізді, спочивала здорова металева куля. Сюди й прямував Худайло.

Хрупаючи шкляними скалками, гоблін обійшов стіл і зупинився під неоковирною конструкцією. Рук став біля старого і з цікавістю спостерігав, як Худайло взяв якийсь інструмент, прихилений до дерев'яної снасті — подобу ріжка, ступнів із двадцять завдовжки. Покректуючи з натуги, Худайло підняв інструмент і приклав розширений розтруб до поверхні металевої кулі, а другий кінець — до свого вуха. Його суха і морхла пика розпливлася в задоволеній усмішці.

— Дитятко просить їсти, — вирік він. — Воно вже майже повне, але ще не цілком... — Він відірвався від рурки, обернувся до Рука і наказав: — Ходи за мною. Ходи за Худайлом, ми дамо йому гам-гам.

Рук узяв колбу під ліву пахву і слідом за гобліном побрався вгору хисткою драбиною. Сходження виявилося важчим, ніж можна було гадати. Дерево було шорстке, і Рук раз по раз заганяв у пальці скіпки, щаблі незручні й зарідкі, а тут ще й колба, ладна вислизнути першої-ліпшої миті... Нарешті хлопець, намагаючись не відставати від Худайла, видерся грубим і довгим навскісним трямом до горішньої перехресної конструкції, де спочивала величезна куля.

— Ще дрібку — і ми вже там, номере одинадцятий, — підбадьорливо кинув через плече Худайло.

Рук спустив очі додолу. До підлоги, здавалося, було кілька миль. Знову глянув угору. Він уже був упорівень з кулею. Зблизька з'ясувалося, що вона з мідяним полиском, поділена на сегменти і найбільше скидається на лісову помаранчу. Схожість цю посилювала довга, схожа на стеблину линва, що звисала з невеличкого отвору в спідній її частині. Худайло зліз нагору і простяг руку хлопцеві.

— Сюди, — сказав він. — А тепер — правіше і сходь до платформи.

Рук сягнув угору, піймав гобліна за руку, і видряпався до нього. Обидва стояли на платформі у формі кільця навколо низу кулі.

— Поглянь-но лишень на це дитятко, — прошепотів Худайло. — Хорошунчик, правда? — Він любовно провів пальцями по гладенькій глянсуватій оболонці кулі. — Дитятко це задумав господар. А створив я, Худайло. Достоту, як він велів. Хороше дитятко. Хороше велике дитятко.

Високо в небі безгучно промайнув білий крук. Від його винозорих очей не сховалося те, що діялося під скляною банею величезного Палацу статуй.

— Бачиш накривку, номере одинадцятий? Ген там, посередині дитятка, — шепотів Худайло. — Зніми її. Обережненько... — Рук справно виконував усі вказівки. — А тепер висип туди те, що в колбі. Все до останньої окрушини. Тільки скоренько, поки в дитятко не проникла ота мерзенна вільгота. Ми ж не хочемо, аби... Поки що не хочемо.

Стискаючи колбу отерплими пальцями, Рук сповільна підняв посудину вгору. Різко нахиливши її вниз, уткнув шийку в отвір у мідяному корпусі. Шийка щільно прилягла до отвору.

Заки порошок пересипався в кулю, Рук крізь шкляне дно колби зазирнув усередину "дитятка". Воно було засипане майже по вінця. Хлопець постукав по шклу, і витрусив останні окрушини червоного порошку. Одним рвійним рухом висмикнув спорожнену колбу, прибив накривку і щільно її закрутив.

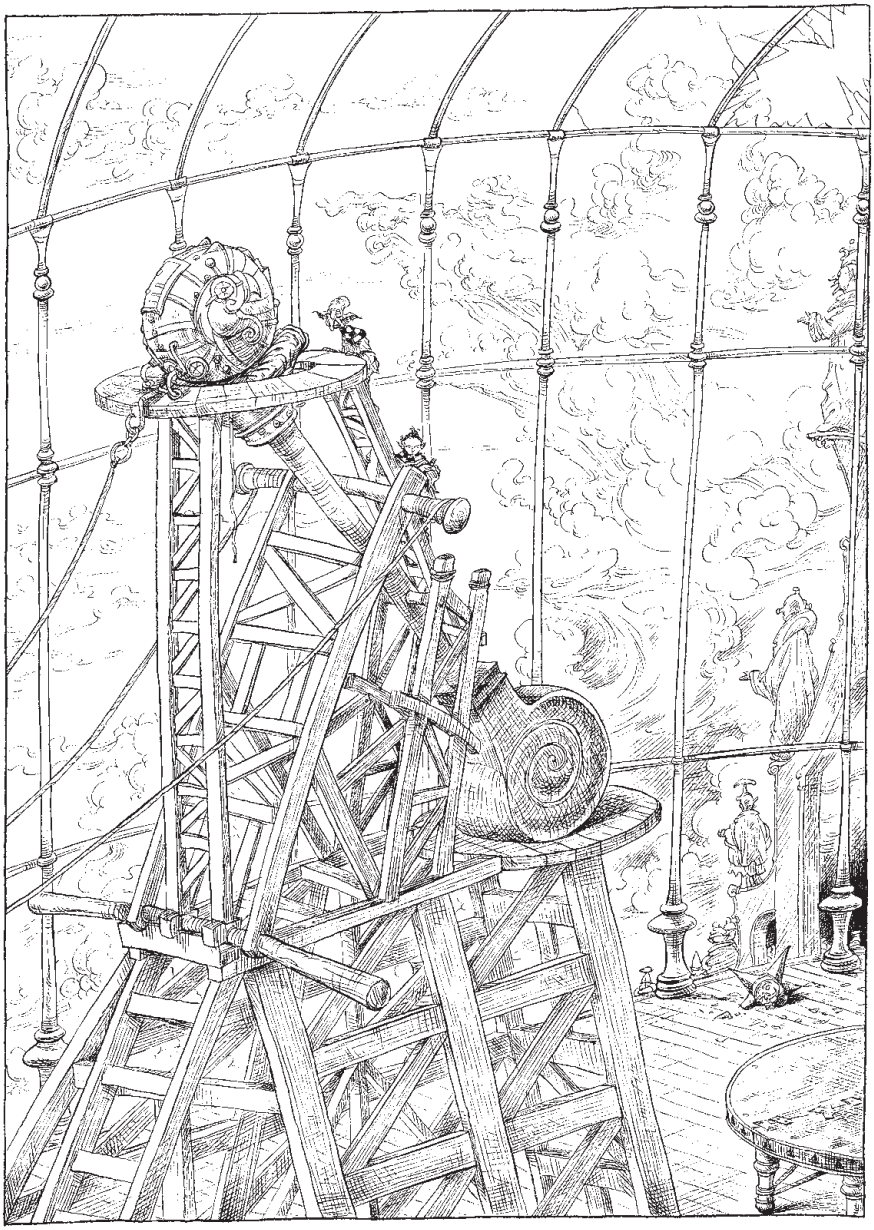

— Та й по всьому! — прокричав у самісіньке вухо Худайло. Гоблін з очевидною втіхою погладжував крутого бока величезної кулі. — Ще трохи — і ми вщерть наповнимо наше дитятко. Господар нами пишатиме.

Гоблін спустився з риштувань, Рук за ним.

— Дитятко наїлося, — ляснув хлопця по плечу старий, — тож я радив би тобі чимдуж поспішати назад. Ти ж не хочеш нариватися на стару Естеру Шпичколист? Худайло знає, чим воно пахне. — Худайло легенько провів вузлуватою рукою по своєму череву. — Не наривайся, як не хочеш качатися по землі від болю в животі. Естера в цьому ділі мастак. Затям собі слова старого Худайла.

Повертатися на кухню було далеко легше, ніж добиратися сюди. Самотяг ковзав донизу самохіть. Рукові тільки й лишалося, що притримувати линву, аби він надто не розганявся.

— Так он ти де, соколику! — гукнула Естера, коли хлопець досяг споду шахти. Він поминув камінну пащеку й опинився у задушливій кухняній жароті. — Я саме питала себе, де ти запропастився, — провадила вона, знову тягнучи його до печі. — Поки тебе не було, тут тяжко похолодало... Підкинь-но дровець у вогонь, голубчику мій. Та не жадуй.

— Слухаюся, — відказав Рук, ледве повертаючи язиком зі змори.

— І не забувай про міхи. Мушу ж я зігріти свої холодні, болящі кістки.

— Слухаюся.

— А коли ти з цим покінчиш, не завадило б нарубати ще трохи дровець. Їх, певно, в нас замало.

— Так, — відказав Рук. Він повернув Естері порожню колбу та корка, зітхнув і почвалав до дров'яної купи.

Рук падав з ніг від утоми, та розум його гарячково працював: запитання, на які не знаходилося відповіді, та неймовірні припущення аж роїлися йому в голові. Що воно за *дитятко?* Навіщо його створено і яке його призначення?

Одне він міг сказати напевне: з тим усім малося розібратись. А коли зрозумів, хто відповів би на всі запитання, його пройняв, незважаючи на кухняне пекло, крижаний холод...

Це міг зробити тільки господар Палацу статуй — сам Вокс Верлікс!

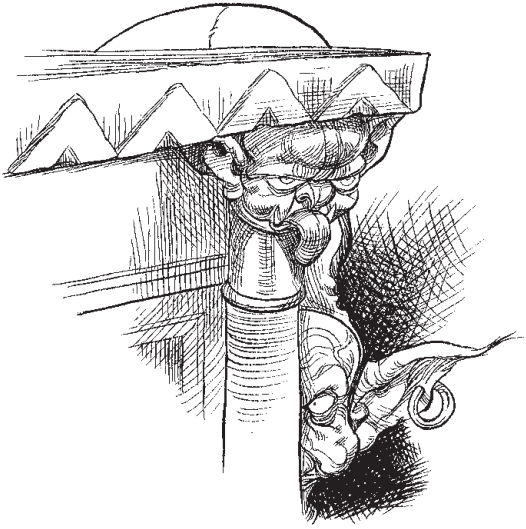

· РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ ·

Воксове око

— Не шкодуй дровець, соколику! Піч холоне, — не вщухав рипучий Естерин голос.

— Слухаюся, — змучено відповів Рук.

Минулої ночі він спав тривожно: без угаву верзлися мудровані рецепти для кривавникових жолудів і фракспилу та лиховісне гладке дитятко, яке кривило свою поліровану мідяну мармизу і верещало зі скаженою люттю: *“Ще! Ще! Ще!”* Так і не відпочивши за ніч, Рук повернувся до нескінченної виснажливої праці в задушливій кухні. О, що то була за мука!

Коли він підіймав громіздкий оцупок, аби скинути його в ненаситне пічне жерло, зморене його тіло звів корч, і Рук закляк, безпорадно кліпаючи очима. Тим часом у кухняному куті сиділи в широких різьблених кріслах-гойдалках Естера та Бурштинотопова нянька Вогнецвітка Хитродум і шепотілися, забувши про все на світі.

— Єсті, любонько, я дала йому три крапельки твоєї настоянки зі світляка, як ти й радила, — просторікувала Вогнецвітка, киваючи головою в бік духоблуда, який дрімав біля них у фотелі. — Та, боюся, помага воно, як мертвому

кадило, — додала вона. — Есті, б'юся об заклад, він до неї звикає. Довелося ще додати крапельку твого, е... — Вона прищулила очі й по-змовницькому нахилилася до розмовниці, — *особливого* зілля.

— О, Вогнецвітко! — закудкудакала Естера. — Я ж тобі казала — тільки у скрайній потребі. Розумієш, одна краплина — то забагато, і ...

— Есті, любонько, ти ж бо знаєш, яка я обачна. Крім того, він постійно бурчить — тут і залізні нерви не витримають. Зрештою — поглянь на нього зараз. — Велетка-нянька поблажливо усміхнулася духоблудові. — Спить, як немовля.

Тут Естера краєчком ока постерегла Рука.

— Даруй мені, Вогнецвітко, — перепросила вона. — Я зараз. Одна нога тут, а друга там.

Підстаркувата гобліниха шатнулася до столу, націдила шклянку зеленої рідини з олив'яного глека і квапливо підійшла до печі.

— А ось і ми, соколику, — звернулася вона до Рука. — Випий душком.

Рук роззирнувся довкіл затуманеним поглядом. Естера тицьнула шклянку йому в руки, хлопець підніс її до вуст. Щойно пригубивши, Рук прожогом відчув, як у нього вливаються свіжі сили, і пожадливо висьорбав решту зеленого соку. Рідина розлилася по жилах, збадьоривши тіло і прояснивши голову.

— Дякую, — зронив Рук.

Естера здивовано похитала головою.

— Подумати тільки. Яка спрага! Знаєш, ти нагадав мені Птахосвиста... Бідолашний *соколик* Птахосвист... — додала вона замислено. Вона сягнула вперед і взяла Рука за плече своїми кістлявими великим і вказівним пальцями. — На смак нічогеньке, правда? — запитала вона. — Знамените Естерине зіллячко знаменито зміцнює твоє здоров'я.

— Так, — погодився Рук. І він не брехав. За недовгий час, проведений в Естериній кухні, тяжка праця і незвична дієта, звісно, не могли не датися взнаки. Він міг це *відчути.*

Хлопець устиг помітно поширшати у плечах і став міцніший у руках.

— Ну що ж, ходімо, соколику, — мовила Естера. — Побачимо, як ти послуговуєшся своїми файними юними м'язами. Підкинь дровець і ставай до отих міхів.

— Слухаюся, — відказав Рук, зберігаючи рівний тон і безбарвний голос.

Естера відвернулася.

— Вогнецвітко, голубонько моя, даруй мені, що я відбігла від теми. Отже, на чому ми спинилися? Ага... — вона понишпорила у згортках свого фартуха і добула невеличкий фіал із брунатною рідиною. — Ось знамените зіллячко — на, допоможе. — Голос її здригнувся. — Може, не бухикатиме так надсадно.

— Дякую, Єсті, любонько, — просяяла Вогнецвітка, ховаючи фіал у торбинку, що звисала з її могутнього плеча. — Ти завжди так мене виручаєш...

Дзень! Дзень! Дзень! Дзень! Дзень!

Кухняну тишу порушило настирливе дзенькання. Вогнецвітка вмовкла на півслові. Бурштинотоп ледь ворухнувся і зайшовся кашлем. Рук озирнувся і побачив, як центральний дзвоник — той самий, під яким було написано "*Господар*", — чисто тобі щуроптах, смикається вгору-вниз на своїй фігурній металевій стрічці. Вокс Верлікс викликáв когось до своєї палати.

Тіпаючись від страхітливого кашлю, що, здавалося, роздирав йому груди, духоблуд помалу струшував із себе заціпеніння. Час пильнувати своїх думок, відзначив подумки Рук.

— Господар кличе до себе, — оголосила Естера. — Вогнецвітко, голубонько моя, гадаю, тобі не треба пояснювати, *хто* пробудився. — Вона показала на духоблуда.

— О, щоб я та не знала, Єсті, любонько, — відповіла Вогнецвітка, стукаючи себе пальцем по скроні й похитуючи головою. Вона обернулася до духоблуда, який не переставав кашляти. — Я почула тебе з першого разу, — сказала

вона. — Можеш не хвилюватися... Так, так, я знаю, господар чекає на нас угорі. Я саме збиралася тебе розбудити...

Духоблуд відкинувся на спинку фотелю і жестом наказав няньці взятися за довгу фотельну ручку. Удвох вони рушили до виходу з кухні. Поминаючи Худайла, що, сидячи на табуретці, гриз кавалок м'яса, Бурштинотоп помахом руки наказав няньці спинитися і втупився холодним поглядом у гобліна.

Худайло втомлено підвів очі.

— Що? Що таке? — Він зітхнув. — Ехехе, не можуть обійтися без бідного старого Худайла! Не дадуть йому спокійно й поснідати.

Величезні вуха духоблудові засмикалися, але погляд лишився незворушний.

— Гаразд, гаразд, я йду. Будьте певні, Худайло стане на вході й привітає нашого гостя.

Щось бурмочучи собі під ніс, старий гоблін облишив недогризок волорожачої ноги, витер масні пальці об одежу

і почвалав до сходів. За ним тьопала Вогнецвітка, попихаючи перед себе фотель, де сидів духоблуд Бурштинотоп і знай наглив її, силкуючись угамувати кашель.

Знову задзеленькав дзвінок, цим разом напосідливіше.

— Йдемо-йдемо, золотко моє, — промуркотіла Естера. Вона прискочила до величезного судника, відімкнула дверцята і витягла пляшечку забудь-зілля. — Борони мене, Небо, борони мене, Земле, як швидко він спожив останню порцію, — примовляла вона. — Доведеться приготувати ще трохи. — Вона зцідила малинове зілля в олив'яний глек із відкидною накривкою і поставила його на срібну тацю. Відтак ухопила її в руки і задріботіла у протилежний кінець кухні. Тим часом Рук скоренько повернувся до дров. Хлопець не хотів, аби стара карга побачила, як він тут крутиться, а то ще, чого доброго, накличе на себе кольки в животі. Крекнувши з натуги, Рук завдав оцупок собі на плече і, зігнувшись у три погибелі потяг до печі.

— Дрова можеш поки що облишити, соколику, — скоромовкою процокотіла Естера, пролітаючи повз хлопця. — І гайда за мною. Я хочу, щоб ти доправив оце нагору нашому господареві, і хай-но мені розіллється бодай краплина!

Рук упустив оцупок додолу і випростався. І ось уже він знову йде за Естерою до самотяга, а тамта знову розмикає вищирені коридорні зуби.

— Веселіше, веселіше, голубчику мій, — приказувала гобліниха. Рук зліз на самотяг і взявся за линву. Естера поставила біля нього тацю. — Дев'ятий поверх, — скомандувала вона. — І не зволікай. Не змушуй господаря чекати, а то доведеться відповідати переді мною.

— Слухаюся, — муркнув Рук.

Із клацанням зімкнулися зуби, і Рук, опинившись у кромішній пітьмі, заходився щосили тягти линву. Самотяг смикнувся і пішов угору.

— Перший, — важко видихнув Рук, досягши вхідного вестибюлю. Ось промайнув Бурштинотоп: лопотячи вухами, блуд показував у бік Худайла, а Вогнецвітка метушилася біля його фотелю.

Другий. Вітальня. Спина Рукові змокріла від поту, а його важке дихання гучно віддавалося у замкненому просторі. Третій — бібліотека, четвертий — бенкетна зала, п'ятий...

Рукові думки перестрибували з п'ятого на десяте. Йому пощастило, пощастило як нікому. Ще недавно він сушив собі голову, як би його зустрітися з Воксом Верліксом, а тепер, завдяки Естері Шпичколист, мав з хвилини на хвилину зіткнутися з ним лицем до лиця. Хлопець щодуху цупив линву. Шостий... Сьомий... Восьмий...

— Дев'ятий, — промовив Рук. І потяг за гальмівний важіль. Ліфт зупинився. Рук обливався потом. Просто перед ним був замкнений люк, що він бачив учора. Всередині задзеленчав дзвоник, сповіщаючи про його прибуття, відтак почувся, дедалі зближаючись, чийсь хрипкий свистючий подих і важенне гупання ніг.

Забряжчали ключі, заскреготів метал — і двері розчахнулися. Перед Руком відкрився широченний темрявий покій, де горіли свічки і висів густий дух лісового ясмину. На стінах видніли дебелі темні гобелени. На встеленій густими килимами підлозі лежали врозкидь шовкові подушки, одна з них — із вишитим золотом тілдером. Посеред того всього стояв величезний круглий стіл із найбілішого мармуру. Ще мить — і перед Руком виросла огрядна туша, заступаючи собою все дивовисько.

— Дай, — рипуче прохрипіла туша.

Рук простяг тацю — і її прожогом підхопила пара товстих рук із куцими пальцями, поспіль у самоцвітних персснях. Ось незнайомець переваги-ваги відійшов від дверей у свічковий освіт і виявилося, що то Вокс Верлікс. Світляні відблиски грали на його гладкому виду, вихоплюючи з присмерку з олотий медальйон

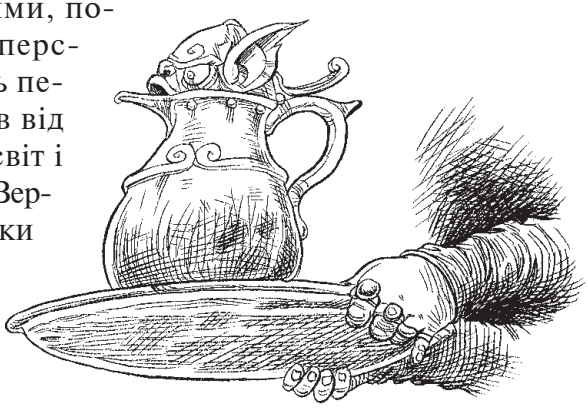

в исокого посадовця, що теліпався на шиї. Схопивши дебелим ручиськом глека з забудь-зіллям, він зробив довгий ковток і втер рота рукавом. Очі його палали.

— Можеш іти, — пробубонів Вокс.

І не встиг Рук сказати й слова, як двері хряпнули перед самим його носом.

З того боку почулися гучна відрижка і пронизливий, хрипкуватий смішок мішма зі звуками якоїсь шамотні, немовби хтось перевертав догори дриґом усю кімнату. Рук припав до дверей вухом, і завмер, дослухаючись...

Нарешті почулося гримке хропіння. Він шарпнув двері — чорт, замкнені!

Рук зітхнув, узявся за линву, попустив гальмо, і самотяг почав свій затяжний спуск. Зрештою, міркував хлопець, хутко поминаючи всілякі двері та люки, я знаю, де шукати Вокса. На дев'ятому поверсі. Звісно, двері можуть виявитися на замку, але самотяг — не єдиний спосіб доступитися до господаревих покоїв...

* * *

— Дяка Небові та Землі, ти вже повернувся, соколику, — вигукнула Естера, коли Рук знов опинився на кухні. — Чого ти так довго длявся? Тут без тебе все йде шкереберть.

Знову цей нестерпний жар. Естера заметушилася коло Рука.

— Вогонь, соколику, — улещувала стара карга. — Мусиш негайно ж поглянути, як горить вогонь, поки мої студені старечі кістки не промерзли зовсім. Як я дам раду своїм рецептам у вистиглій кухні? Ану мерщій до роботи.

— Слухаюся, — покірливо відповів Рук і поплентався по дровиняку, яку впустив раніше. Він одним махом відірвав її від землі, кинув у піч і знову повернувся до дров'яної купи — по новий оцупок.

Тим часом Естера щезла у величезному суднику в кінці кухні, звідки виринула за мить, тримаючи в руках чималий оберемок пергаменових аркушиків і велику порожню залізнодеревну шухляду. Ледь утримуючи в руках таку незручну

ношу, вона прочовгала через усю кухню і з тихим зітханням утіхи вмостилася на стільці побіля печі. Скриньку вона поставила перед собою, а пергаменові аркушики висипала собі на фартух і заходилася перебирати, розмовляючи сама з собою і щось буркочучи собі під ніс.

Рук підкинув у піч ще одну дровиняку, потім ще одну і ще, не забуваючи щоразу підпомповувати міхи. Під потужними повітряними струменями піч запалала ще дужче. У кухні погарячішало.

— Отак, соколику, — мурмотіла Естера, а повіки їй тим часом усе важчали й важчали. — Тепло, приємно, якраз по мені.

Рук оскальнувся. Гобліниха вже ловила окунів. “Зроблю я тобі і тепло, і приємно — подумав хлопець. — Я натоплю тобі цю кухню, як ніхто доти”. Він знову накинувся на міхи. Естерині очі покліпали-покліпали — і заплющилися.

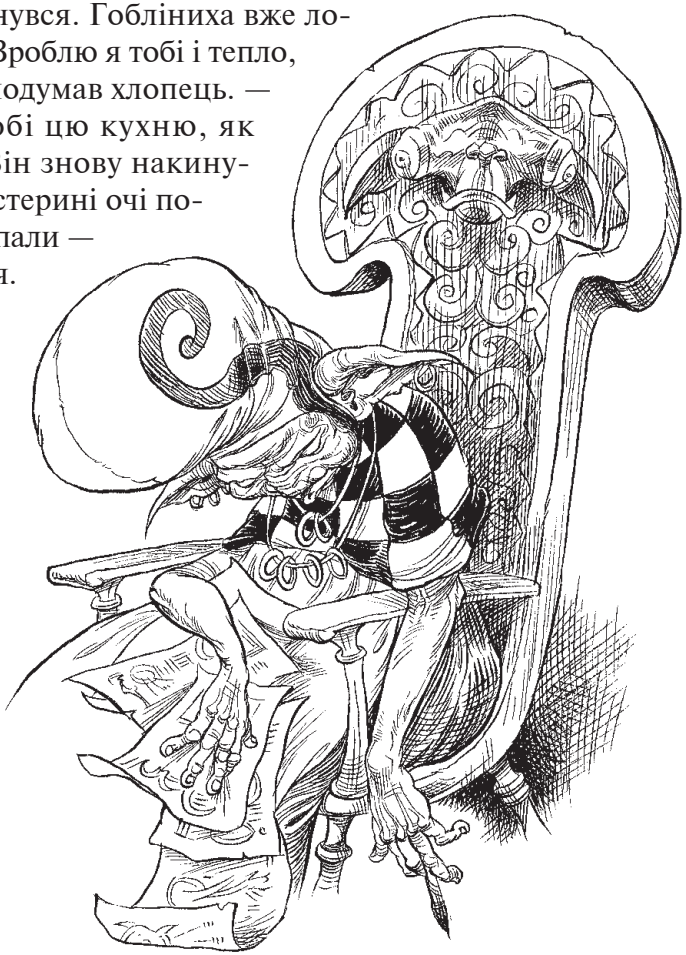

Рук безперервно підсичував ревуче полум'я дровами, аж поки піч уже не годна була ковтнути жодного оцупка. Жар був пекельний: такий не снився навіть здоровенним фабричним печам, що він бачив колись на Ливарній галявині, де йому випало врятувати Верало та решту блукай-бурмил. Як давно те було. Обливаючись потом, Рук востаннє помпонув міхи.

Естера зронила голову на груди, і кілька пергаменових аркушиків зіслизнуло з фартуха на долівку. Кухню виповнило рипуче хропіння старої гобліниxи.

Рук усміхнувся. Естера не забарилася заснути, тож можна було дати драла. Обходячи сонну гобліниху, він цікавим оком глянув на рецепти, розкидані під її ногами. *"Настоянка для вушного болю". "Меланхолійна масть". "Очні осліплювальні краплі" і "Спазматична мікстура"*... Написи виведені її тонким недбалим письмом. Рук уже намірився йти далі, коли в око впав пергамен із написом *"Настоянка для кольок у животі"*.

Рук перебіг очима текст. *"Налити оцту з вербоягід, додати тілдерячого молока і кип'ятити, допоки зсядеться... Дати прочахнути... Якщо треба викликати блювоту, додати дрібку моху-буркотуна..."*

Рук прочитав — і бридливо скривився. Давніше, коли Рук відбував вишкіл на Вільних галявинах, тролі-тягайла та ельфи-дубовики, які все життя студіювали властивості лікарських трав та рослин, навчали його рихтувати зілля та настоянки, здатні полегшувати страждання і тамувати болі. Але ця Естера Шпичколист!.. Злочестива гобліниха вдавалася до свого мистецтва з єдиною метою: сіяти біль та страждання. Рук пожирав очима ненависні "рецепти". Він бачив тільки одне застосування для цього мотлоху: згребти в оберемок і запхати в піч...

Але не зараз, іншим разом, мовив він собі на думці, відвертаючись. Тепер він мав вимкнутися з кухні й відшукати дев'ятий поверх.

Рук, скрадаючись, подався геть, і Естерине хропіння дедалі тихло. Ось він пірнув у прохолодний затінок, зоставивши позаду розпечену піч та кляту отруйницю.

Рук торував собі шлях серед стосів ящиків та звалищ мішків, обходив довжелезні столи, захаращені горщиками, банячками, бляшаним та шкляним посудом, повним дивоглядних мікстур. Урешті дістався сходів, що здіймалися високо вгору і губились у похмурій пітьмі. Рук побрався на дев'ятий поверх.

Уже на півдорозі його осяяв страшний здогад. Ану ж двері замкнені?..

Опинившись нагорі, Рук обережно взявся за ручку і повернув її — повільно, дуже повільно... тоді потяг до себе. Дякувати Небові — двері відчинилися, сварливо рипнувши іржавими завісами. Рук прослизнув у щілину, прудко зачинив їх за собою — і став як укопаний.

На тому кінці довжелезного вестибюлю спиною до Рука манячив, кулячись від холоду, старий Худайло.

Рук ковзнув за статую, закурену та засновану павутинням, і визирнув із-за її виставленої уперед ноги. Старий дворецький стояв самотою біля вхідних дверей і хукав собі в руки. Раптом статуя загрозливо похилилася, і Рук ледве встиг піймати її обіруч, щоб вона не гримнула долу й не розхряпалася на друзки.

— Та за кого він себе має, щоб оце старий Худайло чекав на нього? Бачили ми таких високих і могутніх книжників... — бурчав дворецький, пританцьовуючи і поляскуючи себе руками по плечах. — Худайло закоцюб, — буркотів він невесело, — і зголоднів... Усі так і пнуться сісти на голову старому Худайлові, еге ж. Навіть обід не дадуть доїсти... — Гоблін знову повернувся до дверей, відхилив срібну бляшку дверного вічка, і припав до нього оком. — І де тільки його носить?

Поки Худайло стояв спиною до Рука, хлопець покинув свою схованку за статуєю і навшпиньки скрадався кам'яною долівкою, тримаючись ближче до статуй, вишикуваних попід стінами. Перебігаючи від скульптури до скульптури, Рук посувався до величезних сходів, що підіймалися вгору, виринаючи з мороку. Він уже перетяв півзали, коли раптом старий гоблін обернувся. Хлопець затамував подих і принишк, змішавшися з довколишніми статуями.

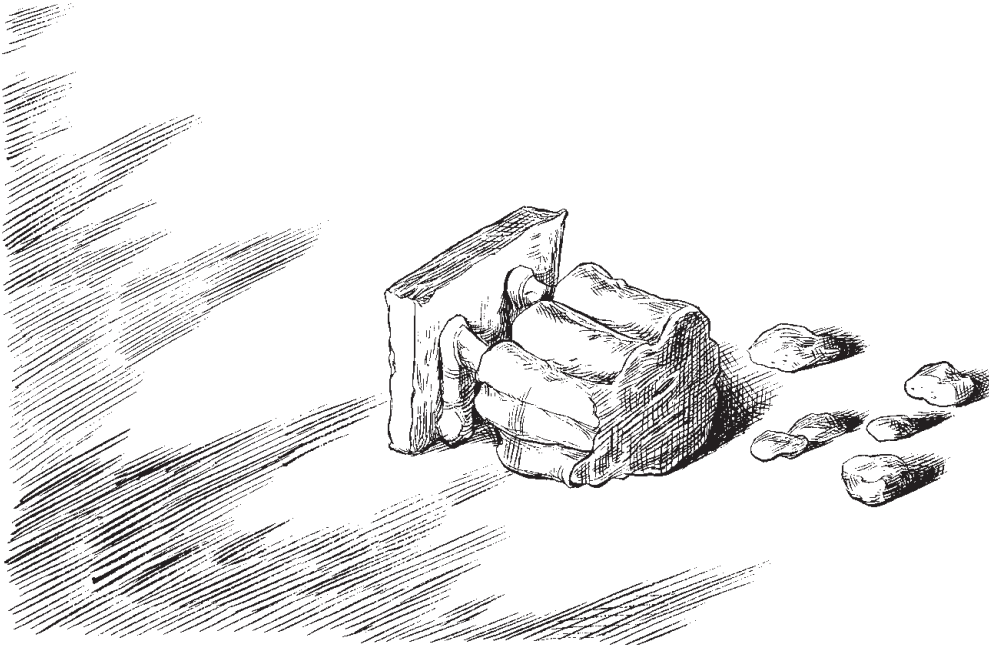

—Вічно у всіх на побігеньках та побігашках, — бурчав дворецький, — а що з того Худайлові? — Він пирхнув і заходив туди-сюди. — Хоча б добрим словом коли озвалися... — Він знову відвернувся.

Угорі над Руком щось тихо і лиховісно заскрипіло. Він інстинктивно впав додолу і прикрив руками голову.

БАХ!

По всьому вестибюлю прокотився наглий гуркіт, заходили ходором навколо хлопця обвішані павутинням статуї, неначе і їм закортіло прилучитися до свого камінного побратима, який брязнув об мармурову підлогу і розбився на скалки. У залі запала тиша.

— І отак ви думали застукати старого Худайла? — заверещав як на пуп старий гоблін, сварячись кулаком статуям, з'юрмленим в алькові над ним. Він кричав, і в голосі його вчувався тріумф, змішаний з убивчою зневагою.

Рук визирнув із-за постаменту статуї, що правила йому за сховок. Дворецький, немов скаженюка, гилив носаками камінні скалки.

— Гадаєте, я тільки й жду, коли ви мене прикандичите, так? Умисне повернуся до вас спиною, га? Ба ні, вам, бевзям, не угнатися за старим Худайлом! Ніколи в світі! — Гоблін зловтішно хихикнув і рушив до дверей на кухню. — Ось зараз Худайло тебе змете та й викине на смітник. З богом, як мовиться, Парасю!

Гоблін зник у дверній проймі. Рук не дочікувався кращої нагоди. Згинці вибіг прожогом на сходи, перестрибуючи через приступку, здолав перший марш і причаївся на першому сходовому помістку в затінку різьбленої гвинтової колони. Він озирнувся назад і побачив, що Худайло вже вертається назад, ступаючи по мармуровій підлозі й стискаючи під пахвою важке ґудзувате мітлище. Монотонно насвистуючи, гоблін заходився змітати уламки статуї на купу.

— Поважний відвідувач, — буркотів собі під ніс гоблін. — Не годиться псувати йому враження...

Рук відвернувся і рушив далі вишуканими сходами, ухиляючись від ясних сонячних парусів, що падали навскоси, просмикуючись крізь високі вікна; він волів триматися тіні. З усіх боків на нього дивилися статуї. Вони стояли на постаментах та платформах, на кожному сходовому помістку, ними були заставлені коридори, що розбігалися навсібіч, мов спиці велетенського колеса. Сотні статуй, не кажи тобі величезне кам'яне військо, чаїлися в мороці і ждали, ждали...

Спокійно, мовив собі на думці Рук, це ж усього-на-всього статуї. Обтесані брили каменю, та й годі.

На сходах було холодно, але то була не єдина причина його дрижаків. Коли хлопець поминав статуї, ті наче оживали і шепотілися, а подеколи Рукові навіть видавалося, ніби краєчком ока він вловлює, як вони рухаються. Та коли хлопець різко обертався на той рух, статуї були незворушні, як і перше.

Коли Рук піднявся до шостого помістка, в затхлому повітрі запахло терпкуватим м'ятним духом масті. Десь далеко хтось закашляв, почувся примарний голос Вогнецвітки, який тут, серед лунких коридорів, звучав медоточиво і водночас лиховісно.

— Не сидітимеш тихенько — не зможу гаразд тебе натерти, — бубоніла Вогнецвітка. — І твій кашель ніколи не пройде.

Рук наддав ходи і вже не спинявся, аж поки не досяг дев'ятого поверху. Приставши на мить віддихатися, роззирнувся.

Помісток, де він стояв, нічим не нагадував тих, що він поминув. Мармурова підлога була тут не однотонна, а викладена так, що кахлі утворювали хитромудрі візерунки. Хлопець додивився, що то не абстрактні узори, а радше численні химерно переплетені зображення всілякої звірини, як знайомої, так і незнаної.

Вухо тварини, схожої на деревного зайця, було водночас і пащекою риби-болотниці, а її спинний плавець, своєю чергою, розмежовував між собою товстелезні лаписька блукай-

бурмила, намальованого вище. Лемурчик плавко переходив у різуна, чорна випнута щелепа однієї тварини утворювала неподільне ціле з білим крилом іншої істоти. Шпиряй-різак переливався в пурхай-лезо, мордобрил — у повзуна. Малюнки нескінченною вервечкою тяглися через один-однісінький широченний коридор, що йшов від помістка. Один-однісінький, відзначив про себе Рук, на відміну від решти поверхів, де коридори розбігалися від помістка врізнобіч.

Кінець коридору видніло високе вікно. Сонячне світло, ллючись крізь нього, осявало частину коридору, грало на кришталевій люстрі й розліталося від неї навсібіч палахкими веселковими списиками. Ті лелітки весело вистрибували по білому мармуру статуй, а також іскріли на кахляній долівці.

Пройшовши півкоридора, Рук постеріг праворуч від себе вмуровану в стіну багато оздоблену дверну раму, а в ній — двері, прикрашені емблемою високого посадовця: сонцеподібне коло, розбите на сегменти кривулями блискавок. Такий самий візерунок Рук бачив на Воксовому медальйоні.

— Господарева палата, — прошепотів хлопець.

Він подався далі коридором, тримаючись сутіні під стіною, коли раптом почувся якийсь грюк. Хлопець різко зупинився, прошмигнув у темряву заснованого павутинням алькова, де колись, мабуть, теж стояла статуя, і зачаївся. Звук долинав знадвору, десь-найпевніш чоло будівлі рішилося ще однієї статуї.

Коли гуркіт ущух, на зміну йому прийшов інший звук, уже не такий далекий. Хтось шкряботів металом по каменю. Відтак щось глухо хруснуло, і враз у високому вікні з'явився гоблін з Титуґґової сторожі. Він був у повному бойовому спорядженні. Рук забився ще далі в альков і затамував подих.

Титуґґів гоблін відчинив вікно, сидячи на лутці, роззирнувся довкола і скочив надолину. У зубах він тримав страхітливого бойового серпа, який виблискував під сонцем і не віщував нічого доброго. Постоявши трохи окаряч, він розглянувся знову, після чого, не перестаючи підозріло зиркати

на всі боки, рушив, безшелесно ступаючи босими ногами по кахлях, туди, де видніли двері.

Рук нажахано дивився услід гоблінові. Не треба бути провидцем, аби зрозуміти: на думці в нього тільки одне.

Убивство!

Хлопець проковтнув глевкий клубок у горлі. Гоблін був уже майже біля дверей. Рук міг бачити шерстинки на його волохатих вухах, чути дух немитого тіла. Ось непроханий гість витяг серпа з зубів і міцно стис його в руці. Ще раз озирнувшись через закуте у лати плече, ступнув уперед, і...

Усе сталося блискавично. Клацнув кахель під гоблінівською ногою — і ту ж мить, немов на відповідь, у стелі так само щось клацнуло і в повітрі зі свистом гойднулося довге вагадло. Гоблін так нічого і не зрозумів. Не встиг він і м'язом ворухнути, як важенне криве лезо на кінці вагадла з усього маху перетяло вбивцю-невдаху навпіл, пройшовши крізь нього, як крізь масло.

Рук аж рота роззявив, побачивши таке. Важко було повірити в те, що допіру сталося. Гоблін був неживий. Його тіло перетворилося на два острови-близнюки в морі крові... Рук ледве відірвав погляд від страхітливого видовища. Тим часом у сутіні під стелею знову клацнуло, і смертодайний маятник повернувся на місце в ту саму мить, як кахель, клацнувши й собі, уподібнився до решти плиток підступної мозаїки, та так щасливо, що й розрізнити його було годі.

— Пастка, — затремтів Рук.

Погляд його впав на підлогу. Тепер кожен візерунок видавався смертодайним. До Рука починало доходити, що будь-який з них може крити в собі сюрприз у вигляді такого вагадла або й чогось гіршого. Він опинився у пастці, його скував страх, не даючи ступити кроку ані вперед, ані назад. Гоблін став ногою на білу плитку — білу, як сніг, виконану в формі темнолесникової голови. Круті роги намальованого монстра заразом зображували і черево чорної гадини, яка звивалася над ним.

— Чорна змія, — промимрив Рук. — Білий темнолесник. — *Білий* темнолесник. Чорне й біле... Щось ворухнулося у надрах його пам'яті: "*Якщо хочеш лишитися живим, тримайся темряви, а світла уникай*".

Худайло! То ж бо він мугикав у Торговій палаті те саме, той самий простенький мотивчик: "*Якщо хочеш лишитися живим, тримайся темряви, а світла уникай...*"

Покинувши альков, Рук обережно переставив ноги на чорну змію, потім на чорного волорога, з нього — на чорного лемурчика, воліючи за краще не чіпати білого рибожаба між ними. Поки що все йшло добре. Насилу стримуючись, щоб не оглянутися на заюшене кров'ю мертве тіло, він дугою обігнув сніговобілу голову гнилесмока, — спершу чорний тілдер, відтак знову чорний лемурчик, — аж поки врешті опинився біля великих, розкішно оздоблених дверей.

Рук припав вухом до різьбленої дерев'яної поверхні й дослухався. Тиша, цілковита тиша. Тоді він легенько взявся за ручку, повернув її. Двері безгучно розчинилися, і Рук, полегшено зітхнувши, гулькнув усередину.

* * *

Він опинився в тій самій пишній палаті, що її перше бачив мигцем із самотяга. Похмура, затінена, сповнена пахощів фіміаму та мускусного духу, вона виявилася далеко більша, ніж хлопець собі уявляв. Схожу на печеру залу змушувала видаватися меншою, ніж вона була насправді, її страшенна захаращеність.

Ліс, цілий ліс полиць та стелажів, ущерть запорожнених в'язками пергаменів, високі стояни з гаками на вершечку, завішані чаймовиною, шовковими линвами та відрізами краму, гаптованого золотом та сріблом, на долівці — хутряні килими й пухкі оксамитові подушки, які Рук уже бачив; на стінах — темні гобелени, а зі стелі, не кажи ти бібліотека підвісних сувоїв, звисали линви з безліччю пожовклих пергаменових прямокутників, завмерлих у нерухомому повітрі.

Не інакше, як липучки, зрозумів Рук: з обох боків на кожну пергаменову картку поналипало повнісінько всілякої дрібноти: лісова міль, жуки-дуболази, бджоли та оси, різуни та щуроптахи, усі з ознаками розкладу. Ось мумія карликового гнилесмока з кощавими крилами, обіпнутими засохлою шкірою... Усе, що залітало до покоївВокса Верлікса, ставало здобиччю його липучок, хоч самого "мисливця" ніде не було видно.

Тримаючись ближче до стіни, Рук продовжував обхід палати. Пробираючись крізь розгардіяш, що панував у приміщенні, він пильно приглядався до схем, планів та графіків, накреслених коричневим атраментом на тілдерячих шкурах і товстому пергамені: те все добро висіло на туго напнутих штативних дротах і вкривало кожну пласку поверхню. Він упізнав докладний план Великої дороги Багнищем із зазначенням довжини прогонів та їхньої ваги, а також із докладними поясненнями, як занурювати великі пілони у м'яку і ненадійну твань Багнища. Побачив він і кілька поперечних перерізів Вежі Ночі, кожен новий варіант чимось різнився від попереднього, та її остаточну модель. А ось і стіл, завалений косинцями, логаритмічними лінійками та стосами сувоїв з розрахунками, які з найменшими подробицями описували чи не найамбітніший Воксів проект — Санктафракський ліс.

Біля довгої робочої лави стояла конторка з одним-однісіньким пожовклим сувоєм, пришпиленим до креслярської дошки. На ньому було складне креслення великого круглого предмета з хитромудрими внутрішніми камерами. Весь

аркуш був помережаний принагідними зауваженнями. Рук прожогом упізнав загадковий предмет.

— Дитятко! — видихнув він.

Хлопець провів рукою по круглявих обрисах, під якими йшли слова, підкреслені жирною червоною лінією: “Хай відкрите небо поглине їх усіх!”

Отже, плітки справдилися. Вокс Верлікс, найвидатніший винахідник і конструктор усіх часів, був просто жалюгідний, надломлений життям чоловік. Рук окинув поглядом цей весь рейвах. Вокса зраджували всі, з ким тому доводилося мати до діла: і Матір Шматуй-пазур, курникова матка, яка наклала лапи на Велику дорогу Багнищем по її спорудженні, і Орбікс Ксаксіс, що підступно заволодів Вежею ночі, а Вокса змусив шукати притулку в старому Нижньому місті, і той-таки Ватаг Титуґґ, гоблінівський войовник, що його найняв особисто Вокс для поневолення нижньомістян, аби було кому поратися коло Санктафракського лісу. Та сталося так, що Титуґґ сам заволодів Нижнім містом, а Вокса обернув на арештанта, ув’язненого в Палаці статуй. А отой найманий гоблін-убивця, що валявся у коридорі, був, мабуть, чи не останній із числа тих, кого засилав до нього жорстокий ватаг, який навіть не приховував зневаги до колишнього свого заступника.

Перед собою на стіні Рук уздрів розкішну золочену раму. Він підійшов ближче — ану ж там портрет когось із колишніх мешканців цієї палати, може, навіть подобизна самого Вокса Верлікса! Та натомість опинився перед невеличкими чорнодеревними дверима — входом до самотяга. Рук роззирнувся. Оксамитова подушка з вишитим тілдером... розкішні хутряні килими... круглий біломармуровий стіл... Далі, занурена в сутінь, стояла якась подоба величезного м’якого фотелю, запнутого важким блакитно-фіолетовим укривалом; поруч, на шворці, висів мідяний дзвоник.

Приглянувшись пильніше, Рук помітив, що крісло те рухається — вгору-вниз, вгору-вниз — в унісон з якимось дивним харчанням. Харчання те дедалі гучнішало, аж поки зірвалося на такий хропіт, що розбудило сонного. Рук

в і д ступив назад у тінявий розгардіяш. Укривало з китичками відлетіло набік, і те, що Рук спочатку взяв за фотель, важко зіп'ялося на ноги.

— Вокс Верлікс, — промурмотів отетерілий Рук.

Найвищий Академік повів довкола каламутними очима. Почухав потилицю, покрутив товстелезним пальцем у вусі й двічі відригнув.

— Отак то воно краще, — пробубонів Вокс.

Рук пригадав портрет Вокса Верлікса з часів, коли той ще був хмароглядом: молодий, стрункий, у вольовому погляді — крицевий блиск неприхованих амбіцій. А тепер? Хто б упізнав у цьому одутому п'яничці тамтого Вокса? Зі змішаним почуттям жалю та відрази Рук дивився, як Вокс важко пересуває по приміщенню свою дебелу тушу.

Добувшись до столу, Вокс зупинився і задер голову. Рук і с о б і скинув очима на хитромудру лійкувату штуковину з д з е р к а л а м и, ланцюгами та важелями, завислу над Воксом. Натужно крекнувши, Вокс сягнув угору і рвучко шарпнув за один із мідяних ланцюгів. Одне з дзеркал нахилилося, і на велику мармурову стільницю впала широка смуга світла.

Рук зачаївся за стелажами з берестяними сувоями і зорив Вокса. Той скупчено дивився на круглу стільницю. Відбите від неї світло падало на Воксове обличчя. Рук щосили випинав шию, щоб ліпше бачити.

Вокс знову підніс руку, повернув угору якогось важеля і с п у с т и в ще один ланцюг. Зображення на стільниці одмінилося — і Рук мало не зойкнув, усвідомивши, на *що* в і н дивиться. Перед ним було Нижнє місто з околицями. Хоч би там як, а Вокс Верлікс спромігся спорудити цю машинерію, аби сягати очима поза межі своєї просторої безвіконної палати, і мірою того, як він один по одному підіймав і опускав ланцюги та важелі, наводячи різкість, образ міста на здоровенній круглій стільниці дедалі виразнішав.

— Ось я і бачу вас усіх... — кпинливо пробубонів Вокс. Його твар, зрошена рясним потом, ожила, очі-намистинки заблищали крижаним блиском. — Від Воксового Ока не сховаєшся! Воно бачить усе! Гей ви, нікчемні лісові мурахи,

скоро вам усім капут! — желіпнув він. — Кінець вам усім — і ніхто цього не бачить, опріч мене!

Хутко-хутко закалатало Рукове серце. Зрештою цікавість узяла гору над обережністю, і хлопець ступив на м'який підніжок, щоб краще було видно образ на мармуровому столі. Він побачив обриси Нижнього міста: Вежа ночі, Велика дорога Багнищем, а над тим усім величезним склепінням важко висне обложене хмарами небо...

Підніжок гойднувся. Рук утратив рівновагу і, балансуючи, щоб не впасти, зачепив ногою високу вазу, яка гримнула на долівку.

Вокс підвів голову від столу. Страх та озлість читалися на його обличчі.

— Хто там? — сердито згукнув Найвищий Академік.

Рук уже лаштувався вийти до нього, щоб відрекомендуватися як новий Естерин помічник, і гарячково шукав зачіпки для своєї з'яви в палаті, аж ось...

— Молися, Воксе Верліксе, — прохрипів чийсь товстий голос.

Рук похолов. Говорили з темряви біля дверей.

Вокс обернувся на звук голосу.

— Хто ти, покажися, — гукнув він із нотками неспокою в голосі.

— Як скажете, *Воксе Верліксе, Найвищий Академіку*, — Ім'я та титул невидимий гість вимовив зневажливо, наче плюючись. І тут Рук угледів, як із мороку на світло виступив гоблін. Високий і кремезний, він був зодягнений та оброєний подібно до першого гобліна, якого Рук бачив у коридорі. Прибулець махнув страхітливим кривим серпом із блискучими зазубнями, і його пошрамовані губи викривилися у лиховісному вищирі, оголивши чорні зуби. — Я приніс тобі звістку від Ватага Титуґґа...

— Як... Як ти *смієш*! — вибухнув Вокс, і від обурення його подвійна борода заходила ходором. — Уклякни, як звертаєшся до Найвищого Академіка Санктафракса та всього Нижнього міста!

Гоблін вишкірився ще нахабніше.

— Кажуть, ти кабанчик нівроку, — кинув він і з підкресленою неквапливістю провів шкарубким великим пальцем по кривому блискучому лезу. — Що то буде за райська втіха — почути, як ти кувікатимеш, — прогарчав гоблін.

— Звістка про твоє зухвальство дійде до Ватага Титуґґа, — владно промовив Вокс. — І ви *обидва* пошкодуєте про це!

Рук похитав головою. Воксові загрожувала смертельна небезпека, і хоч би як він храбрував, у глибоко посаджених очицях Найвищого Академіка виразно читалася паніка. Рук зрозумів, що тепер його черга діяти. Ковзнувши назад у сутінки, він попав перший-ліпший предмет, що трапився під руку. Його вага приємно заспокоювала.

— Найвищий Академік, — розсміявся гоблін. — Ти, огидне здоровенне безрозмірне тлусте нездале пухке паразитичне барило смальцю! — Він порвався вперед із серпом, націленим у Вокса.

— Будь ласка! — заволав Вокс. — Я дам тобі все, що забажаєш. — Обличчя його зсудомила розпачлива гримаса. — УСЕ! — Він незграбно позадкував, затулився руками і заячав: — Ні, ні, ні...

Гоблін щосили замахнувся серпом, збуривши пил у повітрі. Сяйнуло лезо. Вокс закам'янів із жаху.

— Ну, верещи, клич свого Ватага Титуґґа...

— *А-а-а-а-а-й! А-а-а-а-а-й!* — зарепетував Вокс не своїм голосом, наче прохромлений вепр-верхолаз. — *А-а-а-а-а-й!*

Рук кинувся на гобліна й обіруч звів над своєю головою важенну дровиняку. Сяйнуло гоблінове лезо. Вокс поточився назад. Натужно хекнувши, Рук з усього маху опустив довбешку на тім'я гоблінові.

Важко гупнуло дерево, почувся хряск. Гоблін обм'як, але на ногах утримався. Рук проковтнув тугий клубок у горлі. Кляті гоблінівські голови! Тверді, що те залізне дерево! Він молоснув його вдруге — скажений удар по голові збоку.

Гоблін як стояв, так і захилитався, завертівся на місці, безглуздо перебираючи ногами. Дико забігали його вирячкуваті сліпи і раптом закотилися, аж стало видно тільки налиті кров'ю баньки. Хрипко застогнавши, гоблін, прямий, мов колода, став перекидатися горілиць, а тоді з гуркотом повалився на підлогу.

Рук штурхонув його ногою. Убити гобліна він не вбив, та коли той прийде до тями, то ще довго доведеться йому пригадувати, де він і який шляк його трафив!

— Заспокойтеся, — звернувся Рук до зіщуленого Академіка. — Тепер вам ніщо не загрожує.

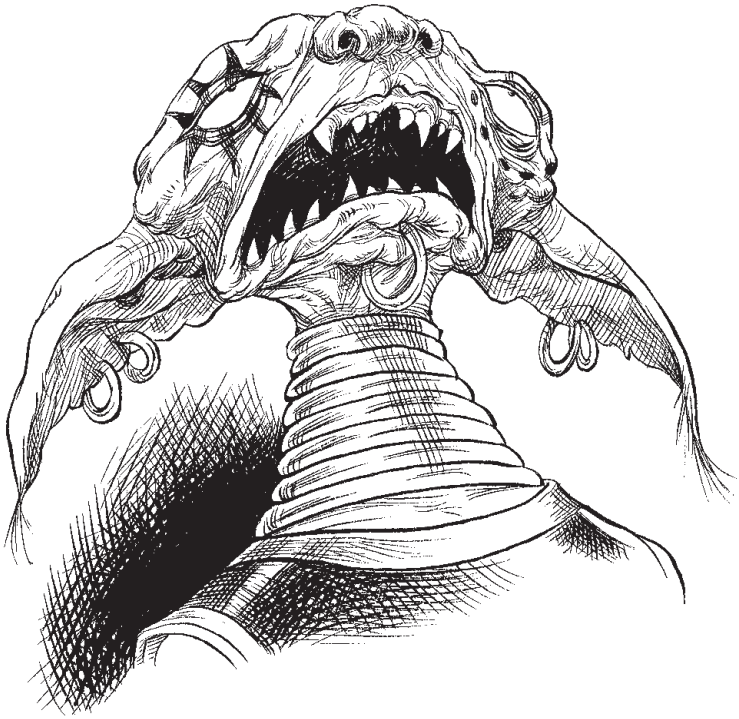

Вокс опустив одну руку і цікавим оком глипнув на хлопця.

— Ти... ти врятував мені життя, — белькнув він. — Хто ти такий?

— Рук Човновод, — відповів хлопець. — Помічник Естери Шпичколист.

— Естерин невільник, — пирхнув Вокс. Крекчучи та стогнучи з натуги, він перекотився на черево і з бідою звівся на ноги. — Я вдячний тобі, — промовив він, важко сапаючи, й простяг пухку руку. Очі його звузилися. — Що ти тут робиш, по сей бік вхідного люку?

— Я... е-е-е... Естера... тобто Худайло... — замимрив Рук.

І тут хтось чемно постукав у двері: три легенькі, акуратні удари, тиша, а тоді ще три.

— Нарешті! — пробуркотів Вокс. — Заходь, Худайло! — гукнув він.

Із присмерку під протилежною стіною палати виринув старий дворецький і уважно розглядав присутніх. Погляд його перескакував з одного обличчя на друге.

— Господар, — почав гоблін. — Номер одинадцятий. І... — Він скривився. — Ага, ось він де! — вражено скрикнув дворецький. — Так старий Худайло і знав: їх має бути двоє. Оті трикляті гобліниська, якщо задумали вбивство, завжди полюють парами. Бачиш одного в коридорі — знай: десь поблизу огинається й другий.

—Його ухекав оцей хлопчисько, раб, — пояснив Вокс і різко додав: — Добре, що хоч *хтось* у цьому домі не дав заскочити себе зненацька. — Він кивнув головою на дровиняку, яку Рук ще й досі стискав у руках, і хихотнув, аж у горлянці йому забулькало, наче в риштаку. — Яке щастя, що я зробив її такою міцною!

Рук спустив очі додолу і мало не скрикнув з подиву: в руках він тримав пречудової роботи зменшену копію вежі.

— Вежа ночі, — промовив він півголосом.

— Так, Вежа ночі, — кивнув головою Вокс. — Її сконструйовано так, що вона витримає і буревій, і пальбу гарматними ядрами...

— І нажене такого жаху, якого зроду-віку не наганяла жодна санктафракська будівля, — стиха озвався звідкись від дверей чийсь деренчливий голос.

Вокс прищулив очі.

— Знайомий голос... — прошепотів він.

— Ага, Худайло й забув, господарю, через оті всі теревені про найманих гоблінів тощо... До вас гість.

Поки дворецький говорив, із-за його спини показався якийсь сухий, жилавий чоловік. Рук ахнув.

Прибулець був охайно зачесаний, мав підстрижені чуб та борідчину, гладенькі щоки і чепурне вбрання. Десь-найпевніш удатливий купець або лихвар. Хоча очі його промовляють про зовсім інше, як і глибокі борозни на обличчі. Цьому чоловікові, мабуть, не в дивовижу і прикрий біль, і жахливі муки, і безодня чорної розпуки! Його очі вп'ялися у Воксові.

Вокс і собі зирнув на прибульця — і на чоло його лягла тінь бентеги.

— Вас прислали сюди бібліотекарі? — перший озвався Вокс.

— А ти змінився, відколи ми бачилися востаннє, — відказав незнайомець. І кивнув головою на медальйон високого посадовця у Вокса на шиї. — Від тієї ночі, коли позбавив мене отієї марнички.

Вокс роззявив рота і сполотнів.

— Кулькап Пентефраксіс! — охнув він із неймовірою і сповільна похитав головою. — Ні, ні... Це сон!

Але то був, наскільки розумів Рук, таки не сон. Але що привело законного Найвищого санктафракського Академіка сюди, у Палац статуй, та ще й на аудієнцію до Вокса Верлікса?

— Але ж ти... ти... — харамаркав Вокс.

— Мертвий? — підказав Кулькап. — Як бачиш, Воксе, я живий і здоровий. Коли ти мене зрадив перед Сторожами Ночі, я здогадувався: ти розраховував, що вони мене порішать. А вони, як бачиш, залишили мене живим — якщо можна було так назвати в'язня смердючого підземного каземату Вежі ночі. Живцем похованого. Гадаю, моє життя їм потрібне було на те, щоб ви так і не стали законним Найвищим Академіком, хоч би як вам того праглося... Та годі про це. Я, і ми обидва це добре розуміємо, прийшов сюди, щоб репрезентувати орден бібліотекарів при обговоренні важливих питань. *Нагальних* питань... — Він замовк на півслові й тільки тепер угледів Рука, що стояв субіч Вокса. Його брови полізли вгору. — Руку! — вигукнув Кулькап. — Та не може бути. Але це таки ти! Руку, хлопче мій, що ти тут робиш?

Рук зніяковіло скривився.

— Довга історія, — муркнув він.

— Ти знайомий із цим рабом? — запитав Вокс.

— Рабом? — здивувався Кулькап. — Рук Човновод ніякий не раб. Він Бібліотекарський Лицар, найвідданіший серед своїх перевесників. То він визволив мене із Вежі ночі. Бачиться, Воксе, ми *обидва* завдячуємо цьому хлопцеві своє життя.

Вокс зітхнув.

— Я ж бо бачу: надто вже він справний як на простого кухарчука. — Він блиснув примруженими очима. — Але Естера купила його на невільничому аукціоні, тож він — *моя* власність...

Кулькапові аж подих перехопило.

— Часи змінилися, Воксе, — мовив він рівним, твердим голосом. — Сьогодні ми міняємося ролями... — Він перевів замислений погляд на непритомного гобліна долі.

— Так, так, звичайно, — прогарчав Вокс. — Вважай, ти знову вільний, заходами Найвищого... — Він упіймав крицевий Кулькапів погляд і знічено закашлявся. — Е-е... так... добре... Скажемо просто — ти вільний. — Він повернувся до

Худайла. — Частування для наших гостей, — прохрипів він. — Для *обох* наших гостей.

Серце Рукові радісно тьохнуло. Йому зробилося легко-легко, мов гора звалилася з пліч. Вільний! Він знову вільний! Худайло кивнув і байдужим голосом, з незворушним обличчям, відрік:

— Слухаюся, господарю.

— І ще, старий, — додав Вокс. — Пришли нагору Бурштинотопа. Є робота.

— Слухаюся, господарю, — повторив Худайло, крутнувся на п'ятах і подався виконувати наказ.

— Ага, і ще, останнє, — гукнув Вокс навздогін. — Не забудеш сказати Естері, хай мчить на невольничий аукціон. Нам потрібен буде новий раб, який допомагав би з дитятком. Негайно, розумієш?

— Так, господарю, — відказав старий дворецький, човгаючи далі. — Худайло розуміє.

Клацнули, зачинившись, двері, й Вокс повернувся до Кулькапа.

— А тепер, давній мій друже, полишмо минуле минулому, згода? — запропонував він. — І ходімо заглянемо у Воксове Око.

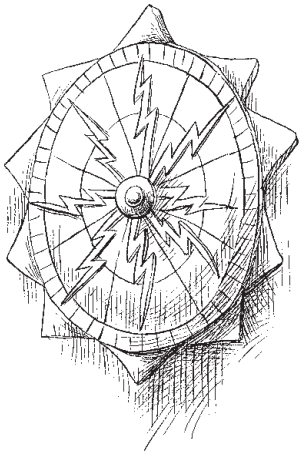

· РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ ·

Двоє Найвищих Академіків

Глибоко посаджені Кулькапові очі сяяли втіхою.

— Руку, хлопчику мій коханий, я несказанно радий бачити тебе живим і неушкодженим, — вигукнув старий професор, лагідно плескаючи хлопця по плечу.

Вокс, уже схилений над мармуровою стільницею, мурмотів щось собі під ніс і, погойдуючись туди-сюди, розглядав віддзеркалене небо.

— Ми чули, ніби ти впав на Осип-Місто, — провадив Кулькап. — Звісно, всі боялися найгіршого. — Професор сумно усміхнувся. — Що з тобою сталося?

— Мені ще й досі голова йде обертом — ніяк не збагну, що то було, — відповів юний бібліотекар. — Ох, Найвищий Академіку, пане, я вже... Я вже думав, що більше не побачу жадного бібліотекаря!

Кулькап заспокійливо торкнувся його руки.

— Тепер уже не варто хвилюватися. Мабуть, тобі довелося чимало пережити. Але тепера біля тебе я, і незабаром усе налагодиться, повір мені.

Рук кивнув, шморгнув носом і спробував опанувати себе.

— Я і справді впав на Осип-Місто, — зазначив він. — Щось ударило в "Грозовий шершень", коли я здійснював досвітнє патрулювання. Розлігся страхітний гуркіт... — Голос йому урвався.

— А далі? — запитав Кулькап. — Як ти опинився тут?

Рук легенько потрусив головою, аби позбутися отих усіх дивовидь, що миготіли йому перед очима: скельний упир, риби-болотниці та лісові вовки, Підземний палац і ловецька яма, їзда в чортопхайці й ринковий майдан... — Довга історія, — промовив він нарешті й винувато усміхнувся.

— Гаразд, Руку, хлопчику мій, у бібліотеці тобі не бракуватиме часу розповісти про все, — кивнув головою Кулькап. — А поки що я мушу приділити увагу нашому *тілистому* другові. Він прислав у Велику бібліотеку дивного листа, де попросив терміново звести його з бібліотекарським представником. Листа передано з палацу одному з наших агентів у Нижньому місті, й наші експерти визначили, що то не підробка. — Кулькап помовчав. — Тоді ми нашвидкуруч провели нараду, де було погоджено, що від бібліотекарів буду я — на правах законного Найвищого Ака-

деміка. Крім того, — додав Кулькап, — мені страх кортіло побачити, що сталося з моїм колишнім колегою. Бо відколи востаннє перетиналися наші стежки, вже багато води втекло...

Тим часом у далекому куті темної палати, де панував неймовірний розгардіяш, Вокс відірвався від свого Ока.

— Час не стоїть, — почувся його роздратований голос. — Сподіваюся, в моїй цидулці це ясно сказано?

— Авжеж, Воксе, ясніше не скажеш, — поспішив відповісти Кулькап і підійшов до огрядної туші. — Що сказано, то сказано. Але без жадних пояснень.

Рук зачудовано дивився на двох академіків, що стояли лицем до лиця. Один — хворобливо гладкий, другий — світить ребрами. Перший зодягнений у вогненну, хоч і в плямах, мантію з гаптованого оксамиту і шовку з китичками, другий — у звичайну брунатну хламиду, пошиту з грубого, чи не сирового полотна. Схожості між ними було не більше, ніж між крейдяною паличкою і головкою сиру. Навіть медальйони наші різні: Воксів — потьмянілий і зашмульганий, Кулькапів — до блиску начищений і яскравий, як сяйво його веселих очей. Вокс так і прикипів до нього поглядом.

Кулькап усміхнувся.

— Бачу, ти примітив печатку Старого Санктафракса, — сказав він. — Ґречні бібліотекарі вручили її замість тої, що ти в мене поцупив.

Вокс набундючився. Рук відчував, як між ними наростає напруга.

— Воксе, Воксе, який тебе ґедзь укусив? — спокійно провадив Кулькап. — Якби скласти докупи твої таланти і мою проникливість, ми могли б звести Санктафракс із руїн. Разом, у супрязі...

— У супрязі! — рикнув Вокс. — Ти просто ганявся за славою, а я тяг лямку. Що ти день і ніч торочив? Ага! — ляснув він себе по лобі й глузливо забубонів: — Усі рівні між собою, всі ми одне ціле — землезнавці й небознавці, професура й учні, навіть нижньомістяни. — Він посварився пухким пальцем на Кулькапа. — Та це ж пряма дорога до розору. Ваші переконання нічого не принесли б, окрім шкоди.

— Ти глушив усе в самому зародку, Воксе, — сумно відказав Кулькап. — Ти діяв за моєю спиною і підступно запродав мене Орбіксові Ксаксісу та Сторожам ночі. Невже ти й справді гадав, ніби їм можна йняти віри?

— Я робив те, що вважав за потрібне, — відрубав Вокс. — Мав же бодай *хтось* узяти на себе ролю провідника. Щирого провідника, ватажка, готового повести за собою. Ось чого, Кулькапе, ти ніколи не розумів! Оті всі безкінечні зустрічі, наради, намагання всіх зробити щасливими — і кого ж, урешті, ощасливлено? Нікого...

— Маєш на увазі когось на кшталт себе самого? — стиха запитав Кулькап. — Зрадника? Узурпатора?.. — Він витримав павзу, аби Вокс усвідомив сказане. — І тобі ще дивно, що все пішло шкереберть?

— Я... я... — дратливо зашкабарчав Вокс.

— Ти, Воксе, зруйнував усе вщент. Ущент... — напосідав Кулькап. — Та що найсумніше — все могло б виглядати зовсім інакше. Якби ти, Воксе, довіряв мені, як я тобі, удвох ми подужали б створити кращий світ — ти і я! А тепер поглянь на себе! — Кулькап зітхнув і скрушно похитав головою. — Ти мав таку голову, Воксе... — Він знову зітхнув. — А тепер, де вона тепер? Щоб отак змарнувати життя!

Вокс відвернувся, мимрячи щось собі під ніс, і сягнув по глек із забудь-зіллям.

— Кулькапе, погодься, ти завжди був пихатим нікчемою, — прогарчав він. — Принаймні я не завершив своєї кар'єри Академіка довічним ув'язненням.

— Справді? А ти певен цього? — не втрачаючи самовлади, запитав Кулькап. — Розплющ очі, Воксе. Коли ти востаннє важився покинути цей палац, де вікна заґратовані, а коридори заставлені пастками? Коли ти востаннє набирався духу вийти з цієї палати? Та ти ж такий самий в'язень, як був колись я. — Кулькап досадливо крекнув. — На твої хитрощі знайшлися ще більші хитрощі...

— Вони обкрутили мене навколо пальця, — тихо промовив Вокс. — Змовники. Сорокухи, Сторожа, гобліни... Та невдовзі вони сміятимуться на кутні. — Він підвищив голос. — Ще трохи — і їм усім кінець. Ось що я хотів тобі сказати. Нижнє місто приречене. Час його вийшов... — Вокс перевів свій пильний погляд на Кулькапа. — Ось чому я прошу допомоги у бібліотекарів. Ви єдині, кому я можу довіритися.

Кулькап начебто збентежився.

— Нижнє місто приречене? — перепитав він. — Воксе, що ти хочеш цим сказати?

— Те, що сказав, Кулькапе, — відповів Вокс. Голос його чимраз гучнішав. — Нижньому місту кінець. Капут! На превеликий жаль, його змиє з лиця землі, і разом з ним згинуть зрадники, що б'ють у спину, підступні невіри, жаждиві звести мене зі світу! — Він знову підніс глека, гучно сьорбнув яскраво-червоного напою і втер губи рукавом. — Наближається буря! — оголосив він. — Могутня буря!

— Буря? — перепитав Кулькап.

— Так, Кулькапе. Буря, якої тут ще зроду-віку не було. Невже ти не бачиш, що діється в атмосфері — жарота пекельна, парить так, що задихнутися можна! А хмари як громадяться, невже ти не помітив?

Рук машинально кивнув головою. Погода й справді мінялася щоднини і все не на краще.

— Ота буря й покладе край гризні та колотнечам, — вів далі Вокс, драматично обводячи залу дебеленним ручиськом, і голос його загримів на всю палату. — Вона знищить усе. І ніхто, поза мною, Воксом Верліксом, не скаже докладно, з точністю до секунди, коли вона вдарить.

— Але звідки вам це знати?.. — почав Рук.

Кулькап стис йому руку: мовчок, мовляв.

— Руку, хлопчику мій, Вокс Верлікс був найкращий хмарогляд за всю історію Коледжу Хмар, — проказав він неголосно. — І якщо він твердить, що буриться...

— А я таки тверджу! Я наполягаю, що буриться! — запально вигукнув Вокс. Він подався вперед і вхопив Кулькапа за рукав. — Поглянь. — Вокс рвучко притяг старого професора до біломармурової стільниці, й тицьнув пальцем у ясний образ, віддзеркалений її поверхнею.

Кулькап спустив очі додолу. Охоплений цікавістю, Рук наслідував приклад Найвищого Академіка, стоячи поруч нього. А Вокс водив пухкими пальцями по небу і пояснював.

— Бачите оці хмари? — запитав він і добряче відсьорбнув із глека. — Схожі на велетенські ковадла? Вони невпинно розростаються, зливаються докупи, перемішуються, і сила їхня щодень зроста. Я звертався до своїх хмароглядних таб-

лиць, — провадив він, ворушачи червоними від напою губами. — Я зробив потрібні обрахунки. І тепер тільки я один знаю, коли вдарить чорний вихор!

Рук видивився на Кулькапа. Законний Найвищий Академік поринув у якісь свої роздуми.

— Так от, коли вдарить чорний вихор, — вів далі Вокс, — будуть град і блискавиці, а злива ушкварить така, що за лічені хвилини затопить риштаки. Якщо бібліотекарі не хочуть пропасти, їм треба кидати свої підземні сховища і тікати світ за очі. Тікайте з Нижнього міста, Кулькапе, і рушайте до Вільних галявин...

За їхніми спинами тихенько застогнав непритомний гоблін. Рук знову зиркнув на Кулькапа, але годі було здогадатися, що на гадці у старого професора.

— Ти пропонуєш бібліотекарям покинути Нижнє місто? — нарешті запитав він, і голос його звучав рівно та спокійно.

— У вас немає вибору, Кулькапе, —відповів Вокс із притиском.

— Що — отак собі знятися з місця — і хода? — запитав Кулькап, не зводячи з Вокса пильного погляду. — Скажи мені, Воксе... Припустімо, ми змогли б покинути водозбіги, дивом проскочили гоблінівські пости Ватага Титуґґа, якось там добрали хисту промкнутися через володіння сорокух Матері Шматуй-пазур, перетнути Багнище і дістатися Вільних галявин... — Він помовчав. — А з якого це дива ти набиваєшся нам у помічники? — запитав раптом Кулькап, прищуливши очі. — Що *тобі* з цього?

— Мені? — перепитав Вокс, і його одуті риси розпливлися у гримасі ображеної невинності. Він хрипко вдихнув повітря. — Я підказав би вам і всім бібліотекарям, як безпечно прослизнути через Нижнє місто і подолати Велику дорогу Багнищем, а навзамін просив би вас зробити мені одну-однісіньку послугу.

Кулькап похитав головою і з усміхом запитав:

— Що за послугу, Воксе?

Страшенно споважнівши, Вокс глянув йому в очі.

— Щоб ти взяв мене з собою.

* * *

— То ось де в нас ховаються підлабузники Найвищого Магістра, — почувся глумливий голос.

Ксант відірвав очі від столу і зітхнув. У дверях стояв доглядач клітки Моллус Леддікс. Каптур його чорної киреї був відкинутий, і можна було бачити його маленькі чорні очиці та тхорячі риси, які без угаву тіпала мишка. Огидний усміх грав на його тварі.

— Нічого надто доброго тобі не світить! Звісно, якщо чутки не брешуть, — додав Леддікс.

— Що за чутки, Леддіксе? — втомлено запитав Ксант. Цього катюгу не слід підпускати до себе надто близько.

— О, ходять чутки, ніби Найвищий Сторож не вірить жадному слову свого улюбленця, відколи той повернувся з Вільних галявин, де вдавав із себе бібліотекаря. Мовляв, дух Вільних галявин перевернув усі його уявлення, а самого зробив надміру лагідним і ненадійним...

Цікаво, гірко подумав Ксант, хто заронив сумніви у Сторожеві думки. Проте він схистився звести на нього очі з усміхом.

— Знаєш, Леддіксе, на твоєму місці я не надто дослухався б до цих чуток, — промовив він. — Я більше переймався б повсюдними чутками, що якийсь кат кує змову вдвох зі Старшиною Нічної варти. Досить про це дізнатися Найвищому Сторожеві...

— Ти не посмієш, — прогарчав Леддікс.

— Спробуй тільки зачепити мене, — промовив Ксант, підводячись із табурета.

Леддікс відступив крок назад і залився тоненьким смішком — чисто тобі тхір!

— Нам це ні до чого, Ксанте, — сказав він. — Куди воно годиться, щоб якісь дрібні непорозуміння заважали нам виконувати свої обов'язки. Хоч би там що мололи язики, нам своє робить... — Він виструнчився. — Щойно ми злапали молодого бібліотекаря, і Найвищий Магістр наказав його допитати. — От я й подумав, Ксанте, що ця робота

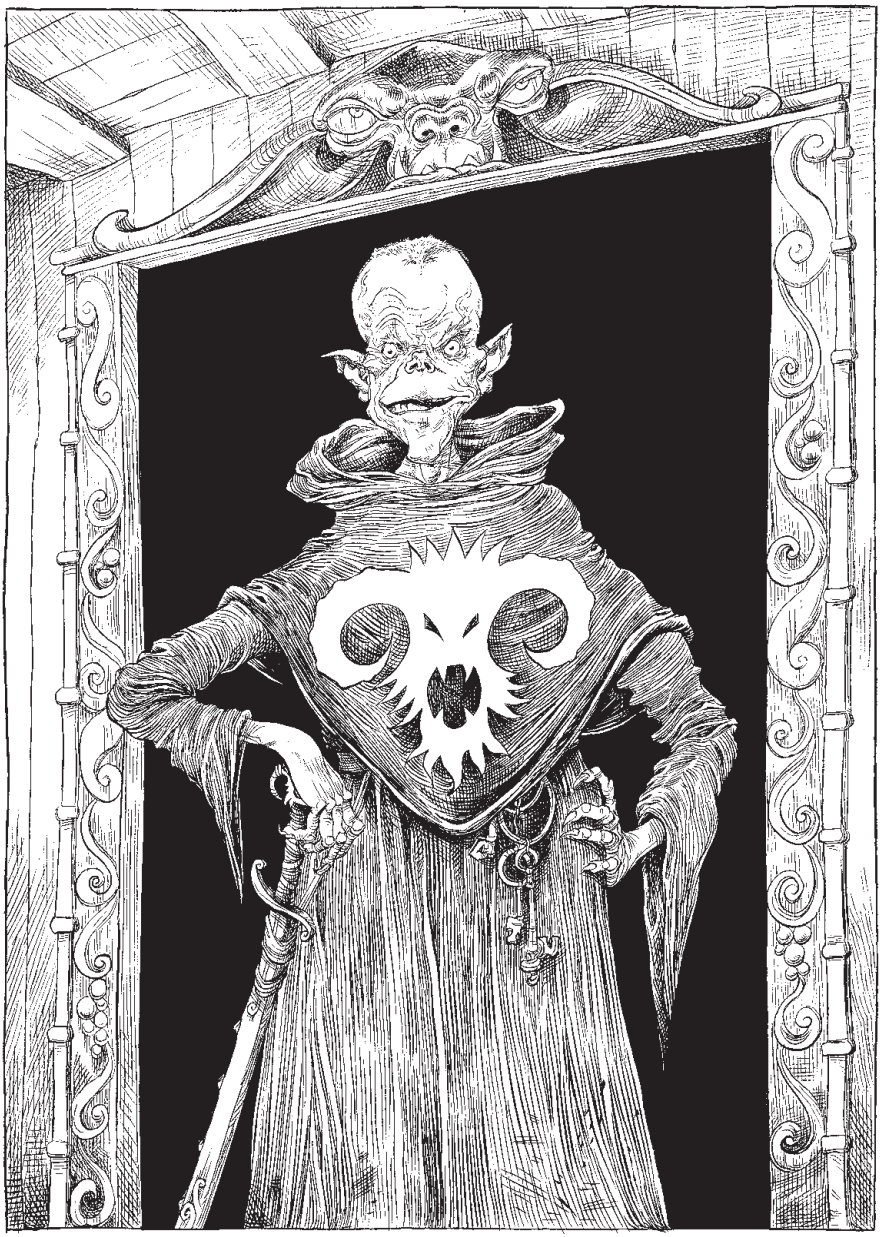

якраз для тебе, — додав він підлазистим, сповненим натяків голосом. — Ти ж у нас стільки знаєш про бібліотекарів та їхні звички.

Ксант кивнув головою, але не зронив ні слова. Знов та сама музика. Та сама прихована підозра... Йому таки не довіряли.

Леддікс махнув Ксантові, щоб той ішов за ним до Катівень, і коли той рушив до виходу, пробуркотів:

— За тобою спостерігатиме сам Найвищий Магістр. І затям собі, Ксанте, коли закінчиш із в'язнем, він мій!

Вони дійшли до катівні, розташованої у глибоких підземеллях Вежі ночі. Височенний кремезний Сторож — нетряк із темною пошрамованою шкірою та вухами, схожими на капустяні квітки, — відімкнув їм двері, і Ксант увійшов до тісної камери. Леддікс вислизнув у коридор і, тихенько захихотівши, прибив двері.

У куті, спертий спиною на стіну, сидів Бібліотекарський Лицар, на що ясно вказували зелений літунський костюм т алегкі дерев'яні обладунки. Ось в'язень підвів голову, і Ксантпобачив дівоче обличчя та дві товсті коси.

— Ксант? — стиха озвалась полонянка. — Ксант?

Ксантові аж на душі похололо. Ув'язнена знала його ім'я.

— Кса-ант?

— Цить, арештантко, — глухо прогарчав Ксант.

Йому потрібен був час на роздуми. Оглядове вічко на стіні навпроти було відкрите, і кожного його поруху пильнував сам Найвищий Сторож. Леддікс залишився вірний собі — просто накивав звідси п'ятами...

Руки ув'язненої були зв'язані за спиною. Вона мотнула головою, відкидаючи з обличчя золоті коси. Садна, сліди побоїв, під одним оком синець, потворно розпухла з одного боку щелепа. У кутиках рота позасихали цівочки крові. Що й казати, вигляд у бранки був страшнючий, але Ксант відразу впізнав дівчину. Та й як міг не впізнати, коли провів у її товаристві найкращі вісімнадцять місяців свого життя, опановуючи вкупі з нею науку на Озерному приплаві?

— Це *ти*, Ксанте, — провадила вона. — Я знала про все ще тоді. Це я, Маґда. Маґда Берлікс...

Ксант байдуже пантрував на дівчину, жоден м'яз не здригнувся на його обличчі.

— Ксанте? — не вгавала Маґда. — Ти що, мене забув?

— На коліна! — рявкнув Ксант. Тримався він зухвало і брутально, піт рясно заливав йому чоло, щоки, виступив на поголеній маківці. Маґда йому подобалася. Вона була така ласкава з ним на Озерному приплаві, Ксант поламав собі ногу і...

Ні! рішуче осадив себе хлопець. Він має поводитися з нею до сноту, як із кожним в'язнем. Адже за ним спостерігав Орбікс Ксаксіс.

— Я кому сказав? На коліна! — желіпнув він і щосили копнув її в бока.

Маґда незграбно звелася навколішки. Туге мотуззя вгризалося в зап'ястки. Дівчина звела на Ксанта очі — величезні, мов у тілдереняти. Як їй хотілося, щоб він її впізнав. Та Ксант і бровою не повів. Ховаючи свої очі від її благального погляду, він добув з однієї кишені записничок, із другої — тонкий загострений олівець із залізного дерева, розгорнув нотатника, послинив олівця і наготувався писати.

— Ім'я, — стиха запитав він.

— Ксанте, — благала дівчина, і голос їй уривався з надміру почуттів, — ти ж бо *знаєш*, як мене звати.

Шкіру Ксантової голови почало поколювати. Він відчував потилицею пекучий заохочувальний погляд із оглядового вічка.

— Ім'я! — сухо повторив він.

— Ти знаєш моє ім'я, — слізно відповіла дівчина, шморгнувши. — Ксанте, та це ж я, Маґда Берлікс.

Ксант занотував.

— Посада, — поспитав він за мить.

— Я — Бібліотекарська Лицарка, — відповіла Маґда, і Ксант, хоч і не дивився на дівчину, з голосу її міг здогадатися, що, кажучи ці слова, вона сяє гордощами. — А раз так, то, сам знаєш, я не скажу тобі більш нічого, навіть під страхом смерті.

— Наші патрулі затримали тебе на березі Крайріки, — незворушно провадив Ксант. — Що ти там робила?

— Я Бібліотекарська Лицарка, — повторила Маґда. — І більш нічого не скажу, навіть під... *а-а-а!* — заячала дівчина: Ксант навідліг брязнув її по обличчю.

Дівчина безсило похнюпила голову. Ксант не спускав із неї очей. Рука йому гула, в душі вирували змішані почуття. Маґда була відважна і добра. Виказувала до нього таку

л а скавість... Але його зорив Найвищий Магістр — як же він міг — бодай на мить! — дати волю своїм почуттям?

Ксант рвучко втяг у себе повітря.

— Що — ти — робила — на — березі — Крайріки? — запитав він крижаним голосом, чітко карбуючи кожне слово.

Не зводячи голови, Маґда зітхнула.

— Зрештою, як і скажу, то вже нікому не зашкоджу, — промовила вона. — Нікому. Ви вб'єте мене однак, тож знайте. Я не виконувала жодного бібліотекарського завдання, я діяла на власну руку. Я шукала за Човноводом. Рук Човновод — пригадуєш такого? — запитала дівчина з гіркотою в голосі. — Він пропав. Ув Осип-Місті. Бібліотекарі втратили останню надію, що він живий. Та тільки не я. — Маґда підвела голову, гойднувши золотими кісьми. — А знаєш чому? Бо Рук — мій друг. — Очі її звузилися, обертаючись на дві стрільниці. — Тільки тобі цього не збагнути, правда? Бо ти не знаєш, що таке дружба.

Дівчина відвернулася і сплюнула на підлогу.

Тут Ксант почув, як за його спиною тихенько клацнуло, закриваючись, оглядове вічко. Полегшено зітхнувши, хлопець згорнув нотатника і заховав олівець у кишеню.

Він витримав випробування.

* * *

— План мій простий, — проголосив Вокс, ковзаючи поглядом по обрисах Нижнього міста. — Ми з вами заманюємо війська гоблінів та сорокух у пастку мого власного винаходу, вони дають нам дорогу... — Він поклав пухку руку на плече Кулькапові. — ... і ми безперешкодно покидаємо Нижнє місто й виходимо на Дорогу Багнищем.

— Гаразд, Воксе, а що ж буде за принаду в цій твоїй пастці? — поцікавився Кулькап, хмурячи брови.

— Скажи мені, коханий мій Найвищий Академіку, кого найбільше ненавидять як гобліни, так і сорокухи?

— Бібліотекарів! — вигукнув Рук, не в змозі стриматись.

— Твій юний друг має слушність, — зареготав Вокс, і у свічковому сяйві затрусилася його борода. — От я й збираюся

дати сорокухам та гоблінам докладний безпечний маршрут до самої Великої бібліотеки...

“Чудовий план, господарю”, — озвався в Руковій голові свистючий шепіт.

Усі — Вокс, Рук і Кулькап — обкрутилися на місці.

— Любий Бурштинотопе, як добре, що ти пристав до нас, — мовив Вокс. — Як твій кашель? Сподіваюся, не погіршало?

Із присмерку на світло виринув духоблуд у супроводі гладухи Вогнецвітки Хитродум. Нетрячка, яка здоровенною рукою тримала за ручку мочардеревне крісло, зніяковіла і заходилася поправляти Бурштинотопове укривало. Духоблуд невдоволено пирхнув і кивнув няньці, щоб та забиралася геть.

“Чим можу прислужитися, господарю?” — знову пролунав у Руковій голові свистючий шепіт. Хлопець здригнувся.

Легеньким жестом Вокс показав на гобліна, що лежав непритомний біля мармурового столу.

— Бурштинотопе, я хочу, щоб ти почистив пам’ять тамтого мерзотника, а тоді вклав у його куций мозок невеличке послання... Ось воно...

Вокс ушнипився в чорні Бурштинотопові баньки. Той завважив його погляд, і вуха його затремтіли.

“Ясно, повелителю. Прехитрий задум. Справді, прехитрий...”— почувся свистючий шепіт.

— Так, так, — промовив Вокс, повертаючись знов до столу. — Отож, до роботи!

Духоблуд заплющився і закинув голову назад. Рук дивився, як гоблін біля його ніг здригнувся, затрусив головою. Корчі хвилями прокочувалися по його тілу, рот то роззявлявся, то стулявся, а баньки зизувалия врізнобіч, кожна самохіть. Рукові аж зле зробилося: він чудово знав, що зараз переживає гоблін. Помалу-малу, духоблуд продирався крізь його думки, стираючи все непотрібне, і замінював думками свого хазяїна — Вокса.

— Пора, пора, — мимрив гоблін, мотаючи головою з боку на бік. — Ватаг Титуґґ... Я знаю таємний шлях до Великої

бібліотеки... Ось він перед нами, його ніхто не стереже... Атакувати риштаки через Східний вхід — і ніякого ощадку... Смерть покидькам-книгогризам!

Духоблуд невідривно дивився на одуте Воксове обличчя. Той самовдоволено усміхнувся.

— Знаменито, Бурштинотопе, — похвалив Вокс. — А тепер давай решту.

Духоблуд кивнув головою і знову заходився коло гобліна, від чого той сіпнув головою, аж у шиї хруснуло.

— Труп, — закричав він. — Вокс труп... Я вбив його... Вбив голіруч... Я чув, як він вищав, мов жирний вепр-верхолаз... Гора одутого...

— Так-так, — роздратовано урвав Вокс. — Гадаю, доста з нього, Бурштинотопе. А тепер нехай чухрає до своїх Мурашиних веж.

Бурштинотоп скупчився. Гоблін кивнув головою, очі його некліпно зирили вперед.

— Час вертатися до Ватага Титуґґа, — промимрив він. — Негайно.

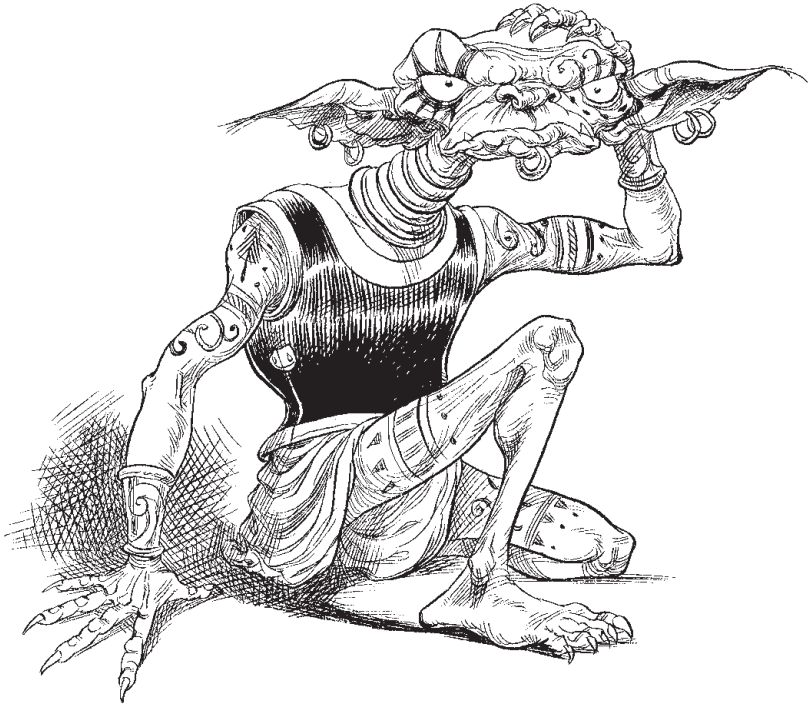

Гоблін звівся з долівки і німотно почвалав крізь довколишній розгардіяш до виходу. Коли двері за ним зачинилися, Вокс гиденько гиготнув.

— Ось ми й дали собі раду з Ватагом Титуґґом, — проголосив він. — А тепер — сорокухи. Мені потрібен охотник піти до двору Сестер Сорокух і оповістити оте пернате чудовисько, Матір Шматуй-Пазур, що гобліни вже захопили Велику бібліотеку. Питання життя і смерті — переконати її, що доля гоблінів та бібліотекарів у її пазуристих лапах. Я вже тут думав, е-е-е... — Вокс перевів погляд на Рука. — Може, втеклому рабові вона повірить? Якому нічого втрачати? Готовому запродати друзів і товаришів за калитку сорокушачого золота?

Кулькап повернувся до Рука.

— Руку, хлопче, ти пройшов крізь вогонь та воду, — сказав старий професор, і очі його заблищали з надміру почуттів. — Чи не склав би ти візити Матері Шматуй-пазур? Заради бібліотекарів? Заради мене?..

Рук проковтнув терпкий клубок у горлі. Думка про Матір Шматуй-пазур та двір Сестриць-Сорокух сповнювала його жахом, маркітно на душі ставало і від думки про конечність удавати зрадливого раба. А все ж... Він глянув у добрі, сповнені тривоги Кулькапові очі.

— Матиму за честь, — промовив хлопець.

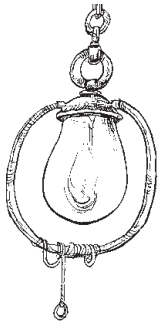

· РОЗДІЛ ДЕСЯТИЙ ·

Одинадцята година

I

МУРАШИНІ ВЕЖІ

У середині печеруватих Мурашиних веж було повно пари, диму і стояв пекельний вар. У їдкому повітрі ширився сморід немитих гоблінячих тіл, лойових ламп та пареного крайдорожника, а також дим від смердючих колод затулиноса: дровиняки жарко палали в головній жаровні,і ядучо-зелені омахи лизали тілдерову тушу, настромлену на рожен. Коли тушу повертали, вона пітніла крапельками жиру, який із сиком спливав у вогонь. Звої ядучого диму здіймалися вгору, змішуючись із густою хмарою шкідливих випарів, що клубочилися під стелею високих конічних веж. Гобліни були мляві й дратливі. Нерви у всіх були напружені до краю.

— Агов, покидьку, швидше крути рожна! — проревів підмайстер-гоблін і ляснув гарапником. Невільник — міський гном — перелякано зіщулився і подвоїв свої зусилля.

З далекого кутка, якраз звідти, де стояли діди, долинув гучний стогін і відразу ж після нього — хрипливий деренчливий крик:

— Деревного елю! Ще деревного елю! Гей, там, я вмираю від спраги.

— І мені теж, — озвався хтось іще. — Жарко як у пеклі.

— Агов, де той триклятий раб? — загорлав третій.

— Іду, шановне панство. Уже йду, — почувся стомлений голос, і від громадського шаплика з елем відхилився приземкуватий міський гном, благенькою драбинкою, приставленою до нього, спустився на землю, і, стискаючи в мозолястих руках запіненого глека з деревним пивом, подріботів у протилежний кінець зали, аби наповнити гоблінівські кварти.

Високо вгорі, стоячи на дашку, вартовий-дозорець шпетив свого змінника.

— Ти опізнився! — ревів гоблін. — Сорокушачий підлабузник-лайножер!

— Кого ти називаєш лайножером? — репетував другий, весь багровий з лютощів. — Ах ти ж смердючий свинтус-верхолаз!

І він грубо штурхонув першого Сторожа у груди. Той і собі не лишився в боргу. Спалахнула бійка. Тим часом під ними, на спальній платформі, набирала на силі ще одна сутичка. Щирячись і вимахуючи кулаками, троє кремезних чубатих Сторожів-гоблінів качалися по долівці, змітаючи на своєму шляху спальні поли та перекидаючи заставлені начинням мисники: здається, не поділили солом'яника.

Ватаг Титуґґ, що стояв унизу на платформі другого ярусу, чудово розумів, що діється з його вояцтвом. Нервова напруга шалена, бойовий дух низький. Ватаг знав, що тут не винні ані рожна, ані зміни, ані, тим паче, більша в'язка чистої соломи в сусіда. Причина була в іншому — в пекельній жароті як усередині Мурашиних веж, так і надворі. Жар доводив до сказу всю без винятку гоблінівську сторожу. Титуґґові й самому було непереливки, і він, нахмуривши брови та зціпивши кулаки, походжав туди-сюди по платформі.

— Ану гетьте з дороги! — пролунав, перекриваючи загальний шум і гам, сердитий крик. Кричали від вхідної брами, де навколо новоприбулих з'юрмилася сторожа. — Гетьте з дороги! — знову заволав гоблін, намагаючись продертися крізь натовп. — Важливе звідомлення для Ватага Титуґґа...

— Твердолоб? — проревів голос над головами стовписька. — Невже ти?

Охоронці обернулись як один і побачили, що на них грізно зорить роз'юшений Ватаг Титуґґ.

— Так, пане, — зіпонув на відповідь Твердолоб. — Я маю новину!

— Ану-но розступіться! — рявкнув ватаг. — Пропустіть його!

Гобліни зробили, як їм велено, і Твердолоб чимдуж поспішив проходом у буркотливому натовпі, на ході втираючи піт із чола. Ватаг уже спустився з платформи маршами

кругих сходіві чекав унизу на свого посланця. Твердолоб наблизився з похнюпленою головою і привітав його за гоблінівським звичаєм: один кулак підніс угору, а другий притис до серця.

— Доповідай, — звелів Ватаг Титуґґ. — І сподіваюся, хай тобі трясця, ти приніс утішну новину, а то смажитись тобі на одному рожні з отим тілдером!

Твердолоб усміхнувся і звів голову.

— Ватагу, Вокс Верлікс — труп.

— Труп, — прошепотів Ватаг Титуґґ, і чоловічки його поширилися з утіхи. — Ти певен?

— Своїми руками порішив, — гордовито проголосив Твердолоб, поплескавши по серпових піхвах у себе на поясі. — Коли я вгородив серпа в його тушу, він заверещав, мов той кнуряка-верхолаз... Один, два, три, чотири... — він показав, як і куди штрикало жало.

Новина вмент облетіла печеруваті Мурашині вежі. Вокс Верлікс — труп!

Раптом Твердолоб спохмурнів.

— Спотикайла перед дверима до палати розпанахало навпіл, — сповістив він. — Що не крок, то й пастка, як ви й казали, — але я прослизнув усередину слідом за рабом і дочекався слушної нагоди для нападу!

—Добра робота, Твердолобе! — похвалив Ватаг Титуґґ. — Знаменита! — Він поплескав гобліна по плечу. — Вокс Верлікс величав себе моїм володарем, — провадив він, — на віддяку за послуги, які я йому зробив. — Він одхаркнувся і смачно сплюнув у полум'я палахкотючого затулиноса. — А тепер хто володар, га? — запитав ватаг і бридко розреготався. — Вокс Верлікс лежить у могилі, а Титуґґ — Володар Нижнього міста!

— Це ще не всі новини, ватагу, — стиха промовив Твердолоб, коли просторі вежі залящали від дедалі гучнішого радісного галасу. Титуґґ насторожився. — Перш ніж померти, Вокс благав пощадити його. Ватагу, він казав, що допоміг би гоблінам погромити бібліотекарів. Він розповів

мені, що в системі риштаків є таємний хід, який веде просто до Великої зали, і в обмін на своє життя показав мені, де він.

— Таємний хід! — вигукнув Титуґґ, і очі його запалали. — І де ж цей таємний хід?

Гоблін присів навпочіпки і почав креслити в куряві на втоптаній земляній долівці.

— Отут підземна бібліотечна зала, а отут — головний тунель, — пояснював Твердолоб, намалювавши коло, перетнуте довгою поземною лінією. — А центральні входи — ось, ось і ось, — вів він далі, ставлячи на землі хрестики на означення Великих Східного і Західного входів та широких рур, які витикалися з-під землі в бон-доках. — Та якщо вірити Воксові, то тут є ще один вхід, — додав гоблін, б'ючи кулаком по землі вище Великого Східного входу.

Титуґґ замислено вкнупився у те місце.

— Там справді є невеликий риштак, — промовив він. — Але мені видавалося, ніби він завалений.

— То вони хочуть, щоб ми так думали, — пояснював Твердолоб. — Вокс дізнався про нього від раба-бібліотекаря, що працює в нього на кухні.

— Хитрий старий деревний лис, — реготнув Ватаг Титуґґ, і його криві брунатні зуби замерехтіли у світлі від жаровні. — Подумати тільки, той вхід був там цей весь час.

По всіх Мурашиних Вежах вартові гобліни-охоронці гучно раділи успіхові Твердолоба, і поодинокі оплески переростали в бурхливі ритмічні овації.

Ватаг Титуґґ нахмурився.

— Таємний він чи ні, — зауважив він, — бібліотекарі напевняка не залишають його без охорони.

— Не залишають, — кивнув головою Твердолоб, — але Вокс казав, ніби вони готуються до однієї зі своїх церемоній. Перед ними виступить з якоюсь важливою промовою законний Найвищий Академік. До виступу залишилося дві доби. Час — одинадцята година.

— Одинадцята година, — повторив Титуґґ, і зморшки помережили його пошрамоване чоло.

— За Воксовими словами, окрім такої-сякої охорони, виставленої при основних входах, усі на той час спустяться до Великої бібліотеки, — провадив Твердолоб. — І опиняться у пастці. Безборонні. Сидітимуть, наче сонні качки, мовляв за Воксом — бери собі й лови. — Гоблін насупився: у голові роїлися навіяні йому спогади. — Він клявся-божився, що мав намір повідомити про все свого давнього друга та сповойовника Ватага Титуґґа, аби той окрив себе звитягою. Він стояв навколішки і благав зласкавитись над ним.

Ватаг нестямно заіржав.

— У цьому я не сумніваюся, — пробелькотав він. — А ще щось він казав?

Тонкі гоблінові губи розтяглися в жорстокій осмішці.

— Ні, ватагу, — відповів він, пробуючи пальцем серпа. — Останнє, що він устиг сказати, було ваше ім'я.

Ватаг Титуґґ відкинув голову назад і вибухнув гомеричним реготом.

— Чудово! Знаменито! — проревів він. — Вокса Верлікса більше немає, а тепер я знищу й бібліотекарів. Раз і назавжди! Навіть Матері Шматуй-пазур з її блохастими сестрами-сорокухами не пощастило б промкнутися в Велику бібліотеку. Їй же-бо, я стану найвеличнішим правителем у всьому Світокраї. І не один бунтівник сконає з моїм ім'ям на вустах.

Уривки бесіди між Твердолобом і Титуґґом долинали до окремих гоблінів, а від них ширилися по всій залі. Сперте задушливе повітря дедалі насичувалося загальним збудженням та напруженим очікуванням.

—Смерть покидькам-книгогризам! — зіпонув хтось, і приміщенням струснула така туга хвиля невмовчного галасу, що задвигтіли сволоки під стелею. Оплески посилилися, гобліни заводили пісень, спершу тихо, а тоді все голосніше й голосніше... Бойовий шал наростав.

— Ти-туґґ! Ти-туґґ! Ти-туґґ! Ти-туґґ...

II

БІБЛІОТЕКА ВЕЛИКОБУРЯНОЇ ПАЛАТИ

— Тихо! Тихо! — ревів Фенбрус Лодд, силкуючись перекричати гомін збуджених голосів, що сягав аж під стелю підземної бібліотеки. Він звів високо вгору важкий чорнодеревний молоток. — *Я прошу тиші!*

Попри пізню годину Бібліотека Великобуряної палати була повна-повнісінька, а присутні в ній — украй збуджені. Бібліотекарі були скрізь: вони юрмилися на Чорнодеревному мості, ризикуючи дати сторчака вниз, обліпили навісні містки над головою, набивалися в рухомі летючі аналої і товклися по хистких плотах на головному долішному водоканалі. Усі пильно стежили за давнім Світляковим мостом, де зібралися всі члени ради. Звівшись із фотелів з високими спинками, порозставлюваних широким півколом, вони щось галасливо обговорювали.

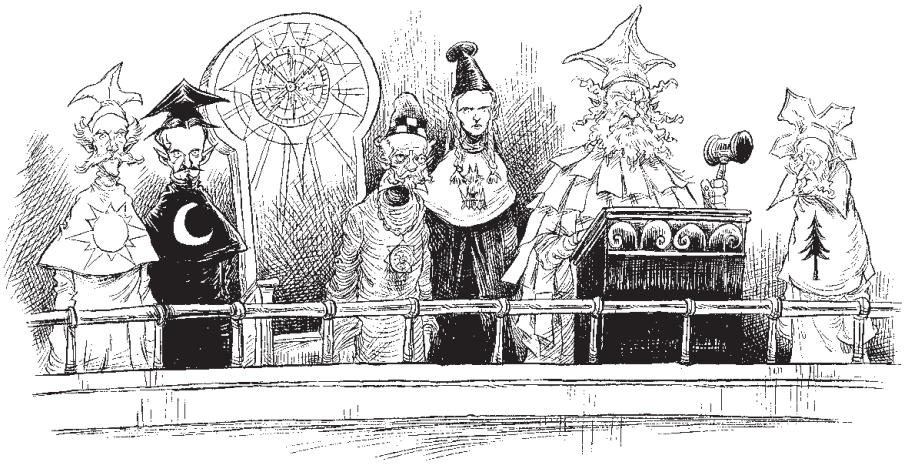

— Нізащо!

— Схизма!

— Блюзнірство!

Від першого скликання Відкритих зборів ради їхні учасники завше дебатували в напруженій атмосфері. Нині загальне збудження сягнуло свого вершка. Така пізня зустріч у бібліотеці і сама собою будила подив, але ще дужче здивувала присутніх доповідь, що пролунала на відкритих зборах бібліотекарів. Та що взагалі не лізло ні в які ворота і зчинило справжній переполох, то це щойно проголошена пропозиція Кулькапа Пентефраксіса, законного Найвищого Академіка.

— Покинути Велику бібліотеку? — репетував середнього віку бібліотекар, аж пінячися з люті. Його баки метлялися, ковпак із квадратовим верхом та китичками, що пишався на його довгастій гостроверхій голові, хилитався з боку на бік.

— Ганьба! Ганьба! — обурено галасував інший.

— Тільки через мій труп! — харчав старий бібліотекар-дослідник і так енергійно сварився кощавими кулаками членам Найвищої ради, що летючий аналой, де він сидів, дав дикий кант.

Торох! Торох! Торох! Торох!

Молоток Фенбруса Лодда торохкав, мов удари ядéрних градин. Ошалілі бібліотекарі, ні на мить не змовкаючи, на чім світ стоїть шпетили своїх патронів. А ті лише з поважним виглядом відмовчувалися.

Серед присутніх були Алквікс Венвакс та інші старші професори, Варіс Лодд, капітан Бібліотекарських Лицарів, Професори Світлознавства і Темрявознавства, Ульбус Веспіус і Таллус Пенітакс. По самій середині півкола, навпроти фотелю з найвищою спинкою, стояв Кулькап Пентефраксіс, законний Найвищий Академік. Саме йому найбільше перепадало від розлючених бібліотекарів, зібраних тут.

Сам Академік горбився, виглядав непевно, і якось незвично було бачити його вразливість перед лицем такої неприхованої неприязні. Його брунатна мантія тріпотіла. Фенбрус Лодд, Великий Бібліотекар, стояв трохи осторонь біля верху високого чорнодеревного аналоя і відчував, як поступово втрачає владу над зборами. Він знову замахнувся важким

чорнодеревним молотком — торох! торох! торох! — і несамовито, до хрипоти зриваючи голос, закричав:

— Тихо! Прошу всіх присутніх заспокоїтися! Я не потерплю цього гармидеру!

Гудючий гамір трохи вщух.

Торох! Торох! Торох!

— Якщо зараз же тут не буде тихо, я всіх попрошу звільнити палату, — попередив він, блискаючи очима. — *Тиші! Прошу тиші!*

Стало ще тихіше.

— Законний Найвищий Академік попросив, щоб я зібрав вас отут — професорів, професорських помічників, бібліотекарів, учнів та молодших бібліотекарів, — аби ви стали свідками того, що ми, Найвища рада, обговорюватимемо сьогодні. Ніхто не залишиться байдужим до постанови, що ми тут ухвалимо. І поводитись тут, наче заколотники, вважаю неприпущенним.

У бібліотеці запала ще глибша тиша, лиш подеколи порушувана приглушеним буркотом. Потішено кивнувши головою, Фенбрус Лодд повернувся до Кулькапа.

— Даруйте, Найвищий Академіку, — перепросив він. — Прошу вас, продовжуйте.

Кулькап звів голову і побачив перед себе море неприязних облич. Він ступив крок уперед, ближче до краю, вишукуючи в натовпі старого бібліотекаря-горлодера.

— Ага, ось ти, Сурліксе, — промовив він, прикипівши поглядом до зморшкуватого чоловічка в летючому аналої. — Через твій труп, кажеш. — Його тихий голос було чутно в кожному закуті німотної зали. — Слухай, Сурліксе, слухай мене уважно... — Він знов обвів поглядом лави бібліотекарських достойників. — Якщо ми не покинемо Великої бібліотеки, то тільки через те, що її буде завалено трупами нас усіх. Бо я знаю з достотних джерел: наближається несамовита буря.

— Буря? Буря? — загомоніли між собою бібліотекарі.

Торох! Торох! Торох!

— Ось чому так дошкуляє спека, ось чому так парко! — провадив Кулькап. — Насувається буря. Мені показували

хмарні мапи. Буря вдарить опівночі, і станеться це за дві доби. Тож якщо до одинадцятої години ми не полишимо Великої бібліотеки, то потопимося всі до одного.

— Що за нісенітниці? — желіпнув рудий бібліотекар, неспроможен помовчати бодай мить. — Таж ми вже пережили не одну бурю!

— Так, саме для цього й призначені каналізаційні шлюзи! — зикнув знизу, маневруючи на воді, один ізбокорашів.

— Щодо мене, то я відмовляюся покинути святу бібліотеку! — галаснув сердитий голос. А десь ліворуч від Чорнодеревного мосту почали скандувати, і те скандування умент підхопила вся зала: — Будь-мо тут! Будь-мо тут! Будь-мо тут!..

— Це не звичайна буря, — прокричав Кулькап, перекриваючи дедалі дужчий гуд. — Це...

Торох! Торох! Торох!

— Тихо! — проревів Фенбрус Лодд.

Кулькап набрав повні груди повітря.

— Ця буря — чорний вихор! — проголосив він.

Зусебіч почулося ахання, яке дедалі наростало, відлунюючи з усіх закутків склепінчастої стелі.

— Чо... чорний вихор? — занепокоєно озвався Фенбрус Лодд зі свого аналою і заблукав очима по залі. — А ви нічого не наплутали?

Кулькап енергійно кивнув головою.

— Я бачив розрахунки Вокса Верлікса, найвидатнішого хмарогляда всіх часів. І тут уже жодних сумнівів: буря вдарить за дві доби.

— Вокс Верлікс! — почувся розлючений голос. — А чому нам вірити всьому, що *він* скаже?

Кулькап підніс руку.

— Бо ми йому *потрібні*. Він нас попереджує про небезпеку, а ми беремо його з собою. Він розробив план, як нам покинути риштаки і перенести Велику бібліотеку на Вільні галявини!

Тремтячими пальцями Алквікс Венвакс начепив на носа окуляри в металевій оправі. Тремтіла і його спідня губа.

— Але ж мій дім тут, — тихо заперечив він деренчливим голосом. — І я не хочу тікати з нього.

Переповненою залою, мов брижі на воді, прокотився схвальний гул. Фенбрус Лодд, замахнувшись молотком, блукав по залі похмурими очима і вже намірився був торохнути ним по бюрку, коли це вперед виступила Варіс.

— Вільні галявини — найпрекрасніше місце у всьому Світокраї! — вигукнула вона. — Я це знаю, — додала дівчина, — бо сама там була. Вони — коштовний самоцвіт в оправі Темнолісу, спалах світла і сподівань для вчених усього Світокраю.

Бібліотекарі уважно слухали дівчину. Варіс славилася своєю академічною докладністю, самовідданістю та відвагою. І якщо вже *вона* схвалює перенесення на Вільні галявини...

— Самі подумайте, — вела далі дівчина. — Почати все заново там, де знання справді цінуються, а вчені користуються шаною! — Вона повернулася до Алквікса. — Ви кажете, тут ваша домівка. Але погляньте на цю домівку. Чому ви маєте залишатися тут, під землею, у цих риштаках? У *водозбігах*, на Бога! Ховатись тут і тремтіти, боючись показати своє обличчя на земній поверхні. — Її голос злагіднів. — Коли ви востаннє підставляли свої плечі під тепле сонце, Алквіксе Венваксе? — запитала вона. — Коли востаннє дощ пестив ваше обличчя, а вітер бавився бородою? А коли востаннє ви бачили зірки?

Алквікс слухав її мов зачарований.

— Твоя правда, — пробуркотів старий учений. — Мені їх так бракує!

— Ми — вчені. — Варіс уже зверталася до всієї зали, що жадібно ловила кожне її слово. — Ми присвятили своє життя гонитві за знаннями — знаннями про Світокрай. І зараз криємось, мов кроти, під землею, у цій похмурій, сирій норі, відрізані від світу, яким, за нашими таки визнаннями, так дорожимо. Бібліотекарі, слухайте мене всі: я пристаю на пропозицію Найвищого Академіка. В ім'я майбутнього краще покинути риштаки і спорудити нову бібліотеку на Вільних галявинах!

Залою прокотився схвальний гул. Цього разу Фенбрус Лодд уже не поривався вгамовувати бібліотекарів — ані погрозами, ані молотком. Палка промова його дочки не тільки переконала бібліотекарів, а й відкрила їм очі на мудрість Кулькапової пропозиції.

Фенбрус повернувся до Кулькапа.

— Якщо ви гадаєте, ніби можна довіряти узурпаторові Воксу Верліксові, тоді, пане Найвищий Академіку, такий план мені підходить і... — Голос його затремтів із надміру почуттів. Він повернувся до членів ради, своїх колег, і закінчив: — Нам усім!

Торох! Торох! Торох!

Фенбрус Лодд знову вдався до молотка, аби закликати гамірну авдиторію не зчиняти бучі.

— Роботи в нас — хоч відбавляй, а часу — тільки два дні, — оголосив він. — Треба ладувати ящики. Наповнювати кошики та скрині. І те все доведеться ретельно спакувати у водонепроникну просмолену чаймóвину та повантажити на плоти і баржі...

Кулькап вдячно поглянув на Великого Бібліотекаря та на його дочку Варіс Лодд: яка вона молодчина, що схилила бібліотекарів пристати на його пропозицію! Тепер залишалося тільки сподіватися на краще і благати Землю та Небо, аби все скінчилося щасливо.

— Заледве два дні часу... до одинадцятої години, — буркнув він собі під ніс. Який жах!

III
ДВІР СЕСТРИЦЬ-СОРОКУХ

Окрім застав, кокардних будок та пазуристих шлагбаумів, знаних усім і кожному на східному кінці Великої дороги Багнищем, там видніла також нова споруда. Гігантську сосну з родини залізнодеревних, високу та струнку, викорчували з корінням із родючих ґрунтів далекого Темнолісу і перевезли сюди. Це дерево з обкорованим і відшліфованим гіллям, підтримуване безліччю линв та підпірок, поставили на новому місці й обчіпляли оздобними сідалами, які так полюбляли Сестриці-сорокухи.

Ось і тепер у гіллі Сорокушачого дерева, що бовваніло над Великою дорогою Багнищем, зібралися Шляхетні сестри, і звідти було чути їхні дедалі гостріші дебати, їхні верескучі голоси. Матір Шматуй-пазур, сидячи в усьому своєму блискові на підвісному золоченому троні, уважно слухала своїх розмовниць, машинально намотуючи собі на кігті та знов розмотуючи плетену поворозку.

— Триклята гоблінівська покидь аж кишить у своїх Мурашиних хатках, наче ошаліла мурашня в лісі! — просторікувала одна з сестриць-сорокух, висока птахотвар з яскравим оперенням, виряджена у ще яскравіше вбрання.

— Сестриці, щось тут не те! Ходять чутки, ніби золотоголова сторожа збирається біля Великого Східного входу до риштаків, — додала друга сестриця-сорокуха, і її високий фіялковий гребінь несамовито затрясся.

— А й справді, — підхопила третя. — Не інакше, як Титуґґ щось затіває. Хвостом чую!

— От я й кажу, сестри: треба негайно вдарити на гоблінів і окропити пазурі їхньою кровицею! — рішуче промовила посідачка фіялкового гребеня. Говорила вона голосно, намагаючись перекричати лемент решти сорокух та бойові вигуки сорокушачих легіонів, що саме вправлялися у суходільному маневруванні. — Заатакувати, чули? *Ударити на них!*

— А я ще раз повторюю, Сестрице Шкрябокіготь: треба зачекати, — перебила її сухоребра сорокуха, що сиділа навпроти. І похитала своєю довгастою зозулястою головою. — Титуґґ має не дурну губу. Сестриці, спершу годилося б заслати до нього своїх вивідачів і запастися терпцем, аж поки знатимемо запевне, що у нього на умі.

— Кохана, *завбачлива* моя Сестрице Криводзьоб, — тихим медоточивим голосом озвалася Сестриця Шкрябокіготь, — визнаємо, що ти радше підбереш зерно з землі, аніж пнутимешся по плід на гілці!

— Авжеж, *шляхетна* посестро, — лагідно, хоч і з нотками нетерплячки відповіла їй Сестриця Криводзьоб. — Хай так, я підбираю зерна із землі, як ви надзвичай делікатно зволилися висловитись. Хай хтось і справді шукає плодів, але ж такий шукач, на відміну від мене, ризикує скрутити свої пречудові оперені в'язи, зірвавшись із хисткого гілля.

Очі Сестриці Шкрябокіготь спалахнули вогнем.

— Сестрице Криводзьоб, у час, коли можна скуштувати гоблінівської крові, ти починаєш тут дзявуліти про хистке гілля! — відрубала вона, погрозливо зашелестівши пір'ям.

— Сестриці, сестриці! — озвалася Матір Шматуй-пазур і підвісний її трон загойдався з боку на бік. — Угамуйтеся. У цю грізну годину нам потрібні ясна голова і гостре око...

Тут унизу зчинився якийсь гамір, і до Сорокушачого дерева підійшов гурт охоронниць. Усі сестриці обурено повернулися кругом.

— Тисяча вибачень, кохані сестриці, — поспішила сказати одна з охоронниць.

— Але ми знайшли *оце*, — сказала друга, тримаючи за шкірки забрьоханого хлопчиська. Брутально швиргонувши його на дощаний поміст під деревом, охоронниця пропищала курниковій матці, що сиділа на дереві: — Ваша Високозверхність, ми злапали оце щеня під кокардними будками при Багнищанській заставі. Воно там щось винюхувало.

Сорокухи противно запищали і роз'яріло закудкудакали. Хлопець лячно підвів голову і блимнув на сестриць. Почув я

гучний луск: то найближча з охоронниць огріла хлопця по плечу кістяним ціпом.

— Як ти смієш дивитися в очі сестрицям-сорокухам! — галаснула охоронниця. — Бібліотекарська потолоч!

Хлопець похнюпив голову.

— Я… я перепрошую, — вибачився він. — Але я маю переговорити з...

Знову гучно луснуло: вклавши в удар усю душу, друга охоронниця і собі огріла бранця ціпом по хребтині.

— Говорити будеш, як говоритимуть із тобою! — вереснула вона.

— Скажіть бібліотекареві, хай говорить, — прокудкудакала Сестриця Криводзьоб. — Може, я і збирачка зерен, але нутро мені підказує, що від нього можна б дещо взнати.

— Він набрався нахабства дивитися нам в очі! — заверещала Сестриця Шкрябокіготь. — Вирвати і зжерти його печінку — ось що нам тра зробити!

— Цитьте! — гримнула Матір Шматуй-пазур і бликнула жовтими очима на скулену бранцеву постать. Вона трохи спустила свій підвісний трон. — Що могло привести Бібліотекарського Лицаря до кокардних будок? — запитала вона. — Кажи, мерзотнику, а то моя сестра зараз пригоститься твоєю печінкою!

Не підводячи голови, хлопець відповів:

— Мене звати Рук Човновод. І я вже ніякий не Бібліотекарський Лицар. Чхав я на їхні правила та кодекси. Збіговисько каналізаційних щурів, інакше я їх не назву! Особисто я шукаю дружби з Темнолісом і заради неї ладен запродати хоч рідного батька!

Кудкудакання подужчало. Матір Шматуй-пазур прищулила жовте око.

— Устань, — звеліла вона. — Розтлумач, що ти сказав.

Рук підкорився, намагаючись ні на мить не відривати погляду від землі. Йому не хотілося знову відчути пекучий біль від удару кістяним ціпом.

— Мене звинуватили в нехтуванні тренувань та крадіжках берестяних сувоїв, — ледь чутно промурмотів він. — Але то все наклеп! Ох і поквитаюся ж я з ними!

Сорокухи принишкли. Матір Шматуй-пазур нахилилася вперед, і, взявшись страхітливим кігтем за хлопцеве підборіддя, підвела йому голову. Рук дивився просто в холодні некліпні очі страхітливої тварюки.

— Поквитаєшся, кажеш? — запитала вона. — Може, поясниш і як?

— Бібліотекарям загрожує серйозна небезпека, а вони й гадки не мають, — ядуче посміхнувся Рук. — Гобліни знайшли таємний хід до Великої бібліотеки і задумали напасти і заволодіти нею.

— Чи ти ба! — пропищала одна з сорокух. — Не казала я тобі: Титугґ щось замишляє!

Матір Шматуй-пазур помахом пазуристої лапи звеліла їй стулити писок.

— А скажи-но, покидьку-книгогризе, — прогарчала вона, — з якого б то дива ми мали тобі вірити?

— А з такого, що я тамтих бібліотекарів ненавиджу, а виторгувавши в вас золота за відомості, які я міг би сповістити, я мав би за що повернутися до Темнолісу, — відповів Рук, знову стромляючи очі в землю. — Уся платня, що я прошу, — яких п'ятдесят золотих дукачів. Мізерна сума за нагоду одним ударом покінчити з гоблінами та бібліотекарями... До того ж я знаю, що сорокухи цінують гарних вивідачів. Якби я досяг Вільних галявин, то міг би вам стати у ще більшій пригоді, — Він помовчав. — За розумну ціну.

— Ну-ну, далі, — сказала Матінка Шматуй-пазур, нахиляючись уперед зі свого трону-сідала. Усі сестриці навколо неї відразу помовкли.

— Спершу золото, — сказав Рук і підвів на неї очі.

Якусь часинку Матір Шматуй-пазур мовчала, а тоді несамовито смикнула за плетену поворозку, на якій тримала біля себе хирлявого когута-сорокуна. Рук примітив шкіряну грошову скриню, приторочену до його спини.

— Стій тихо, Вилупку, — гарикнула матір Шматуй-пазур, стромляючи ключа у замкову шпару в скрині й повертаючи його. — П'ятдесят, кажеш, — провадила вона, запускаючи руку всередину. Сорокуха відрахувала монети. — Ось, — пропищала вона і жбурнула золото Рукові під ноги. — Тут тридцять. Якщо не хочеш побачити, якого кольору в тебе тельбухи...

Рук кинувся підбирати блискучі кружальця і натоптувати ними кишені. Дзенькнула остання монета. Він підвівся.

— Гобліни нападуть зі сходу, — почав він, — і я можу показати вам хід через Великий Західний тунель, що приведе вас просто до Бібліотеки Великобуряної палати. Атакуйте слушної хвилини — і візьмете гоблінів та бібліотекарів голіруч.

Матінка Шматуй-пазур збуджено кудкудакнула.

— Назви мені час атаки, і тебе переправлять через усю Велику дорогу Багнищем у моїй кареті! — пообіцяла курникова матка.

Рук усміхнувся, і погляд його став некліпний, як і в сорокух.

— Атакуйте за дві доби, — відповів хлопець. — Об одинадцятій годині!

· РОЗДІЛ ОДИНАДЦЯТИЙ ·

Ксант Філатін

Ксант стояв біля вікна свого кабінету і зорив, як надворі займається новий день. У голові в нього була каша. Цей ранок видався спекотніший, ніж звикле, повітря було таке тихе і застояне, що в розчинене вікно і душну кімнату не проникало ані найменшого подуву вітерцю.

Ксант утер лискуче чоло і з дедалі більшим жахом спостерігав за чорними, схожими на велетенські ковадла хмарами, які заволокли небокрай. Вони були величезні й густі, а їхні поземні горішні краї виразно малювалися проти ярого криваво-червоного неба. Ксант здригнувся. Чи не цієї бурі ждуть не діждуться сторожі? Надто вже все лиховісне, жаске...

Хоча, зрештою, подумав Ксант, якщо вдарить буря, то бодай повітря очиститься і жар спаде. Сьогоднішня ніч була така задушлива, що він майже не стинав очей, весь час здригався і крутився під просяклими потом укривалами, змагаючися з бентежними, тривожними думками.

Далеко внизу комашилося Осип-Місто. Трохи далі, один по одному гасли вогні Нижнього міста, а вузькими вулицями, де обабіч тіснилися злиденні халупи, заклопотані своїми

повсякденними справами, сновигали городяни та гобліни, не більші звідси за лісових мурах. Ще далі, можна було виявити ознаки життя на краю Великої дороги Багнищем.

Ксант добув зі згорток мантії далекогляда і навів його на кокардні будки, на прибрамні вежі, на ворушку масу птахотварей, які збивалися громадками на великій платформі під вежами та на чудній споруді у вигляді дерева, зведеній там кілька днів тому. Перевівши далекогляда на дорогу, він завважив більший, ніж звичайно, невпинний потік прибульців. Здавалося, вся сорокушача рать хмарою суне на Нижнє місто.

Мабуть, Східний курник уже сливе спорожнів, подумав Ксант. Але чому? Невже сорокухи теж відчували наближення бурі?

Раптом повз вікно з голосним кряканням промайнув білий крук. Ксант опустив далекогляда і пантрував, як птах поминає Вежу ночі, пролітає над Осип-Містом і лине далі до Каменосаду.

Хлопець замислено зітхнув, шкодуючи, що він не птах і не годен випурхнути зі своєї темної зловіщуватої вежі. Тепер вона йому чужа. Втім, може, він і раніше ніколи їй не належав...

Якби він *міг* літати, він би, все ж, не полинув до Каменосаду. Ні, якби Ксантові виросли крила, він би майнув у зовсім протилежний бік — до Темнолісу. Ксант усміхнувся до самого себе. Зрештою, може, Леддікс і мав рацію: мабуть, повітря Вільних галявин таки збаламутило йому голову... Так, справді, отам, на Вільних галявинах, йому доводилося літати.

Він ширяв над Великим озером на “Щуроптахові” — власноруч змайстрованому повітряному човні. Ксант знову зітхнув. Якби отой перший політ не скінчився тим, що він, Ксант, увігнався в Озерний приплав і зламав ногу, все могло б обернутися зовсім інакше...

Ксант відвернувся од вікна, підійшов до столу і сів на табурет. Він мав закінчити одну роботу. Перед ним лежав напівперекладений з давньої мови перших учених берестяний сувій. Він узяв олівця і перебіг очима остатнє речення.

“Да вдариша огънь синь у ками ветхъ, і гой він обратиша”.

“І вдарить блакитна блискавка у розбитий камінь, і стане він...”

— *Гой,* — буркнув Ксант. — Голий? Гожий?

Розум його — уже потьмарений безвітряною спекою та нічницями — починав блудом ходити. Водячи пальцями по обрисах закрутків та вузлів на поверхні дерев’яної стільниці, він пригадав Дуба Грубокора, доброго лісового троля, який допомагав йому витинати повітряного мочардеревного човна. А яке це блаженне відчуття, коли дерево у твоїх руках набуває обрисів щуроптаха...

І живолупа Кісточку, хіба трохи старшого за нього самого, який прилучив його до мистецтва орудувати вітрилами та линвами. Як він любив хитромудрі линвові вузли, тендітні обриси напнутого вітрила...

І, насамперед, Щипа, старого веретенника, який показав, як полакувати човна, і з яким він збавив стільки блаженних годин, попиваючи ароматичні чаї та слухаючи його оповідки, бувальщини мудрої старої комахи. Він дотепер пам’ятав тонкий гугнявий голос, який повів йому про ті далекі дні, коли Щип прогулювався вулицями Старого Санктафракса...

А потім був Парсимон, Великий Господар Озерного приплаву. І Варіс Лодд, і його однокашники — Стоб Луммус, Рук Човновод...

Ну і, звичайно, Маґда. Маґда Берлікс, та сама дівчина-лицарка, яку він так жорстоко допитував учора, поводячись із бранкою, наче вперше її видів, що й вирішило її долю.

— О, Маґда! Маґда! Маґда! — заячав він, швиргаючи олівця на стіл і відпихаючи сувій від себе. Працювати далі було невміч. Тільки не зараз. Голосно рипнувши табуретом, Ксант підвівся з-за столу і заходився міряти кроками комірчину: никав туди-сюди, від солом'яника до вікна — і знову назад, потираючи голену маківку і щось півголосом бурмочучи.

— Я намагався бути щонайліпшим Сторожем. Ніхто цього не заперечить. Справним. Законослухняним. Нещадимим... А тепер з'явилася *ти*, Маґдо, і збурила те все, що я вважав за давно забуте. І навіщо ти тільки далася їм до рук? Ех, і чому саме *ти*? — Обличчя його зробилося жорстке. — Щоб тебе Небо спопелило!

Та навіть кленучи її, Ксант розумів: то не Маґда винна, що він почувається саме так, а не інакше. Ксант розпачливо стис голову. Звідки, звідки на нього така напасть?

Знов повернувшись до вікна, він кинув оком на Палац статуй навпроти. Багато вже води втекло, відколи Орбікс Ксаксіс уперше обдарував його своєю довірою і, підлещуючись до нього, спокушаючи його, зрештою переманив од Вокса Верлікса, в якого він служив молодшим учнем.

При першій-ліпшій нагоді Орбікс відводив Ксанта вбік.

— Такому меткому хлопцеві, як ти, вготовано чудове майбутнє у Вежі ночі, — казав він. — Ти міг би заходитися коло історії, хлопчику мій, і став би одним із цілителів ураженого каменю, повернув Санктафраксові його колишню славу.

Ксанта бентежили машкара та чорні окуляри, які ховали Орбіксове обличчя і глушили голос, а все ж він уважно слухав, і серце його схвильовано тьохкало.

А потім, одного холодного ранку, коли Вокс сушив собі голову над проектом Санктафракського лісу, Орбікс пішов ще далі.

— Я тобі ось що скажу: Вокс Верлікс уже на тонку пряде, — лагідно звернувся він до хлопця. — А оті зухвалі блазні, бібліотекарі зі своїми припарками та настоянками, нізащо не відкриють засобу проти кам'яної пошесті. Будучина за нами. — Тут Орбікс перейшов на хрипкий шепіт. —

...Сторожі Ночі — ось хто щирі нащадки небознавців, — зазначив він. — Ксанте, приставай до нас. Приставай.

І він пристав. Тієї ночі, найтемнішої години перед світанням, він потай вибрався зі свого житла і зустрівся з похмурими послідовниками Орбікса Ксаксіса на горішніх вежових містках. Там він приєднався до групи Сторожів-схизматиків і власною кров'ю підписався під Присягою на вірність.

Ксант відвернувся і знов прокволом перетнув кімнату. Прикрі спомини мелькали перед ним дедалі частіше, дедалі швидше.

І що ж? Іще не встигла висохти кров на пергамені, як Орбікс, не гаючи часу, заходився випитувати в нього гетьчисто все, до найменших подробиць, про покої Вокса Верлікса у вежі, розташування коридорів та сходових маршів, денний розпорядок, переміщення палацової варти — і самого Вокса...

А ще за три дні Орбікс Ксаксіс перейшов у наступ і винищив усіх, хто не захотів зраджувати Вокса Верлікса, який, до речі, звіявся, потерпаючи за своє життя. Орбікс загарбав Вежу ночі й проголосив себе її Найвищим Сторожем.

Ксант важко опустився на ріжок солом'яника, обняв коліна і сповільна погойдувався: вперед-назад, вперед-назад. З самого початку ним послуговувались як знаряддям, а він навіть не здавав собі про те справи... з самого початку й дотепер...

Він почув глухе гупання, — то у найглибших надрах вежі грюкали двері, одні за одними, — а відтак — уривчасті розпачливі зойки. Саме годували кайданників. Щодня двері їхніх камер відмикано, аби вони могли отримати денну порцію вівсянки та води, і жалісні крики вихоплювалися

нгазовні, здіймаючись аж до верху. Ксант стис голову. Незабаром повітря сповниться страхітливого смороду в'язниці, який шириться крізь відчинені двері.

В'язні! Їх під рукою Орбікса Ксаксіса чимало: полонені бібліотекарі, мешканці Нижнього міста, засуджені Сторожі, звинувачені у змові проти Найвищого Сторожа. Цілком безпечно не міг почуватися ніхто. Ксант здобув довіру свого нового пана, допитуючи полоненців. Він-бо, з гіркотою усвідомив хлопець, досі непогано справувався: діючи де силою, де ласкою, зрештою розв'язував їм язики.

Саме на допиті він уперше зустрівся з Кулькапом, безталанним Найвищим Академіком: Вокс віддав його на поталу Орбіксові Ксаксісу, а той посадив горопаху під замок. Нині Найвищий Академік на волі, але це не означало, ніби Ксант його зламав. Після першого ж допиту він відчув симпатію до життєрадісного старого вченого, був у захваті від нього.

Саме Кулькап підтримував його оті всі роки, щоразу, як він занепадав духом. Не мавши перед ким вилити душу, Ксант нерідко прокрадався до темниць, аби послухати професора, закоханого в Темноліс. Той просто зачаровував Ксанта оповідками про це таємниче місце, розташоване далеко від Нижнього міста і повне дивовижної звірини та рослинності, історіями про племена та лісові народи, що його населяють. І коли Ксантові випала нагода самому побувати там, він ухопився за неї, хоч і сором було зізнаватися професорові, що вибирався він туди як вивідач Сторожів Ночі.

Незважаючи на нестерпний вар у комірчині, Ксанта тіпало, мов у пропасниці, від туги та гризоти. Він був таки покинув зловісну вежу і помандрував до Вільних галявин. І там, уперше в житті, спізнав смак щастя, достоту, як обіцяв йому Кулькап. Та врешті-решт мусив повернутися. Вибору в нього не було. Боючись викриття, він дременув назад до Сторожів. Серце його розривалося через вимушений відхід з галявин, а після повороту назад дивитися в очі Кулькапові було б сущою мукою. Ніколи більше Ксант не навідувався до його камери. Наскільки він знав, старийпрофесор і гадки не мав про його повернення.

Нині вони, звісно, помінялися місцями. Кулькап Пентефраксіс, колишній Найвищий Академік Нового Санктафракса, був вільний, а натомість *він*...

Нараз до Ксанта долетів тихенький брязкіт кайданів. Він рвучко підвівся і жахну́в до вікна. Брязкала одна з отих моторошних кліток: уже порожню, її підіймали з глибокої розпадини.

Ксант відвернувся і з усього маху грюкнув по столу кулаком. Якщо раніше він тішив себе ілюзіями, коли заходила мова про Найвищого Сторожа: не надто вірив у замордованих в'язнів, у його зненависть до бібліотекарів та люті розправи над ними, то тепер, коли Орбікс заходився згодовувати нещасних, безпорадних учених мерзенним скельним гемонам, Ксант дорозумівся, що його заступник уже перейшов межу, за якою починається жорстока тиранія. А так званий Очисний обряд був для Найвищого Сторожа лише зайвою нагодою потурати своїм бузувірським нахилам. Орбікс Ксаксіс був шаленець, маніяк. Справжнісіньке чудовисько.

Ксант знову повернувся до вікна і завмер. Ясні хмари, насуваючись, у денному світлі виглядали темнішими і грізнішими, ніж абиколи.

Хто знає, може цим разом, після кількатижневої посухи, на Світокрай і мала вдарити могутня буря — з бучним дощем, громами та блискавицею...

Блискавиця!

Ксантовим тілом перебіг мимовільний дріж збудження. *Свята* блискавиця. Саме вона, та блискавиця, на думку кожного Сторожа мала влучити в Опівнічний шпиль, увігнатися в уражену Санктафракську скелю і, прошивши її наскрізь, покінчити з кам'яною пошестю.

А що, як Орбікс мав рацію? стривожено запитав сам себе Ксант. Ану ж і справді схопиться буря і, розродившись блискавицею, зцілить Санктафракську скелю? Що тоді? Досі у змаганні за владу між кліками гоблінів, Сторожів та бібліотекарів ніхто не перемагав ані програвав, і рівновага ця утримувалася вже чимало років.

Та якби Сторожам Ночі таки *випало* здолати кам'яну пошесть, усе з маху змінилося б: тоді їм скорилися б і Новий Санктафракс, і небесні простори, а в Каменосаду знов росли б летючі скелі.

І хто в такому разі став би наймогутнішою постаттю у Світокраї? Таж не хто, як Найвищий Сторож — Орбікс Ксаксіс! Невже Ксант і справді бажав би такого повороту подій?

Грюк! Грюк! Грюк!

Хтось тричі гримнув у двері — гучно, аж кабінетом пішла луна. Ксант, здригнувшись, пробудився з задуми. Двері різко розчахнулися.

— Вас викликають на Горішній поміст, негайно, — хрипко повідомив похмурий Сторож. — Ходіть за мною.

Ксант вийшов у коридор — і прожогом скривився від ядучого сопуху, що сягав сюди із темниць. Бідаки, бідаки, гірко подумав він. Десь серед них сидить і Маґда — у смердючому підземеллі, скулившись на полу-дашку для бранців. Одинока як палець. І ледь жива зі страху...

О, Маґдо, розпачливо думав Ксант, беручися сходами слідом за озброєним Сторожем до помешкання Найвищого Сторожа. Не клясти я мав би тебе, а дякувати за те, що ти оживила в мені такі спомини та чуття і заронила сумніви. Повернувшись із Вільних галявин, я відчайдушно намагався приховати свої перечування, але ти... ти, Маґдо, розворушила їх знов. Я не можу більше лишатися в цьому гадючнику. Треба брати ноги на плечі — і якось прихопити з собою і тебе!

* * *

Ксант походжав полірованою підлогою з олив'яного дерева, і його кроки гучно відлунювали у препишній палаті Найвищого Сторожа. Розкішне Орбіксове помешкання було цілковитою протилежністю скромного Ксантового кабінетика. Яких тут тільки не було коштовностей — і ту всю здобич понастягувано зі зруйнованих палаців Осип-Міста.

Усі стіни були в люстрах у золочених рамах та у витворних гобеленах, що вигравали золотим та срібним гаптуванням. На

полицях, цоколях та помостах пишали фігурні вази, канделябри і зашклені шафи. У кожному кутку стояло по здоровецькій рожево-блакитній урні, зі стелі звисала кришталева люстра, а в супротилежному кінці світлиці, обабіч дверей, що вели на поміст, стояло двоє прелютих блукай-бурмил. Витесані з того самого важенного олив'яного дерева, що й мостини, вони дивилися на світ, наче вперше його бачили.

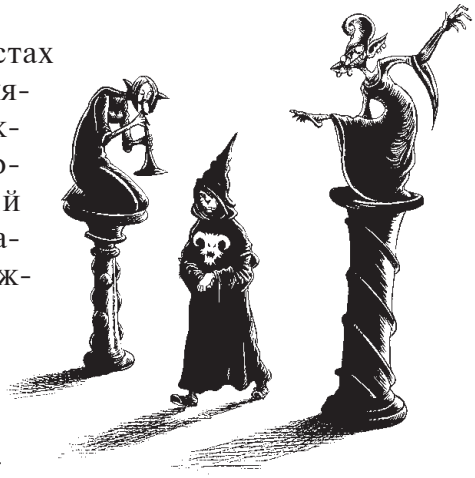

— Ось і ти, Ксанте, — пролунав холодний глухуватий голос, і між фігурами з'явилася лиховісна постать у чорній хламиді.

— До ваших послуг, Найвищий Стороже, — відповів Ксант.

— Ходімо з нами, — запросив Орбікс, повертаючись до дверей.

У далекому кінці помосту, зігнувся в уклоні біля ритуальної клітки Леддікс, схожий на дебелого лісового крука, схиленого над здобиччю. Дивлячись на його жовтаве обличчя, важко було сказати, що у нього в голові.

— Підійди ближче, — гукнув Орбікс.

Ксант приступив до Сторожа. Добуваючися з-під маски, голос Орбікса Ксаксіса нагадував страхітний сик; у його чорних окулярах Ксант уздрів відбиття власного занепокоєного обличчя.

— Я в тобі був засумнівався, Ксанте, — промовив Орбікс. — Ти, мабуть, і сам помітив. Після твого повернення з Вільних галявин... — Він замовк.

Ксант проковтнув давкий клубок у горлі.

— Але сумніви мої виявилися безпідставні, — провадив Орбікс. Ксант намагався не виказувати своєї полекші.— Побачивши, як ти копаєш ногами оту бібліотекарську

покидь, я зрозумів, що чутки про твою легкодухість не мали... не мали... — Він зиркнув на Леддікса. — Не мали під собою жадного ґрунту.

— Пам'ятаючи про Присягу на вірність, я виконував обов'язок Сторожа Ночі, — урочисто проголосив Ксант.

— Авжеж, авжеж, — погодився Орбікс. — До тебе — жадних претензій. — Він наблизився до Ксанта, плеснув його по плечу і помахом руки скерував до билець на краю широченного навісного помосту. Ксант чув, як у нього за спиною щось мимрить собі під ніс Леддікс — похмурий і засмучений.

— Велика буря вже майже на порозі, — проголосив Орбікс, киваючи в бік височенних хмарних нагромаджень понад небокраєм. — Ми маємо підготуватися до неї. — Він рвачко повернув Ксанта до себе і впритул наблизив до нього своє обличчя в машкарі. — Я хочу, щоб ти гаразд підготував Опівнічний шпиль. Почисть шестерні, змасти важелі й перевір вітряні ланцюги. На той момент, коли вдарить буря, шпиль має бути піднятий на всю висоту і стояти рівненько, аби перебрати всю цілющу силу блискавиці. І ніщо не повинне стати нам на заваді, ясно?

Ксант мовчки кивнув головою.

Найвищий Сторож послабив стиск пальців, що тримали Ксантове плече, і з-під машкари долинуло притлумлене рохкання.

— Знаю, ти не підведеш мене. — Він одпустив хлопця. — А тепер — марш! Заходися коло шпиля.

— Слухаюся, — відповів Ксант. Він обкрутився на п'ятах і рушив до виходу з помосту.

Тим часом Орбікс уже напучував доглядача клітки. Дихання його під маскою стало хрипке і надсадне.

— Леддіксе, — просичав він. — Сподіваюся, все готове?

— Так, Найвищий Стороже, — відказав Леддікс, згинаючись у легкому догідливому уклоні. — Прокладання тунелю з розпадини до риштаків завершено. Я особисто наглядав за роботою.

— А принаду перевірили? — запитав Орбікс.

Леддікс енергійно кивнув головою.

— Таке смачненьке, сочисте юне тіло, Найвищий Стороже, — вишкірився доглядач клітки. — На нього вони запевне понадяться, обіцяю вам.

Орбікс сягнистою ходою наблизився до балюстради, і задивився вниз, здавалося, поринувши у глибоку задуму. Леддікс стояв позаду і чекав.

— Вони пошматують її на кавалки, — промимрив доглядач клітки. — А що вже верещатиме публіка на горішніх помостах. То буде найкращий Очисний обряд з усіх.

Найвищий Сторож обернувся і уважно поглянув на доглядача. Губи його, невидимі для Леддікса за маскою, скривились у посмішці.

— Леддіксе, Леддіксе, — озвався Орбікс із нотками зневаги в голосі. — Нічого ти не зрозумів. То буде не простий Очисний обряд. Я не дам пошматувати цього молодого бібліотекаря на кавалки просто на втіху гальорці... — Він замовк, і дихання його під машкарою пришвидшилося.

— Не даси, Найвищий Стороже? — розчаровано запитав Леддікс.

— Ні, тумане! — прогарчав Орбікс. — Як по-твоєму, навіщо оті каналії-робочі кілька останніх місяців не покладаючи рук проривали тунель від урвища до риштаків? Як ти гадаєш, для чого ми годили скельним гемонам, згодовуючи їм тільки найсмачніше, найніжніше бібліотекарське тіло? Тільки, щоб потішити тебе та твою кровожерну братію на гальорці?

Леддікс занепокоєно знизав плечима.

— Певне, що ні! — хихикнув Орбікс. — Я хочу, щоб здобич дременула тунелем, якого ми так щасливо завбачили. В'язень накиває п'ятами, аби врятувати свою шкуру, і бігтиме він не абикуди, а до Великої бібліотеки — а за ним по п'ятах помчать скельні гемони. Вони гнатимуть і верещатимуть, наперед смакуючи живе м'ясце.

Голос його загримів. Принишклий Леддікс мовчки слухав Найвищого Сторожа.

— Скельні гемони запорожнять усі тунелі до одного, — провадив Найвищий Сторож. — Кожен закут, кожен закапелок. Вони гасатимуть, як навіжені, скаженіючи від запаху ніжного бібліотекарського тіла, який струмітиме зусебіч і в якому вони вже добрали смаку. Від них не буде порятунку! Не вціліє жаден бібліотекар!

Леддікс низько вклонився.

— Геніальний хід, Найвищий Магістре, — медоточивим, улесливим голоском проспівав він. — Воістину блаженна буде Сторожа під вашим мудрим проводом.

З-під машкари долинув тоненький, схожий на кудкудакання, смішок.

— Узавтра опівдні, коли сонце буде в зеніті, почнеться останній і найвеличніший Очисний обряд.

· РОЗДІЛ ДВАНАДЦЯТИЙ ·

Велика плавуча бібліотека

Лопаті настельних вентиляторів бриніли, мов крила потривоженої місячним сяйвом лісової молі, але полекші для Бібліотеки Великобуряної палати не приносили ніякої. Здавалося, вони не охолоджують задушливого повітря, а, навпаки, ще посилюють вар. А внизу, на бібліотечних мостах та численних помостах, мовчки і скупчено працювали бібліотекарі — одяг вологий, чоло блистить від поту.

Громадки професорів зі стіжкуватими капелюхами на голові, навантажених ящиками, кошиками та величезними в'язками берестяних сувоїв, гасали мостами та довжелезними покрученими риштаками. Молодші бібліотекарі у мантіях, що лопотіли на ході, то злітали вгору до навісних помостів, то гнали вниз до водяних каналів, тарганячи важенні згортки чаймовини. На команду мостових старшин стернові аналоїв, вправно маневруючи, один за одним піднімали вгору свій норовистий летючий транспорт. З'єднавши його ланцюгому подобу летючого віяла, вони чекали,

поки їх своєю чергою повантажать на борт великих човнів, спущених на воду. Тим часом сотні баржевиків та риштакових бокорашів гарячково зганяли докупи свої судна, щоб утворити флоту з п'ятьох дебеленних плоскодонних суден.

Тим часом вище, на Світляковому мості, Рада вивчала креслення на берестяних сувоях та книжкові реєстри. Був там і Великий Бібліотекар Фенбрус Лодд, сухий, похмурий, зі скуйовдженою білою чуприною, що утворювала навколо його голови сяйний ореол. Його дочка Варіс Лодд, зодягнена попри спеку у шкіряний літунський костюм, виглядала незвично холодною та зосередженою. Її зелені очі встигали помітити все, не поминаючи жадної абищиці. А поруч неї жваво щось обговорювали, нічого не помічаючи круг себе, Професори Темрявознавства і Світлознавства — Таллус Пенітакс у важкій чорній киреї та Ульбус Веспіус, чиї білі шати ясніли в пітьмі.

Позад усіх горбився, переступаючи з ноги на ногу, старий Альквікс Венвакс. Професор хвилювався: бібліотеку, яку він обожнював, пакують і довіряють зрадливим водам Крайріки. Як на нього, це вже було занадто.

— Та це ж безумство, — бринів його сваркий голос, перекрикуючи повсюдний гамір. — Безумство! Ми всі потопимося, і Велика бібліотека, за яку ми боролися і гинули, пропаде навіки! — Голос його уривався з надміру почуттів, по щоках текли сльози. — Благаю, пошукайте якогось іншого виходу...

Альквікс упав навколішки. Рада обернулася, а Варіс підскочила до старого професора. Молодші бібліотекарі, професори, баржевики та риштакові бокораші як на команду припинили роботу і звели очі на групу людей на Світляковому мості. У залі запала ніякова тиша.

— Альквіксе, давній мій друже, іншого виходу немає, — озвався не менш уривистий голос. Та на відміну від Альквіксового, у ньому чулася спокійна і непохитна переконаність, вона протинала задушливе повітря, відлунюючи по залі. Рада відступила набік, коли Кулькап, Найвищий Академік, при всіх регаліях, підійшов до балюстради Світлякового мосту і широко розкинув руки.

— Я знаю, серед вас знайдеться чимало таких, хто вкрай неохоче покидатиме нашу велику книгозбірню, — звернувся він до натовпу.

З гальорки і барж унизу долинули буркіт та шепотіння.

— Вона віддавна була нам за притулок та утечище від недоброзичливців, жаждивих нашої погибелі. Риштаки зберегли нам життя, що правда, то правда, але тепер, коли насувається чорний вихор, їх затопить водою, і все, за що ми боролися та помирали, пропаде на віки-вічні. Тож доведеться покинути це місце, яке ми звали своєю домівкою, єдине знане місце для багатьох із вас, і погодитися на повну несподіванок та небезпек мандрівку. Пам'ятайте... — Кулькапів голос лунав уже на всю силу. — Бібліотечного приміщення незабаром не стане. Але з вашою допомогою, мої любі відважні бібліотекарі, Велика бібліотека переживе бурю!

Запала мертвецька тиша. Очі всіх присутніх були прикуті до Найвищого Академіка. Одностайне дзижчання вентиляторів угорі немов подужчало. Зненацька до Кулькапа приступив Фенбрус Лодд і скинув угору кулака.

— Хай живе Велика бібліотека! — зикнув Великий Бібліотекар.

Бібліотекарі підхопили поклик, і звідусіль залунало:

— Велика бібліотека! Велика бібліотека!

Професори підкидали вгору свої гостроверхі капелюхи, молодші бібліотекарі тарабанили по мостинах, а баржевики вимахували над головами веслами.

Кулькап і собі підніс руку. Скандування вщухло.

— Дякую вам, відважні бібліотекарі. А тепер як один вертаймося до праці, — розпорядився він. — Одинадцята година не за горами.

Усі з новим запалом взялися до діла. Спорудження п'яти великих суден наближалося до кінця. Кожна плавуча посудина була широка і пласка, з вузькими провою та кормою, скріплена посередині грубими бочковими клепками. Прови обладнано якірними гирями та абордажними гаками, а на кормі кожного судна височів місток для стернича. Попід облавками, що наїжачилися веслами, шикувалися лави. На

с ередину кожного човна вантажилися аналої; зібрані докупи, вони раз по раз “буцалися” між собою. Їхню летючість обмежували чардакові троси.

— Робота кипить, молодці, — похвалив Фенбрус Лодд, обертаючись до Варіс, яка вкупі з Професорами Темрявознавства і Світлознавства наглядала за вантаженням на четверту баржу тендітного повітряного човна.

— Знаєш, тату, — озвалася до нього дівчина, — я б із більшою охотою очолила конвой повітряних човнів, аніж довірилась воді. До того ж флотилії не завадило б прикриття з неба.

— Надто ризиковано, — похитав головою Професор Темрявознавства. — Навіть для тебе, Варіс.

— Твоя правда, Таллусе, — підтримав колегу Професор Світлознавства. — Невдовзі має вдарити буря, і тоді ніякий повітряний човен не продержиться в повітрі й п’яти хвилин.

— Зате пізніше вони нам придадуться, — не вгавав Професор Темрявознавства. — Якось, коли ми покидали Нижнє місто...

— Придадуться, якщо ми колись відчалимо! — перепинив його Фенбрус. — Хай їм морока, цим окаянним суперечкам! Послухайте, благаю Небом і Землею, покваптеся. Варіс, ти чула, що казали професори. Жадних повітряних човнів!

Будемо сподіватися і молитися, щоб безперешкодно дістатися Багнищанської застави.

— Дістанетеся, обіцяю, — озвався чийсь голос.

З тунелю по той бік Світлякового мосту вийшла постать у накидці, якої досі ніхто не помічав, і пройшла у залу Бібліотеки Великобуряної палати, охоплену гарячкою. Прибулець без вагань зійшов на міст і відкинув каптура, відкривши своє обличчя.

— Рук! — скрикнув Фенбрус. — Ти не повіриш, хлопче, який я радий тебе бачити!

— Я теж радий вас бачити, Великий Бібліотекарю, — відповів Рук. — Я маю стільки всього вам розповісти.

— Мерщій викладай, — кивнув головою Фенбрус Лодд. — Адже від цього залежатиме все!

Рада скупчилася навколо білолицього юнака, Кулькап запропонував йому світлякового табурета.

— Розступіться, розступіться! — галасував Фенбрус Лодд, покидаючи свою катедру. — Гей, ти! — гукнув він молодшому бібліотекареві. — Принеси-но хлопцеві води!

— Присядь, — звернувся до хлопця Кулькап, кладучи руку йому на плече, — перепочинь, одведи дух.

Рук, у якого з утоми тремтіли ноги, присів і спробував угамувати дріж.

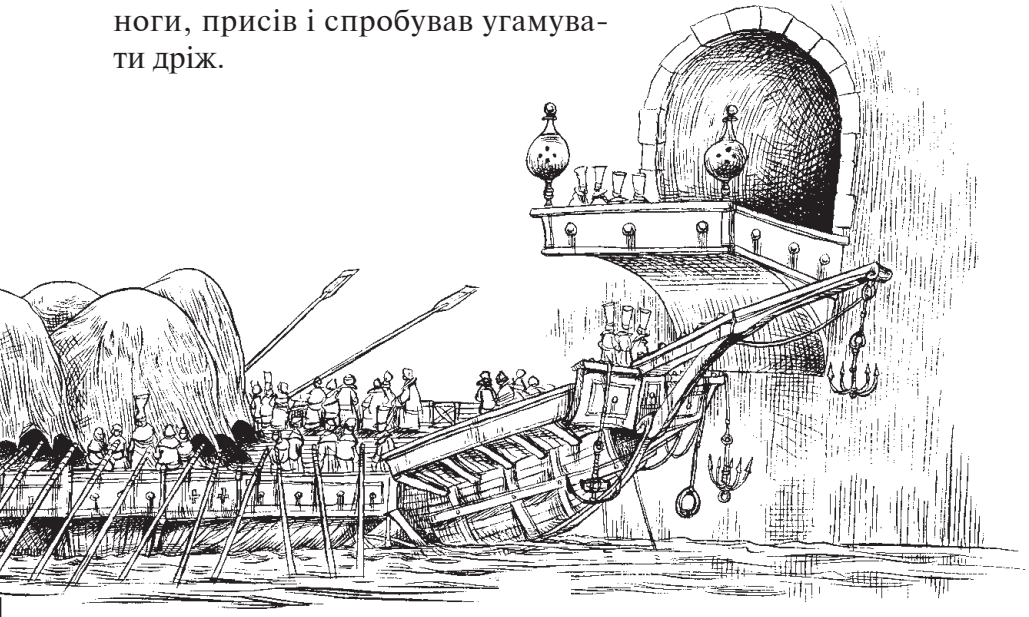

— То було якесь жахіття! — почав хлопець. — Оті сорокухи — достеменні чудиська. Сморід, гамір, їхні очі прошивають тебе наскрізь, і хоч би котра бодай раз кліпнула. — Хлопця знову охопив дріж. — Я міг би заприсягтися, що вони бачать мене наскрізь...

— Ти справжній герой, Руку, — ласкаво промовив Кулькап. — Тепер тобі ніщо не загрожує. — Він трохи помовчав. — А якби вони бачили тебе наскрізь, ти не стояв би зараз тут.

Рук кивнув і спробував усміхнутися.

— Я вхопився за Воксову легенду, вигадану для мене: мовляв, ненавиджу бібліотекарів і заповзявся їх зрадити...

— Ну, підступність сорокухам зрозуміла, — ввернула Варіс. — Тут їх переконати не штука.

— Я розповів їм, звідки і коли починати облаву на бібліотеку, як ми й домовлялися... — зазначив Рук, обводячи занепокоєним поглядом обличчя Великого Бібліотекаря та Професорів Світлознавства і Темрявознавства.

— Ну, тепер нам справді нікуди відступати, — зауважив Фенбрус, скоса позираючи на стурбоване обличчя Альквікса Венвакса, який скрушно хитав головою. Професори Світлознавства і Темрявознавства перезирнулися.

— І Матір Шматуй-пазур тобі повірила? — поцікавився Професор Темрявознавства.

— Атож, коли я зажадав п'ятдесят золотих, — відповів Рук. — А коли я виклав ще й усі подробиці, то взагалі запропонувала, щоб Дорогою Багнищем я проїхався у її особистій кареті. Вона сподівалася запопасти вивідача, який і далі працюватиме на неї, і, хвала Небові, дарувала мене горлом.

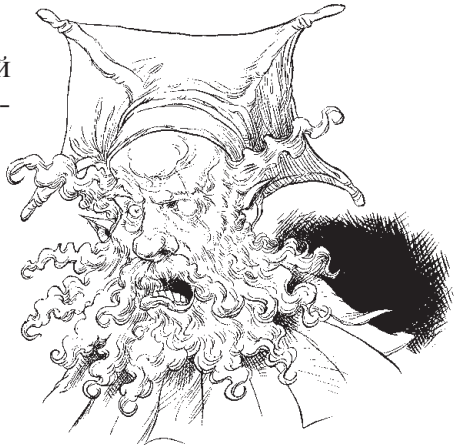

— А що я казала, — пробурмотіла Варіс, — підступність сорокухам зрозуміла.

Кулькап знову повернувся до Рука.

— Отже, по-твоєму, перехід Дорогою Багнищем буде безпечний? — запитав він.

— Так, я певний цього, — відповів хлопець. — Йдучи від сорокух, я бачив, як зі Східного курника стікалися сотні збройних птахотварей. Вони купчать потугу. Сорокухи збираються вдарити на риштаки об одинадцятій. Багнищанськ у заставу вартуватимуть лише молодняк та хиренні когути.

— Ну, з ними якось розберемося, — запевнила Варіс.

Кулькап поклав руку хлопцеві на плече.

— Чудово! — затер руки Академік. — Я ще вагався, але Воксів план начебто себе виправдовує.

— Гладкий слимак-корогриз, — сердито буркнув Фенбрус Лодд.

— Руку, ти зробив бібліотекарям неоціненну послугу, — провадив Кулькап. — Поки що відпочивай, а тоді спустишся до приплавів. Для тебе знайдеться місце на одному з суден.

Рук усміхнувся. Ні, він би залюбки виконував будь-яке доручення, аби тільки внести свою пайку в це грандіозне переселення. Та хлопець справді падав з ніг від утоми. Він пишався, що зіграв у Воксових планах відведену йому ролю, та куди приємніше було відчувати, що все вже позаду.

До хлопця підійшла Варіс і обняла його за плечі.

— Ходімо, Руку, — сказала дівчина. — Давай-но пошукаємо тобі чогось попоїсти.

Тієї самої миті з протилежного кінця Світлякового мосту долинуло сумовите переливчасте голосіння.

— Ве-ве, Ру-ве-ук, Уралова. Вурра!

Рук відразу впізнав голос. *“Ласкаво просимо, Руку, який прийняв отруєну паличку. Нам так тебе бракувало”.*

— Ой, блукай-бурмила! — скричав він.

То була Ґала, стара блукай-бурмилиха. Вона криво усміхнулася до Рука, і на її беззубій усмішці та обламаному іклові заграло світло. І ще Вииґ — дебеленний незграбний ведмедисько з потворним шрамом через усе плече. І Верало,

ук охана Верало, ведмедиця з чудними позначками навколо ока та поперек морди. Він порятував її на Ливарній галявині, а натомість дістав отруєну стрілу в плече. Остання з блукай-бурмил, хоча й далеко не найменша, була Вемеру, його другиня. Скільки вже місяців збігло, відколи вони зустрілися в Темнолісі?..

Забувши про смертельну втому, яка сковувала його тіло ще секунду тому, Рук розпростер руки і кинувся в міцні обійми Вемеру. Решта блукай-бурмил збилися довкола гуртом, таким тісним, що Рук опинився під величезним хутряним склепінням, поцяткованим мохом.

Рук ледве дихав, опинившись у самім осередді цього стовписька. Він чув теплий, заспокійливий запах моховитого хутра. Цей запах заспокоював шалене калатання серця і оживляв у пам'яті спогади — і гарні, і не геть. Поневолені блукай-бурмила. Велике віче. Одинока ведмедиця: багато років тому вона знайшла в Темнолісі маленького осиротілого хлопчиська, що одинцем заблукав у пущі, й опікувалася ним, аж поки хлопчика забрав хтось із його одноплемінників... Тим хлопчиком був він.

— Друзі мої... — буркотів Рук, намагаючись виборсатися з могутніх лабетів. — Вурра-ве, меерала! *Серце моє голосно співає, що я сьогодні вкупі з вами!*

— Ве-ве! Вурра-ві-іг! Ларра-віра-вуг! — Блукай-бурмила гомоніли всі нараз.

Вемеру ледь помітно нахилила голову, і всі ведмеді умент помовкли.

— Ве-велла-лум, — прогарчала вона серйозно. "*Наші серця так само раді, що ти з нами*". — Віра-вуллара. — *"Але вони сумують, що нам доведеться тебе покинути"*.

Рук відсахнувся.

— Покинути? — перепитав він, торкаючись грудей долонею і нахиляючи голову. — Пощо розлучатися, як ми тільки-но зустрілися?

Вемеру сягнула широченною лапою, обережно взяла Рука за обличчя і притягла до себе. Він відчув її солодкаве дихання і побачив туск в очах.

— Вурра-віг, вурра-вулах, — сумно проказала ведмедиця. *“Ми повинні приставити товстуна до Багнищанської застави. Така домовленість”.*

— Авжеж, — підтвердила Варіс, несподівано вродившись біля Рука. — Наша угода передбачає: ми повинні забрати з собою оте герге́пище, Вокса. Блукай-бурмила зголосилися піти до Палацу статуй і перенести його в безпечне місце у спеціально виготовленому паланкіні. Справа досить ризикована, але ми дали слово.

— Ве-ве вуралаг, — стиха промовив Рук. *“Це небезпечне завдання. Ніхто вас не картатиме, як ви одмовитеся”.*

— Вурра-віг! — гостро відказала Вемеру, вищиривши зуби. — В уру-ліра! — *“Наші серця не знесли б такої ганьби”.*

Варіс усміхнулася.

— Вони не можуть дозволити собі підвести нас, — пояснила вона. — І якщо буде на те воля Неба, ми всі знову здибаємося біля Багнищанської застави. — Вона подала знак блукай-бурмилам — ті по черзі обнялися з Руком та й покинули міст.

Обернувшись, Рук добачив ув імлі тунелю високі розкішні ноші. Широке м’яке сидіння, оксамитові завіски, різьблена рама. Спереду і ззаду — по парі дебелих лакованих ручок.

Нахилившись, кожен із блукай-бурмил узяв по довгій ручці у свої здоровенні пазуристі лапи, відтак, на команду Варіс, ноші відірвано від землі.

— Ве-ве, віралах-луг-ве, — буркнула Ґала, хоробро всміхаючись. *“Легка, мов пір’їнка, навіть для такого старого лантуха з кістками, як я”.*

Рук і собі всміхнувся. Ці блукай-бурмила всі як один геройської вдачі. Бібліотекарі щиро пишалися, що могли розраховувати на підтримку таких благородних створінь. Рук тільки побажав, щоб і зараз, і тоді, коли в ці ноші втелющиться ота неосяжна гора м’яса — Вокс Верлікс, ці ноші були однаково легкі для Ґалиних лап.

— Ве-ве, — прошепотів тихенько Рук, легенько водячи рукою по своїх грудях та чолу. *“Щасливої дороги!”* На очі хлопцеві набігли сльози.

“Щасливої дороги, Руку”, — грянули у відповідь блукай-бурмила, рушаючи тунелем. *“І нехай невдовзі ясен-місяць знов яскраво осяє нашу зустріч”.*

Рукові у горлі застряг терпкий клубок. Нічого, сказав він собі, ми ще небезпремінно зустрінемося.

А може, бачимося востаннє?

Фенбрус узяв хлопця за руку, і вони рушили з мосту.

— Ти зробив усе знаменито, Руку Човноводе, — приязно озвався він до юного бібліотекаря. — Тепер гарно попоїж і займай своє місце на судновій лаві біля старого професора Альквікса Венвакса. Йому зараз не завадить тверде плече, на яке можна б спертися. Ходімо, і нехай Земля та Небо благословлять нас і нашу Велику плавучу бібліотеку!

· РОЗДІЛ ТРИНАДЦЯТИЙ ·

Сторож-нетряк

Коли Ксант Філатін спускався вниз вузькою драбиною з гострого виступу на самісінькому вершечку Вежі ночі, з плеча його зіслизнув ящик, обіпнутий шкірою. Він гучно брязнув об край драбини.

— А бий тебе темнолесник! — буркнув Ксант собі під ніс, спиняючись, аби знову завдати ящика на плече.

Ящик був важенний. У ньому були гайкові ключі, дротяні щітки та масничка з тоненьким довгим носиком, а також сила-силенна всякого дрібнішого причандалля: веретенуватий висок-ватерпас, яким замірюють вертикальність шпиля, затискувач із фіксатором для вирівнювання зубців у численних зчеплених шестернях і що головне — мідяна калібрована барометрична астролябія. Ксант мав ретельно зняти з неї всі покази і передати своєму владці. Інструкції Найвищого Сторожа були ясні.

Залізна дисципліна!

Гірко всміхаючись самими кутиками вуст, Ксант провів рукою по спітнілому чолу і спускався драбиною далі. Він одчув, як важко стає дихати.

Цього ранку Ксант прокинувся удосвіта, але повітря вже було гаряче та вологе. Воно висушувало снагу, наливало тіло втомою і не давало скупчитись.

Часом він пристоював на щаблі, розглядаючись довкола, щоб насолодитися краєвидом, найчарівнішим у всьому Світокраї. Краща панорама могла б відкриватися хіба з сідла небесного човна. Онде видніє Нижнє місто, але кишить воно не нижньомістянами, а гоблінівськими загонами. До вежі докотилися чутки, ніби в місті оголошено комендантську годину, і тепер гобліни шпацирували спорожнілими вулицями, стікаючись до широченного майдану в східній частині міста. З протилежного боку, вдалині, можна було бачити, як юрмляться сонмища сорокух і в каламутному світлі виблискують їхні бойові лави. А ген над обрієм громадяться величезні скупчення хмар. Вони вже починали зрощуватися, утворюючи широченний мур розвированої чорняви.

Спустившися драбиною на оглядовий поміст, Ксант відкрив ящика для інструментів. Пошукавши в ньому очима, зняв металевого штиря, загостреного з одного кінця і оздобленого головою темнолесника — з другого. Озирнув його доскіпливим оком, покрутивши хвильку в руках, з тією самою гіркою посмішкою на губах. І тут розлігся чийсь зловорожий рик, аж наїжачилася грива у нього нагамалику.

— Хто там?

Ксант крутнувся на п'ятах, ховаючи в кишеню металевого штиря — і просто перед себе уздрів здоровенного сторожа-нетряка. Звівши своє волохате ручисько, гевал був готовий миттю вхопитися за держак величезної шаблюки, почепленої на ремінь. Червоні нетрякові очиці звузилися, ніздрі широко роздималися.

Ксант пропік Сторожа поглядом.

— Це я, — кинув він із серцем. — Ксант Філатін. Ти вже питав мене, коли я ліз нагору, цимбале ти їден, пеньку головатий!

— Гасло, — прохрипів нетряк, і жоден м'яз не здригнувся на його обличчі.

Ксант зітхнув.

— *Скельні гемони верещать*, — з нехіттю проказав він.

— *Бо незабаром вимкнуться на волю*, — машинально прохрипів на відповідь нетряк.

— Ну що, задоволений? — запитав Ксант. — Тепер ти бачиш, що це той самий Ксант Філатін, якого ти перевіряв півгодини тому?

Маленькі нетрякові очиці, холодні й незворушні, знову глипнули на нього. Він і далі не давав Ксантові дороги — стояв стовпом.

— Правила є правила, — прогарчав він. — Навіть для друга бібліотекарів, укоханого ручного звірятка Найвищого Сторожа...

— Що ти сказав? — вибухнув Ксант, крешучи блискавиці зі своїх фіялкових очей. — Я наділений повноваженнями Найвищого Сторожа Ночі!

— Правила є правила, — промимрив нетряк, і голос його здригнувся.

— Досить мені кивнути пальцем — і ти гнистимеш у найсмердючішій вежовій темниці, чуєш, ти, лайдаку, хамуло ти пришелепкуватий! Чи ти гадаєш, я жартую? — провадив Ксант, пожираючи нетряка очима. — Моє обличчя тобі ні про що не промовляє? Закарбуй собі на лобі: дозволиш собі таке зухвальство ще раз — зазиратимеш у камерне вічко з тамтого боку в'язничних дверей. Затямив?

Нетряк устромив очі у свої важенні, куті залізом бути і відступив набік.

— Затямив? — напосідав хлопець.

— Достеменно так, — прохрипів басом сторож-нетряк.

— Отак-то воно краще, — кинув Ксант, і, прошмигнувши мимо, зник з очей на кручених сходах, що вели вниз.

Нетряк провів його поглядом.

— Ксант Філатін, — прогарчав він, немовби випльовуючи юнакове ім'я. — Затямлю твою хавку, можеш не хвилюватися.

У вежі голці ніде було впасти від Сторожів у чорних киреях. Вони заповнили причальні помости, звідки пильнували неба, а також гарматні дашки, де поралися біля гарпунних веж та поворотних катапульт, завжди готові відбити ворожий напад. Коли Ксант крученими сходами спускався з Опівнічного шпилю, йому видалося, ніби й Сторожів Ночі юрмиться нітрохи не менше, ніж гоблінів та сорокух. Мабуть, сьогодні тут зібралася вся сторожа, далебі!

— З дороги! — раз по раз горлав він, поволі спускаючись на діл височенної вежі. — Розступіться! У мене важлива справа до Найвищого Сторожа!

Поминувши спостережні вежі та платформи для Сторожі, він вийшов на великий поміст, де на протилежному кінці манячила лиховісна клітка-годівниця. У спекотному, тремтливому повітрі, здавалося, мерехтіли і її ґрати. У нього й справді важлива справа, гірко подумав Ксант, але не до Найвищого Сторожа, побий його Небо! Мабуть, саме цієї миті його володар регоче на все горло, ховаючись за своєю бридкою металевою мармизою і наперед смакуючи Очисний ритуал, що мав відбутися пополудні.

Але якщо він, Ксант Філатін, ще чогось вартий, то обрядові цьому не бувати. Авжеж, він подбає, аби Маґда, його приятелька, не скінчила свого життя, ставши принадою для скельних демонів! Ось тільки час, подумав Ксант, працює проти них, і на цю думку серце його закалатало ще дужче. Одна за одною збігали хвилини.

— З дороги! — закричав він, кидаючись пробоєм крізь натовп Сторожів, з'юрмлений на відкритому причалі.

Ксант спустився ще нижче, вежа поширшала, поширшали й сходи, розділившись на кілька паралельних маршів.

Повітря чимраз важчало і діяло на нерви, а тут долучився ще й свіжий дух деревини та сморід немитих тіл. Ксант поминув мешкання Орбікса Ксаксіса, кабінети і сховища, вартівні та катівні й урешті опинився там, де зачинався поділ вежі на зовнішню і внутрішню частини. Вартівні та камери утворювали зовнішнє кільце з різноформатними помостами, висунутими з їхніх вікон, а внутрішня стіна обіймала печеристий центральний атріум, де ташувалися моторошні в'язничні полички. Саме між двома такими поличками, на високому прямокутному пришибі, ледь освітленому кіптявими лойовими ліхтарями, і опинився Ксант. З мерехтливого присмерку виринув високий плескатоголовий гоблін.

— Гасло, — зажадав він.

— *Скельні демони верещать*, — відповів Ксант, корчовито хапаючи ротом повітря. Далебі, тут можна задихнутися!

— *Бо незабаром вимкнуться на волю,* — докінчив гоблін. — Проходьте, Стороже.

Ксант мигцем озирнувся і, не гаючись ні секунди, поспішився д а л і. Що глибше він спускався в темні надра, то гарячіше та їдкіше робилося повітря. Із-за стіни долинали болісні зітхання та стогони.

То бігцем, то ступою, Ксант дістався лабіринту тісних переходів та розхитаних сходових маршів, що кривуляли врізнобіч від нього. Кожен сходовий марш вів до дверей, вбудованих у внутрішню стіну, і за одними з них і пробу-

вала Магда Берлікс. Ксант добре знав камеру юної бібліотекарки. Колись її займав один його давній знайомець — Кулькап. Зараз же її призначалося для бібліотекарів, що мали стати жертвами отого мерзенного Очисного обряду.

Діставшись кінця знайомого навскісного сходового маршу, Ксант кинувся до проходу між двох кремезних плескатоголових Сторожів, поставлених під приземкуватими цвяхованими дверима. Один з них ступнув уперед, тримаючи в руці важкого кийка, а другий скинув із плеча самостріла і наставив Ксантові на груди.

— Стій, хто йде? — гаркнув перший.

— Ксант Філатін, — засапано відповів хлопець. — З важливим дорученням від Найвищого Сторожа.

Сторож нахмурив чоло.

— Гасло? — зажадав він.

Ксант нетерпляче крекнув.

— *Скельні демони верещать*, — проторохтів він скоромовкою.

— *Бо незабаром...*

— Гаразд, гаразд, менше з тим, — скипів Ксант. — Мене послав сюди сам Орбікс Ксаксіс. Він бажає особисто допитати в'язня.

Сторожі ззирнулися. Той, що тримав самостріла, з неймовірою похитав головою.

— Орбікс, кажете, Ксаксіс, — перепитав він, сповільна карбуючи слова. — Нам ніхто нічого не казав...

— Як? Ви сумніваєтесь у моїх повноваженнях? — Ксантів голос переріс у товстий, погрозливий рик. — Ну що ж, будьте певні, я постараюся, щоб Найвищий Сторож дізнався, як ви нехтуєте його волю.

Сторожі знову перезирнулися. Користаючи з нагоди, Ксант відвів кийка та самостріла і ступив крок до дверей — дебелих, з іменами колишніх в'язнів, викарбуваними на їхній чорній поверхні. На самому вершечку значилося: "*Кулькап Пентефраксіс*", нижче йшли імена інших Бібліотекарських Лицарів, що сповна заплатили за свою непохитну вірність Великій бібліотеці. "*Торвальт Лімбус, Міша Бікс,*

Естіна Флембель..." І ось, аж у кінці цього сумного переліку, те, чого він шукав:

"Маґда Берлікс."

Ксант відсунув засуви — верхній, нижній. Геть легковажачи невдоволене бубоніння Сторожів у себе за спиною, хлопець міцно вхопився за клямку і різко на неї натис. Лунко хряпнувши об стіну, двері розчахнулися.

Ксант став на порозі — і йому аж заканудило. Ніколи він не звикне ані до розверстих безодень на кшталт тієї, що зяяла попереду, ані до нестерпного смороду нечистот і смерти. В'язні, скулені на поблизьких полах, на гриміт дверей попадали навколішки і, тужно заламуючи руки, гірко заридали, благаючи прибульця визволити їх.

— Зглянь теся, чоловіче добрий! — голосили вони і п'ялися зазирнути йому в вічі.

— Випустіть на волю! — волав одноокий троль-тягайло.

— Це якесь непорозуміння! Жахливий блуд! — кричав сивий в'язень, світячи тілом із-під злиденних лахів, решток колись розкішної професорської мантії.

Насилу відірвавши погляд від нещасних арештантів, Ксант спинив його на вузькому відкритому сходовому марші, що провадив до полу-дашка. Посеред нього заціпеніла Марта. Вона сиділа спиною до Ксанта, і дві довгі грубі коси спадали ззаду на шкіру її літунського костюма.

— Встати, як заходить Сторож! — гримнув Ксант, спускаючися сходами.

Маґда спроквола оглянулася.

— Уставай, покидь! — звелів Ксант суворим, крижаним голосом. — Підеш зі мною. Найвищий Сторож воліє продовжити твій допит.

Маґда відвернулася, але й гадки не мала вставати. Ксант підійшов до дівчини і брутально копнув її бутом.

— Я сказав устати! — повторив він. Маґда не зворухнулася. З роздратованим риком Ксант нахилився, вхопив дівчину за руки і живосилом поставив на ноги.

— А-а-а! Ой! — закричала Маґда, коли Ксант заламав їй руку за спину. — Болить!

— Цить, бий тебе Небо, — засичав їй на вухо Ксант, — і роби все, що скажу.

Зійшовши сходами нагору, він брутально випхав її за поріг, а відтак провів повз варту і далі до наступного верхнього маршу сходів. І тільки коли вони подолали його, а Сторожі зникли з очей, Ксант опустив трохи нижче її заламану руку і, нахилившись, прошепотів на самісіньке вухо:

— Іди просто. І щоб мені анічичирк.

Тим часом двоє Сторожів, стоячи перед відчиненими дверима камери, повернулися лицем один до одного.

— Щось не подобається мені цей хлоп'яга, — озвався один, погладжуючи пальцем спусковий гачок на самострілі. — Як по-твоєму, що собі намислив наш старий машкароморд?

— Хиндя його знає, — знизав плечима другий. Він постукав довбенькою по випростаній долоні — раз, другий, третій, — потім рішуче обіпнув її покрівцем і почепив на ремінь. — Не знаю, як ти, — проголосив він, — а я, Найвищого Сторожа тут згадано чи не Найвищого, іду по Леддікса. Зрештою доглядач клітки — він, і, як на те пішло, бібліотекарка — *його* бранка.

Тим часом у темному горішньому переході у Ксанта і Маґди вийшла несподівана загайка.

—Не ступлю далі ані кроку! — заявила дівчина, повертаючись до Ксанта.

Той пустив її руку.

— Маґдо, — стиха проказав хлопець, — я хочу врятувати тобі життя.

— Врятувати мені життя? — Від неймовіри Маґді аж сперло дух. — А пам'ятаєш, як ти мене бив? Як називав бібліотекарською покиддю...

—Вибач, — різко урвав Ксант. — Але інакше я не міг. З мене ні на мить не зводили очей. І якби з'явилася призра, я склав би тобі компанію в ритуальній клітці як принада для скельних гемонів. Утім, ще не пізно мене туди запроторити, а отже, поквапмося, — додав він.

— Ти мені замалим руки не зламав! — поскаржилася Маґда, потираючи занімілий лікоть.

— Маґдо, *будь ласка*, — благав Ксант. — Коли викриється твоя пропажа, волорожачим ріжком просурмлять алярм, і тоді пиши пропало. Проти нас стане вся вежова Сторожа. Кажу тобі, слід чимборше звідси вимітатися.

— Ксанте, а з якого дива тобі вірити? — вперто правила своєї Маґда, і в її зелених очах спалахнули гнівні вогники. — Ти зрадив бібліотекарів з Озерного приплаву. Ти служиш Найвищому Сторожеві Ночі. Ти брешеш. Замазуєш очі, та й годі. — Дівчина похитала головою. — Чому я маю вірити тому, хто носить на грудях емблему з зображенням превражого темнолесника?

Ксант підвів голову, його фіялкові очі повнилися смутком.

— Що правда, то правда, — погодився він. — За моїми плечима чимало ганебних учинків. Вони жахливі, і їм нема прощення. Але ти — *ти*, Маґдо, — саме ти пробудила в мені спогади про краще життя, а з ними — і мрію покинути це місце — розпрощатися з ним назавжди. Ходи зі мною, Маґдо, і я допоможу тобі повернутися назад до бібліотекарів. — Голос його затремтів. — Час мені спокутувати свої страшні гріхи.

Маґда зміряла поглядом голену Ксантову гирю, його юне обличчя — і скривила губи.

— Ти повернеш мене до бібліотекарів? — запитала вона. — Обіцяєш?

Ксант усміхнувся.

— Даю тобі слово.

Маґда простягла руку, і Ксант удячно її взяв.

— Скористаємося кошиками, що в них патрулі Сторожів спускаються в Нижнє місто, — пояснив він. — На Східній пристані. Спустимося на землю, а там і до Каменосаду рукою кинути. Я знаю шлях, що веде у Нижнє місто в обхід Осип-Міста...

— Тоді гайда! — мовила Маґда, ступаючи вперед. — Чого ми ждемо?

— Стій, — зупинив її Ксант. — Нам сюди!

Отак удвох — Ксант попереду, Маґда за ним — вони й рушили, пробираючись лабіринтом сходових маршів та пере-

ходів. Хлопець не спинявся ні на мить. Він без вагань то брав праворуч, то звертав за ріг ліворуч, то йшов просто. Тут, на долині, біля самої вежової основи, Сторожів сливе не було. Воно й не дивина, думала Маґда, тут такий сморід, що задихнутися можна! Тим часом Ксант круто взяв праворуч і почимчикував довгим тісним коридором, прямуючи на світло, що струменіло ген у його кінці.

— А ось нарешті й вона, — озвався Ксант. — Східна брама. — Він рвучко зупинився і взяв Маґду за руку. — Мало не забув, — прошепотів хлопець. — Кошики під охороною.

Маґда ошелешено зорила, як він сягнув до горішніх застібок і скинув свою чорну кирею з каптуром. Підсподом виявилася ще одна кирея, точнісінька копія першої. Ксант простяг їй одежину, і Маґда скривилася з огиди.

— Це тобі. — Хлопець кивнув на її зелений літунський костюм. — Надінь, щоб не муляти очей.

Маґда через голову нап'яла на себе важенну кирею, ще теплу від гарячого Ксантового тіла. Підкасала рукави, обсмикнула тканину, провела рукою по зображенню темнолесника з роззявленою пащекою, що тепер красувалося на її грудях, і лячно здригнулася.

— Напни каптура, — звелів Ксант, і накинув на голову свою відлогу. — На вулиці розмовлятиму тільки я.

Ступаючи пліч-о-пліч, вони вийшли з тунельного присмерку — і мимоволі замружилися від денного світла, яскраво-сліпучого після кіптявих вежових світників. На далекому кінці довгого просторого помосту висіло шість кошиків. Вони погойдувалися на линвах блоків, прикріплених до консольної балки — по три з кожного боку. Єдиний доглядач — підстарок-дрібногоблін — підвів очі на прибульців, що прошкували до нього.

Дрібногоблін мав на собі таку саму чорну кирею, тільки завелику на нього на кілька розмірів. Рукави були закасані по лікті кощавих рук, які міцно стискали меча.

— Гасло, — зажадав дрібногоблін.

— *Скельні гемони верещать*, — відгукнувся Ксант.

— *Бо... бо незабаром...*— Дрібногоблін зсунув брови, на його обличчі малювалося збентеження. — Дуже добре, — провадив доглядач, і голос його затремтів, наче він боявся, що зараз йому читатимуть мораль. — Якісь справи в Нижньому місті, га, Сторожо?

—Не твій клопіт! — відрубав Ксант і розгонистою ходою поминув дрібногобліна. Маґда йшла за ним по п'ятах.

Дрібногоблін відступив набік і заплутався в довжелезних полах киреї. Ксант уже був коло найдальшого кошика. Він заліз у нього і допоміг умоститися Маґді. Сам притулився на високому сидінні з педалями, після чого відчепив ланцюга від швартового кільця.

— Тримайся міцно, — прошепотів він Маґді. Хлопець пропустив ланцюга через свої руки і поставив ноги на педалі спускового механізму.

Дрібногоблін пантрував за ними від входу до вежі. Колись він був презавзятим рубакою, сік на капусту плескатоголовців та молотоголовців, удвічі більших за себе, і частенько здобував найпочесніші трофеї. Та нині битви для нього існували хіба як туманні спогади. Кістки дрібногоблінові були старі, м'язи — хирляві. Сила не та, щоб орудувати мечем у баталіях, і очі не досить зіркі, аби давати собі раду з гарматами на помостах, тож довелося пошитися у кошикові доглядачі. То була одна з найнижчих посад у Вежі ночі, але мала і свої плюси. Леддікс щедро платив дрібногоблінові за те, що той був його очима й вухами.

Двійко сторожів щезли з очей, і дрібногоблін оскальнувся. *Справи у Нижньому місті,* аякже! Він підійшов до краю пристані й засвистів — довгим товстим свистом.

Тим часом кошик линув донизу, і Маґда тільки охала та ахала: їй не подобалося, що він підозріло крутиться і хилитається з боку на бік. Не раз і не два борознила вона небо у повітряному човні, та чи можна було порівняти лет її улюбленої, власноруч витесаної "Нетлі", що слухалася найменшого поруху, — з теліпанням цього рипучого кошика, що висів на іржавому ланцюгу і не будив жадної довіри.

Що нижче вони спускалися, то ближча ставала уражена пошестю Санктафракська скеля. Якоїсь миті Маґда навіть могла торкнутися рукою крихкого каменю — і торкнулася б, якби не острах, що від дотику ненадійний кошик знов закрутиться. Печеристий камінь був весь у тріщинах та розколинах і від плавучої брили щомиті міг відпасти чималий кругляк і загусти вниз. Ось перед Маґдою промайнула сіренька істотка з довгими ворушкими вухами: здіймаючи звої куряви, вона проплигала крихкою скельною поверхнею і пропала з віч.

— Незабаром порівняємося з Санктафракським лісом, — озвався Ксант. Стиха порипуючи, крутилися педалі спускового механізму.

Маґда кивнула головою. Ще мить — і чорна понівечена скеля замінилася на гігантські дерев'яні колони та поперечки, які утримували її над землею.

— Санктафракський ліс, — прошепотіла дівчина, і голос їй побожно затремтів.

Не дивниця, що його звуть лісом, подумала Маґда. Щоб звести його, малося вирубати чи не половину Темнолісу! Дівчина оглядала велетенські сторчові колони, що стриміли з землі, мов стовбури вікодавніх дерев, безладну мішму стоянів та підпор, перечок та бантин, схожих їй на гілля, і їй спало на думку, що слово "ліс" — найкраща назва для цієї місцини.

Чорний ліс. Нескінченний ліс. *Живий* ліс.

Здавалося, сюди перенеслися не тільки зрубані дерева Темнолісу, а й сам його дух.

Цей так званий “ліс”, оскільки він знав, мав подвійне призначення. По-перше, мав оберігати Нижнє місто від уламків плавучої скелі. І хоч не завжди те виходило, про що промовисто свідчили жахливі руїни Осип-Міста, завдяки проникливості Вокса Верлікса та безперервній, виснажливій праці робітників-невільників шкоду пощастило звести до мінімуму. Друге призначення загалом видавалося доволі сумнівне. Ні для кого не було таємницею, що Сторожі — на відміну від бібліотекарів, які були прямо протилежної думки, — вважали: якщо котрійсь блискавиці судилося зцілити плавучу скелю, то треба докласти всіх зусиль, аби скеля не торкнулася землі. Це стало причиною жахливого розламу між ними і пояснювало їхню чорну обопільну ненависть.

Маґда повернулася до Ксанта.

— Скажи, ти віриш у святу блискавку? — запитала вона. — У ту, що зцілить плавучу скелю?

Ксант помовчав і підвів очі. Кошик крутнувся знов.

— Як Сторож — вірю, — відрік він, — хоча спільні з бібліотекарями студії на Озерному приплаві похитнули мою певність... — Він знизав плечима і знову скупчив увагу на їхньому затяжному спускові. — Хто знає, може, не мають слушності ні ті, ні ті, — додав він за хвилину. — Може ні в небі, ні в Темнолісі не знайдеться ради на кам’яну пошесть.

Маґда похитала головою.

— Як Бібліотекарський Лицар я зобов’язана вірити, що в Темнолісі знайдеться спасенний лік. Але чому Сторожі так ненавидять нас за цю віру — ось що для мене загадка! Хіба в нас не одна мета?

Ксант відвернувся.

— Маґдо, я теж над цим думав. Лихо в тім, що уми Сторожів отруєні небознавством та заздрощами. Пошесть уразила не лише камінь. Шкода тільки, що я запізно прозрів, — стиха додав він.

Кошик перехнябився, відтак вирівнявся знов. Маґда проковтнула клубок у горлі й схопилася за кошикові стінки, аж побіліли кісточки на пальцях. Кошик легенько повернувся, і вона побачила перед себе темряві надра гігантської дерев'яної конструкції та почула дивні сики, немовби з вузького отвору вихоплювалося повітря. Маґда обернулася на звук — і примітила схожу на кажана істоту з гакуватими крильми та довгим м'ясистим сисальцем. Тварина майнула у присмерку риштувань і сіла в одне з кострубатих кубел, якими була обсаджена широка перечка. То був карликовий гнилесмок.

Свистючий із придихом згук посилився, і Маґда зрозуміла: гнилесмок не один. У темряві за ним, щільно загорнувшись у власні крила, сиділо ще з дванадцятеро карликових хижаків. У носі закрутило від ядучого смороду їхнього посліду. Простим оком було видно, що на сідалі знайшла собі притулок ціла зграя гнилесмоків. Вони зліталися сюди щоранку і відпочивали у мороці, дожидаючи настання ночі. А гнилесмок, якого Маґда постерегла першого, мабуть, чи не відбився від зграї...

Хитнувся кошик, шугаючи далі вниз, і гнилесмоки щезли з очей. Повітря виповнилося новими звуками. Звуками мозольної праці. Тут пиляли, рубали, ритмічно гримали незліченними молотами — і те все під невмовчну пригру розпачливого голосіння та приглушених стогонів.

— Праворуч, а тепер спробуймо ще раз! — заревів зичний горловий голос. — Ану підставляй спини! — Цвьохнув гарапник, йойки подужчали. — Піднімай вище! *Вище!*

— Невільницькі гурти, — понуро буркнув Ксант. — Робота в лісі не припиняється ні вдень, ні вночі.

У повітрі лящав роз'ярілий наглядачів голос.

— Недоумку! — загорлав він, і знов, ще голосніше, ніж перше, хвисьнув його нагай. — Ще раз таке утнеш, і я скручу твої кістляві в'язи!

Маґда пощулилася.

Ксант, ні на мить не спиняючись, крутив педалі, кошик не переставав спускатися, і ось Маґда упритул наблизилася

до невільницького гурту. Дівчина зойкнула — і затисла собі рота.

Ні, Маґда знала, що життя невільників було не мед, а надто тих, кого засуджували до робіт у Санктафракському лісі. Та чи знайшлися б слова, щоб описати жалюгідних сарак, яких вона бачила зараз?

Невільників було душ із дванадцятеро, зібраних з усіх кінців Світокраю. У чорношкірих патлатих істотах їй пощастило розпізнати риси міських гномів, гоблінів-бражників. Нетряк, троль-тягайло, пара плескатоголових гоблінів... Коли ти попадав на каторгу в Санктафракський ліс, ніхто не допитувався, хто ти і де твій край.

Сіромашні невільники, одягнуті в самі лише настегенні пов'язки, важачи головою, балансували на благеньких риштуваннях та вузьких дошках. Знемагаючи під вагою залізнодеревної бантини, вони відчайдушно перли її на вказане місце. Вигляд небораків викликав у Маґди сльози. Усіх рабів споріднювало те, що їхні напружені м'язи скидалися радше на вузлувате мотуззя, а випнуті кістки — на паліччя. Їх тут морили голодом.

— І нічим ти їм не допоможеш, — самими губами прошелестів Ксант.

— Знаю, — скривилася Маґда. — Що може бути гіршого!

Невільники раз по раз намагалися висадити важку поперечку на потрібну висоту, і їхні стогони здіймалися й опадали, мов хвилі.

— Вище! Вище! — ревнув чийсь голос, і з присмерку на світло виступив молотоголовий гоблін у рогатому мідяному шоломі та важких шкіряних обладунках. Він ляснув гарапником. — Ще на півступня! — зарепетував наглядач, підганяючи рабів наперед.

Ураз почувся притлумлений зойк, і Маґда побачила, як один гоблін-бражник спіткнувся і впав навколішки. Знову розляглися стогони: решта невільників, ризикуючи зірватися з бантини, щосили тужилися утримати залізнодеревну перечку. Роз'юшений молотоголовець приступив до тремтячого гобліна, схопив його за шкірки і відірвав від бантини.

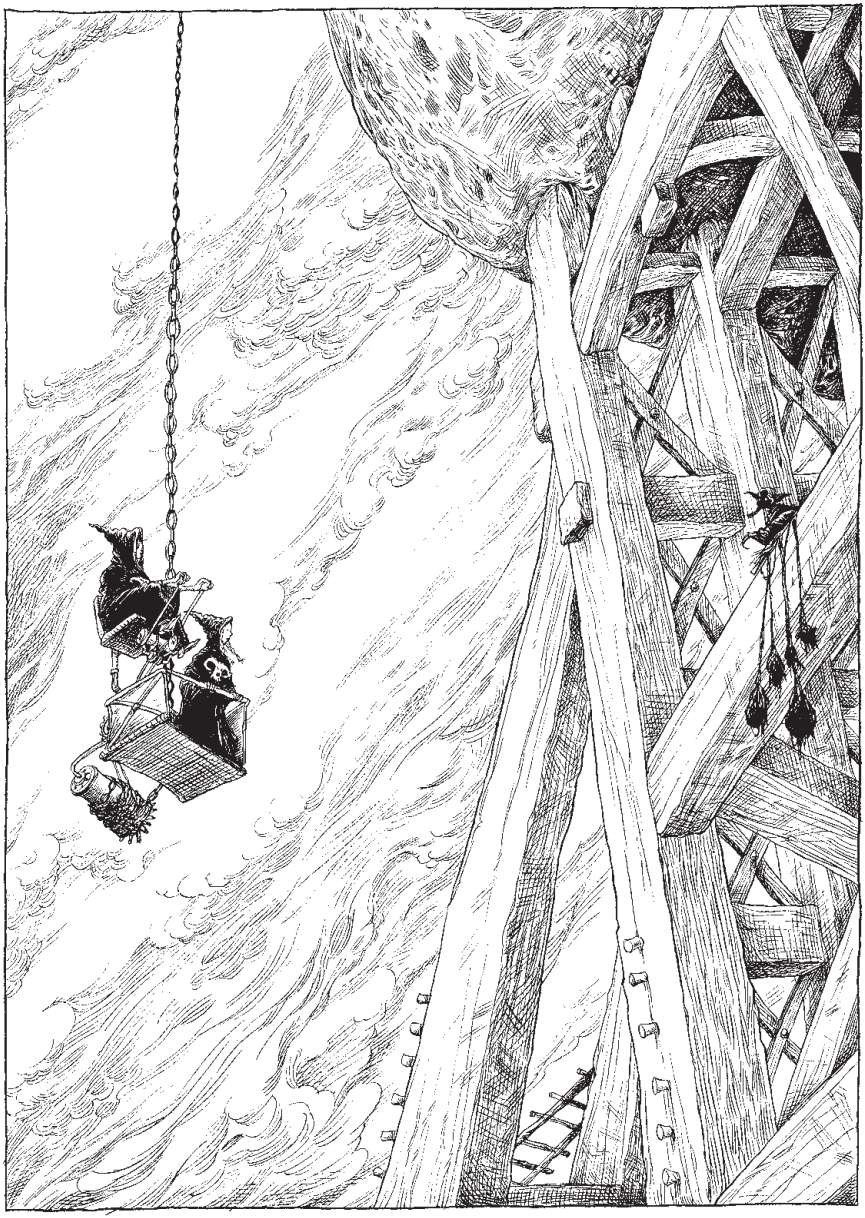

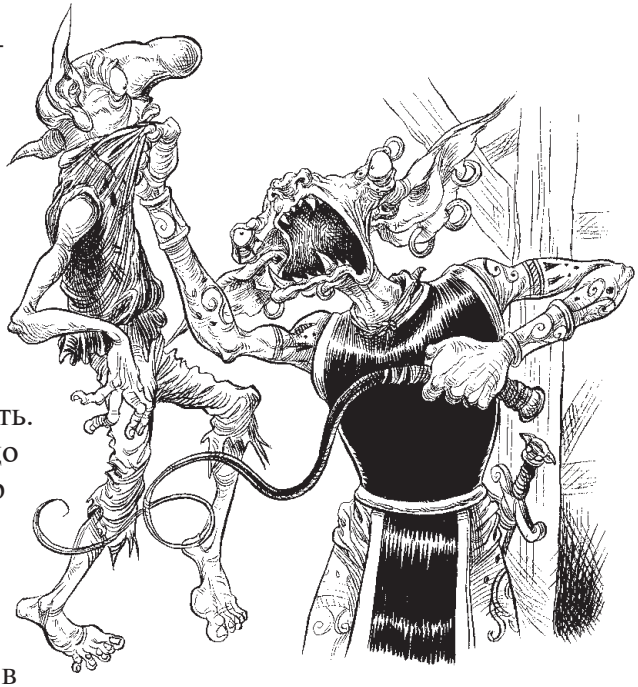

— Я тебе попереджував! — просичав він. — Ти не вартий того клопоту, якого нам завдаєш. — Він струснув перепудженим бражником і міцно взяв його за лікоть. Тоді обернувся до решти. — Тепер вам доведеться працювати ще щиріше!

З цими словами він схопив бражникову голову і різко крутнув її праворуч. Щось сухо хруснуло.

Маґда нажахано заволала.

Молотоголовець крутнувся на п'ятах і вирячився на дівчину.

— Сторожі, еге? — вишкірився він.

Маґда похнюпила очі. Добре, що кирея мала каптура: не видно заплаканого обличчя!

— Моє шанування! — відгукнувся Ксант, на хвильку перестаючи крутити педалі. — Радий бачити, що майбутнє святої Санктафракської скелі доручено таким надійним рукам. Про твої старання дізнається сам Найвищий Сторож.

Убивця скинув із помосту обм'якле тіло мертвого бражника і стояв, узявши руки в боки.

— Допоки старий машкароморд буде нам платити, ми будемо пильнувати цієї дорогоцінної скелі, — прогарчав він. Крива посмішка, оголивши разом із суцільними щербами і його ниці наміри, блискавкою промайнула по обличчю молотоголовця. — А *ви* не позичили б робочих рук?

Ксант промовчав і з подвоєною енергією закрутив педалями спускового механізму.

Маґді відібрало язика. Її до глибини душі вразив стан невільників, приречених працювати до цілковитої знемоги. У дівочій пам'яті знову і знову оживало наглядачеве звірство. Кошик стремів донизу, стогонів не було вже чути, але дівчина знала: вона пам'ятатиме це до гробу.

— Маґдо, — Ксант повернувся до юної бібліотекарки. Та вона й не ворухнулася, з головою поринувши в роздуми. — Маґдо! Ми вже прибули. — Кошик м'яко гупнув на землю, і Ксант, щоб ланцюг не розкручувався далі, застопорив гальмівний важіль, зслизнув із сидіння і вискочив із кошика. — Маґдо, — промовив він утретє і потермосив дівчину за плечі. — Ми сливе допевнилися свого. Найгірше позаду.

— Так, для нас, — хмуро погодилася Маґда.

Із Ксантовою допомогою вона покинула кошика і розгублено роззиралася круг себе.

— Чогось шукаєте? — прохарчав чийсь голос.

Маґда сахнулася з несподіванки. Ксант обкрутився на місці — перед ними, згорнувши на грудях здоровенні руки, стовбичив Сторож-нетряк.

— *Скельні гемони верещать*, — промовив хлопець.

Сторож обкинув його зневажливим поглядом, і на вустах його зазміїлася крива посмішка.

— Ге, знайоме обличчя, — стрепенувся гоблін, і очі його хижо заблищали. Він зняв з пояса важку булаву. На гострих шпичках заграло яре сонячне світло.

— Негайно вступися! — скомандував Ксант, і голос його затремтів з люті. — Я — Ксант Філатін, виконую доручення самого Найвищого Сторожа. Якщо він узнає про це неподобство...

Тут пітьма за його спиною заворушилася, і з неї виступила якась личина: хтось жилавий, із зализаним волоссям та тхорячим писком.

— Найвищий знатиме про це неподобство дуже хутко, — прорипів він.

— Леддікс! — ахнув Ксант і сполотнів.

— Що, Ксанте, не сподівався мене здибати? — усміхнувся доглядач клітки. — Невже ти так і не допетрав, що я не спускав тебе з очей? — Він тихенько хихикнув. — Довго я чекав на цю мить, підступний мій друже. Страх як довго...

— Леддіксе, ти... ти робиш велику дурницю, — зауважив Ксант. — Я тебе остерігаю.

— *Ти* остерігаєш *мене*? — Леддікс скривився, вдаючи подив. — О, та ти слизняк, Ксанте Філатіне. Підлестився до Найвищого Сторожа і забиваєш йому баки, своїми зрадецькими побрехеньками наструнчуєш його проти мене. — Його обличчя скам'яніло. — Але тепер ти теліпаєшся у мене на гачку, мов тлуста риба-болотниця, що взяла принаду...

— Та як ти смієш! — скричав Ксант із крижаною люттю, на яку тільки міг здобутися.

Леддікс ляснув пальцями, Сторож-нетряк шарахнув до хлопця і замахнувся булавою.

— Ксанте! — зойкнула Маґда.

Та було вже запізно. З огидним хрустом важка ґудзувата булава опустилася на його тім'я. Ксант іще встиг побачити зловтішну Леддіксову осмішку, жорстокий вищир переможця. Тонкі губи. Руді зуби. Неживі очі...

А потім — ніщота.

· РОЗДІЛ ЧОТИРНАДЦЯТИЙ ·

Бурштинотоп

Тільки духоблуд може зрозуміти, який важкий цей хрест, гірко думав Бурштинотоп. Ворушачи вусиками, він накреслив коло на густому порохові, яким припала захаращена слоїками та шкаликами медична шафка біля летючого фотелю.

Треба стерти порох!

Крижана духоблудова думка мечем проткнула плутанину в думках головатої няньки.

— О-о-ой! — заверещала вона із суміжної світлиці й упустила додолу шкляну затичку. — Бурштинчику, коханий, ну, скільки тобі казати? — скрикнула Вогнецвітка. — Нянечка не любить, коли ти вдираєшся в її думки!

— Даруй, Вогнецвітко, — сумно прошепотів духоблуд.

Навіть вона, Вогнецвітка, чудова велетка Вогнецвітка, яка доглядала за старим духоблудом, яка тамувала і приборкувала його болі — навіть *вона* не могла зрозуміти, який то хрест — бути духоблудом. Оті всі думки, думки всіх і кожного, пошепти, стогони, крики — і жодної миті перепочинку…

Вісімдесят років тому, в похмурих тванистих землях блудів, загублених у найглухіших нетрищах Темнолісу, все було зовсім інакше. Бурштинотопові очі заяскріли, він усміхнувся, затремтівши вусиками. Духоблуд пригадав благословенну тишу, що була оточувала його ще малям — тишу, нічим не запорожнену і приємну, порушувану хіба шепотом іншого далекого мароблуда.

Бурштинотоп здихнув.

Його, як і багатьох інших шукачів щастя, вабило Нижнє місто, вабило маревом кращого життя та казкових статків. Більшість переселенців знаходили тут тільки злидні та розпач. Але не Бурштинотоп.

Духоблудів усміх розповзся по всьому обличчю, очі заблищали.

Бурштинотоп напитав собі роботу. Розумний блуд, якщо йому ставало глузду мовчати і тихенько дочуватися, завжди мав коло чого заходитися. Вуха Бурштинотопові були все нашорошені, і тільки-но він обійняв прибуткову посаду в Школі Світлознавства і Темрявознавства, став підслуховувати плітки вчених про їхнього патрона, амбітного Найвищого Професора.

Давно уже небіжчика, похмуро подумав Бурштинотоп.

Професор був його найперший працедавець, кревно зацікавлений у підслухах і ладний платити за них у вічно гамірному старому Санктафраксі, де ніколи не мовкли чутки та думки. О, скільки там було думок, скільки гаму!

Бурштинотоп нахилився вперед, щоб почухати сверблячу суху, лускату шкіру під коліном.

Духоблуд був проворний на всяку науку. Він навчився не помічати пустомолотства і слухати вибірково. Нелегка то була річ! Не один і не два блуди, перебувши кілька років у Нижньому Місті, закінчували божевіллям. Але не Бурштинотоп. Він не був макуха, та й мав свою протиотруту.

Здригаючись від кашлю всім своїм хирлявим тільцем, Бурштинотоп вивчав батареї закурених пляшок у шафці для ліків. У великих слоїках стояли настоянки. Дуже дійові суміші: вони заспокоювали його бідні, змучені вуха. Високі

тендітні посудини містили масті й бальзами. Були ще й рідкі масті, масні та чорні, і йому страшенно подобалося, коли Вогнецвітка своїми грубими руками прикладала йому припарки...

Бурштинотоп хрипко хихикнув — і знову розбухикався, цього разу вочевидячки надовго.

— Лелечки-леле! — зойкнула Вогнецвітка, влітаючи в палату і ляскаючи п'ятами по мармурових кахлях. — Дадуть мені хоч хвильку сумиру та супокою?

Вона прискочила до духоблуда, який аж корчився від кашлю, і відкрила пузатого блакитного горщика. Шибнуло духом шавлієвої м'яти та лісової камфори — їдким, аж ув очі заходило.

— А тепер Нянька закотить сорочку, — спокійно провадила Вогнецвітка, — і втре у твої груди трохи рідкої масті для припарок.

Вона розстебнула духоблудову одіж, однією рукою заголила спідню сорочку, а другою сягнула у дзбанок над духоблудом. Поки її грубі, шорсткуваті пальці втирали мазь у мертвотно-бліду, всю у плямах духоблудову шкіру, Бурштинотоп чув, як заспокоюються його легені. Кашлюк відпускав. Духоблуд відкинувся на спинку фотелю і заплющив очі.

Він став порпатися в потаємних Вогнецвітчиних думках — х апливих, безладних... овва, а це що таке?!

Духоблуд перестав промацувати її мозок — він знав: гобліниху це просто казить! — і спробував думати про щось інше.

Професура! То було напрочуд сварке кодло — всі до одного носилися зі своїми нікчемними образами та дріб'язковою ворожнечею... А потім йому трапився Вокс Верлікс, професорський помічник із Коледжу Хмар: себепевний довгань, хвалько і забіяка, якого медом не годуй — тільки дай повеличатися. Тоді Вокс був ще молодий і зелений, але Бурштинотоп уже чув: тут щось більше за голі амбіції, тут серйозні заміри...

Духоблуд усміхнувся.Вокс вабив його інтелектом — блискучим і могутнім. Бурштинотоп відразу зміркував, що з

цим професором йому *працювалося б* по-справжньому, тож не можна ловити ґав...

— Зараз воно тобі не зашкодить, — проголосила Вогнецвітка, спускаючи на духоблудові спідню сорочку і обсмикуючи мантію. — А тепер постарайся зовсім не хвилюватися, — посварилася пальцем нянька. — Ти ж знаєш, добром воно не закінчується.

— Чаю, — промурмотів Бурштинотоп, на мить розплющивши очиці. — Я б не відмовився від добренного трав'яного чаю.

— Зараз, — мовила Вогнецвітка і відвернулася. — Нянечка лиш тріньки попорається. Тріньки спочинь, коханий Бурштинчику.

Бурштинотоп покірно кивнув головою і знов заплющився.

О, ті перші роки у Воксових помічниках... Як жадні інші, вони були багаті на події. Тут тобі і Матір Бур, і втрата старого Санктафракса, і зародження нової скелі. Які то були часи! Бурштинотоп захитався туди-сюди у летючому фотелі.

Вокс тоді саме втерся в довіру до отого молодого недоумка — Найвищого Академіка Кулькапа Пентефраксіса. Лукавець удавав, ніби щиро вірить у його маячню про рівність між ученими та нижньоміщанами. А він, Бурштинотоп, увесь той час підслуховував чужі думки, доповідав про них Воксові, і вони вдвох лиш чекали на слушну нагоду.

Невдовзі Світокрай спіткала кам'яна пошесть — нова санктафракська скеля почала кришитися, а весь потужний спілчанський флот згинув через руйнацію плавучих літайкаменів. Між Нижнім містом і Новим Санктафраксом зчинилася колотнеча, Кулькап упав у розпач. І тут з'явився Вокс із блискучим планом — збудувати на санктафракській скелі одну величезну вежу, здатну заступити собою всі дрібненькі будівлі всіляких шкіл та академій. Тодішні чимраз численніші й впливовіші вчені-землезнавці могли б використати під свою Велику бібліотеку нижні вежові яруси. Продовжуючи відтіля вивчення Темнолісу, вони, може, і знайшли б із часом лік на кам'яну пошесть. А вчені-небознавці посіли б верхні яруси, обладнали їх під майстерні,

лабораторії і, що ще важливіше, мали б змогу спостерігати за спорудженням могутнього шпилю, покликаного, як вони вважали, вбирати в себе снагу всіх блискавиць, що спалахуватимуть неподалік, тим самим протидіючи кам'яній пошесті.

То був геніальний план. Усі Воксові накреслення відзначалися геніальністю. А на нього, Бурштинотопа — посередника, маніпулятора та викривача всіляких змов, — як завжди, було покладено відповідальність за здійснення тамтого плану.

Усмішка знов розповзлася по блідому духоблудовому обличчі. Розуму Воксові не позичати, що правда, то правда. Він переконав найповажніших спілчан Нижнього міста використати нечисленні кораблі, які ще залишились від флотилії, на перевезення до міста останнього вантажу будівельних матеріалів з Темнолісу. А коли їхні запаси вичерпалися, він став збивати з нижньоміщан зграї, які для завершення будівництва розбирали до цурки цілі міські квартали. Звичайно, працюючи на Вокса, Бурштинотоп справно отримував свої винагороди та премії. Тамта робота майже зруйнувала академіків, але Вежу ночі було таки вивершено.

З палати навпроти щось кудись переливали, забряжчала ложечка, що нею колотили рідину. Бурштинотоп розплющив очі, сподіваючись побачити Вогнецвітку. Няньки — з чаєм чи без нього — не було. У вікні навпроти малювався розпливчастий обрис високої стрункої вежі, яка неначе манила до себе з-поза мереживної штори.

— Ехехе, Вежа ночі, — пробуркотів він засмучено. — Наше перше поважне творіння. — Голос його був тихий і деренчливий. — І як так воно сталося, що все зійшло на пси?

Треба бути сліпцем, щоб цього не бачити. Учені-землезнавці від самого початку зненавиділи вежу, і Лицарська Академія розкололася на дві партії — небознавчу та землезнавчу. Відразу ж після закладин Великої бібліотеки лицарі, що співчували поглядам учених-землезнавців, стали на їхній бік. І тих і тих почали звати одним словом — бібліотекарі.

Їхніми супротивниками стали вчені-небознавці, об'єднані під проводом банькатого, з одутим видом шелихвоста на ім'я Орбікс Ксаксіс. Вони називали себе Сторожами Ночі.

Обидві сторони — бібліотекарі та Сторожі — завзялися боротися до останнього.

Бурштинотоп хихикнув. Зроду йому не випадало чути такої мішанини думок! Чорні задуми і високі помисли! То він нараяв Воксові пристати до Сторожів — і той щедро віддячив духоблудові.

Що то була за ніч! подумав Бурштинотоп, відкидаючись на спинку летючого фотелю. *Ніч Темнолесників!*

Зодягнені в новенькі чорні мантії з зображенням ревучого темнолесника, Сторожі хутко взялися до діла. Усіх, хто неприховано підтримував Кулькапа, усували від влади, чимало з них наклали головою, а сам Найвищий Академік як у воду канув.

Бурштинотоп згадав, як Вокс проголосив себе новим Найвищим Академіком, а його настановив своїм радником. Його аж дріж проймав від цього спогаду. Миршавий духоблуд із Темнолісу — Найвищий радник Нового Санктафракса та Нижнього міста!

Де мій трав'яний чай? подумав духоблуд, обертаючись до суміжної палати і нетерпляче постукуючи пальцями по бильцях летючого фотелю. Чому так бариться Вогнецвітка?

Певна річ, тривало це недовго. На заваді стали Сторожі.

— Невдячна потолоч! — скрушно прохарчав Бурштинотоп.

Авжеж, він мав би це завбачити. Треба було ретельніше вчитуватися в похмурі думки Орбікса Ксаксіса, але влада сп'янила його і приспала. Наслідки? Однієї фатальної ночі Орбікс зробив хід конем: послав Сторожів скинути Вокса та його радника з високого помосту вниз — на певну смерть. І що тим усе ж не вдалося захопити Бурштинотопа зненацька, була не так його заслуга, як щаслива випадковість.

Орбікс намірився загарбати собі всю вежу, а бібліотекарів, які ставали чимраз норовистіші й вічно до всього чіплялися, вічно були всім невдоволені, себто заважали втіленню його планів, просто звести зі світу. І не хто інший, як Бурштинотоп, який відчував, що бібліотекарі ще могли б на щось придатися, послав їм вісточку. Вона виявилася вельми вчасною, і бібліотекарі всі до одного повтікали до Нижнього міста.

Вокс і Бурштинотоп знайшли притулок у Палаці статуй, обернений після занепаду великих купецьких спілок на занедбану безлюдну руїну. Отоді-то Бурштинотоп і перебрався у свою гарненьку невеличку горницю...

Духоблуд тяжко зітхнув. І на що тільки пішли оті всі роки?

Попервах вони удвох жили в Палаці статуй і горя не знали. Нижньоміщани визнали Вокса новим Найвищим ака-

деміком, Бурштинотоп відав торгівлею та податками, і невдовзі золото рікою попливло до них. Сторожі є Сторожі, вони цілісінькими днями просиджували у своїй Вежі ночі, сподіваючись приходу святої бурі. Сякої-такої рівноваги пощастило досягти.

Але Бурштинотоп чудово розумів, що рівновага ця нетривка, позаяк Нижнє місто майже цілком ізольоване від Темнолісу. Трохи довше протрималася торгівля з повітряними піратами, та досить було їхнім кораблям стати жертвами чимраз лютішої кам'яної пошесті, як і вони зійшли нанівець. Люд у паніці ринув скуповувати все, що бачили очі, а потім і взагалі вкинувся у мародерство. На вулицях шаленіли юрми розбишак. Ремісництво, торгівля — все опинилося під загрозою краху...

Наближався полудень, сонце підбилося височенько, і в його промінні, що лилося у вікно, золотими крупинками ширяв порох. Бурштинотопові залоскотало в горлі, він затулив рота носовичком, щоб не вдихати пилу, подумки клянучи Вогнецвітку за її нехлюйство. Де тільки оком поведе, скрізь гармидер! Були часи, коли він залюбки порядкував сам, перебирав усі пляшечки з ліками, дзбанки з мастю для примочок, ревно стираючи з них пил. А нині?...

Бурштинотоп здихнув і заплющився, аби не бачити занедбаних покоїв. Вокс! подумав він. Неймовірно обдарований винахідник!

Духоблуд пригадав його обличчя, коли той якось завітав до нього пізньої ночі з палахкими від збудження очима. Він витяг із рури скручений пергамен і розіслав його на Бурштинотоповім столі. То було креслення якоїсь мудрованої довжелезної споруди на палях.

"Це щось на взір мосту. Він простягнеться від Темнолісу до самого Нижнього міста. Я назву його Великою дорогою Багнищем, — пояснював Вокс, жваво вимахуючи руками. — Ти тільки подумай, Бурштинотопе. Вони тільки раді будуть поновити наші зв'язки з Темнолісом. Нам придадуться їхні дослідження про дерева, ти знаєш: їм ціни не складеш. Бібліотекарі знають усе — від того, який жолудь проклюнеться

влітку, а який ні, до того, як розподілити навантаження на залізнодеревну колоду...”

“Мені б страх не хотілося кидати тінь на ваші бездоганні креслення, — відказав Бурштинотоп. — Міст через Багнище — штука, безперечно, гарна і потрібна, але як ви пропонуєте подолати Присмерковий ліс?”

“Сорокухи! — вигукнув Вокс, і очі його запалали. — Ми домовимося з сорокухами! Вони нечулі до дії Присмеркового лісу. Їм до снаги буде прокласти через нього дорогу, яка сполучатиметься з нашим мостом. І тоді, Бурштинотопе, скарби Темнолісу будуть у наших руках”.

“І в лапах сорокух”, — похмуро додав Бурштинотоп.

“Ну, ти з ними домовишся, — Бурштинотопе, — відповів Вокс. — Хто, як не *ти*”.

Вокс мав рацію. Якось Бурштинотоп мав до діла з твердою на вдачу, золотоокою старою птахою — Матінкою Волоперою,

курниковою маткою чималої зграї мандрівних сорокух. Вона погоджувалася — звичайно, за чималу винагороду — на спорудження ділянки Дороги Багнищем, що мала пролягати через Присмерковий ліс. Якщо, своєю чергою, їй буде вільно збирати там мито.

Усе йшло як по маслу, пригадав Бурштинотоп. Із ділянкою, що перетинала Присмерковий ліс, упоралися за півроку, після чого стала можливою доправа свіжої деревини з Темнолісу, і бібліотекарі з нижньоміщанами нарешті змогли взятися за її довший шмат, що пролягав через Багнище. Загалом на спорудження всієї магістралі пішло три роки. Матінка Волопера запровадила свій митнийзбір — золотом і натурою, — Бурштинотоп, як завжди, накинув ще дещо для себе.

— О, щасливі дні, — приглушено, з-під носовика, зітхнув духоблуд. — Щасливі дні.

Коли було споруджено останній відтинок дороги, що сполучив східну її частину з західними передмістями Нижнього міста, Вокс побачив навіч, у що йому обійшлися сорокушачі послуги. Щойно по мостинах заторохтіли перші тарадайки, як їх заполонили орди сорокух, загарбавши всю Велику дорогу Багнищем.

А могло бути й гірше, зізнався собі Бурштинотоп. Так, сорокухи справді тримали у себе під п'ятою шлях до Темнолісу, та все ж йому з Воксом зосталося Нижнє місто, яке можна було обкласти податками. І вони сповна скористалися з цієї нагоди. Бурштинотоп нарешті по-справжньому забагатів: він стягував із купців та крамарів при в'їзді до Нижнього міста мито за деревину з Темнолісу, а коли ті вертали

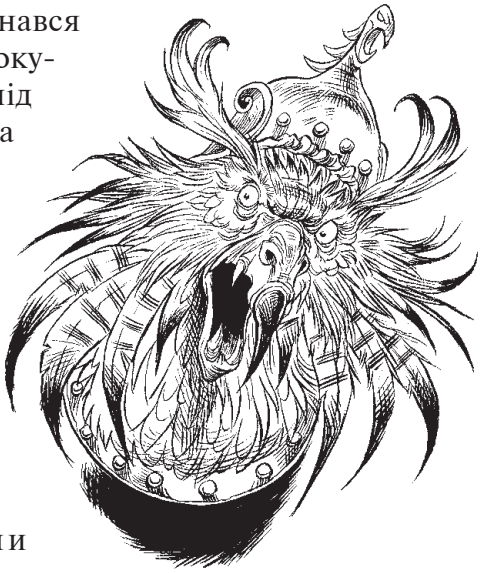

назад — за тонке полотно, інструменти, зброю — за все, що бралося в ремісників і вивозилося з міста. А що вони сплачували дорожнє мито ще й сорокухам, то від прибутку мало що лишалося. Тож не дивно, що купці та крамарі не переставали клясти свою лиху долю.

Бурштинотоп регулярно прослуховував їхні бурчання, погрози та прокльони. Настрої в місті були препаскудні. Говорили про бунт, про опір, про те, що Нижнє місто повстане і скине Вокса. А бібліотекарі, бий їх Небо, стояли на чолі натовпу, підбурювали до бунту і сіяли розбрат!

Бурштинотоп наморщив чоло. Що не кажи, а бібліотекарі були незамінні при будівництві Дороги Багнищем, але згодом почали надто гнути кирпу. Та якби тільки це: і далі вірячи в Кулькапову маячню про рівність нижньоміщан та вченого люду, ці неприторенні дурні стали вкрайнебезпечні. Слід було покласти цьому край.

Бурштинотоп видивив за вікно, де на крихкій скелі, спертій на риштування Санктафракського лісу, височіла Вежа ночі.

То була вигідна оборудка. Він і нині цього певен. Бурштинотоп підслухав балачку на великій зустрічі, влаштованій у Капличному палаці — розкішній будівлі на річковому березі, де містилися всі бібліотекарські штаб-квартири. Окрім бібліотечного відділку в повному складі кватирували там і чільні купці Нижнього міста. Гріх було не скористати з такої нагоди, аби одним махом знищити до пня усе зрадливе кодло... Але для цього треба було мати орду немилосердних горлорізів.

Бурштинотоп одвернувся від вікна.

— Орбікс Ксаксіс, Сторожі Ночі, — пробуркотав він. Так, то була вигідна оборудка. Духоблуд пересвідчив у цьому Вокса.

— Свята скеля сідає, — пригадалися йому слова свого патрона на отій фатальній зустрічі між ним та його недругом Орбіксом Ксаксісом. “Але я потраплю її зупинити, не дам їй торкнутися землі. Сам подумай, Орбіксе, — переконував Вокс. — Чого ви найбільше боїтеся? Що свята скеля

впаде на землю. А я пропоную рецепт, як цього уникнути". — "Як?" — запитав з-під металевої маски рипучий голос. "Треба збудувати величезне дерев'яне опертя, — Санктафракський л і с, — яке б утримувало святу скелю в її теперішній поставі. Ви ж знаєте, Орбіксе, це мені до снаги... Аби я тільки взявся". — "А якщо ви спорудите такий дивогляд, якої винагороди зажадаєте натомість?" — прогарчав Орбікс. "О, суща дрібничка для вас, — хихикнув Вокс, трясучи своїм потрійним підборіддям (уже тоді, оскільки міг пригадати Бурштинотоп, він дедалі гладшав). — Тільки й роботи вам буде, що перебити всю бібліотекарську братію та їхніх посіпак — купців. Ксаксісе, голубе, я просто певний, що ви за іграшку з цим упораєтеся".

Бурштинотоп пощулився. Ксаксіс таки *впорався*. На четверг у ніч після розмови його Сторожі оточили палац, де кватирували бібліотекарі, й зачалася велика масакра. Вулиці навколо палацу зачервонила пролита бібліотекарська кров, а все ж...

Оте *"а все ж"*, здавалося, ніколи не зникне, гірко подумав Бурштинотоп.

А все ж, деякі бібліотекарі зуміли прорватися і зникли у водозбігах, де, мов ті рябощурі, переховуються й нині.

— Благослови їх Небо! — усміхнувся Бурштинотоп. Бо ще й тепер з них могла бути якась користь...

—Язараз, коханий мій, — гукнула з палати напроти Вогнецвітка. —Казанок уже закипа.

Бурштинотоп кволо кашлянув. Трав'яний чай — ось що освіжить його спраглу горлянку! Духоблуд роззирнувся. Чи всі речі зібрано? Мандрівка заповідалася тривала... Начебто все на місці. А його лікарства Вогнецвітка згребе до своєї неосяжної торби за дві секунди. Люба, кохана Вогнецвітка. Ну звісно ж, вона має піти з ним. Бурштинотоп просто *не може* покинути її тут. Ні, в жадному разі! Натомість тих, кого він радо спекався б, налічувалося чимало...

Узяти хоча б Ватага Титуґґа.

Бурштинотоп пригадав свою першу зустріч із тим старим підступним молотоголовим зарізякою. Звів його з ним діловий Бурштинотопів партнер Емуель Пінoротько з Ливарн о ї

галявини. Емуель був Бурштинотоповим агентом у Темнолісі — і то доволі заповзятливим.

“Познайомся з Титуґґом, — усміхнувся Піноротько. — Він уособлює в Нижньому місті Гоблінівські сельбища, і як на мене, може тобі стати у великій пригоді”.

Бурштинотоп ковзнув поглядом по вкритому бойовими рубцями Титуґґовому обличчі, вухах, понівечених від мечів, руках, помережених татуюванням, бойовому спорядженні з численними прим’ятинами від ударів. Хоч куди козак!

Зайве казати, що всупереч Бурштинотоповим сподіванкам усунення бібліотекарів не розв’язало всіх проблем. Правду кажучи, навіть без книжників нижньоміщани потрапляли довести до божевілля своєю незгідливістю — а тим часом Сторожі вимагали негайного спорудження Санктафракського лісу. Робітники страйкували, вимагали платні і нищили знаряддя. Будівництво опинилося під загрозою.

Вокс, здавалося, дивився на все крізь пальці. Він був поглинутий своїми схемами та кресленнями і нетямився від щастя, закінчуючи новий великий дорожній проект. А втілювати Воксові плани в життя зазвичай доводилося Бурштинотопові. Вихід лишався тільки один...

По вутлій спині Бурштинотоповій перебіг легенький дріж.

— Рабська сила, — прошепотів він.

Нижньоміщани і гадки не мали працювати доброхіть, отож лишалося одне: вдатися до примусу. Вони вже й так розопсіли за цей час. Бурштинотоп постановив обернути їх на рабів. Але тут не обійтися без наглядачів. Без цілої армії наглядачів.

“У мене знайдеться така армія, — відказав тоді Титуґґ, — там, у Гоблінівських краях. Ваше кодло чубаїв та патлаїв у підметки їй не годиться. Це чудово вишколені молотоголовці та бувалі в бувальцях плескатоголовці. Але попереджую вас, добродію, пане Найвищий раднику, — додав він похмуро, — дешево нас не купиш”.

“О, грошей стане на вас усіх, — засміявся Бурштинотоп. — тільки приведіть своє військо до Нижнього, і обіцяю: не пожадую. Погуляєте на славу”.

Кілька наступних тижнів Великою дорогою, по двоє, по троє, прибували молотоголові та плескатоголові гобліни. У перевдязі бляхарів, кравців, звіроловів, крамарів та купців усіх мастей. За цей весь час сорокухи так нічого й не запідозрили. Радник-духоблуд мав вести лік прибульцям і розміщати їх у Нижньому місті. Невдовзі величезне військо гоблінів розпорошилося по всіх закутах — і зачаїлося, дожидаючи, коли Ватаг Титуґґ за Бурштинотоповим сигналом подасть команду до наступу.

Духоблуд аж загойдався в кріслі від тих спогадів і затер кощаві руки. *Кривавий тиждень!* Сім днів поспіль найманці нишпорили по всьому Нижньому місту, виловлюючи городян. Старих і немічних, незугарних працювати вбивали на місці. Решту обертали на рабів. Та перш ніж погнати невільників на будівництво Санктафракського лісу, їх ще приневолили копати величезні братські могили...

Бурштинотоп позіхнув.

— Мета і засоби, — пробуркотів духоблуд, покусуючи ніготь, обгризений більше за інші. Він осміхнувся собі у вуса. Вокс був щасливий, що все так оберталося. А він, Бурштинотоп, заробив на цьому купу грошей!

А все ж...

Усе те саме “а все ж”! Духоблуд перестав погойдуватися і безживно опустив руки на коліна. Клята Титуґґова скнарість!.. Бурштинотоп мав би завважити захланність у гоблінівському ватагові ще при першій зустрічі! Вона звела все нанівець. Замість удовольнитися дільбою прибутків від мануфактур та ливарень і забезпечувати робочою силою Санктафракський ліс, Ватаг Титуґґ вирішив накласти руки на все.

Він просто усунув Вокса з Бурштинотопом від усіх справ, далі загарбав Ліс і став одноосібним правителем Нижнього міста. Ходили чутки, — Бурштинотоп сам їх чув, — що Титуґґ жадав запопасти Воксового посадового ланцюга і проголосити себе Найвищим Академіком.

Оце так пиха! обурювався подумки духоблуд. Неотесаний молотоголовець із Гоблінівських сельбищ —Найвищий Академік! Суще божевілля! Проте знав духоблуд і те, що Титуґґ не вгамується, поки не зведе їх із Воксом зі світу. Бурштинотоп похитав головою. Ота парочка найманих гоблінів підкралася недозволенно близько...

Отак вони й докотилися до теперішнього життя. Вокс став в’язнем Палацу статуй, маючи під рукою жменьку вірних слуг для догляду за собою і вбезпечившись від гоблінів мудрованою мережею пасток та ловецьких ям. Може, отруйницю Естеру, до нестями закохану в свого патрона, чи старого Худайла, дурного, але відданого, це і влаштовувало — але не Бурштинотопа. Він мав статки, полишені на Емуеля Піноротька на Ливарній галявині, але шляхи до них тепер відтяті.

Із Воксом було покінчено. З Нижнім містом також. Давно вже пора було подбати про себе.

Тут до покою впала Вогнецвітка: в одній руці —парка шклянка трав’яного чаю, у другій — тарілка з вафельними бісквітами. Нянька поставила шклянку з тарілкою на високий вузенький столик і розвернула до нього летючий Бурштинотопів фотель.

— Ось, — озвалася вона. — Трав’яний чай і трохи ласощів. Але спершу ти повинен стати слухняним хлопчиком

і зажити своїх особливих ліків. — Вона добула з фартуха невеличку шкляну пляшечку, відкоркувала її і націдила повну ложку темно-червоної рідини. Поклавши зілля назад у фартух, підійшла до духоблуда і прощебетала: — Роззяв рота!

“Вогнецвітко, я думаю інакше, — прошила няньці мозок крижана Бурштинотопова думка. — *Голова моя має бути ясна. Сьогодні жодних особливих ліків. Затямила?”*

— Бурштинчику, коханий мій, — запротестувала нянька. — Облиш, ти ж знаєш, я не люблю, коли ти...

“Затямила, Вогнецвітко? — духоблуд прищулив очі, вусики біля кутиків його тонкого рота затремтіли. — *Зітрув твоїй голові все, чим вона напхана. Спорожню твій мозок... дочиста...”*

Вогнецвітка впустила ложку і, голосячи, впала навколішки.

“Дай мені ліки, — Вогнецвітка чула, як мароблудова думка морозить їй мозок. Вона простягла пляшечку, і сухенька, тонка рука хапливо її взяла. — *Тепер запакуй решту моїх пляшечок — тільки обережно. А тоді відвези мене до Худайла. Я дам йому останнє маленьке доручення”.* Він зирнув на пляшечку з ліками у себе в руці й похмуро засміявся.

Нянька тупо кивнула здоровою, як казан, головою.

— Знаменито! — усміхнувся Бурштинотоп. — І ще, Вогнецвітко, любонько... — Нянька завмерла — її очі були порожні й холодні. — Поквапся, час наглить.

· РОЗДІЛ П'ЯТНАДЦЯТИЙ ·

Тать, Убийкіготь і Жмур

I
ГОБЛІНІВСЬКЕ ВІЙСЬКО

— Татю, час, фаланга вже шикується! — хрипливо гаркнув гоблін і штурхонув бутом по ногах сонного. Темношкірий молотоголовець звів голову: на нього зверху витріщився спо-войовник Дуболом. — Жвавіше!

Тать сів.

— Я мабуть, задрімав, — промурмотів він. Гоблін підвівся, оговтуючись після короткого сну, і взяв рогатого шолома та важкого пукатого щита — спорядження добірних молотоголовців. Шолом ліг між широко посадженими очима. Тать застібнув його і взяв щит на плече. — Я готовий, — доповів він.

Дуболом кивнув.

На величезному похмуромумайдані ніде голці було впасти від різношерстої гоблінівської братії. Опріч невисоких приземкуватих дрібногоблінів у нехитрих обладунках та кре-

мезних плескатоголовців з дебелими кийками, в око впадали чубаї та патлаї, озброєні важкими луками і сагайдаками, повними стріл, а також капловухи з важкими надбрівними дугами та пилозубі гобліни, примітні своїми різьбленими списами для близького бою. Усі до одного були цяцьковані, тавровані чи окільцьовані особливими знаками свого роду-племені, й усі без винятку рвалися до бою.

Очолювали їх молотоголові Сторожі: вишикувавшись грізною бойовою фалангою у двісті бійців завширшки і триста завдовжки та заслонившися щитами, вони утворювали непробивний мур.

Тать стояв у першій лаві, як завжди, пліч-о-пліч із бойовим товаришем Дуболомом. У Темнолісі вони билися поруч у багатьох січах. Дуболом урятував йому життя під час Великої Сорокушачої різанини, а за рік, коли воювали гоблінів-чубаїв, Тать відплатив йому тією самою монетою.

Вони були молотоголовці. Війна стала їхнім ремеслом. Але тут, у Нижньому місті, жити було куди легше. Жодних знегод, нічого, окрім нескінченної муштри та довгих нудних годин у Мурашиних вежах! Коли-не-коли зчинявся шарварок через раба-втікача чи якогось гонористого фабриканта,

будячи незрівнянний азарт погоні. Але сьогодні все буде зовсім інакше, сьогодні їхнім недругам не буде ні куди бігти, ні де ховатися.

— Бібліотекарська потолоч! — рикнув Тать.

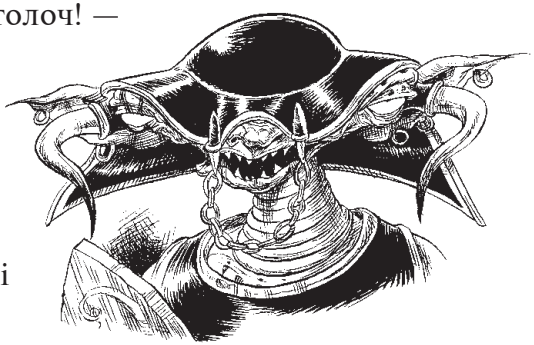

Спереду фаланговий, чекаючи наказу, зизував на Ватага Титуґґа, що стояв на невисокому постаменті. Ось ватаг підніс свою криву шаблюку і заревів:

— Фаланго! Вперед!

Тать потішено рохнув і рушив у ногу з рештою.

Кінець муштрі, патрулюванням, кінець осоружній метушні! Зараз почнеться обіцяна велика битва! Громохко карбуючи крок, фаланга покинула майдан, вийшла на головну вулицю, і Тать думно підніс голову. Йому подобалося грати на марші м'язами — могутніми, просто таки сталевими. Як вони тремтіли, як напружувалися, як їм кортіло випробувати себе в запеклій ручній боротьбі! Тать розкошував вагою своїх обладунків, карбованою гупотнявою бутів та чуттям причетності до когорти, від чийого кроку гула земля. Але найбільше гоблін тішився, бачучи, яке враження справляє величезне військо на нижньоміщан.

Коли фаланга маше рувала повз благенькі халупи і в них аж двері двигтіли і обсипалася дахівка, тут і там Тать зауважував городян, які вже пробудилися зі сну і потаймирувизирали крізь шпарини у зачинених віконницях. Їхні обличчя спотворювали гримаси збентеження, переляку, жаху...

Тать задоволено гигикнув. Оце вже щось! Як і за добрих давніх часів він знову чув себе непереможним!

Фаланга звернула ліворуч і незабаром вийшла на другий майдан — менший за перший, зате з величезним арковим перекриттям. Під аркою плинув відкритий канал, він огинав майдан, скипав піною і з порогів, неначе водоспад, зривався у глибоку шахту. Скульптурний обрис полум'я на вершечку арки, заґратований отвір унизу... То був той самий сумнозвісний Великий Східний вхід до підземних водозбігів Нижнього міста. Перед входом фаланга спинилась.

— Щось я, Татю, не втну, — прошепотів Дуболом, визираючи з-під високо піднесеного Татевого щита. — Удиратися в риштаки через Великий Східний вхід — це ж видима смерть. Хто того не знає?!

Тать ствердно кивнув головою. Свята правда! Заґратований отвір виводив до прямовисного колодязя, де вода каскадом спадала в широченний чорний водозбір — так званий Затон потопельників. Чимало гоблінів уже знайшло тут свою смерть, намагаючись увійти до водозбігів, а якщо комусь і щастило прорватися на той бік, їх не вагаючись винищувала бібліотекарська сторожа. За весь час проскочити не зумів ніхто.

— Ну, і що нам тут робити? — просичав Дуболом.

Тать похитав головою.

— Уявлення не маю, друже Ломе, — одказав він.

Раптом наперед, у супроводі зморшкуватого гобліна, виступив Ватаг Титуґґ. Вони спинилися перед низеньким жолобом, поставленим під високим кривобоким обеліском з чудернацьким різьбленням та чорним диском спереду.

Тать зорив, мов зачарований, як воєвода кивнув головою одному з гоблінів, і той рушив уперед. Що намислив цей старий вовцюга?

Мовчки, без жадного слова, гоблін доп'явся до диска і з силою натис на нього обіруч. Почулося легеньке клацання, шкрябіт каменя по каменю, і кривобокий обеліск несподівано повернувся, відкривши під собою довгу чорну шахту. Ватаг кивнув фаланговому, той підійшов до нього, вислухав наказ і обернувся до молотоголових Сторожів.

Фаланговий заговорив, звертаючись до перших лав, і голос його звучав рішуче.

— Нарешті таємний хід до риштаків відкритий для нас. Але не забуваймо: у бібліотекарів губа не з лопуцька. Цей хід вузький, і нам доведеться розтягтися в колону по одному. Вам, сторожі першої лави, випала честь стати першопрохідниками!

Тать облизнув губи і ступив крок уперед, його приклад наслідував Дуболом, а там і решта першої лави. При вході до шахти фаланговий тицьнув йому в руку запаленого смолоскипа. Тать пригнувся, прикрив щитом плече і міцно стис похідню́. Поцілувавши кістяний різьблений амулет на щастя, почеплений на шию, гоблін ступив у темінь. Замість сподіваних сходів, відчув під ногами крутий металевий укіс і прожогом ковзнув долу. Замерехтіло, загрожуючи згаснути , полум'я смолоскипа.

За кілька довгих, виснажливих секунд, бути важко гупнули об землю, і знов яскраво спалахнув смолоскип. Тать присвітив собі, випростався і сторожко ступнув уперед. Якщо очі його не зраджували, він опинився у величезному підземному склепі, де врізнобіч від нього розбігалися темні тунелі. Ззаду долинав рев води, що спадала каскадами у Затон потопельників. А спереду, на сторожі коло ходу, на металевому підвищенні стояв самостріл.

Кругом панувало безлюддя, а може, то лишень омана?..

Тать обачно посувався вперед: не поминав жадного темного закамарка, жадної тінявої ніші, скрізь тицяючи палахким смолоскипом. Йому було за́пко в тій сирій і темрявій підземній печері. Молотоголовому

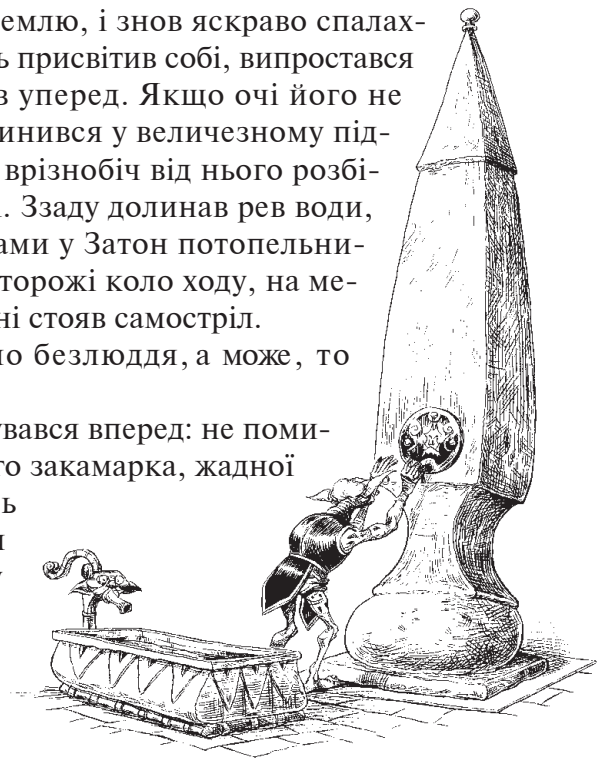

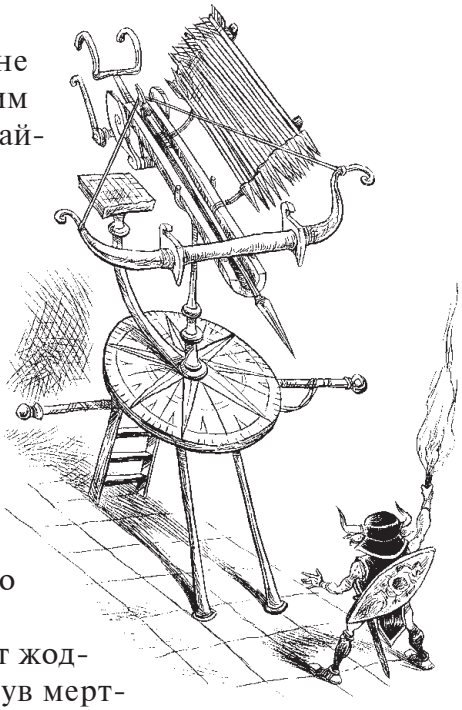

Сторожеві тут вочевидячки не місце! Інша річ — риштаковим щурам — як рябим, так і звичайним...

— Ховайтесь, не ховайтесь, — прогарчав Тать, — а я вас зачую, хоч би де ви були.

Раптом ліворуч щось зашаруділо, і він постеріг краєчком ока якийсь рух. Вихопивши меча, гоблін рвучко обернувся, махнув ним і раз! — відтяв голову худющому рябощурові. Тать полегшено зітхнув і потішено вишкірився.

Поки що він не зустрів тут жодної душі. Тать ногою відкинув мертвого щура з дороги — і тут позад нього на землю гупнув, з'їхавши з укосу Дуболом.

— Прохід вільний! — згукнув через плече тать, і від його крику схожим на печеру склепом прокотилася луна.

За другим майже відразу з'явився і третій молотоголовець, а там і четвертий, п'ятий... Гобліни один за одним шугали в підземелля. У склеп нашевкалося повно дрібногоблінів, плескатоголовців, чубаїв із пилозубами — вони шикувалися в бойові порядки, сповнюючи підземелля кашлем, гарчанням та човганням бутів... Вояки діяли чітко, злагоджено, і дуже скоро фаланга набула попередньоговигляду.

Тать осміхнувся. Битва була не за горами. У скронях пульсувала кров, несамовито калатало серце. Знов поверталися давні часи. Тать знав, що й сусіда його Дуболом відчуває щось схоже: гоблінові очі палали, він раз по раз облизував губи і так стискав щита, аж побіліли кісточки пальців.

Нарешті крізь вузький вхід до просторого склепу спустилися остатні воїни-гобліни. Ватаг Титугґ став перед фалангою, вихопив шаблюку і високо підніс над головою. Він

задер голову, немов наміряючись закричати, та голос його виявився хіба лиш трохи гучніший за шепіт:

— Фаланго, до бою! — Відлунюючи від іскрявих стін, його грізний сик закружляв по підземеллі. — Смерть бібліотекарям!

II

БОЙОВІ ЗГРАЇ

Сестриця Убийкіготь сиділа на стовпі, що височів неподалік від брами, і чухмарила жмутки пір'я обабіч дзьоба. У таку спеку, як нині, трикляті лісові блохи збіса нахабніли. Очі її, жовті й некліпні, дивилися у тил гоблінівському війську внизу — то була одна з найдоблесніших когорт, і Ватаг Титуґґ залишив її стерегти Багнищанську заставу з боку Нижнього міста.

Сестриця Убийкіготь засичала з захвату. Титуґґ був певний: сорокухам невдогад, що затіває він зі своєю ордою гоблінів. Простак Простакович!

Тієї самої миті ззаду почувся тихенький свист. Свистіла Сестриця Волопера. Вона зачаїлася біля підніжжя лівої вежі. На відповідь — такий самий свист. Він означав: Сестриця Хриподзьоб також готова.

З голосним вереском Сестриця Убийкіготь шугонула вниз зі стовпа Великої Баговищанської застави і приземлилась у підвладному гоблінам Нижньому місті. Плескатоголовий сторож крутнувся, і на його грубому обличчі відбилося здуміння. Одна рука його шарпнулася до меча, друга до ножа, але Сестриця Убийкіготь не дала ні тій, ні тій доп'ястися до зброї.

Легко, неначе в танці, сорокуха підскочила і на льоту махнула пазуристою лапою. Чиркнули гострі як лезо кігті, порючи гоблінове черево. Гоблін поточився вперед, судомно хапаючи

власні тельбухи, і тут сорокуха вдарила вдруге. Хруснула шия, і сторожева голова повисла на кількох ниточках-сухожиллях.

Тим часом по праву і по ліву від неї руку Сестриці Волопера та Хриподзьоб не менш вправно і нещадно розправлялися зі своїми Сторожами. До них, добувши мечі та махаючи довбеньками, бігли інші гобліни, але було вже запізно. Сестриця Убийкіготь зняла ланцюги з брами Багнищанської застави і розчахнула стулки. У місто рікою ринули кровожерні сорокухи і просто змели нещасну Сторожу.

Очолювала цю потужну зграю блискуча, золотаво-фіялкова Матір Шматуй-пазур, їдучи верхи на величезному, пишно прибраному зубощирі-скрадайлі. Коли всі гобліни навколо неї полягли в лютій січі, вона нап'яла віжки, розвернула свого зубощира і хрипко вереснула:

— Гайда, посестри! Ниньки наша вечеря — гоблінівські серця та бібліотекарська печінка! Що робити, знаєте. Уперед, сестриці! Уперед!

Сестриця Волопера згуртувала круг себе свою бойову зграю, те саме зробила і Сестриця Хриподзьоб, і всі дружно ринули до південних бон-доків. Тихим свистом і горловим квоктанням Сестриця Убийкіготь теж зібрала свою бойову рать. Вони мали рушати до північних бон-доків, обнишпорюючи дорогою всі закутки і винищуючи всіх зустрічних гоблінів. Жадна душа не повинна була перешкоджати подальшому просуванню сорокух. Востаннє перелічивши поголівно усю свою зграю і віддавши останні вказівки, Сестриця Убийкіготь скомандувала наступати. За її спиною замкнулася могутня брама Багнищанської застави.

У сутінках ховалося і цвірінькало для хоробрості строкате збіговисько цівенят, що тільки вбивалися в колодочки, обростаючи брудно-жовтим пір'ям із пушком. Біля них, брязкаючи тонесенькими срібними ланцюжками, кволо попискували сухоребрі когути-сорокуни.

Щільно збившись докупи, загін сорокух покинув мостини Дороги Багнищем і вступив до Нижнього міста. Щоразу, досягаючи дорожньої розтоки, загін дрібнився на менші

групи. На перехрестях вони ділилися знову і парами обшукували темні вузькі завулки та задвірки, перегукуючись між собою тихим свистом та притлумленими криками, а в кінці завулка знов збивалися докупи. Вулиця за вулицею, прохід за проходом, вони обнишпорили весь терен. Ніхто, крім переляканих городян, що визирали з вікон напіврозвалених осель, не потрапив на очі сорокухам.

Нижнє місто, принаймні обстежена його частина, було вільне від гоблінів. Сестриця Убийкіготь ладна була присягтися власним життям.

Їхня місія скінчилася, і патрульний загін рушив вузенькою вуличкою поміж високими будівлями до Крайріки. Звідти, з місця, де Західний мур міста впирався у річку, вони повернули до бон-доків.

Просто перед себе Сестриця Убийкіготь бачила інші строкаті бойові зграї, що вже місили багнисті береги біля виведених на поверхню труб, з чиїх жерл подеколи цідилася вода. Підійшовши ближче, вона розпізнала й саму Матір Шматуй-пазур: тамта окульбачила бойового зубощира-скрадайла. Коли вже стало чути голос курникової матки, Сестра Убийкіготь збагнула, що та звертається до зграї.

— ...зрадливі... Не збочувати... — чулися окремі її слова, бо решту відносив дедалі свіжіший вітер. Сестра Убийкіготь підійшла ще ближче. Мова стала виразніша. — Позаяк тим трубам не можна довіряти, — напучувала Матір Шматуй-пазур. — Декотрі впираються в зазубні. У багатьох із них — пастки...

Сестра Убийкіготь кивнула головою. Як одна з Найвищих Сестриць, вона була свідком того, як один підступний молодик... Як же його звали? Ага, Рук... Коли він заявився до них...

Їй врізався в пам'ять його опис риштакових рур. Якщо вірити його словам, у цій системі, оновленій заходами самих бібліотекарів, рух води у трубах регулювала система клапанів, кожен з яких відчиняв і зачиняв свій шлюз і скеровував воду, від чого напрям водяних потоків вічно мінявся. Ось чому вони стільки років прожили у безпеці...

За весь час жадна сорокуха не прослизнула крізь цю просту, але безвідмовну оборонну систему.

І щось їм іще казав той хлопчисько. Щось украй важливе. Щось таке, у передчутті чого навіть тепер очі Сестриці Убийкіготь спалахували хижим вогнем. Він казав їм, що сьогодні, о десятій годині, всі бібліотекарі зберуться у Бібліотеці Великобуряної палати на якусь там церемонію абощо. Від тої миті й аж до кінця зустрічі жадна душа не торкатиметься клапанів. Ті з них, що будуть на той час відкриті чи закриті, такими й залишатимуться. Тож сорокухи зможуть спокійнісінько пройти мережею труб, не потерпаючи, що їх змиє водою чи затопить. Лишалося тільки знайти прохід до водозбігів.

Сестриця Убийкіготь задерла голову і нюхнула повітря. У рурах витав терпкуватий, затхлий бібліотекарський дух, аж у неї сласнотремтів язик. Обличчя сорокухи розпливлося в усмішці.

Матінка Шматуй-пазур проверещала команду, і загін сорокух та бойові зграї стали наповнювати труби, вибираючи собі, які сухіші. Сестриця Убийкіготь повела своїх сестриць-сорокух рурою, звідки дзюрила тонесенька водяна цівка. Вода, від якої мокло пір'я між кігтями, була їй осоружна, але вона розуміла, що струмочок виведе їх куди слід.

Сестриця Убийкіготь провадила сорокух риштаками, звертаючи то ліворуч, то праворуч, її гострий зір і непомильний слух допомагали орієнтуватися у лабіринті рур. Вона йшла і слухала, як за стінками жебонить вода — потужні струмені, що змітають усе на своєму шляху. Досить переладнати клапани, і та вода затопить їх умить і змиє до тванистих берегів бон-доків.

Поминувши ще одну шлюзову розв'язку, за якою ревіли водяні потоки, Сестриця Убийкіготь кудкудакнула, раденька, що продажний хлопчисько не надурив сорокух. І її загін, і решта сорокушачих бойових зграй безперешкодно просувалися трубами. Одна за одною вони пірнали у простору долішню камеру, розміщену в далекому західному кінці Го-

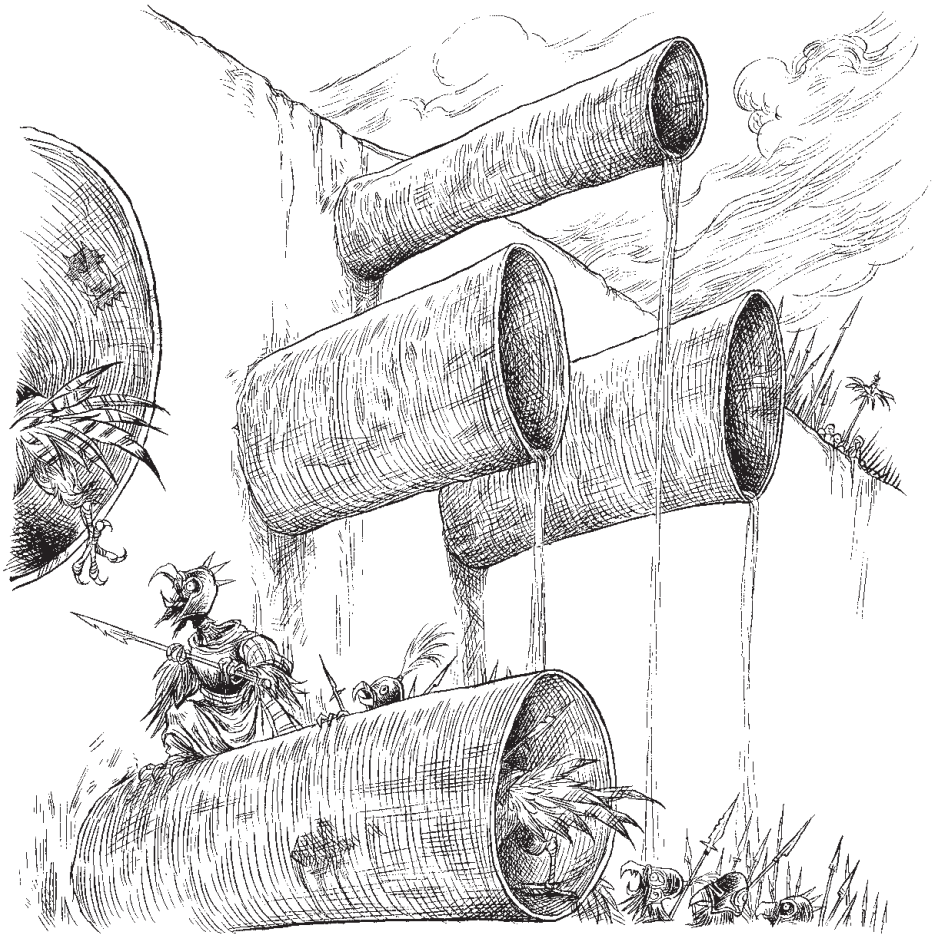

ловного тунелю. Дехто вже нишпорив по трубах та каналах, на які тамтой розгалужувався.

Матір-Шматуй-Пазур піднесла оперені руки і засичала, домагаючись тиші.

— Зачекайте, сестри! — покликнула вона. — Зачекайте!

Сестриця Убийкіготь, — вона вже й собі лаштувалася пурнути в тунель, затрималася, гамуючи розчарування, що хвилею здіймалося в ній. Зачекати? Коли до місця вже палицею докинути? Ні, сподіватися, що вони зупиняться, — то вже занадто. Ге, вона вже виразно чула бібліотекарський дух. Вона вже майже чула їх *насмак*! Їхні пухкенькі, тлустенькі серця... Терпкувату печінку...

— Пам'ятаймо, сестри, — об одинадцятій вдарять гобліни, — провадила Матір Шматуй-пазур. — І ми не повинні їм перешкоджати. Хай драпіжники вполюють свою здобич. А потім, зробивши свою справу, хижаки самі перетворяться на дичину. *Нашу* дичину! І ми поласуємо тими й тими!

III

СТОРОЖІ НОЧІ

Орбікс Ксаксіс, Найвищий Сторож Вежі ночі, добре розрахував свій час. Звернуло за полудень, а Очисний обряд так і не почався. Уже й ніч запала, і Жмура — кремезного гобліна зі жмуточками волосся на вухах та шрамом через усю щоку і випнуту щелепу — брала нудьга. Він збавив на своєму посту майже дев'ять годин: дожидав сигналу спустити ритуальну клітку. Десять годин! Гоблін уже вагався, чи обряд сьогодні взагалі почнеться...

І тут — скоро надолині, в Нижньому місті, вибило дев'яту — Жмур добачив біля дверей якийсь рух. На поміст, маючи чорною мантією, вийшов Орбікс. Найвищий Сторож рушив до Жмура — і той поспішив сісти рівно. Важко вгадати, що на умі в Орбікса, заличкованого машкарою та окулярами, тож краще не зраджувати своєї стоми!

— Жмуре, заклинаю тебе, — звернувся Орбікс. — Хай клітка спускається якомога рівніше і тихіше. Припильнуй, щоб усе було як належить.

— Слухаюсь, — муркнув дрібногоблін, подаючись уперед на своєму високому сідалі, яким увінчувався спусковий механізм. Він змотав вільний кінець плетеної линви і перевірив балансирні гирі.

Жмур сидів спиною до помосту і не бачив, як на нього ступив Леддікс у супроводі чотирьох Сторожів — кремезних плескатоголовців. Дрібногоблін обернувся. Між гоблінами йшли в'язні — їх було двоє. Один — дівчина, бліда, виснажена, з запалими очима та тремтячими губами. Коси

м'яко спадали їй на плечі. Другий — юнак. Стрункий, жилавий, весь потовчений. Він легенько потирав голову біля вуха. Жмур упізнав бранця — одного з особливих радників Найвищого Сторожа. Як же його звали?

— Мужайся, Маґдо, — долинув до Жмура приглушений хлопців голос, коли обоє в'язнів, оточені здоровенними Сторожами, наближалися до клітки. — Не дай їм того, чого вони хочуть. Ти — краща, ніж вони, не забувай!

Орбікс Ксаксіс повернувся до них.

— Он як? — запитав він глузливо, тицяючи свою машкару просто в обличчя хлопцеві. — Ксанте, ти мене розчарував, — просичав з-під маски Найвищий Сторож. — Ти навіть не уявляєш, як мене розчарував. — Він кивнув головою на Маґду й обурено вигукнув: — Ганьба — дати себе заморочити якійсь бібліотекарській погані!

Ксант стояв, спустивши очі додолу, і мовчав.

— Але для тебе ще не все втрачено. Чого жадають скельні гемони? Смачненького бібліотекарського м'ясця. Тож якщо ти кинеш їм дівчину, то, може, й порятуєш свою шкуру. — Орбікс хихикнув. — Ну, то як, Ксанте? Махнеш на неї і подбаєш про себе? Чи хай краще тебе зжеруть укупочці з нею?

Ксант уперто мовчав.

— Запхайте їх у клітку! Починаймо обряд, — зарепетував Орбікс.

Бліду дівчину і стрункого юнака запхали у якесь ґратчасте одоробло, двері зі скреготом замкнулися, і їхня в'язниця моторошно загойдалася. Дрібногоблінові ніздрі роздималися.

Свіже м'ясце, подумав він. Скельні гемони будуть щасливі.

Найвищий Сторож, підніс руки і зіпонув:

—Слава Великій бурі!

І прожогом скомандував:

— Опускай клітку!

Жмур схопив спускову корбу та й давай крутити. Клітка різко смикнулася і пішла вниз — повільно, рівно, в цілковитій тиші: за наказом Найвищого Сторожа, Жмур уплів

у ланцюг крамні стрічки, аби притлумити монотонне дзенькання, зазвичай супутнє спускові клітки. Рано ще колошкати скельних гемонів.

—Слава Великій бурі!Слава Великій бурі! — грянули Найвищий Сторож, доглядач клітки та четверо Сторожів-гоблінів.

Жмур пощулився. Він розумів: продавати витрішки не випадає. Він мав не просто безгучно спустити клітку, а й не проґавити миті, коли треба буде загальмувати. Поквапишся — і бранці повипадають із клітки й поскручують собі в'язи.

Забаришся — і розхряпаєш клітку об стіну каньйону. У тому і в тому разі скельні гемони сполошаться, перш ніж в'язні встигнуть кинутися навтікача. А цього, наголошував Орбікс Ксаксіс, блискаючи очима з-за своїх чорних окулярів, не можна допустити.

— Боронь Боже, схибити! — занепокоєно буркотів Жмур. — Боронь Боже, напартолити!

Останнього разу, коли Жмур помилився, Леддікс так його відшмагав, що басамани на спині, здавалося, вже не загояться ніколи. Якщо ж і сьогодні все перекапуститься...

—Слава Великій бурі! Слава Великій Бурі!

— Отак, потихеньку, — шепотів собі під ніс Жмур, намагаючись не перейматися вигуками Сторожів, коли клітка внизу закрутилася на дедалі свіжішому вітрі. — Проскочимо оту скелю. Отакечки... Трохи нижче. Ще крапелиночку... — Він потяг за гальмівний важіль, зазирнув у глибокий каньйон і полегшено зітхнув. Клітка приземлилася на кам'яну брилу, від неї до чорного зазубленого отвору в стіні каньйону було менше як п'ятдесят ступнів. — Здорово! — одвів дух Жмур.

Орбікс, — він особисто, перегнувшись через бильця, пантрував за всім у далекогляд, — повернувся до дрібногобліна.

— Відчиняй клітку, — скомандував він.

Жмур намацав над собою сплутану линву, розплутав її і рвонув на себе. Зачувши, як унизу щось клацнуло, він спустив очі у каньйон і побачив розчахнуті кліткові двері. Потім з'явилися дві постаті, і Жмур затамував подих. Якийсь час постаті стояли, потім заозиралися, і у Жмура промайнула думка, що вони збираються розскочитися...

— Гемони Підземелля, виходьте, — співучим голосом промовив Орбікс Ксаксіс. — Виходьте негайно...

Вочевидячки втікачі все ж вирішили триматися купи: двійко не більших за мурашку фігурок пустилися в дорогу, віддаляючись від клітки. Їм не видно було отвору в скелі, відзначив Жмур, бо вони рухались у протилежний бік. Він знервовано змахнув піт із чола. Якби все перекапустилося, то провина впала б на нього...

А ще за мить він зауважив щось нове: заворушилося каміння, розляглися виття, вереск. З глибу провалля виринали чорні тіні й ховзали вгору, до світла.

Мабуть, бранці теж їх примітили, бо прожогом перейшли на біг. Ба більше, вони змінили керунок. Не марнуючи сил на те, щоб дертися по стіні каньйону, вони погнали просто до тунельного входу.

— Знаменито! — муркнув Орбікс Ксаксіс, і Жмурові видалося, ніби за маскою та чорними окулярами Найвищого Сторожа змигнулася усмішка. — Біжіть, біжіть щомога! — прошепотів він.

— Слава Великій бурі! — гримнув Орбікс Ксаксіс, коли, тільки-но Ксант із Маґдою щезли в тунелі, у далекому небі за Світокраєм шварнула блискавка. — Слава Гемонам Підземелля. Очистіть Небо — раз і назавжди — від усіх його опоганювачів!

Тут перша з темних сильветок досягла чорного отвору. Зупинилася, підозріло принюхалася. За нею наспіли інші: десяток, другий, півсотні...

Жмур зирнув униз і побачив, як скельні гемони валом валять у тунель. Вищання їхнє перейшло в несамовитий, пронизливий вереск, і, дарма що і вночі парило немилосердно, у спину дрібногоблінові немовби вп'ялися тисячі крижаних голочок. Він і сам незчувся, як побажав удачі цій парі молодих утікачів. Бібліотекарі вони чи ні — ніхто не заслуговував на таку жахливу долю.

Він відчув на плечі чиюсь руку. Сам Найвищий Сторож ночі — Орбікс Ксаксіс!

— Славна робота, Жмуре, — промуркотів він із-під металевої машкари. — Ти хвацько упорався з кліткою і вирішив бібліотекарську долю.

· РОЗДІЛ ШІСТНАДЦЯТИЙ ·

Кам'яна ґолова

Рук лячно вчепився у своє сидіння. Поруч із ним мав би сидіти його старий професор Алквікс Венвакс, але місце вченого порожнювало. Відколи почалася посадка на судно, Рук його не бачив.

Баржа дала кант на правий борт, потім — на лівий. Флотилія майже вся випливла з риштаків. Ще чотири баржі Великої бібліотеки, які пливли попереду, вже покинули каналізаційну Руру і продовжували свій шлях повноводою Крайрікою. Він бачив, як їхні залоги завзято веслують проти течії, а та, немов чинячи опір їхнім відчайдушним намаганням, пузирилася і хвилювалася.

Хоча Рук і встиг надивитися, що спобігало інших, а все ж різкий дужий поштовх води в облавок захопив його зненацька. Баржа загрозливо перекособочилася, вантаж зсунувся на один бік, плавуча посудина обурено зарипіла і застогнала. Рук був мокрий як хлющ.

— Ріжте сітку з летючими аналоями! — заволав баржевий боцман.

Кілька бібліотекарів похапали ножі й кинулися до аналоїв. Сітку перерізали, аналої закружляли в повітрі понад судном.

Баржа вирівнялася. Повернувшись на свої місця, бібліотекарі знову замахали веслами і поволеньки, слухаючись гучних команд баржевого боцмана, розвернули судно проти течії.

— Раз! Раз! Раз! — кричав той. — Десять градусів ліворуч... І — раз! *Раз!*

Повільно, але певно, баржа заковзала проти течії Крайріки, як і перші чотири. Плавба була не з простих, бо змагатися доводилося не тільки з дужою течією, а й з буйним зустрічним вітром, який шарпав незакріплені аналої і загрожував потягти важку баржу аж до безконечних водоспадів, де кінчається Світокрай.

— *Раз! Раз! Раз!* — командував баржевий боцман.

Рук набрав повні груди повітря і роззирнувся. На тому боці знов заяскріли вогні. Флотилія трималася середини річки, де було найглибше. Нікому не усміхалося сісти на мілину. Ген-ген попереду вимальовувалися височенні вежі Багнищанської застави.

Рук відчув, як хтось поклав йому руку на плече. Він обернувся. Ззаду стояв Найвищий Академік Санктафракса.

— Бачу, біля тебе є вільне місце, — озвався він. — Не заперечуватимеш, як я сяду?

Рук знизав плечима.

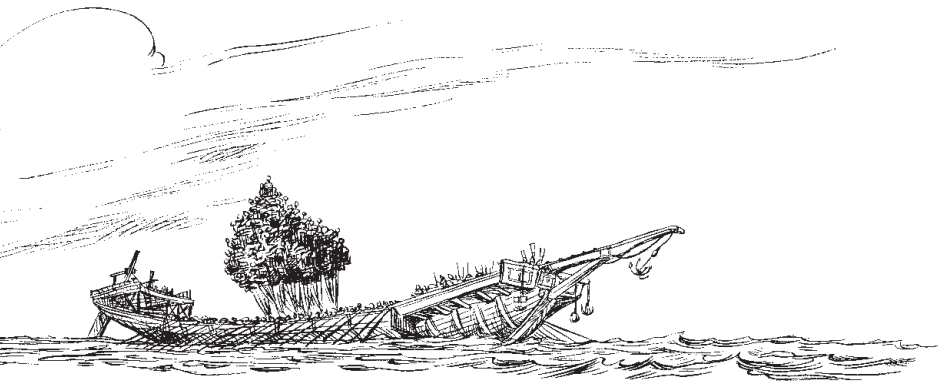

— То було Алквіксове місце, — пояснив він, — але коли ми вантажилися, він десь щез.

Кулькап сумно похитав головою.

— Оцього я й боявся, Руку, хлопче мій, — зауважив Академік, сідаючи біля хлопця.

— Чого? — запитав Рук.

— Що йому не стане духу покинути улюблену бібліотеку, — просто сказав Кулькап.

— Себто він залишився там, дарма що… — На саму згадку про доброго старого професора очі Рукові защеміли від сліз.

— Так, дарма що незабаром одинадцята година, — відказав Кулькап. — На той час гобліни вже валитимуть у риштаки. А там і сорокухи не забаряться. Дякувати Небові, нам таки пощастило вимкнутися вчасно.

Рук понуро кивнув головою, і обидва звели очі до чимраз похмурішого неба. У мигтючому світлі роїлися та зміїлися хмари.

—Усе в нас вийде, правда? — запитав Рук, повертаючись до найвищого Академіка.

Обабіч них бібліотекарі, скоряючись боцманській команді, з ухканням налягали на весла.

Кулькап не зводив з неба очей. Воно темніло на очах.

— Якщо вірити Воксовим підрахункам — він сам мені їх показував, — то чорний вихор ударить рівно об одинадцятій.

Рук відчув у шлунку прикрий корч, але то не хитавиця давалася взнаки. Щось іще крутилося на задвірках його мозку. Щось украй важливе, але що саме, годі було згадати.

— Вокс — найкращий хмарогляд за всю історію Коледжу Хмар, — провадив Кулькап. — Він передбачав те все. Ось чому багато років тому він був моїм заступником. Якщо Вокс каже "одинадцята година", то так воно і є.

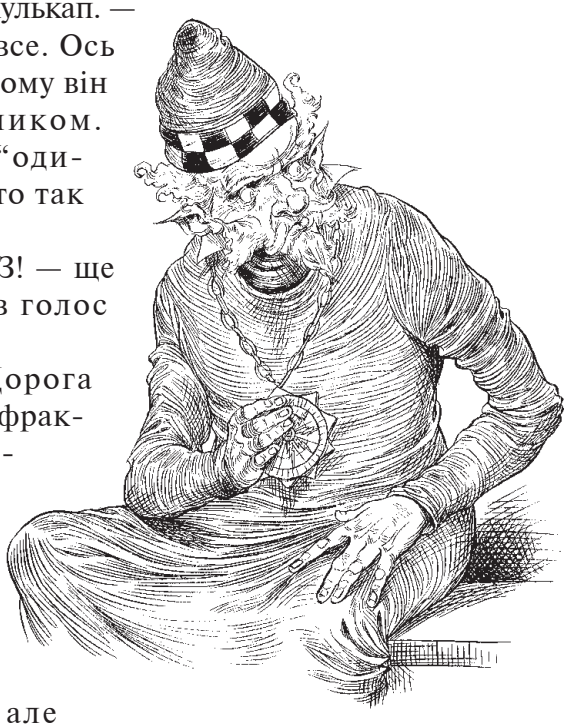

— РАЗ! РАЗ! РАЗ! — ще завзятіше залунав голос боцмана.

— Вежа ночі, Дорога Багнищем, Санктафракський ліс, — Кулькап махнув рукою в бік Нижнього міста, що мріло проти неба. — Можеш казати про цю товстелезну руїну що завгодно, але свій слід він залишив напевняка. — Старий професор блимнув на свою посадову печатку і скрушно покрутив її в руках. Очі його взялися поволокою. — На відміну від декого.

Тепер настала Рукова черга покласти руку на плече Найвищому Академікові.

— То ось як йому вдалося *передбачити*, коли вдарить вихор, — пробурмотів Кулькап. — Бо цей весь час він сам його плекав. Який же я, Руку, був туман!.. Як мене засліпили небесні мапи та розрахунки...

— Ви тут не винні, — запевнив Рук. — То я не зрозумів справжньої небезпеки Воксового дитятка і не попередив вас усіх.

— Ні, Руку, — заперечив Кулькап, зводячись із сидіння. — З в ідки тобі було знати? Мало хто з нас потрафив би проникнути в темну Воксову душу, а хто намагався в неї зазирнути, той погано кінчав.

Кулькап скулився, стис голову руками і тихенько застогнав. Рук зірвався на рівні ноги.

— Що сталося, Найвищий Академіку? — зойкнув він. — Що вам таке?

Кулькап звів голову: обличчя мав бліде та змучене, яким Рук ніколи його не бачив.

— Вокс наполіг, щоб блукай-бурмила на десяту годину перенесли його до Багнищанськ о ї застави, — промовив він, — а вихор, що він передбачав, мав ударити об одинадцятій. Розглядаючи оті кляті мапи та обрахунки, я й гадки про це не мав, а тепер...

— Тепер ми знаємо, що він сам здатний *спричинити* чорний вихор, а ми, бібліотекарі, встигли подбати про безпечну криївку для нього! — ахнув Рук.

— Так, — кивнув Кулькап, стріляючи очима то на темне небо, то на бурхливу Крайріку. — Його ніщо вже не спинить: він запустить своє дитятко, спородить чорний вихор і водномить знищить усіх!

— Чорта з два! — блиснув очима Рук. У хлопцевому голосі бриніла криця. — Я не дам його запустити або згину сам.

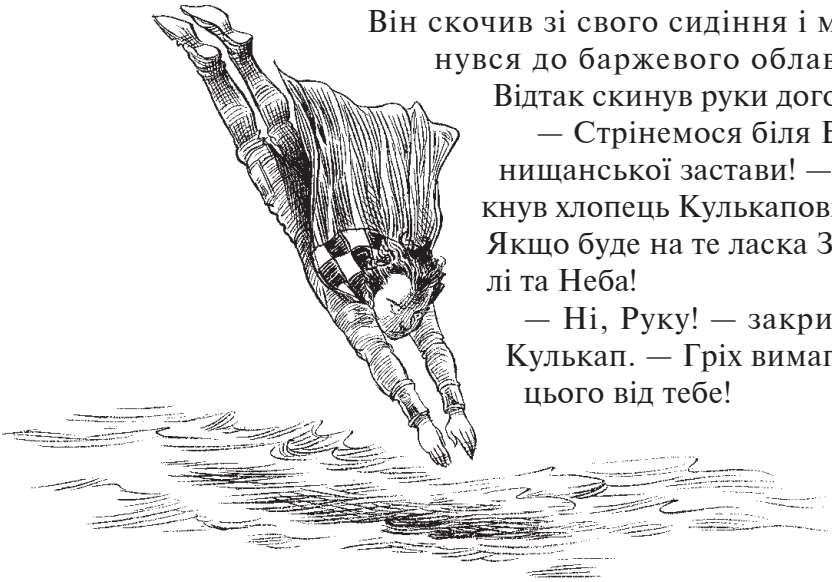

Він скочив зі свого сидіння і метнувся до баржевого облавка. Відтак скинув руки догори.

— Стрінемося біля Багнищанської застави! — гукнув хлопець Кулькапові. — Якщо буде на те ласка Землі та Неба!

— Ні, Руку! — закричав Кулькап. — Гріх вимагати цього від тебе!

— Я маю це зробити! — прокричав Рук і скочив у клекітливу воду.

Хрипко закрякав у високому небі білий крук і, розвернувшись, полинув до Нижнього міста.

— Щасти тобі, хлопче! — розлігся над збриженим річковим плесом тремтячий Кулькапів голос. Плавуча бібліотека вперто пливла проти течії до свого прихистку — Багнищанської застави. Рук зціпив зуби. Лишалося тільки одне: здатися на ласку фортуни...

Він гріб до далекого берега і молив Бога, щоб і цього разу не напасти на каверзних риб-болотниць. За кілька хвилин він відчув під бутами грузьке річкове дно. Рук випростався і, долаючи течію, побрів до берега. Вийшовши з води, хлопець весь тремтів з утоми, але зараз йому було не до відпочинку.

Провівши поглядом далеку флотилію, він зіп'явся на ноги і подерся мулистим схилом. Попереду мріли зазублені обриси Палацу статуй.

Берегові будівлі поближчали, їхні осяяні ліхтарями вікна показували Рукові шлях, а небо тим часом дедалі супилося. Він кинувся в один з вузьких завулків. За його розрахун-

ками, палац мав бути десь праворуч. Рук круто повернув раз, удруге, помчав порожнім майданом. Сягнувши протилежного його кінця, він проскочив під вузенькою аркою, вибіг на широку, помпезну головну вулицю — і закричав з радощів:

— Дякувати Небові!

Перед ним височів повитий світлотінями Палац статуй. Із кожного вікна падали широкі смуги золотавого лампового сяйва, виразно окреслюючи статуї на балконових та настінних карнизах. А над верхівкою будівлі, пронизуючи шкляну баню Торгової палати, зносився вгору грубезний круглий світляний стовп, підпираючи, мов велетенський комин, буряне небо.

— Ну, ще трішки... — прохарчав Рук. — Кілька кроків — не більше...

Опинившись у палаці, Рук стрімголов кинувся мармуровими сходами і щосили загримав кулаками у важкі двері з дуба-кривавника. Удари голосною луною озвалися всередині будівлі й завмерли. Не достукався!

Рук застогнав. А що тут дивного? промайнула думка. Відчиняв двері Худайло, а де ж би той зараз був, як не високо вгорі, у Торговій палаті, хто ж би там готувався запустити дитятко, як не він? Хіба йому, Рукові, не слід було знати це тут, стоячи перед замкненими дверима?

Спустившись прожогом сходами назад, Рук оббіг палац, на ході прискіпливо вивчаючи його стіни. Зайшовши з затилля, він нарешті знайшов те, за чим шукав.

Одна зі статуй, що стояли упорівень із землею, перекособочилася і спиралася тепер на нижню простопадну безвіконну ділянку стіни. Трохи вправи та сприту — і можна б видертися спершу на неї, а там і на балкон, навислий над порепаною головою статуї. Далі, вдивляючись угору, визначив він, і до самісінького даху вже не штука дістатися.

Рук подерся на статую спілчанина, і та загрозливо похитнулася. Камінь був слизький і не викликав особливої довіри. Пнучись угору по величезних кам'яних колінах статуї, Рук доліз до її пояса і, скориставшись бганкою різьбленої

кам'яної мантії як приступкою, підтягся на руках і видряпався на плечі. Звідти він сягнув до балконових поручнів, схопився за них і підскочив угору.

Тієї самої миті під ним оглушливо затріщало: масивна статуя звалилася вниз і розбилася на гамуз об пішохід.

Рук утер спітніле чоло і звів очі догори. Мряка дедалі гусла, але всі статуї було видно. Сотні статуй. Вони манячили всюди: у нішах, на карнизах, на контрфорсових виступах, тулилися до стін...

Хлопець перескочив до статуї по праву руку і по її камінному тілі видерся на вузький горішній карниз.

Поки що все йшло гладенько.

Ще по двох статуях він зліз на вузький летючий контрфорс, пристояв там, аби перевести подих, і відчув у повітрі ще більший жар і духоту. Чимраз густіший туман клубочився під подмухами вітру, що свистів між руками та ногами статуй, а під час подальшого сходження ще й щипав Рука за пальці.

Хлопець спинався усе вище й вище. До Торгової палати на вершечку палацу ще лишалося чотири поверхи. *Симеюн Ксинтакс. Фаркугар Злоторук. Елерекс Глиномаз.* На табличках біля ніг значилося, по чиїх статуях він дерся. Усі до одного вони зображували спілчан.

Кам'яний ніж та стамеска, затиснуті в кам'яних руках Ліндуса Олив'яного Пуза, колишнього голови Спілки "Риштаки і довбачі", неабияк полегшували сходження по ньому. І все ж, коли Рук ступив на вершечок його трирогого ковпака високого посадовця, на нього наринула хвиля несподіваної тривоги. А ще за мить...

Голова статуї зрушилася.

Рук зойкнув, скікнув догори і тільки й спромігся, що схопитися за випнуту вперед ногу жовтожарої горішньої статуї. Підтягшись, зліз на вузький карниз, де та стояла. Глянув униз — і серце закалатало, як навіжене: голова у спілчанина відпала!

Раптом він відчув: щось попихає його в спину. Щось холодне. І тверде... Та це ж бо жовтожара статуя! Що може бути ще? Отже, і вона хоче зіпхнути його з карниза!

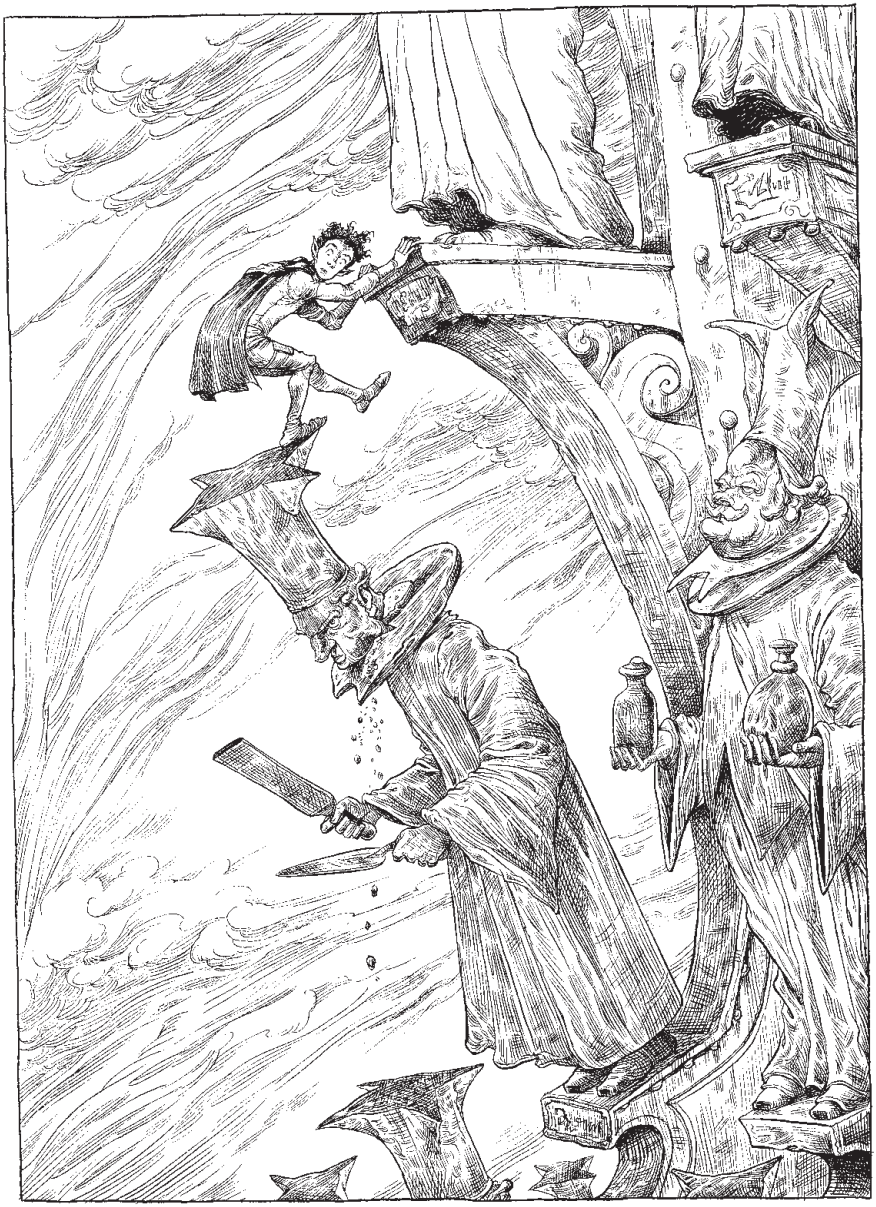

Несамовито замахавши руками, юний верхолаз поточився вбік і вчепився в сусідню статую. Жовтожара скульптура віддала чолом і загула вниз. Тієї самої миті щось гучно тріснуло, і правиця статуї, за яку тримався Рук, опинилася у нього в руках, знову порушивши його рівновагу.

Рук заволав із жаху й обкрутився на місці. Пустивши відламану руку, він знову припав до стіни, проводжаючи поглядом уламок різьбленого каменя, що падав перекидом у густому повітрі. Рука гримнула додолу, розлетівшись на друзки, і коли туман на хвильку розступився, Рук побачив її рештки мішма з уламками інших статуй, зрушених з місця ще перше.

Хлопець глибоко вдихнув повітря, щоб заспокоїтися, і кинувоком угору — скільки ще до вершечка і по яких статуях краще туди дертися.

— Вони — не мертві спілчани, вони — звичайні статуї, — бубонів він собі під ніс, спинаючись угору. — Тільки й того. Банальні камінні брили.

Навколо голови йому клубочився туман — ядуча сірчана суміш; від неї сльозили очі й дерло в горлі. Нарешті він досяг статуї, поставленої так близько до вершечка, що зоставалося тільки ступити з неї на дах — аби лиш не забракло снаги! І ось, перемахнувши через кам'яні поручні, Рук опинився на широченному пласкому даху самої Торгової палати, де йому вже ніщо не загрожувало.

Хлопець припав обличчям до шкляної бані. І відразу ж угледів дерев'яне риштування, круглу платформу, де, в тісній люльці, спочивало сферичне дитятко. Та чому не видно Худайла?

Рук кинувся до просвітів, що зяяли в бані на місці вибитих шиб. Зазирнувши в палату, уздрів посередині круглий стіл, потрощений на друзки величезною кам'яною головою. Він наразився на погляд мертвих камінних очей і похолов. На нього солопіло тесане з каменю обличчя самого Вокса Верлікса.

І тут почувся рипучий голос дворецького.

— Дитяткові час випурхувати з гнізда. Старий Худайло знає. Він не підведе свого пана-господаря, о, ні. Час наспів. Десята година...

Рук напружив зір — і побачив, як дворецький підійшов до люльки і вставив у сферичний корпус якусь лійку. Гоблін сягнув по пляшку в себе при боці, відкоркував її і намірився вилити у лійку...

Рук закусив губу. Досить однієї краплини води, щоб дитятко шугнуло в повітря.

— НІ! — зойкнув він і скочив ув ощирену шкляними щербами діромаху в бані. Він падав, несамовито молотячи ногами пустку, аж поки бебехнув на потрощений стіл.

Худайло загарчав і повернувся до Рука. В одній руці дворецький тримав пляшку, в другій — ножа.

— Що там ще за морока для старого Худайла? — рикнув він. — О, невже раб-кухарчук? — Очі його прищулилися.

Біля Рукових ніг валялася камінна голова: він нагнувся і схопив її в руки.

— Худайло, ану покинь пляшку! — скомандував він.

Дворецький завагався, але за мить знов повернувся до лійки. Рук обіруч підніс Воксову голову догори і, крекнувши з натуги, щосили жбурнув її. Кам'яна брила просвистіла в повітрі і влупила Худайла з нудотним хруском. Тамтой охнув, гримнув додолу, і все, що було у пляшці, розлилося у нього під боком.

— Статуї доконали старого Худайла, — прохрипів дворецький. — Таки доконали.

Його очі на мить зустрілися з очима кам'яної голови, відтак скаламутніли й стали такі самі безживні, як у неї. Рук зібрав останні сили і видерся вгору до люльки. Тримаючись рукою за гладеньку металеву поверхню Воксового дитятка, хлопець зазирнув у лійку, встромлену в корпус. Дихати в паркій жароті було неймовірно важко. З кінчика Рукового носа зірвалася крапелька поту і впала в лійку.

Рук відсахнувся назад.

— Лелечки, що я наброїв? — обімлів він.

Та не встиг він вимовити цих слів, як почувся зловіщуватий гуркіт у супроводі якихось скреготів та рипів, таких напосідливих, аж стало видаватися, ніби зараз заходить ходором усе риштування. Рук кинув угору тривожний погляд. Ще мить — і розітнувся пекельний тріскіт, поперечки, які не давали урухомитися пружинному механізмові, з неймовірною силою підкинуло вгору, і дитятко шугнуло в повітря, а тоді крізь роззявину в шкляній бані, спричинивши зливу битого скла, — просто в нічне небо.

Мить напруженої, аж дзвенючої тиші. Коли це...

БАБАХ!!!

Спершу сліпучий спалах, відтак — ураганної сили ударна хвиля. Злітали дахи, падали будівлі, валилися статуї... Рука зняло в повітря і швиргонуло через усю палату...

Коли парубійко зіп'явся на ноги, курява уже вляглася. Осліплений і не на жарт настрашений, він крізь вирву в шкляній бані знову скинув очима на небо. Світло у вишині зсідалося, та, дивна річ! — зменшуючись і дедалі яскріючи, немовби всмоктувало в себе небесне довкілля. Зрештою,

обернувшись на крихітний ярий вогник, схожий на зірку, світло зникло згола, а натомість залишилася смоляна цята, настільки ж чорна, наскільки яскрава була зірка.

Немов та чорнильна ляпка, вона дедалі розповзалася по небу. Хмари зчорніли, і земля долі поринула у кромішню пітьму. Закрапали ядерні дощини. Вони важко падали на Нижнє місто, на внутрішній двір Палацу статуй, сіялися крізь вибиті шиби у бані...

А ще за мить небо немовби обернулося на повноводу ріку. Дощ переріс у зливу, водяними каскадами ринучи надолину. Лелечки! думав Рук, щодуху тікаючи до сховку. Достеменний водоспад!

Він побачив, що двір унизу весь затоплений, і повалені статуї немовби хлюпочуться у водах широченного озера. Якщо вже йому тут непереливки, то як же тоді мала почуватися плавуча книгозбірня на Крайріці? Цікаво, чи хтось уже дістався Багнищанської застави? Там було б далеко безпечніше.

— Борони вас Земля і Небо! — промурмотів півголосом Рук. Він повернувся до дверей і побрів через затоплену палату. — Борони Земля і Небо нас усіх!

· РОЗДІЛ СІМНАДЦЯТИЙ ·

Чорнодеревний міст і криваві ріки

Найвищий Сторож стояв на горішньому помості, міцно вхопившись за поручні й якомога випнувши суху шию. Сопла металева машкара.

— Час, — промимрив він. — Час наспів.

Тут, у клекітливому небесному казані, визріває могутня буря, а скельні гемони шастають тим часом риштаками у пошуках бібліотекарського тіла. Підземелля спекається скверни, а Велика буря зцілить святу скелю.

— Час, — повторив Орбікс, кам'яніючи обличчям.

На долішніх ярусах-помостах з'юрмилися мовчазні Сторожі, поприкипавши очима до буряного неба. Величезні скупчення хмар, що цілими місяцями кружляли над Нижнім містом, зливалися в єдине страхітне утворення, схоже на гігантське потужне ковадло. Повітря так згусло й обважніло, що дихати можна було лише на превелику силу.

Зненацька заюрмленими помостами прокотився глухий гул. Орбікс озирнувся. У густому повітрі, дугою огинаючи

Нижнє місто, просто до велетенського ковадла, пливла гігантська кульова блискавка.

— Хай благословенне буде Небо, — прохавчала металева машкара. Найвищому Сторожеві перехопило подих.

Кульова блискавка щезла в самісінькому серці кипучої хмари і на мить запала неземна тиша. Найвищий Сторож хрипко вдихнув повітря, і воно обпекло йому легені.

Нараз у самісінькому серці ковадла гримнув пекельний вибух — і небо озорив спалах — спершу сліпучо-білий, а відтак смоляний. Приголомшений несамовитим розкотом, Орбікс високо підніс руки.

— Слава Великій бурі! — прохрипів він.

— Слава Великій бурі! Слава Великій бурі! — залящав по всій Вежі ночі хор екстатичних голосів. — Слава Великій бурі!...

Скрізь, де сягало око, сичала і тріщала чорна туча, крешучи ниточки блискавиць, що кривуляли на всі боки, і утворюючи цілу мережу палахких, сліпучих прожилок. Щоразу, як згасала чергова блискавиця, в небі розлягався такий скажений гуркіт, неначе там гарцювало здоровезне стадо волорогів.

— Опівнічний шпиль! — несвоїм голосом заревів Орбікс Ксаксіс, перекриваючи какофонію гуків. Зі своєї горішньої оглядової платформи він стрельнув оком на шпильовий дашок, де височіла постать Моллуса Леддікса, чекаючи на команду. — Підіймай Шпиль!

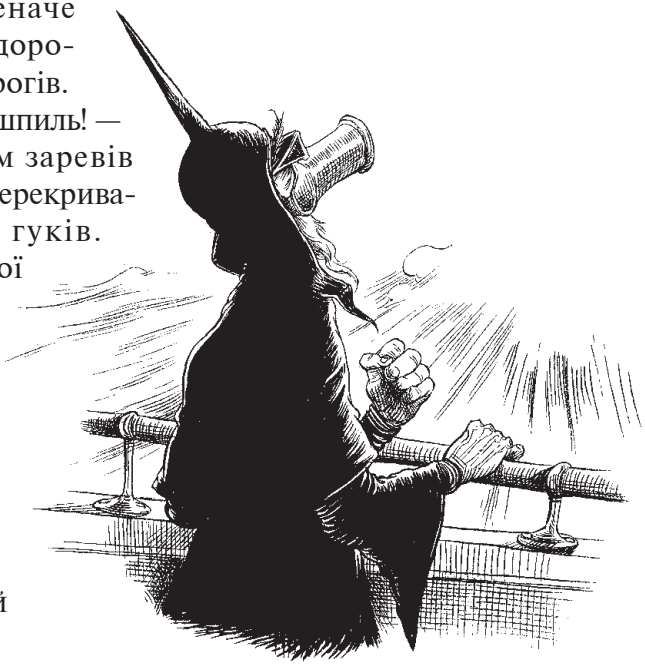

Леддікс слухняно підніс догори руку і зігнувся біля підіймача. Задерши голову, Орбікс зорив його, аж в обличчя йому вдарила ядерна дощина. Щойно він утер її рукавом, як по масці розпливлася ще одна — потім ще і ще.

За лічені секунди дощ переріс у зливу, ковадло сплескалося у величезний розбурханий диск і накрило Вежу Ночі, мов колесо величезної небесної тарадайки. Обід цього колеса яскрів і лускотів ниточками блискавиць.

— Слава Великій бурі! — грянула Сторожа в надпориві. — Слава Великій бурі!

Час наглив. Ось-ось мала вивільнитися цілюща міць блискавиці. Орбікс важко торохнув кулаком по бильцях.

— Швидше, Леддіксе! — заревів він. — Швидше!

Лаючись півголосом, Леддікс порався біля підіймача. Хай йому абищо, це ж бо клопіт отого хирлявого щеняти Ксанта, а не його! Шпиль поволі витикався з добре змащеного гнізда угорі в кипуче повітря. Леддікс затамував подих.

— Майже готово, — прохрипів він. — Майже...

Цок!

Шпиль вистромився весь, корба рвалася з рук. Леддікс сягнув по засувку, вона мала висіти збоку на гаку. Рука хапнула повітря.

— Що таке?!! — заверещав він, лапаючи порожнечу під гаком однією рукою, а другою щосили утримуючи корбу. — Не може бути...

Засувка — довга, загострена з одного кінця і прикрашена блискучою темнолесниковою головою з другого — як у воду канула. Леддікс закинув голову назад, підставляючи збентежене обличчя під дощові цівки.

— Побий тебе Небо, Ксанте Філатіне! — прогримів він.

Корба випорскувала з рук, і Леддікс несамохіть розтис потиві долоні. Корба з гуркотом закрутилася у другий бік. Опівнічний шпиль поволі сідав у гніздо.

Цок!

Тріснуло і спалахнуло небо. На шпильовому дашку, осатаніло вимахуючи руками, вродилася постать Найвищого Сторожа в машкарі.

— Леддіксе! Я звелів тобі підняти шпиль! — зарепетував він, перекрикуючи оглушливу громову гарматнечу. Він ухопив зіщуленого доглядача клітки цупкими, мов обценьки, руками і тицьнувся машкарою просто в його сполотнілу мармизу.

— Н... н... не можу, — пропхинькав Леддікс. — За... за... засувка... З... з... пропала!

— То пропади ж і ти! — глухо прогув з-під машкари голос Найвищого Сторожа. Руки-обценьки щосили стисли пручливого Леддікса, здійняли над головою — і жбурнули зі шпильового дашка. Вереск доглядача клітки потонув у новому потужному громовому розкоті.

— *Слава Великій бурі! Слава Великій бурі!* — Волання Сторожів на долішніх помостах сягнуло апогею.

Над височенною вежею кипнем кипіли хмари, немов у велетенському казані гігантська ложка колотила атраментове варево. Спалахи блискавок стали купчитися в одному пункті, стягуючись у вузол шипучого світла.

— Слава Великій бурі...

Піднімати шпиль уже запізно, Орбікс це розумів, але ж не даси Великій бурі отак узяти та й пройти мимо. Завивши з люті та розпачу, він скочив на верх підіймача, розпростер руки і завмер.

Тут буря розродилася несподіваним сліпучим спалахом. Єдина блискавиця — потужний електричний заряд — спіралячись, вихопилася з вихорового крутежу і шугнула надолину. Чорне небо розпанахав могутній сяйний спис.

— Слава Великій бурі! — зикнув Орбікс. — Слава...

Громовиця вдарила з такою несамовитою силою, що Вежа Ночі задвигтіла відверхівки до підвалин. Осипалися стіни, обвалювалися помости. Сторожі, пострушувані зісвоїх сидінь, з вереском перекидалися у синьому, палахкому повітрі. Попавши під смертельний удар могутньої блискавиці, все на мить заклякло, потім дерев'яна вежа задиміла, уражена плавуча скеля репнула і почала сльозити, а з вершечка долинув моторошний, нелюдський вереск Орбікса Ксаксіса — Найвищого Сторожа Ночі...

* * *

— Гадаєш, ми їх спекалися? — прошепотіла Маґда.

Ксант укляк поруч неї. Вони були в тісному водозбізі над Південним траверсом.

— Не знаю, — відказав хлопець. — Я... — Він замовк. — Гадаю, так.

Він весь упрів. Тікаючи від скельних гемонів, своїх невідступних переслідників, вони не раз втрачали надію на порятунок. Добре, що сумлінна Маґда (хай Небо її благословить!) свого часу не знехтувала навіть вивчення мережі водозбігів. Вона знаходила потайні закамарки в таких вузьких і незручних рурах, що дебеліші переслідники, залишившись у тунелях десь позаду, тільки вили у безсилій люті. Тепер вони, як і передбачала Маґда, з'явилися над Південним траверсом — перед самісіньким Головним тунелем, де починалася Велика бібліотека.

— Що воно? — прошепотів Ксант.

Маґда нахмурилася. Вона також помітила. Звідкись попереду, зверху, долинало приглушене рівномірне гупання мішма з дивним дзенькотом, неначе хтось бряжчав металом. Утікачі нашорошили вуха. Ксант, увесь аж сірий, наче попіл, обернувся до Маґди.

— Що воно? — прошепотів він знову.

Маґда занепокоєно похитала головою. Назад дороги не було — там чатували скельні гемони. Дівчина схопила Ксанта за руку, і вони помчали далі — до кінця траверсного тунелю. Під ногами хлюпотіла вода.

Добігши до Головного тунелю, вони зупинилися, нижучи очима темінь. Спереду, із роззявини труби, що круто спускалася вниз, просто в Головний тунель валом валили гобліни — прескатоголовці, чубаї, патлаї, а біля самісіньких дверей до Бібліотеки Великобуряної палати юрмилися лави закутої у панцир золотоголової сторожі.

— Гоблінівське військо? — нажахано зойкнула Маґда і затулила собі рота. — Перед дверима до Великої бібліотеки?

— Попереду — гобліни, за спиною — скельні гемони, — прошепотів Ксант. — Ми в пастці!

Маґда впала навколішки і стисла голову руками. Її тіло затіпалося від беззвучних ридань.

— Усе пропало, Ксанте! — Дівчину душили сльози. — Далі йти я не можу.

— Треба, — почувся ззаду чийсь кволий голос. Ксант обкрутився на місці й замахнувся кулаком, але коли з пітьми виринув старий бібліотекар, Маґда прожогом схопила його за руку.

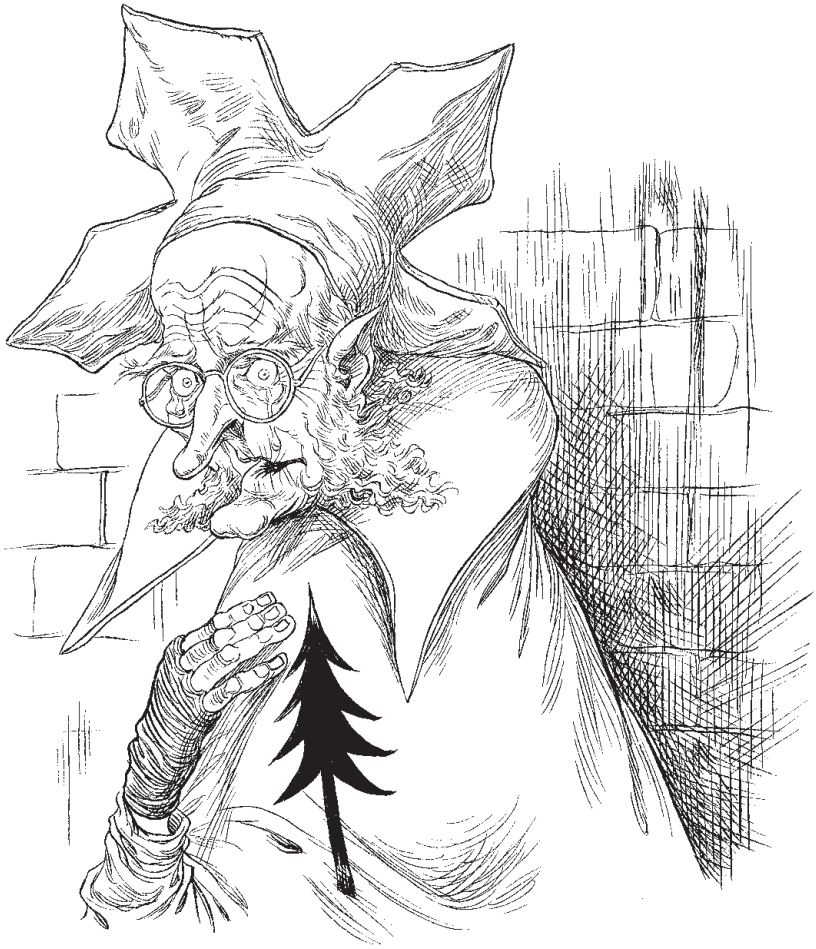

— Алквіксе? Ви? — Дівчина кинулася до професора, обняла його і знову зайшлася риданнями.

— Ну, годі, буде, — лагідно озвався Алквікс, гладячи дівчину по голові. — Я боявся, що ми тебе втратили так само, як Рука, але він повернувся і ти, бачу, теж.

Маґда перестала ридати і відступила назад.

— Себто Рук живий?

— Так, люба моя юна бібліотекарко, — відказав Алквікс. — І не тільки живий, а й порятував нашу Велику бібліотеку від цих дикунських орд.

— Я... щось я не розумію, — почала Маґда, але Алквікс підніс догори пальця, і вона замовкла.

— Для пояснень часу не бракуватиме, коли ви доженете бібліотекарів біля Багнищанської застави, — зауважив старий. — Але вам треба поспішати. Риштаки вже заливає водою.

Ксант зирнув під ноги. Так і є! В цьому вузькому тунелі вони простояли яких кілька хвилин, але й цього вистачило, щоб тонка цівка води перетворилася на потужну течію. Алквікс підступив до входу в трубу і зазирнув усередину.

— Гей, хлопче, — уперше звернувся він безпосередньо до Ксанта. — Як ти гадаєш, чи подужаєте ви з Маґдою промкнутися Головним тунелем до невеличкої водопропускної труби он там? Вона вас виведе до риштакових ґраток, і тудою ви проникнете у східні квартали міста.

Ксант підвів очі.

— Але ж гобліни! — вигукнув він. — При вході до бібліотеки ми будемо як на долоні...

— Хлопче, полиш гоблінів на мене, — відповів Алквікс. — Я просто хочу, щоб ви обоє напевняка дісталися Багнищанської застави. Якщо бібліотека заміряється досягти Вільних галявин, їй не завадять відважні юні бібліотекарі.

— Ні, Алквіксе! — Маґда знов обняла старого професора. — Як ми можемо залишити вас тут?!

Алквікс легенько відсторонив дівчину.

— Я старий, — із сумним усміхом промовив він. — Найкращу частину свого життя я провів тут, у Бібліотеці Великобуряної палати. Бачте, я власноруч допомагав будувати Чорнодеревний міст: вас тоді ще й на світі не було. І навіть тепер мені несила його покинути. — По бібліотекарському обличчю струменіли сльози. — А тепер — ідіть!

З цими словами він поминув їх і далі спускався Головним тунелем до входу в бібліотеку. Ось він підніс патерицю і загримав нею в стіну.

— Слава Бібліотеці Великобуряної палати! — загорлав професор на щільно зімкнуті перед ним гоблінівські лави.

Тим часом за його спиною прослизнули дві ніким не помічені постаті — одну зсутулену, підтримувала друга — перетяли Головний тунель і пірнули у водопропускну руру з протилежного боку.

— Схопити його! — скомандував Ватаг Титуґґ. Він стояв під дверима Великої бібліотеки, у які вже гупав великий таран.

Старого бібліотекаря оточила фаланга гоблінів-чубаїв. Алквікс завмер, відчуваючи на горлянці десятки гострющих списових жал. Крізь юрмища, що не переставали вливатися у Головний тунель, пробився присадкуватий молотоголовець, ухопив Алквікса, здійняв його над головою, поніс до бібліотечних дверей і брутально жбурнув під ноги Титуґґові. Ватаг усміхнувся.

— А ось і перша пташка. — Він повернувся до лав упрілих молотоголовців. Величезний таран, розгойдуючись над їхніми головами, раз по раз гримав у двері.

— А решта його родичів ховаються за цими благенькими дверми. Що ж, він з ними возз'єднається! Стане нашим бойовим знаменом!

Воєвода ляснув пальцями, і двійко плескатоголових прапороносців порвалися вперед, згребли Алквікса і припнули кощаве професорське тіло до високої тички, увінчаної різьбленим зображенням летючого хробака.

— В атаку! — заревів ватаг, коли старого бібліотекаря було піднято високо над ворушкою гоблінівською масою.

Молотоголовці ринули вперед і з такою скаженою силою гепнули стінобитним тараном у двері, що ті трісли, як сірник.

— Гобліни переможуть! — ревнув ватаг.

— Гобліни переможуть! — підхопило гоблінівське військо, вливаючись у Бібліотеку Великобуряної палати. — Гобліни переможуть!

Прикриваючись щільною стіною зімкнутих щитів, перші лави молотоголової сторожі, над якими високо здіймався прапор із летючим хробаком та Алквіксом, гунули вперед. Вони гупотіли Чорнодеревним мостом, а зверху і знизу цілі рої чубаїв та патлаїв, наїжачені списами і самострілами, заповнювали помости і Світляків міст.

Титуґґ із отаманами пройшли через потрощені ворота і роззирнулися.

— Щось мені невтямки, — буркнув ватаг і грізно зирнув на Алквікса. — Де бібліотекарі?

У старого діда вп'ялася тисяча гоблінівських очей. На мить запанувала мертва тиша. А тоді почувся тоненький, немічний Алквіксів смішок.

— Вони в безпеці! — прохихотів професор. — Бібліотеку врятовано! Слава Великій бібліотеці...

Тут на одному з навислих над головою помостів щось ворухнулося, і повітря протнув свистючий жовто-синій спалах. Потім — ще один. І в серце старого бібліотекаря встромилися дві стріли.

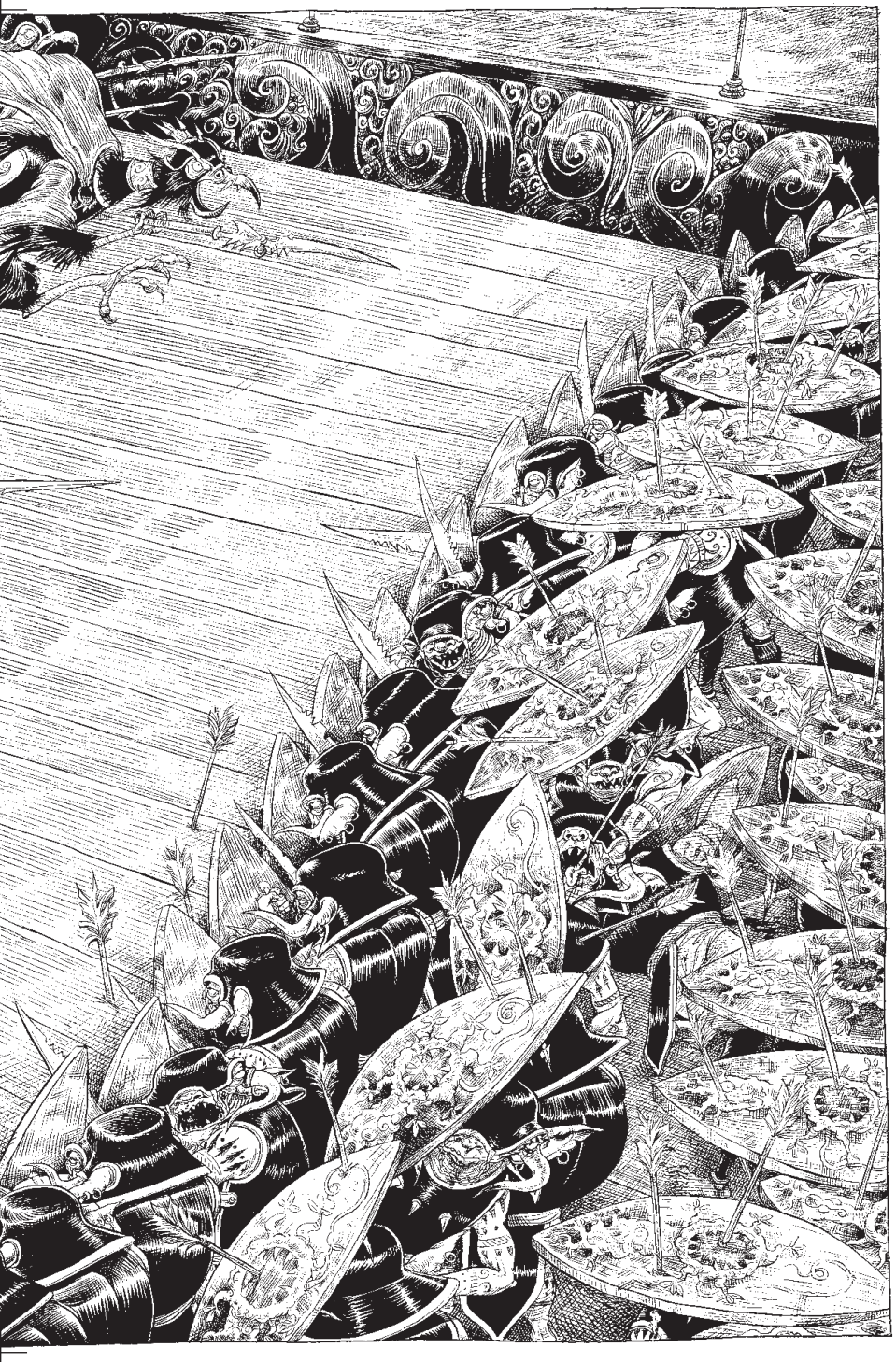

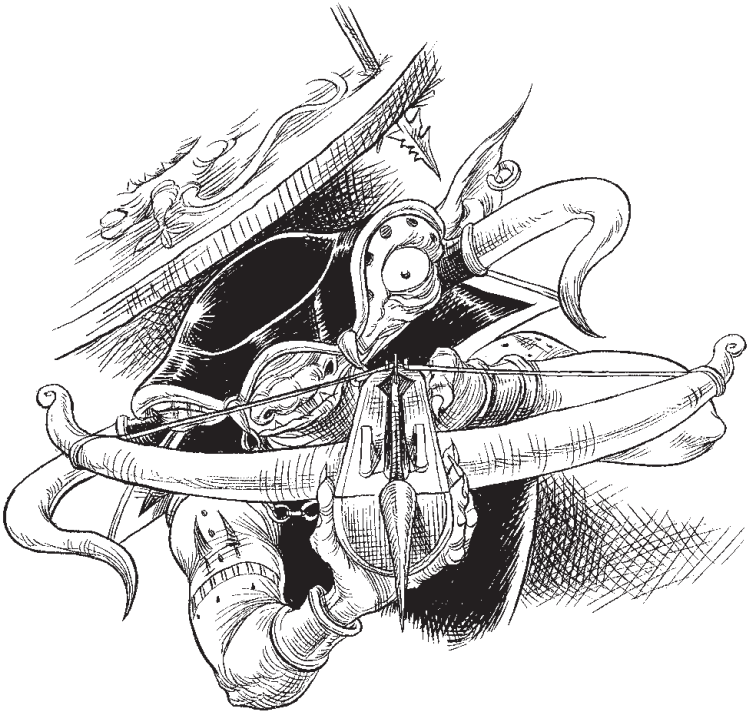

Онімілі з подиву, гобліни недовірливо вирячилися на знамено, де висів Алквікс із пониклою головою та закривавленими грудьми.

— Сорокушачі стріли! — зіпонув на все горло прапороносець, сварячись кулаком у бік помосту навпроти. — Сорокухи також спустилися сюди з ...

Не встиг він доказати, як його шию проткнула стріла з яскравим оперенням. Гоблін упав навколішки, і з його розверстої рани бурхнула кров...

— Зрада? — луною прокотився по величезній палаті голос Ватага Титуґґа. — Прибрати з помосту оту сорокушачу потолоч!

Мов у відповідь на команди Ватага Титуґґа, на кожному горішньому помості немов якими чарами вродилися сорокухи, виблискуючи шоломами та панцирними нагрудниками. Вони дико заверещали, позводили свої луки, і в повітрі засвистіли стріли. На протилежному кінці Чорнодеревного

Мосту молотоголовий гоблін Тать упав навколішки і рвучко зняв із плеча самостріл.

— Прикрий мене, — прохрипів він товаришеві.

Дуболом підніс щита. Тать набив самостріла і прицілився. Перехрестя видошукача завмерло навпроти пишного яскравого пір'я сорокушачих грудей. Тать усміхнувся і натис на спусковий гачок.

Стріла знайшла свою мішень. Сорокушачі груди вибухнули зливою пір'я та крові. Птахотвар на помості заточилася, зірвалася вниз і з огидним хрускотом бухнула на Чорнодеревний міст.

— Перша кров! — желіпнув Тать. Гоблін знову звів самостріла, пильнуючи, аби Дуболомів щит прикривав його від роїв сорокушачих стріл. Він удруге напнув тятиву, вибрав ціль. Легенько натис пальцем на спусковий гачок, і ...

Брама у західному кінці мосту знагла розчахнулася. Татеві одвисла щелепа. Із західних дверей назустріч фаланзі молотоголовців ринули сорокухи. Сотні й сотні сорокух. Усі до одної озброєні до зубів, збиті у метушливі, верескучі бойові зграї.

Захищений муром щитів Тать набрався духу і добув меча — чудове дворучне криве лезо.

— Присягаю Небом, старий Двоїло-Розщепило, сьогодні ти нап'єшся сорокушачої крові! — вигукнув гоблін.

Інші довколишні молотоголовці з фаланги і собі повихоплювали зазублені леза, буркочучи батальні клятви. На них сунули бойові зграї — ціла хвиля грудей, що перла на берегову кручу щитів, щоб розтрощити її на гамуз. Сорокухи були озброєні луками, піками, батогами та ціпами, але Тать знав, що найгрізніші — їхні лискучі дзьоби та пазурі.

Сорокушача хвиля бурхнула на щитову кручу і з несамовитим лементом відринула назад, заюшивши яскравою сорокушачою кров'ю передні лави гоблінів. Перед Татем тут і там з горловим харчанням падали навколішки молот оголовці і на мармизах їхніх малювалися шок і тихий подив: овва! та то ж *наша* кров слезить із-під нагрудників, то по *наших* шиях пройшлися сорокушачі кігті.

— Давай, Дуболоме! — хрипів Тать, кидаючись уперед, щоб заповнити собою прогалину в лаві. — Вони знову пруть!

Ще одна бойова зграя вдарила на фалангу молотоголовців — і розшарпала її на кавалки.

Тать упіймав на собі пронизливий погляд пари жовтих очей, обабіч злітали у повітря голови його сповойовників, тіла їхні грузько осідали долу, зачервонюючи дошки Чорнодеревного мосту. Дуболом зробив випад уперед, і по щиту його ковзнув гострий як лезо кіготь, на кілька вершків не доп'явшись до Татевої горлянки.

Тать заревів з люті й замахнувся Двоїлом-Розщепилом на здоровенну бойову сестрицю-сорокуху, що нависла над ним. Пістрява напасниця відхилилася ліворуч, і удар Двоїла-Розщепила прийшовся по її посестрі, що орудувала ціпом за її спиною.

Ззаду застогнав Дуболом, Тать обернувся і побачив, що нагрудник його напарника пробитий і звідти хвилями бурхає кров. Бойова сестриця-сорокуха рвійно обернулася — з її дзьоба спливала Дуболомова кров.

— НІ! — заячав Тать. Засліплений люттю, він блискавично і з такою скаженою силою махнув Двоїлом-Розщепилом, що розполовинив птахотвар, позбавивши її навіть примарної спромоги ударити вдруге.

Тать блимнув на Дуболома. Його друг був мертвий. Гобліна ошануло мстиве почуття.

— *У-У-У-О-О-О-А-А-А*!!! — заревів він і ринув у саму гущу бою.

* * *

Сестриця Убийкіготь із проразливим вереском відштовхнулася від землі й навідліг рубонула пазуристими шпорами. По одутій тварі плескатоголового супротивника розплився отетерілий вираз: він глупів на свій розполовинений нагрудник, із-під якого цебеніла юха. Птахотвар підскочила до нього і щосили штрикнула пікою. Гоблін перехнябився через поручні Чорнодеревного моста і брьохнув у прибутну воду.

—Хочу ще! Хочу ще! — загарчала сестра Убийкіготь, і з кінчика її дзьоба закапала слина. У сорокусі прокидався голод.

Краєчком ока вона постерегла блиск криці: то гоблін-патлай махнув біля самісінької її голови ланцюгом з величезною кулею на кінці. Сестра Убийкіготь відскочила назад і злобно плюнула.

По мармизі патлая із сичанням розпливлася зелена жовч.

— Мої очі! — зарепетував він. — Мої очі!

Сестриця Убийкіготь з усього маху опустила дзьоба — і розпорола патлая від груднини до черева. Різко мотнувши головою, вона вирвала його серце, яке ще билося, і проглитнула його живцем. Саме так, одним проковтом! Тілом Посестри Сестриці Шкрябокіготь струснув солодкий дріж, пір'я настовбурчилося: їй таки *дошкуляв* голод!

На неї кинувся плескатоголовий здоровило. Він був з голови до п'ят заюшений кров'ю, але не своєю. Сестра Убийкіготь випросталася, розчепірила пазурі й заціпеніла в бойовій поставі.

Тать знавісніло поводив очима, у кутиках рота пузирилася піна. Крізь червоний туман він уздрів забризкану кров'ю птахотвар.

— *У-У-У-О-О-О-А-А-А!* — заревів гоблін і ринув на сорокуху, стискаючи закривавленою рукою Двоїла-Розщепила.

Сестриця Убийкіготь скікнула вперед, разом ударяючи всіма кігтями на руках та ногах.

Вони зіткнулися в повітрі на самісінькій середині Чорнодеревного моста зі страхітливим гуком.

Рештки молотоголової сторожі гуртувалися навколо Титуґґа біля східного входу. А біля західного, навколо стяга Матінки Шматуй-пазур, пищали та лопотіли крильми недобитки бойових сорокушачих зграй. Мостини вкрилися купами трупів, подекуди вищими за бильця. Тим часом унизу, в центральному риштаку, хутко прибувала вода. Ось під нею вже сховався Світляків міст, а вона все прибувала й прибувала, і гобліни та сорокухи почали дертися на найближчі до мосту яруси.

Погляди Татя і Сестриці Убийкіготь на мент зустрілися, і ревіння гобліна та верещання сорокухи злилися в один моторошний звук, коли Двоїло-Розщепило по держак угородився у воло Сестриці Убийкіготь, а сорокушачі кігті розтельбушили гоблінівську горлянку. Ноги у золотоголового гобліна та войовниці-сорокухи підкосилися, і, прокволом осівши на міст, вони так і заклякли у смертельних обіймах.

Над Чорнодеревним мостом запала лиховісна тиша.

Тим часом над кривавим бойовищем, проникаючи крізь тріщини у склепінчастій стелі, почали з'являтися чорні істоти. Чорні проти білого каменю, з блискучими очима, вони пробирались у підземелля, обсідали стелю і, гучно сопучи, вдихали затхле повітря. Тварі перегукувалися між собою, число їх чимраз зростало. Вони промикалися крізь усі шкалубини і розповзались по стелі.

А потім, немов на чиюсь нечутну команду, вся зграя скельних гемонів разом зірвалася зі стелі й, ширяючи на розплатаних шкірястих крилах, стала спускатися вниз.

Тим часом на мості стояли гоблін та сорокуха, нижучи одне одного очима. Нараз, не змовляючись, обоє глипнули вгору: на багряну сцену, мов чорна завіса, опускалися скельні гемони.

· РОЗДІЛ ВІСІМНАДЦЯТИЙ ·

Примари Осип-міста

Рук стрімголов спускався палацовими сходами повз шереги статуй, перестрибуючи по дві сходинки нараз. Ізнадвору глухо гупало каменем об камінь: то хлюща змивала статуї із зовнішніх стін. Хлопець вихором збіг на останній сходовий помісток, крутнувся, щоб бігти далі — і став як уритий. До сходів унизу мармуровим коридором швидкувала Естера Шпичколист.

Рук позадкував і ненароком зачепив статую, а та, схитнувшись на постаменті, впала головою вперед, прихопивши з собою ще трьох своїх посестер.

— Естеро! Пильнуй! — зойнув Рук, коли статуї погуркотіли вниз.

Та стара гобліниха навіть бровою не повела. Коли статуї розлетілись перед нею на друзки, вона й тоді не завагалась ні на мить. Прожогом підійшла до сходів і побралася вгору. Рук зауважив, що Естера не має на голові свого звичного капелюшка. Її голомшива, вся у струпах маківка блищала, на одежі не було сухого рубчика.

— Я йду, — прогула вона, немов гукала до малої дитини. — Я йду, мій соколику...

Мимохідь стара відьма ледь зачепила Рука, але її червоні очиці глянули на нього, наче крізь шкло, і вона, мов нічого, бралася сходами далі. У руках Естера обережно тримала червоного бутля з наличкою: *"Забудь-зілля. Особлива суміш"*.

Рук необзир, залишивши позаду останній сходовий прогін, чимхутчій спустився у мармуровий коридор, і мало не розплатався на мокрій слизькій підлозі. З кухняних дверей жбухала вода і заливала салю. На хвильках погойдувалися горщики, пательні, пляшечки з зіллям та розмоклі рецептики. Ось повз Рука пропливла зелена пляшечка з наличкою *"Блювотне зілля"*.

Рук прочалапав до великих дверей із дуба-кривавника і взявся за клямку. Знадвору долинав дзюркіт, але досить було потягти двері на себе, як він переріс у потужний гомін потоку.

І зразу ж у коридор ринув навальний бурчак, збивши Рука з ніг і промочивши його до нитки. Статуї вгорі загрозливо хилилися і по дві, по три падали в бурхливу воду. Рук ледве звівся на ноги, так-сяк добрів до виходу і вислизнув надвір.

Такої зливи він ще зроду не бачив. Суцільний потік, водяний мур! Краплі мчали донизу так шпарко та навально, що утворювали міріади сріберних ниточок, туго напнутих між землею та буйними хмарами у небі. Під подувами рвачкого, незвично мінливого вітру ті нитки спліталися у водяні простирала, що безперервно колихалися, шмагали стіни будівель і з плюском падали в дедалі бурхливіші водяні потоки.

— Небо, пильнуй і бережи мене, — похмуро пробубонів Рук, бредучи водою, яка вже сягала хлопцеві по кісточки.

Убгавши голову в плечі, він побрьохав під дощем, а той періщив його по гамалику, по плечах, тік за комір. Затуляючись рукою від зливи, яка прагла збити з ніг, він силкувався зібрати волю в один кулак. Нижнє місто мінялося на очах, його вулиці, пішохідні доріжки перетворювались на

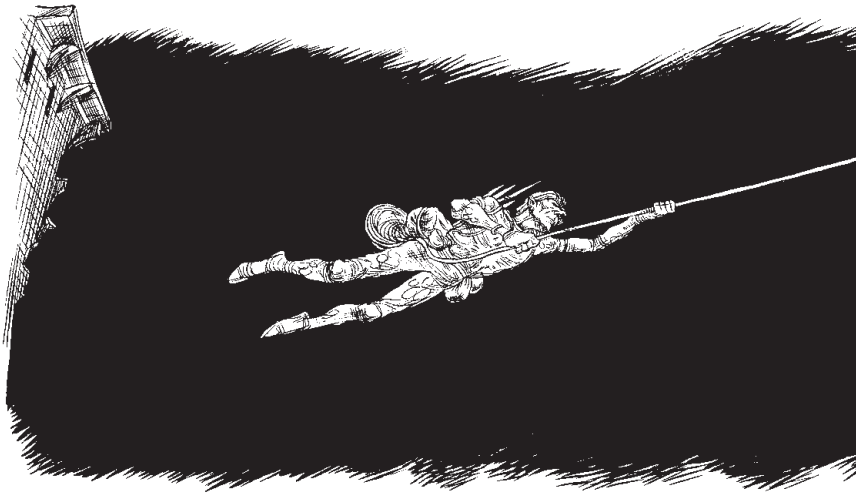

глибокі канали, де вирувала кальна вода. Все довкола було запнуте сірою каламуттю, ледь мріли тільки вежі Багнищанської застави над розмитим небокраєм.

Цікаво, чи вціліла плавуча бібліотека? запитав себе Рук.

Пробираючись затопленими вулицями, він розрізняв ще й інші сильветки, що невиразними розпливчастими плямами проступали крізь мерехтливу дощову завісу. Вони видніли спереду і ззаду, обабіч вулиць та завулків, утворюючи дедалі довшу вервечку, яка рухалася в той самий бік, що й він.

— Городяни! — свінуло Рукові.

Аж тут його увагу привернуло дзижчання угорі. Якийсь білий силует, така собі рухома цята, переметнувся з одного спадистого даху на інший по той бік вулиці. Густе плющання дощу розпанахав оглушливий свист — у відповідь тричі свиснуло із глибини вулиці.

Рук побрьохав далі, нагледів гурт нетряків і на часинку заховався від хвиського дощу за їхніми дебелими спинами.

— Баговищанська застава — ось де ми будемо в безпеці, Тугодуме! — гукнув один із них до свого сусіди. — Примари Осип-Міста нас туди виведуть, за те не хвилюйся.

— Що ти сказав? — прокричав Рук, неспроможен приховати своє збудження.

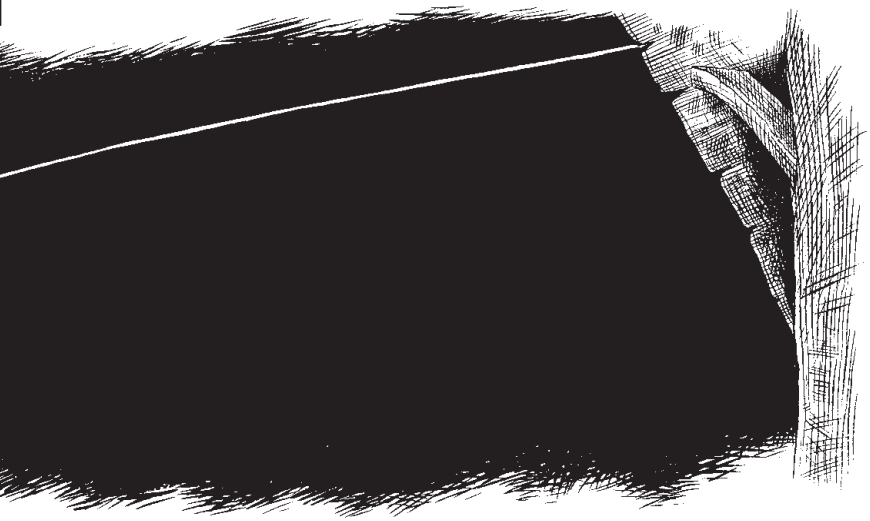

Та нетряки пропустили повз вуха його слова і перли далі крізь хлющу. Інші городяни, які все сипали чортами, мимохідь зачіпаючи Рука, зрештою винесли його з-під прикриття гоблінів, і він, опинившись у самісінькій гущі чималого юрмища, що нестримно сунуло вперед, мусив добряче попрацювати ліктями, аби його не збили з ніг. Раптом одна дрібногобліниха з малям на руках, спіткнулася і, втрачаючи рівновагу, закричала.

Не встиг Рук і оком змигнути, як із даху навпроти шугнула вниз біла постать. Вона спустилася на землю, захлюпотівши водою, і підхопила матір з дитиною. Рук устиг примітити побляклу, латану-перелатану куртку зі шкури мордобрила, білого капелюха з пацюкової шкури та абордажного гака у білій кістлявій руці.

— А тепер біжи і не лови більш ґав, — промовив незнайомець, опускаючи дрібногобліниху на землю.

— Хай береже вас Небо, добродію, — тихенько відказала дрібногобліниха. — Бережи вас Небо.

Рук дивився із роззявленим ротом на постать перед собою.

— Ти... ти один із них... — вичавив він із себе, опираючись натискові гурми. — Примара Нижнього міста.

Незнайомець повернув до хлопця обвітрене обличчя, і Рук на мить зустрівся з поглядом його пронизливих блакитних очей.

— Іди собі, хлопче, далі й менше базікай, — усміхнувся міський гном і одним вправним рухом метнув абордажного гака вгору. Окресливши в повітрі широку дугу, гак зачепився за даховий щит, після чого привид рвучко напнув линву і, скориставши з ефекту пружинної віддачі, злинув у повітря, мов пущений з катапульти.

— Зачекай! — гукнув Рук йому навздогін. — У мене є друг, Фелікс. Може, ти... — Привид зник за даховим щитом. — ... знаєш його.

Нарешті вулиця вийшла на широкий майдан і, крізь колихку запону ливного дощу Рук побачив перед себе височенну Багнищанську заставу. З усіх кінців Нижнього міста на майдан стікалися городяни, утворивши вже чималу тичбу. Громадки нетряків, сімейки дрібногоблінів, ремісники з купцями, колишні невільники — усі йшли сюди на свист усюдисущих білих примарних постатей, що мелькали на тлі чорних дахів.

Якась нетрячка, закутана в чорну пелерину, спинилася на мить, щоб упевнитися, чи на місці її малеча. Її випередив понівечений троль-тягайло з глибоким шрамом через усю щоку та спухлою рукою, яку він намагався тримати якомога обережніше.

— Щоб ти був проклятий, Титуґґу, — бубонів собі під ніс тягайло. — Щоб ви були всі прокляті, молотоголовці!

За ним ішов згорблений дрібногоблін, очі йому сльозилися. Його вела за руку онука, дівчинка-дрібногобліниха зі шкарубкими від фарби косицями та широким носом. Вона міцно притискала до грудей завинений у ганчір'я меч.

Ті нижньоміщани, що вже були на майдані, тисли на браму Багнищанської застави. Вона ходила ходором, і чути було, як по той бік цвенькає сорокушачий молодняк та верещать когути-сорокуни.

Пробираючись крізь збуджений натовп, Рук одно крутив головою, аби краще бачити, що діється навколо. Він мав дістатися до приплаву, який починався відразу за брамою. Хай там як, а він ще сподівався: там, де Крайріка тече тванистими Багнищанськими рівнинами, він знайде плавучу бібліотеку, що, ціла і неушкоджена, чекає на нього.

У повітрі дзижчало і раз по раз гостро торохкало: то в дерево Багнищанської застави впинались абордажні гаки. Ще мить — і над брамою заманячили білі Примари Осип-Міста. Змигнувшись на самім верху брами, постаті як на команду разно зникли за нею.

На хвильку схвальні крики городян, верески сорокунів та писк молодняку злилися в один суцільний лемент, відтак величезна брама почала сповільна розчинятися.

Рука понесло вперед: натовп шарахнув у відкритий прохід і розтікався широкою дерев'яною платформою по той бік брами. Рук підвів очі — і завмер: перед ним, над білим безмежжям Багнищанських тванистих рівнин в'юнилася Багнищанська дорога.

Тут, по сей бік брами, дощ ледве мрячив, і нижньоміщани порозбивалися на купки: хто радісно пританцьовував, хто обіймався, а хто просто вклякав і дякував Небові. Праворуч від платформи Рук наглянув звивисту пішохідну доріжку — вона спускалася до Крайрічкового приплаву.

Він озирнувся — і серце йому тьохнуло: небокрай над Нижнім містом губився у лиховісному хмарному крутежі чорного вихору та непроглядній дощовій запоні. Удалині, наперекір хлющі, палала величезним смолоскипом Вежа Ночі, і танцюристі вогненні омахи над нею підсичувалися гігантськими розсохами блискавиць, що з тріском панахали небо довкіл неї. Картина ця нагадувала страхітний сон — і до життя її покликав не хто, як Рук.

Ноги йому підкосилися, і плавуча бібліотека на мить вилетіла з голови. Він сам, своїми руками годував Воксове дитятко — оту жаску вогняну кулю. Ба більше, то він, він, Рук Човновод, відчайдушно намагаючись запобігти чорному вихорові, його й спричинив. Лють, мука та розпач збилися в один клубок, і хлопець щосили загамселив кулаками по мостинах Дороги Багнищем. У небі промайнув білий крук, зловісно крякнув — і почав знижуватися.

— Ва-а-арк! — прокричав птах. — Руку. Вітання!

Білий крук приземлився поруч із ним — і Рук підвів на нього очі.

— Краан, — кволо усміхнувся хлопець. Він утер очі. — Фелікс із тобою?

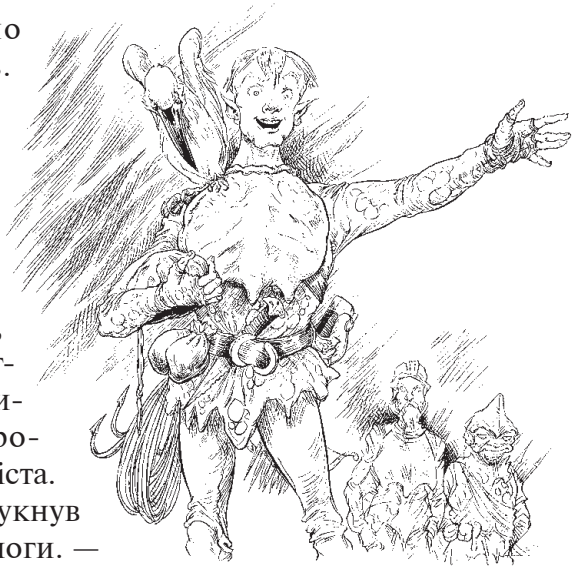

— Куди голка, туди й нитка! — озвався знайомий голос, і на платформу виступив Фелікс, високий, міцний, зодягнений у білу мордобрилячу шкуру — в супроводі Примар Осип-Міста.

— О, Феліксе! — гукнув Рук, зриваючись на ноги. — Ох, скільки всього сподіялося, відколи ми бачилися востаннє!

— Твоя правда, друже Руку, — засміявся Фелікс, міцно обіймаючи хлопця. — Нижнє місто — перегорнута сторінка. Наше майбутнє — твоє, моє та оцих усіх відважних душ — отамечки. — Він махнув рукою вдалину. — На Вільних галявинах!

Серед юрби, що встигла зібратися навколо них, прокотився схвальний гомін.

— Зрозумій, — гірко промовив Рук. — На мені великий гріх. Я мав змогу запобігти цій руйнівній бурі, а дав маху. І ще... — хлопець закусив губу, на очі йому знов набігли сльози.

Фелікс поплескав друга по плечі, чоло йому захмарилося.

— Руку, розумію я тебе чи ні, а очам своїм вірю: на тобі лиця нема. Можна уявити, що коїлося в підземеллі, коли вдарила буря. Чи пощастило заціліти бодай ще комусь із бібліотекарів?

Рук здригнувся. Бібліотекарі! Він рвучко обкрутився на п'ятах і метнувся до хідника, що вів до Крайрічкового приплаву.

— Вони повантажились на баржі й цілою флотилією покинули водозбіги, а тоді Крайрікою рушили до Багнищанської застави, — кинув хлопець через плече. — Ми умовилися

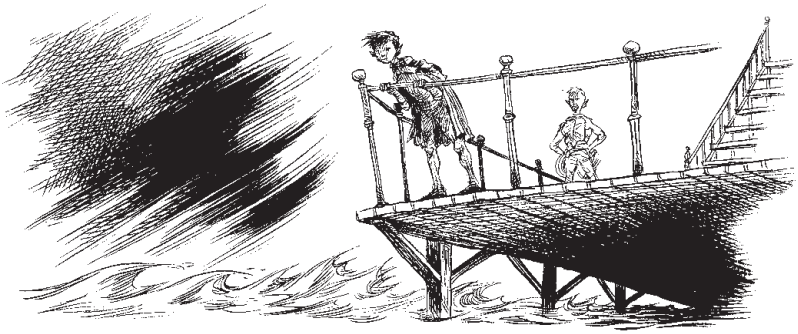

там зустрітись, якщо... — Він став і звільна повернувся кругом. — ... якщо залишимось живі.

Фелікс глянув на білого крука, що запанібрата примостився в нього на плечі.

— Краане, — звелів хлопець. — Лети, знайди — і назад!

Крук крякнув, знявся у повітря і став по спіралі вкручуватись у темне небо понад Крайрікою.

— Гайда, Руку, — промовив Фелікс, показуючи на пішохідну доріжку, і голос його урвався. — Чи то видано: призначити побачення і не являтися!

* * *

Рук перегнувся через бильця — і жахнувся. Патрулюючи землю з повітря, він звик бачити серед тванистих долів звивисту і вельми мляву Крайріку. Проте сьогодні вона як ніколи розбухла, набучавіла і, казячись та пінячись, загрожувала першої-ліпшої миті повиривати опорні палі й поглинути весь приплав.

Умліваючи з тривоги, Рук озирав річку, берег, хідники на палях — ніщо не уникало його пильного ока. Хлопець не страчав надії побачити бодай якісь ознаки зниклої флотилії з бібліотекарями. Що й казати, вони вже мали б дістатися застави! Цупко вчепившись у бильця, Рук усім тілом подався вперед, випинаючи шию, обнишпорюючи очима річковий залом...

— Вони там були всі? — запитав Фелікс тим самим уривчастим голосом. — Вчена рада у повному складі? І Варіс?.. І батько?

— Так, — кивнув головою Рук. — І Варіс, і твій батько були на четвертій баржі.

Друзі мовчки пантрували на ошалілі води. А вище, на платформі Багнищанської застави, примари шикували городян, готуючи їх до серйозного переходу Дорогою Багнищем. Фелікс озирнувсь на них і знов повернувся до Крайріки. Застугонів приплав під ногами.

— Знаєш, Руку, — поволеньки озвався Фелікс. — Час наглить. Цей приплав уже на тонку пряде, а там черга й Багнищанської застави. Якщо ми не вирядимося вже тепер, усім нам капут...

— Ну, ще трішечки, — заблагав Рук. — Зрештою, Феліксе, там же твої сестра та батько. А ти так поводишся, ніби тебе те не обходить!

Фелікс втупився собі під ноги, на обличчі ходором заходили жовна.

— Знаєш, Руку, — промовив він тихо, — ні про що я так не мріяв у житті, як про те, щоби мною пишався батько. А тепер, коли йому нарешті випадає така нагода, він загубився десь отамо. Може, і *мені* хотілося б заждати ще трохи, як ти гадаєш? — І він грюкнув кулаком по бильцях.

— Даруй, — вибачився Рук. — Я ж тільки...

— Знаю, знаю, — озвався Фелікс, ковтаючи клубок у горлі. Приплав знову задвигтів. У повітрі залунали крики, і на пішохідну доріжку, насилу пробиваючись крізь натовп, спустився гурт Примар Осип-Міста. Вони вели двох Сторожів, виряджених у чорні мантії з каптурами, а ті відчайдушно пручалися.

— Феліксе, ми надибали цю парочку біля Багнищанської застави, — доповів міський гном. — Поперерізати горлянки і скинути у Крайріку? Для них це буде краще, ніж потрапити до рук городянам.

Сторожі зупинилися, не перестаючи пручатися, Фелікс підступив до них і поодкидав відлоги.

— Маґда! І... Ксант! — отетерів Рук.

— Звільни їх, Скородуме, — звелів Фелікс. — Ти що, осліп, не бачиш під киреєю літунського костюма? Вона ж бібліотекарка! А оцей жук...

— За нього я можу поручитися, — твердо промовила Маґда, блискаючи очима.

— Поручитися? — запитав Рук.

— Руку, він урятував мені життя.

— Феліксе, — рішуче втрутився міський гном. — Треба звідси ушиватися.

— Знаю, Скородуме, — кивнув головою Фелікс і повернувся йти.

Похнюпивши голову, Рук неохоче відвернувся від поручнів. Усі повернули на хідник і подалися до платформи при Багнищанській заставі. Маґда ні на крок не відставала від Рука.

— Що сталося? Куди всі подівалися? — допитувалася вона у хлопця. — У риштаках зараз рядять скельні гемони, у Великій бібліотеці повно гоблінівського війська. Ми сподівалися зустріти тут плавучу бібліотеку...

— Я так само, — відказав Рук. — О, Маґдо... Бібліотекарі...

— *Бібліотекарі! Бібліотекарі!* — пролунав чийсь крик. Угорі на платформі товклися городяни, репетували, мов навіжені, й тицяли кудись руками.

Рук глянув, куди вони показували.

— Це вони! — вигукнув хлопець. — Велика плавуча бібліотека! Таки пробилися!

Із-за річкового коліна, злагоджено ляскаючи веслами по воді, показалася перша велика баржа, над нею, мов танцюристі кульки на шворках, металися летючі аналої. Почулися розмірені вигуки баржевого боцмана, який віддавав команди бібліотекарям. Угорі ширяв і гучно крякав білий крук. За першою баржею вивернулася друга, потім третя, четверта, п'ята... Рук виразно бачив: усі п'ять суден сполучені між собою довгими линвами.

Інакше й бути не могло, подумав він про бібліотекарів. Вони або всі рятуються від небезпеки, або всі гинуть.

Рук кинувся назад на благеньку пішохідну доріжку, рупором приклав до вуст долоні й прокричав у бік дедалі ближчої баржі:

— Кидайте сюди швартову линву! Мерщій, у нас обмаль часу!

Ніхто не відгукнувся, але баржа змінила напрям. Тепер вона тримала курс просто на приплав.

— Раз! Раз! Раз! — прорізався крізь рев водяної стихії хрипкий крик баржевого боцмана.

Примари Осип-Міста повалили на приплав і, коли флотилія порівнялася з ним, заходилися ловити швартові линви, які їм кидали з барж, і примоцовувати їх до швартових кілець на березі.

Один за одним бібліотекарі сходили на приплав. Мов з хреста зняті, бігме! Безмовні, страшенно здивовані, з тремтячими від тривалої напруги м'язами, вони важко ступали на приплав, що міг абиякої миті завалитися. Коли з п'ятої баржі вийшов Фенбрус Лодд, дерев'яні палі, вгрузлі у мул, гучно зарипіли, а сам приплав лиховісно затремтів.

— Розвантажити баржі! — зикнув Великий Бібліотекар, перекрикуючи хор стомлених стогонів та ремствувань. — І то чимхутчій!

Бібліотекарі кинулися виконувати наказ, їм допомагали привиди і купка кремезних нетряків, тож упоралися швидко. Їм допомагали Рук, а також Маґда з Ксантом, які з невимовною насолодою поскидали свої чорні хламиди і віддали їх на поталу бурхливим водам Крайріки. Коли на платформу Багнищанської застави перенесли останнього небесного човна та летючого аналоя, приплав із гуркотом пішов під воду, а разом з ним у чорнильній пітьмі Нижнього міста зникли й порожні баржі.

Уся вчена рада в оточенні Феліксових примар зі смолоскипами в руках зібралася насеред помосту. Таллус Пенітакс, Професор Темрявознавства, стояв поруч Ульбуса Веспіуса, Професора Світлознавства, третьою біля них стояла Варіс Лодд. Кулькап — він ще ніколи не виглядав таким старим та виснаженим, — сидів у центрі на стовбурі з фігурним різьбленням. Великий Бібліотекар, що стояв поруч, підніс руку, закликаючи до тиші.

— Кохані мої бібліотекарі! — Голос його не втратив ані крихти своєї моці та поваги. — Дякувати Землі й Небу, ми зробили те, що зробили. На нас іще чекає довга подорож,

але нам неабияк поталанило, що ми поділятимемо всі знегоди з добрими нижномістянами. І дякувати за це як ми, так і вони, повинні... е-е-е... бачиться, вони відомі як Примари Осип-Міста! А також — їхньому ватажкові...

На світло від смолоскипів з темряви виступив Фелікс, і городяни не забарилися криками та вигуками висловити своє вдоволення.

— Авжеж, — вів далі Фенбрус, — їхньому ватажкові, який... Як тебе звуть, мій юний відважний друже?

Погляди Фелікса та його батька зустрілися.

Фенбрус часто-часто закліпав очима. Мимоволі роззявив рота...

— Фелікс?... — ледь не задихнувся Великий Бібліотекар.

Фелікс усміхався, а все його обличчя виражало напружене очікування. Хлопець розпростер руки, щоб обійняти батька.

По Фенбрусовій щоці покотилася сльоза.

— Я... я... не знаю, що й казати... — Великий Бібліотекар збентежено почервонів. Він гучно відкашлявся і доволі стримано поплескав Фелікса по плечу.

Запала ніякова тиша. Обличчя Феліксове видовжилося.

Невже це правда? думав він. Така жадана зустріч, через стільки років, зустріч, якої він боявся і заразом прагнув... І тільки поплескати по плечу?

Варіс кинулась до брата, обняла його, але Фелікс, немовби нічого не помічав, прикипівши поглядом до батькового обличчя. Вираз болю в хлопцевих очах змінився розчаруванням.

— Кохані мої книжники, городяни та привиди, — забринів Фенбрусів голос, дужий та виразистий, як і перше. — Наша подорож буде довга й нелегка, та якщо ми докладемо всіх зусиль і не покидатимемо одне одного в біді, то наостанок матимемо законне право розпочати все з чистого аркуша — цього разу вже не як бібліотекарі, городяни чи привиди, а як вільняки — мешканці Вільних галявин — раз на все!

Рук улився в загальний потік, городяни підіймали свій крам, бібліотекарі завдавали на плечі спаковані бесаги і займали сорокушачі тарадайки, а привиди з запаленими смолоскипами лаштувалися до затяжного марш-кидка Великою дорогою Багнищем.

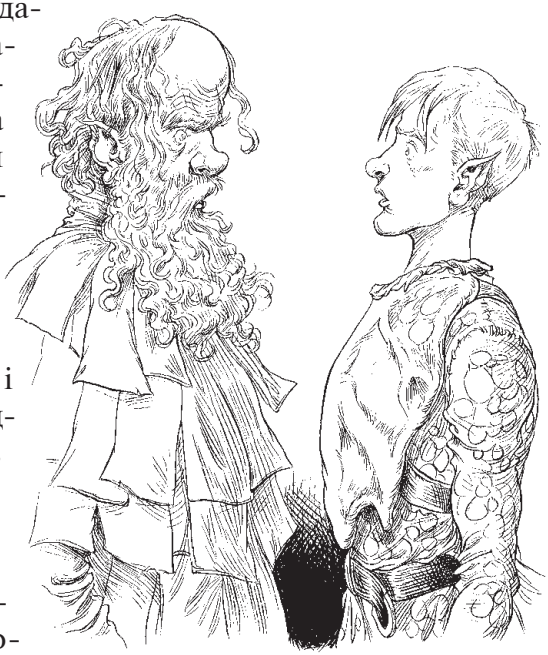

Рук, Магда, Ксант і Фелікс опинилися в одній шерезі. Фелікс був чорний, як туча, і не мав ані найменшого гумору до балачок. Усі четверо мовчки пробиралися в голову коло-

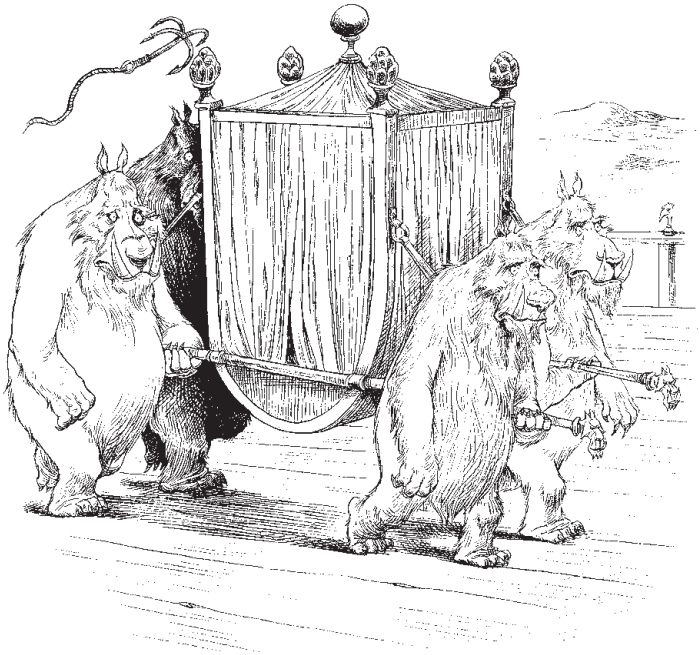

ни. А коли, поминувши порожню кокардну будку, вийшли на саму Дорогу Багнищем, Рук спершу вражено ахнув, а тоді радо закричав.

Попереду, просто в нього перед носом, його друзі блукай-бурмила несли Воксів паланкін.

— Віг! Вурало! — загукав Рук. — Вемеру! Ґало! Віра-лова. Ве-ве віга! — *Ви несете гору. Хай вас хтось підмінить!*

Та щось тут було не так. Блукай-бурмила видавалися глухими до його переливчастих вітань і повільно, шкопиртаючи, тюпали собі далі Дорогою Багнищем.

Колихнулися штори паланкіна. *Усе гаразд, друзі мої,* — озвався у Рука в голові крижаний голос. — *Ідіть куди йшли...*

Рук повернувся до Фелікса і схопив його за плечі. Але очі в тамтого були як шкляні.

— Усе гаразд, — мурмотів Фелікс. — ... Ідіть далі куди йшли...

— Ні! — заволав Рук. Він ухопив Феліксову абордажну кітву і пожбурив нею просто в паланкін. Гак уп'явся в дере-

в'яний верх, і Рук, туго натягнувши линву, намотав другий її кінець на бильця Дороги Багнищем.

Блукай-бурмила несли паланкін далі, а линва напиналася чимраз тугіше й тугіше, аж поки трісло розщеплене дерево і дах зірвало. Блукай-бурмила бебехнули на паланкін, зім'явши раму та пообламувавши ручки. Рук, а за ним Маґда, Ксант і Фелікс — кинулися до паланкіна.

— І що воно на мене найшло — ума не доберу, — озвався Фелікс, труснувши головою.

— А я, здається, розумію, — мовив Рук, — хоч до кінця й не певний. Бачиш, у цьому паланкіні на Кулькапів загад Вокса мали перенести до безпечнішого місця...

Блукай-бурмила саме підводилися з землі, трусячи головами і голосячи тихесеньким переливчастим йодлем.

— Віга-вуга-лура, — пробуркотіла Вемеру, чиї пальці дрібно тремтіли. *Сон похмурого лісу опустився, наче туман.*

— Ве-ве, вуграа. Луг-віг, — додала Ґала і здригнулася. *Моя тяма уже вертається до мене. Переді мною тільки відляски, що їх відносить вітром.*

Рук заспокійливо поплескав ведмедів по спинах.

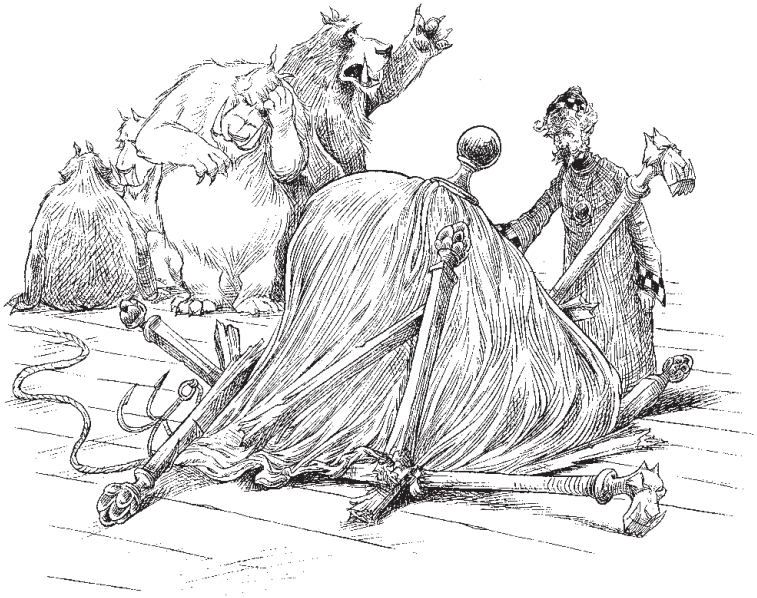

— Вег-віг. Вігера, віра, ве-ве, — проспівав він і доторкнувся пучками до своїх грудей. *Не бійтеся. Ваш хід сновид не заподіяв ніякої шкоди, о друзі мого серця.*

— Воксе? — пробурчав хтось іззаду. — Воксе, це ти? Ми виконали свою обіцянку, але ти все одно не облишив думки знищити нас! Ганьба!

Худорлявий Кулькап у супроводі Високого Радника наблизився до ведмедів, згурмлених навколо потрощеного паланкіна. Кулькап стояв, переводячи бентежний погляд з ведмедів на паланкін і назад.

— Ой, лишенько, — промовив він, ледь осміхаючись. — Бачиться, тут сталася пригода. Хтось потерпів? Ні? А ти як, Воксе?

Кулькап відкинув важку завісу, під якою ворушилося щось вельми громіздке. У паланкіні сиділа Вогнецвітка Хитродум, тримаючи в дебелих руках ошелешеного духоблуда.

— Бурштинчику, коханий, погомони зі мною, — кудкудакала вона. — Озвися-бо до мене!

Рук відв'язав линву від поручнів Дороги Багнищем. Коли він знову глянув на Нижнє місто, його вже майже все поглинув чорний вихор. Та й квит! подумав він, і важкий камінь, що лежав у нього на душі останні кілька днів, неначе з неї спав.

Він знов був з найдорожчими друзями — Феліксом, Магдою, блукай-бурмилами, навіть Ксантом — а попереду на нього чекала найбільша в його житті пригода.

Він так міцно вчепився в поручні, аж побіліли кісточки пальців. Чи то, бува, не Палац статуй завалюється ген там?

Коли він урешті знов обернувся до переселенців, на його обличчі вже грав усміх. Повз нього нескінченною вервечкою по Дорозі Багнищем проходили городяни, бібліотекарі, Примари Осип-Міста.

— Вільняки, — муркнув Рук, проводжаючи їх поглядом.

* * *

— Бурштинотоп, — прошелестів самими губами Вокс, коли відкрилася вся жахлива правда.

— Я трохи дала йому своїх особливих ліків, а він намовив Худайла підлити їх у твоє забудь-зілля, соколику, — всміхнулася Естера. — А тоді він узяв твій паланкін. Вогнецвітка упрохувала мене поїхати з ними, — провадила гобліниха, — але я сказала, що краще залишуся. — Вона знов усміхнулася, її обличчя якось чудно зморщилося. — Я не покину тебе, голубчику. Нізащо.

Палац здригнувся: ще одна опора загуркотіла в бурхливий потік. Уся західна частина будівлі зруйнувалася дощенту, й у великих тріщинах та стінних виламах тільки завивав вітер та плющав дощ.

— Зрадили, — миркнув Вокс. Він упав і схопився руками за голову. — Зрадили! — і його огрядне тіло затіпалося у нестримних риданнях.

Естера сіла біля Вокса, взяла його руку, намацала живця. Над головою розкололася стеля, і водяні цівки перетворилися на водоспад. Нараз Воксові ридання вщухли. Він глипнув угору, звузивши маленькі очиці до вузеньких, безжальних щілинок.

— *Ти*, — промурмотів він. То *ти* дала Бурштинотопові якісь *свої* особливі ліки...

— Ваша правда, голубчику мій солоденький, — відказала Естера, відкорковуючи пляшечку з етикеткою "*Забудь-зілля. Особлива суміш*".

— Себто, — вичавив Вокс, — ти *знала* про його задуми — і не сказала мені!

Естера схопила Вокса за тремтяче м'ясисте підборіддя і стиснула його мов обценьками.

— О-о-о-у-у-у! — заверещав Вокс, намагаючись відмахнутися від гобліниxи тлустими руками.

— Авжеж, не сказала вам, моя радість, — проспівала Естера і приклала пляшечку до роззявленого Воксового рота.

Вона міцно притисла пляшечку до Воксових вуст — і руки його враз обм'якли. Очі посоловіли і заплющилися.

Голова похилилася набік. Тріщина побігла від стелі по стіні, зазміїлася по підлозі. Велетенська палата ходором заходила.

— Ось чого мені завжди хотілося. Мрія стає явою, Воксику, любасику мій, — щебетала Естера, кладучи його масивну голову собі на фартух і лагідно погойдуючи її з боку на бік. — Голубчику мій солоденький, тепер ти мій весь до останку.

ЗМІСТ

Вступ 9
Розділ перший. Досвітня варта 13
Розділ другий. Осип-місто 25
Розділ третій. Підземний палац 47
Розділ четвертий. Ловецька яма 71
Розділ п'ятий. Номер одинадцятий 87
Розділ шостий. Естера Шпичколист 108
Розділ сьомий. Годівля дитятка 126
Розділ восьмий. Воксове око 146
Розділ дев'ятий. Двоє Найвищих Академіків 173
Розділ десятий. Одинадцята година 189
Розділ одинадцятий. Ксант Філатін 208
Розділ дванадцятий. Велика плавуча бібліотека 221
Розділ тринадцятий. Сторож-нетряк 232
Розділ чотирнадцятий. Бурштинотоп 251
Розділ п'ятнадцятий. Тать, Убийкіготь і Жмур 268
Розділ шістнадцятий. Кам'яна голова 285
Розділ сімнадцятий. Чорнодеревний міст і криваві ріки 298
Розділ вісімнадцятий. Примари Осип-міста 316

Ця книга надрукована на папері NOVEL,
виготовленому компанією Stora Enso у Фінляндії.
Папір має властивість зменшувати контрастність сприйняття тексту
і спеціально призначений для друкування дитячих видань.

Літературно-художнє видання

Серія “Легенди Світокраю”

Стюарт Пол
Рідел Кріс

ВОКС

З англійської переклав *А. Сагин*
За редакцією *В. Корнієнка*

Головний редактор *Б. Будний*
Літературний редактор *Б. Щавурський*
Дизайн *В. Басалиги, О. Кіналя*
Верстка *І. Демків*

Підписано до друку 12.01.2006.
Формат 60×90/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Умовн. друк. арк. 21,0. Умовн. фарбо-відб. 21,0.
Обл.-вид. арк. 11,32. Наклад 5000 прим.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців
ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м.Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48
publishing@budny.te.ua
www.bohdan-books.com

ВАТ “Львівська книжкова фабрика “Атлас”
79005, м. Львів, вул. Зелена, 20